

173386

UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRENME-ÖĞRETME
SÜRECİNİN DİJİTAL TELEVİZYON
YAYINCILIĞI İLE DESTEKLENMESİ
-Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği
Lisans Programı için Model Önerisi-

Burçin İSPİR
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2003

UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN
DİJİTAL TELEVİZYON YAYINCILIĞI İLE DESTEKLENMESİ
-Açıköğretim Fakóltesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı için Model Önerisi-

Burçin İSPİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Uzaktan Eğitim Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Aydın Ziya ÖZGÜR

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ağustos 2003

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİN DİJİTAL TELEVİZYON YAYINCILIĞI İLE DESTEKLENMESİ

-Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı için Model Önerisi-

Burçin İSPİR

Uzaktan Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2003

Danışman: Doç. Dr. Aydın Ziya ÖZGÜR

Televizyon teknolojisindeki gelişmeler ile televizyonun canlı yayınlar dışındaki tek yönlü iletişime izin veren yapısı aşılılarak, televizyon izleyicisinin aktif olması ve etkileşim içerisinde bulunması sağlanabilmektedir. Dijital yayıncılık ile değişen bu televizyon izleme alışkanlığı, izleyicinin istediği programı izlemesine ve programı yönlendirme yetisini de kazandırmaktadır.

Dijital yayıncılığın televizyon izleyicisine sağladığı etkileşim olanakları televizyon ile sürdürülen uzaktan eğitim uygulamalarında da etkili olmaktadır. Günümüzde televizyon eğitim programlarında dijital yayıncılığın tüm olanakları kullanılmasa da öğretimi desteklemek amacıyla bu sistemden yararlanan uygulamalar mevcuttur. Yapılan çalışmalar uzaktan öğrenenlerin daha iyi bir öğrenme ve öğretme etkinliği içerisinde bulunmasını içermektedir.

Yapılan araştırmada uzaktan eğitimin özellikleri, kullanılan iletişim ortamları, öğrenme ve öğretme süreçleri üzerinde durularak, uzaktan eğitim sistemlerinde televizyon kullanımı ve dijital yayıncılığın televizyona getirdikleri incelenmektedir. Televizyon eğitim programlarının dijital yayıncılıkla desteklenmesine yönelik olarak Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programında uygulanabilirliğine dair model önerisi verilmektedir.

ABSTRACT

THE SUPPORTING OF LEARNING AND TEACHING PROCESSES IN DISTANCE EDUCATION BY DIGITAL TELEVISION BROADCASTING

- A Suggested Model for Open Education Faculty English Teaching Program-

The improvements in television technology make it possible to exceed the limited one way communication structure of television expect live broadcast, and this pattern provides the broadcast audience be active and interactive. The new television watching behavior which is changed by digital broadcasting permits the audience watch whatever they want and give them the ability to manipulate the program.

The interaction opportunities provided to the television viewers by digital broadcasting is also effective in distance education which is made by television. Today, even not using all the possibilities of digital broadcasting in distance education schedules, there are practices driven from this system towards the aim of supporting the education. These studies include distance learners to learn and to be taught in a better way.

In this study, emphasizing on the characteristics of distance education, the communication media that are used, learning and teaching processes; the use of television in distance education systems and the advantages of digital broadcasting in television are being observed. And a suggested model is being given for the application of supporting television education schedules by digital broadcasting in Anadolu University Open Education Faculty, English Teaching Program

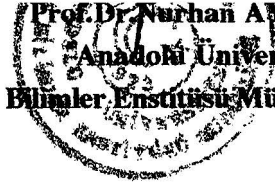
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Burçin İSPİR'in "Uzaktan Eğitimde Öğrenme-Öğretme Sürecinin Dijital Televizyon Yayıncılığı İle Desteklenmesi ve Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı İçin Model Önerisi" başlıklı tezi 26 Ağustos 2003 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Uzaktan Eğitim Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Aydın Ziya ÖZGÜR
Üye : Prof.Dr.Mehmet KESİM
Üye : Yrd.Doç.Dr.Volkan YÜZER

Prof. Dr. Nurhan AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iv
ÖZGEÇMİŞ.....	v
TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMİ

1. UZAKTAN EĞİTİM	6
2. UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİNDE ÖĞRENME VE ÖĞRETME FAALİYETLERİ.....	9
2.1. Uzaktan Eğitimde İletişim Süreci	10
2.2. Öğrenme.....	13
2.3. Öğrenme Kuramları	14
3. UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ.....	21
3.1. Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Öğretime Katılımı.....	26
3.1.1. Tartışma.....	27
3.1.2. Etkileşim	29
3.1.3. Uyum.....	32

3.1.4. Yansıtma	34
4. ETKİLEŞİMLİ İLETİŞİM SÜRECİ OLARAK UZAKTAN EĞİTİMDE KULLANILAN İLETİŞİM ARAÇLARI VE ORTAMLARI	36
4.1. Basılı Materyaller.....	39
4.2. Ses Kasetleri ve Radyo	40
4.3. Telefon	42
4.4. Televizyon.....	43
4.5. Sesli Konferans (Audio Conferencing).....	46
4.6. Sesli Grafik Konferans (Audio Graphic Conferencing)	47
4.7. Video Kasetleri	47
4.8. Video Konferans	48
4.9. Masaüstü Video Telekonferans.....	49
4.10. Bilgisayar Destekli İletişim	49
4.11. CD-ROM.....	50
4.12. Sanal Gerçeklik	50
4.13. VCD	51
4.14. DVD (Digital Video Disc)	52
4.15. İnternet	53
4.16. Cep Telefonu ve Wap.....	56
4.17. Akademik Danışmanlık.....	57
4.18. Sınav Hizmetleri.....	59
4.19. Uzaktan Eğitim Öğrenci İrtibat Büroları	60

İKİNCİ BÖLÜM

UZAKTAN EĞİTİMDE EĞİTİM ARACI OLARAK TELEVİZYON

1. UZAKTAN EĞİTİMDE DESTEKLEYİCİ ARAÇ OLARAK TELEVİZYON.....	61
---	-----------

2. UZAKTAN EĞİTİMDE TELEVİZYON EĞİTİM PROGRAMI YAPIM VE YAYIN AŞAMASI.....	66
2.1. Televizyon Eğitim Programı Yapım Süreci.....	66
2.1.1. Televizyon Eğitim Programı Yapım Öncesi.....	69
2.1.2. Televizyon Eğitim Programı Yapım Aşaması.....	70
2.1.3. Televizyon Eğitim Programı Yapım Sonrası.....	71
2.2. Televizyon Eğitim Programı Yayın Süreci.....	71
3. TELEVİZYON YAYIN SİSTEMLERİ.....	72
3.1. Yer (Karasal) Yayın Sistemleri.....	73
3.2. Uydu Yayın Sistemleri.....	75
3.3. Kablolu Yayın Sistemi.....	77
4. TELEVİZYON EĞİTİM PROGRAMI YAYIN TÜRLERİ.....	78
4.1. Canlı Yayın.....	79
4.2. Bant Yayını.....	80
5. DÜNYADAKİ EĞİTİM TELEVİZYONU UYGULAMALARINDAN BAZILARI.....	81
5.1. Open University (İngiltere).....	82
5.2. Fern Üniversitât (Almanya).....	82
5.3. The University of Air (Japonya).....	83
6. TÜRKİYE'DE TELEVİZYON YAYINLARI.....	84

7. TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİM TELEVİZYONU UYGULAMALARI.....	88
7.1. Anadolu Üniversitesi.....	88
7.2. Film Radyo Televizyonla Eğitim Başkanlığı (FRTEB).....	93
7.3. Televizyon Yoluyla Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi (YAYÇEP)	94
7.4. Tarım TV.....	95
8. DÜNYADA EĞİTİM TELEVİZYONUNDA ETKİLEŞİMİ SAĞLAMAYA YÖNELİK UYGULAMALAR.....	96
8.1. Kablolu Yayın Sistemini Kullanan Öğretim Kurumları	96
8.2. Uydu Yayınlarından Yararlanan Öğretim Kurumları	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZAKTAN EĞİTİMDE DİJİTAL TELEVİZYON YAYINCILIĞI

1. DİJİTAL YAYINCILIK	99
2. UZAKTAN EĞİTİMDE DİJİTAL TELEVİZYON YAYINCILIĞI	105
3. DİJİTAL YAYINCILIK İLE EĞİTİM TELEVİZYONU UYGULAMALARI	106
3.1. Dünyadaki Dijital Eğitim Televizyonu Uygulamaları	106
3.2. Mega Üniversitelerde Dijital Yayıncılıktan Yararlanma	111
3.3. Türkiye'deki Dijital Eğitim Televizyonu Uygulamaları.....	114

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ İNGİLİZCE ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRENME- ÖĞRETME SÜREÇLERİNİN DİJİTAL YAYIN TEKNOLOJİSİ İLE DESTEKLENMESİNE YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

1. MODELİN ÖN TASARIMI		121
1.1. Modelin Amacı.....		121
1.2. Hedef Kitle		122
1.3. Modelin Önemi		123
1.4. Modelin Sınırlılıkları.....		124
1.5. Yöntem.....		124
2. MODELİN TASARIMI		125
2.1. Öğretimin Sunumu Sırasında Sağlanacak Öğrenme Öğretme Süreci Desteği		126
2.1.1. Dersin Başında Verilecek Destek		127
2.1.1.1. Dijital Yayın Platformu ile Desteklenen Televizyonlarda Dersin Başında Verilecek Destek Hizmetlere Erişim		130
2.1.2. Dersin Sonunda Verilecek Destek		132
2.1.2.1. Dijital Yayın Platformu ile Desteklenen Televizyonlarda Dersin Sonunda Verilecek Destek Hizmetlere Erişim		134
2.2. Dijital Platformda Yer Alan Eğitim Kanalı İle Sağlanacak Destek Hizmetler.....		138
2.2.1. Eğitim Kanalından Öğretimin Sunumu Anında Verilecek Öğrenme-Öğretme Süreci Desteği.....		139
2.2.1.1. Eğitim Kanalında Sunulan Öğretim İçeriğine Erişim		140
2.2.2. Öğretim Süreci Dışında Verilecek Destek		142

2.2.2.1. Eğitim Kanalıında Öğretim Süreci Dışındaki Destek İçeriğine Erişim.....	145
2.2.3. Öğrenci Destek Hizmetleri.....	153
2.2.3.1. Eğitim Kanalıında Öğrenci Destek Hizmetleri İçeriğine Erişim.....	156
2.3. Açıköğretim Fakültesi ve Dijital Platform Organizasyonu.....	159
SONUÇ	161
KAYNAKÇA	164

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1. Öğrenme Seviyeleri	22
Tablo 2. Laurillardian Modelinde Öğrenme Öğretme Sürecinin İşleyişi	25
Tablo 3. Uzaktan Eğitim Sürecinde Etkileşim Türleri.....	30
Tablo 4. Uzaktan Eğitim Faaliyetindeki İletişim Ortamları	38
Tablo 5. Açıköğretim Fakültesi Bünyesindeki Akademik Birimler	92
Tablo 6. Dünyada Uzaktan Eğitim Veren Mega Üniversiteler	111
Tablo 7. Mega Üniversitelerdeki Aktif Öğrenci Sayısı ve Bilgi Medyaları	112
Tablo 8. Mef Digital’de Öğrencilere Sunulan Eğitim İçeriğinin Kapsamları.....	117
Tablo 9. İÖLP İller Bazında Kayıtlı Öğrenci Sayısı.....	122
Tablo 10. İÖLP’de Uzaktan Eğitim Sistemiyle Öğretimin Verildiği Dersler ve Öğrenci Sayıları.....	123
Şekil 1. Çift Yönlü İletişim Ortamı.....	12
Şekil 2.Yapısalcı Yaklaşım Modeli	17
Şekil 3. Öğrenme Öğretme Süreci	24
Şekil 4. Laurillardian Modeli	24
Şekil 5. İdeal Öğrenme - Öğretme Sürecinin Başlıca Görünüşü	26
Şekil 6. Müfredat Geliştirme Modeli	33
Şekil 7. Uyum Süreci	34
Şekil 8. Yansıtma Süreci.....	36
Şekil 9. Sesli Konferans Sisteminde Gerçekleşen Öğrenci – Öğretici İletişimi	46
Şekil10. Televizyon Programı Yapım Süreci.....	67
Şekil 11.Televizyon Sisteminin Blok Şeması	73
Şekil 12. Görüntü ve Ses Bilgisinin Elektromanyetik Dalgalar Şeklinde Verici Antenden İzleyiciye İletimi.....	74
Şekil 13. Elektromanyetik Görüntü ve Ses Dalgaların Anten İle Televizyon Alıcısına Ulaştırılması.....	74
Şekil 14. Yer Yayın sistemi	75
Şekil 15. Uydu Yayın Sistemi	76

Şekil 16. Kablolü Yayın Sistemi.....	77
Şekil 17. Dijital Yayının İzleyicilere Ulaşması	101
Şekil 18. Dijital Bilginin Çanak Antenden Televizyon Alıcısına Ulaşması	102
Şekil 19. Televizyondan Elektronik Posta Gönderme ve Alma.....	103
Şekil 20. Öğretimin İletildiği Anda Sağlanan Öğrenme-Öğretme Süreci Desteği	125
Şekil 21. Eğitim Kanalı ile Sağlanacak Öğrenme-Öğretme Süreci Desteği	126
Şekil 22. “Guide” Tuşuna Basıldığında Ekranda Gözüken Menü	131
Şekil 23. Programın İçeriği İle İlgili Ekran Biçimi.....	131
Şekil 24. Televizyon Ekranının Üst Kısımında Yer Alacak Olan Uyarı Bandı.....	132
Şekil 25. “Konu Desteği İkonu” Örneği	135
Şekil 26. “Konu Desteği İkonu”nun İçeriği	136
Şekil 27. Destek Hizmet Ögesi Seçimi	136
Şekil 28. Konu Özeti Ekranının Oluşumu.....	137
Şekil 29. Menü Değişimi İçin Onay Ekranı	138
Şekil 30. Eğitim Kanalının Seçimi.....	140
Şekil 31. Şifre Ekranının Görünümü.....	141
Şekil 32. Eğitim Programının Ekrandaki Görünümü.....	141
Şekil 33. Destek Servisi Menüsü	146
Şekil 34. Ders Sonu Destek Hizmetler Servisi Menüsü.....	146
Şekil 35. Alıştırma Menüsü İçeriği	147
Şekil 36. Ders İçeriği Menüsü.....	147
Şekil 37. Alıştırma Etkinliği Ekranı.....	148
Şekil 38. Alıştırma Etkinliğini Gönderim Sorgu Ekranı.....	149
Şekil 39. Test Soruları Giriş Menüsü.....	150
Şekil 40. Test Soruları Ekranı	150
Şekil 41. Deneme Sınavlarının Geri Bildirimi.....	151
Şekil 42. Forum Etkinliği Alt Menüsü.....	151
Şekil 43. Öğrenci Adresleri Penceresi	152
Şekil 44. Televizyondan e-Posta İşlemleri.....	153
Şekil 45. Öğrenci İşleri Hizmet Servisi Menüsü.....	157
Şekil 46. Öğrenci Belgesi İsteği Alt Menüleri.....	158
Şekil 47. Sınav Duyurusu Seçeneği Alt Menüleri	159

GİRİŞ

• Problem

Tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde iletişim teknolojisindeki her gelişme ve yenilik toplumun eğitim ihtiyacını gidermede önemli bir role sahip olmaktadır. Günümüzde uzaktan eğitim kurumları değişen ekonomik ve teknolojik koşulları göz önünde bulundurarak uzaktan eğitim sistemlerini yapılandırmaktadırlar.¹ Özellikle uzaktan eğitim, yükseköğretimde büyük öğrenci kitlelerinin eğitim alma ihtiyacı ile eğitimde fırsat eşitliği sağlamakta, etkili ve kaliteli bir öğrenme öğretme süreci gerçekleştirerek, toplumun eğitilmiş insana olan gereksinimini gidermektedir.²

Yapılan araştırmalar günümüzde uzaktan yükseköğretim kurumlarının, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayamadığı, nitelikli eleman ihtiyacını giderecek yeterli sayıda öğretim programlarına sahip olmadığını, öğretimin sunulduğu iletişim teknolojilerinin işlevsel ve yaygın olarak kullanılmayan teknolojiler olabildiği ve bu teknolojilerin etkili ve verimli bir şekilde kullanılmadığı gibi sorunların bulunduğunu ortaya koymaktadır.³

Dünyadaki ve Türkiye'deki pek çok uzaktan yükseköğretim veren kurumlarda eğitim öğretim etkinliklerinin hedef öğrenci kitlelerine iletiminde televizyondan yararlanılmaktadır. Televizyon eğitim programlarının bir bilgiyi görsel ve işitsel olarak sunabilme, geniş bir hedef kitleye ulaşabilme gibi avantajları yanında çoğunlukla eğitim programlarının banttan yayınlanması nedeniyle tek yönlü iletişime izin veren bir teknoloji olması, etkileşime olanak tanımaması, uzaktan eğitim kurumlarının öğrencilerini farklı iletişim araç ve ortamlarıyla desteklemesine neden olmaktadır. Bilgisayara dayalı teknolojiler, akademik danışmanlık gibi hizmetler ile televizyon aracılığıyla sürdürülen uzaktan eğitim hizmetleri desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu uygulamalar her öğrencinin destek hizmetlere erişim sağlayamaması nedeniyle uzaktan eğitim ile fırsat eşitliği sağlama ilkesine ters düşebilmektedir.

Türkiye'de yükseköğretim öğrencilerine 1982 yılından bu yana Anadolu Üniversitesi tarafından uzaktan yükseköğretim alma imkanı verilmektedir. Basılı

¹ Cevat Alkan, **Açık Üniversite**, (Ankara: 1981) s.4

² Aynı., s.5

³ Cevat Alkan, **Eğitim Teknolojisi**, (6. Basım. Ankara:Anı Yayıncılık, 1998), s.193

materyale dayalı olarak sürdürülen eğitim öğretim etkinliklerinde, televizyon eğitim programları yanında internet hizmetleri, akademik danışmanlık hizmetleri, canlı televizyon yayınları, cd-rom ile uzaktan öğrenci desteklenmektedir. Anadolu Üniversitesinin Açıköğretim, İşletme ve İktisat Fakültelerinde sürdürülen uzaktan yükseköğretim etkinliklerinde öğrencilerin basılı materyalleri edinmesi bağlı olduğu kurum tarafından sağlanmakta, televizyon yayınları ise TRT 4 kanalından Türkiye'nin her yerinden izlenebilmektedir. Ancak diğer destek iletişim ortamlarına tüm öğrencilerin erişimi mümkün olamamaktadır.

TÜBİTAK-BİLTEN tarafından 2000 yılında yapılan "iletişim teknolojilerinin kullanımı ve yaygınlığı" araştırmasında Türkiye'de hanelerde televizyon sahipliği %96,9 çıkarken, bilgisayar sahiplik oranı ise %12,3 olarak belirlenmiştir. Deneklerde evde bilgisayar olmamasının nedenleri sorgulandığında ortaya çıkan sonuç ise %58,3 pahalı olması, %36,2 ise ihtiyaç duyulmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca deneklerin telefon sahipliği de araştırılmış ve hanelerdeki telefon sahiplik oranı %86,9 çıkmıştır.⁴

Televizyon sahipliği oranının yüksek olması geniş bir hedef kitleye ulaşılabileceğinin göstergesidir. 600.000'nin üzerinde uzaktan öğrencisi olan Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim programlarını televizyon ile desteklemesi kaçınılmazdır. Ancak banttan yayınlanan televizyon eğitim programlarıyla öğrenme-öğretme sürecinin en önemli ögesi olan etkileşimin sağlanması olanaksızdır. Belirli dönemlerde gerçekleştirilen canlı yayınlar ile de verilen destek yetersiz kalabilmektedir.

Televizyon yayıncılığındaki gelişmeler ile tek yönlü olan ileti aktarımının çift yönlü olması sağlanmaktadır. Dijital yayıncılık ile sağlanan bu hizmet aracılığıyla televizyon aracılığıyla etkileşim içerisinde bulunmanın sınırları da artmaktadır. Artık dijital yayıncılıkla desteklenen televizyonlarda izleyici kitlesi, bir programın içeriği hakkında bilgi sahibi olabilmekte, program satın alabilmekte, televizyonda oyun oynama, alışveriş yapma, bankacılık işlemlerini gerçekleştirme, elektronik posta gibi imkanlarından yararlanabilmektedir. Televizyondan etkileşimli ve geri bildirimli olarak gerçekleştirilen bu hizmetler var olan mevcut televizyona bağlanacak olan şifre çözücü ve dijital anten ile gerçekleştirilmektedir.

⁴ İletişim Teknolojilerinin Yaygınlık ve Kullanım Haritası. <http://basin.tubitak.gov.tr/bulten/bilten.htm> (Ocak 2002)

Yapılan araştırmalar Anadolu Üniversitesi'nin uzaktan öğrencilerinin dijital yayınları alabilme sahipliğini %9.3 olduğunu ve dijital yayıncılık ile uzaktan eğitim etkinlikleri desteklendiği takdirde küçümsenmeyecek bir öğrenci kitlesine erişilebileceğini göstermektedir.⁵ Dijital televizyon yayıncılığında uzaktan yükseköğretim faaliyetlerinde yararlanılması bu araştırmanın ana problemini oluşturmaktadır. Bu araştırmanın yapılmasına neden olan alt problemler ise;

- Anadolu Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı öğrencilerinin uzaktan aldıkları derslerin basılı materyal ve webct ile desteklenmesi, dijital televizyon yayıncılığında yararlanılarak televizyon eğitim programlarının yapılandırılmaması,

- Uzaktan eğitimde ideal öğrenme öğretim sürecinin tartışma, etkileşim, uyum ve yansıtma süreçlerini içeren ve dijital yayıncılıkla desteklenen televizyon eğitim programlarının yapılmamış olması,

- Anadolu Üniversitesi Açıköğretim, İşletme, İktisat Fakültelerinin uzaktan öğrencilerinin eğitimleri ile ilgili her hangi bir hizmetten yararlanmak için belli bir iletişim teknolojisi veya ortamından yararlanma zorunluluğu ve her öğrencinin bu hizmetten eşit derecede faydalanamaması,

- Anadolu Üniversitesi Açıköğretim, İşletme, İktisat Fakültelerinin uzaktan öğrencilerinin banttan yayınlanan televizyon eğitim programlarında etkileşim imkanının bulunmaması ve canlı olarak yayınlanan sınava hazırlık programlarıyla da tüm öğrencilere etkileşim imkanı tanınmamasıdır.

• Amaç

Dijital yayıncılığın sağladığı etkileşim ve geri bildirim olanaklarından uzaktan eğitim faaliyetlerinde, öğrenme öğretim sürecini destekleyecek şekilde yararlanılmaması nedeniyle bu araştırma yapılmaktadır. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programında kayıtlı olan 7364 öğrencinin iletişim ve bilgi teknolojileri aracılığıyla aldığı eğitim öğretim etkinliklerinin dijital yayıncılıkla desteklenmesi amacıyla yapılmaktadır. Bu ana amaç bağlamında yapılacak olan araştırmanın alt amaçları ise;

---

⁵ Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi için yapılan bir araştırma.

- Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı öğrencilerine uzaktan dersler için dijital yayıncılıktan yararlanma imkanı sunulurken, televizyon aracılığıyla eğitim öğretim etkinliklerinin desteklenmesi,
- Programda kayıtlı öğrencilerin kurum ile ilgili olan öğrenci hizmetlerinin televizyon aracılığıyla yapılmasına olanak tanımak,
- Öğrencilerin birbirleriyle, öğretim elemanı ve televizyon ile etkileşim içerisinde bulunarak, öğretim etkinliklerini kendi öğrenmesine göre yönlendirmesini ve aktif öğrenci olmasını sağlamak alt amaçlarıyla yapılmaktadır.

• Önem

Yapılacak olan bu çalışmanın, çeşitli alanlarda eğitim programı hazırlayan ve dijital yayıncılığı kullanmak isteyen akademisyen, öğrenci, kişi, kurum ve kuruluşlara yol göstereceği düşünülmektedir.

Bu çalışma hazırlanacak olan model ile, uzaktan yükseköğretim ve planlı öğretim veren ve öğretimin sunulmasında televizyondan yararlanan kurum ve kuruluşlara dijital televizyon yayıncılığı ile yapılacak olan eğitim yayınlarının hazırlanmasına yönelik olarak bir başvuru kaynağı sunulacaktır.

• Sınırlılıklar

Bu araştırmada televizyona yönelik olan eğitim öğretim faaliyetleri dijital yayıncılığın olanakları ile sınırlıdır. Ayrıca model oluşturma aşaması, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı eğitim öğretim etkinliklerinin içeriği ile sınırlıdır.

• Yöntem

Yapılacak olan araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada literatür taraması yapılarak uzaktan öğretim sistemi, ideal öğrenme-öğretme süreci, eğitim televizyonu ve dijital yayıncılık araştırılmış ve incelenmiştir. İkinci aşamada ise elde

edilen bilgiler doğrultusunda dijital yayıncılığın Türkiye'deki Açıköğretim sistemine uygulanabileceği bir model önerisi ortaya konulmuştur.

- **Veriler ve Toplanması**

Bu araştırma için gerekli olan veriler literatür taraması ile elde edilip değerlendirilmiştir. Yapılacak taramada şu sorulara cevap aranmıştır;

- Uzaktan eğitim sistemi nedir?
- Eğitim televizyonu nedir?
- Dijital televizyon yayıncılığı nedir?
- Dijital yayıncılık ilkelerine uygun eğitim öğretim nasıl yapılabilir?

- **Verilerin Çözümü ve Yorumlanması**

Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler çeşitli yönlerden incelenerek model geliştirilmiştir. Dijital yayıncılık hakkındaki yeniliklere ve uygulamalara elde edilen bilgiler doğrultusunda yer verilmiş, son aşamada ise elde edilen bilgiler ışığında Türkiye'deki Açıköğretim sisteminde dijital yayıncılığın nasıl kullanılabileceğine dair bir model önerisi geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMİ

1. UZAKTAN EĞİTİM

Uzaktan eğitim, farklı mekanlardaki öğrenci, öğretim elemanı ve eğitim araçlarının, iletişim ve bilgi teknolojileri aracılığıyla buluşturulmasını içeren eğitim modellerini kapsamaktadır.⁶

Eğitim öğretim faaliyetlerinin uzaktan eğitim kurumları aracılığıyla sürdürülmesinin çok farklı amaçları bulunmaktadır. Yüksek eğitim görme olanağı bulamamış bireylere yüksek eğitim sağlamanın yanı sıra mesleki alanda ‘bilgi tazeleme’ kursları ve geleneksel yükseköğretim çerçevesinde uygulanan sınavlara hazırlayıcı nitelikte kurslar da verilebilmektedir. Bunların dışında çalışmakta olan ve mesleğinde ilerlemek isteyen bireylere gelişme programları uzaktan eğitim yöntemleriyle verilmektedir.⁷ Birbirinden fiziksel olarak uzakta ve dağınık olarak bulunan çok büyük bir öğrenci kitlesinin eğitim ihtiyacını gidermek amacıyla sürdürülen uzaktan eğitim faaliyetleriyle eğitimde fırsat eşitliği de sağlanmaktadır.

Uzaktan eğitim yöntemiyle verilen eğitim öğretim faaliyetinin ilk uygulaması 20 Mart 1728 yılındaki Boston Gazetesinde yer alan ‘mektupla steno dersleri’ ilanı olarak kabul edilmektedir⁸. Bu dersler, posta aracılığıyla gerçekleşmiştir. Ancak “uzaktan eğitim” kavramının ortaya çıkışı 1800’lü yıllara dayanmaktadır. 1800’lerin sonunda Chicago Üniversitesinde değişik mekanlarda bulunan öğretmen ve öğrenci kitleleri arasında ilk mektuplaşma programı kurulmuştur. Seçkin sınıf tarafından tepki gören mektupla eğitim modeli, eğitimle ilgili fırsatlara eşit geçiş ihtiyacı ve demokratikleşme idealleri ile ivme kazanmıştır. 1. Dünya savaşı sırasında radyonun, 1950’lerde

⁶ Ali Ekrem Özkul, “Uzaktan Eğitim”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı no 4:460-483, (Ocak –Şubat-Mart 2002), s.462

⁷ İlhan Özdi, *Uzaktan Eğitim Teknolojisi* (Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları No:105,1985), s.23

⁸ John R. Verduin, Jr. ve Thomas A Clark, *Uzaktan Eğitim: Etkin Uygulama Esasları*. Çeviren: İlknur Maviş (Eskişehir: Kibele Sanat Merkezi Anadolu Üniversitesi,1994) s.15

televizyonun gelişmesi ile geleneksel eğitim dışındaki bu yeni eğitim sistemi yeni iletişim yöntemlerini de içermekteydi.⁹

Uzaktan Eğitim terimi ilk olarak Wisconsin Üniversitesinin 1892 katalogunda geçmiş ve Wisconsin Üniversitesinin direktörü William Lighty tarafından 1906'da bir yazıda kullanılmıştır.¹⁰ Moore'un seçtiği "uzaktan eğitim" teriminin tanımı "öğrenci ve öğretmenin birbirinden ayrı olarak öğretme-öğrenme ilişkisini sürdürmesi" şeklinde ilk kez İsveçli bir eğitimci olan Börje Holmberg ile olan sohbeti sırasında duyulmuştur.¹¹ Araştırmalar uzaktan eğitim kavramının kökeninin Almanya'ya dayandığını göstermektedir. Uzaktan eğitim çalışmalarının ilk uygulaması pek çok ülkede mektupla iletişim modeline dayandığı için 'mektupla çalışma' veya 'mektupla öğretim' gibi kavramlar varken Almanya'da "Fernstudium" (uzaktan eğitim) veya "Fernunterricht" (uzaktan öğretim) kavramları kullanılmıştır. Farklı araştırmacılara göre "uzaktan eğitim" veya "uzaktan öğrenme" terimleri programların, izleyicilerin, eğitim sağlayıcılarının, iletişim ortamlarının farklılıklarına göre değişiklik ve çeşitlilik gösterebilmektedir. Perraton'a (1988) göre bu, öğrenci ve öğretmen arasındaki zaman/mekan farklılığından, Jonassen'e göre (1992) öğrenmenin kontrolünün eğitimciden çok öğrencide olmasından, Keegan (1986), Garrison ve Shale'e (1987) göre ise öğrenci ve öğretmen arasında devamlı olmayan iletişimin basılı materyal veya bir teknoloji çeşidi aracılığıyla gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır.¹²

Moore ve Kearsley'e (1996) göre "uzaktan eğitim, özel organizasyonların ve uygulamaların yapılması yanında, ayrıca özel bir ders planı yapma tekniği, özel öğretme teknikleri, elektronik veya elektronik olmayan sistemlerin kullanıldığı, özel iletişim metotları olan, normal olarak öğretme faaliyetlerini farklı ortamlarda oluşturan planlı bir öğrenmedir."¹³

Farklı iletişim ve bilgi teknolojileri aracılığıyla sürdürülen uzaktan eğitim faaliyetlerinde öğretimin sunumu açısından, öğrenci ve öğretici arasında zaman ve mekan boyutlarında farklılıklar bulunmaktadır. Uzaktan eğitim sistemlerinde öğretimin

⁹ Marina Stock McIsaac ve Charlotte Nirmalani Gunawardena, "Distance Education", **Handbook of Research for Educational Communication and Technology**. Ed.: David H. Jonassen (New York: Macmillan, 1996) s.404

¹⁰ Verduin ve Clark, **a.g.e.**, s.7

¹¹ Michael G. Moore ve Greg Kearsley, **Distance Education: A Systems View**. (Belmont, California: Wadsworth Pub. Co., 1996), s.198

¹² Lorraine Sherry, "Issues in Distance Learning", **International Journal of Educational Telecommunications**, cilt no:1, sayı no:4: 337-365 (1996), s.338

¹³ Moore ve Kearsley, **a.g.e.**, s.2

iletildiği iletişim ve bilgi teknolojisine bağlı olarak oluşan bu farklılıklar 4 grupta incelenebilir;¹⁴

- Aynı zaman/aynı mekan dersleri; öğretici ve öğrencilerin aynı anda belli merkezde toplanarak öğretim etkinliğini sürdürdükleri uygulamaları içermektedir. Uzaktan eğitim kurumları içerisinde öğrenci ve öğretici arasındaki yüz yüze iletişimin gerçekleşmesini sağlar. Bu türden dersler öğrencinin öğretimin tamamını almasına yönelik değil belirli bir öğretim amacının gerçekleşmesini sağlamak için yapılmaktadır. Örneğin; laboratuvar çalışmaları, uygulamalar, deneyler, gözlemler böyle bir ders içeriği kapsamında öğrenci ve öğretici arasında geri bildirim olanak tanıyacak şekilde yapılmaktadır.

- Aynı zaman/farklı mekan dersleri; öğretimin sunulduğu anda öğrencilerin öğretim etkinliğine katılım sağladığı uygulamaları içermektedir. Bu türden uygulamalar kullanılan iletişim teknolojisine bağlı olarak etkileşimli ve etkileşimsiz gerçekleşebilmektedir. Sesli telekonferans, video telekonferans, bilgisayarla konferans teknolojileri kullanılarak sunulan öğretim içeriğinde öğrenci geri bildirim verme şansına sahip olabilmektedir. Televizyon ve radyo yayınları ile gerçekleştirilen bu türden dersler çoğunlukla sadece öğretimin sunumu şeklinde etkileşimsiz olarak gerçekleşmektedir.

- Farklı zaman/aynı mekan dersleri; bu türden bir öğretim öğrencinin istediği bir zamanda laboratuvar veya çalışma merkezine gelerek öğretici, danışman veya diğer öğrencilerle etkileşim içerisinde bulunmasının içermektedir.

- Farklı zaman/farklı mekan dersleri; öğrencinin istediği zaman ve mekanda öğretimi almasını sağlayan uygulamaları kapsamaktadır. Genellikle basılı materyal, video kaset ve ses kasetleri aracılığıyla gerçekleştirilen öğretim etkinliğini içermektedir. Öğrenci ve öğretici arasında etkileşime olanak tanımamaktadır.

Uzaktan eğitimin iletilmesinde kullanılan iletişim ve bilgi teknolojisine bağlı olarak değişiklik gösteren zaman ve mekan boyutu, yine kullanılan teknolojiye bağlı olarak öğretim yöntemlerinde de farklılıklar sergilemektedir.

¹⁴ McIsaac ve Gunawardena, a.g.e., s.410

2. UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMLERİNDE ÖĞRENME VE ÖĞRETME FAALİYETLERİ

Uzaktan eğitim de öğrencilerin demografik (yaş, cinsiyet v.s.) yapısı, psikolojik yapısı, güdüleri, kültürel yapısı, eğitimi edinme ihtiyacı ve öğrenme düzeylerinin geleneksel eğitimden yararlanan öğrencilerden farklı olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Genellikle yetişkin eğitime yönelik olan uzaktan eğitim faaliyetlerindeki öğrencilerin sahip olduğu özellikler kendi içlerinde de farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için etkili öğretim yöntemlerinin geliştirilmesine neden olmaktadır. Geleneksel öğretim sistemi içerisinde yer alan öğrenciler için geliştirilen öğretim metotları uzaktan eğitim öğrencileri üzerinde aynı derecede etkili olamamaktadır. Bu da eğitimi sunmak için iletişim teknolojilerinden yararlanılmasından kaynaklanabilmektedir.

Geleneksel eğitim sistemi içerisinde yer alan öğrenciler birbirleriyle benzerlik gösterdiklerinden ve eğitim alma ihtiyacı çoğunlukla aynı olduğundan öğrenme düzeyleri de birbirine yakındır. Yüz yüze iletişimin gerçekleştiği geleneksel eğitim sisteminde öğrenme öğretim süreci etkileşim, tartışma, geri bildirim sağlama gibi imkanlara sahiptir. Bu da öğrenmenin gerçekleşmesinde oldukça aktif bir rol üstlenmektedir. Ancak uzaktan eğitim sisteminde, geleneksel eğitim sistemindeki öğrenme öğretim sürecinin gerçekleşmesi beklenemez. Bu sebeple uzaktan öğrenenler için farklı öğretim metotlarının, öğretim tasarımlarının, kullanılacak iletişim teknolojisinin özellikleri, öğrencilerin farklı öğrenme düzeyleri ve özellikleri göz önünde bulundurularak uzaktan öğretim sistemleri yapılandırılmaktadır.

Geleneksel eğitim sisteminde öğrenme; öğrenci ve öğretici arasında gerçekleşen iletişim sonucunda gerçekleşmektedir. İster yüz yüze eğitim faaliyetinde olsun isterse iletişim teknolojisi kullanılarak gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarında olsun, öğrenme öğretim sürecinin temelinde iletişim olgusu yatmaktadır. Uzaktan eğitim faaliyetleri de kullanılan iletişim teknolojilerinin özellikleri göz önünde bulundurularak yapılandırılmaktadır.

2.1. Uzaktan Eğitimde İletişim Süreci

İletişim; bilgi, düşünce, duygu, tutum ve davranış biçimlerinin bir insandan diğerine/diğerlerine çeşitli ortamlar kullanılarak aktarılmasıdır.¹⁵ İnsanların iletişim kurma gereksinimlerinin farklı amaçları bulunmaktadır. İletişimin amaçları toplumsal ve bireysel amaçlar olarak iki şekilde sınıflandırılabilir.

Toplumsal olarak iletişim amaçları; ortam hakkında ortak bilgilerin paylaşımı; toplumun yeni üyelerine üstlenecekleri rolleri öğretmek, toplumsal normların ve geleneklerin korunması; toplum üyelerinin eğlendirilmesi; davranışların kontrolüdür. İletişim içerisinde bulunulmasındaki bireysel amaçlar ise; gerçeğin kontrolü, fırsatların ve tehlikelerin öğrenilmesi; toplumda yaşamayı kolaylaştıracak bilgi ve becerilerin öğrenilmesi; eğlenmek; bilgi edinilen alanda eylemde bulunma ve davranmaktır.¹⁶

İletişim süreç, etki, düşünce, haber, duygu, ifade, anlam, mesafe, temel eğitim becerileri gibi birçok kavramı içeren karmaşık çok boyutlu bir süreci kapsamaktadır.¹⁷ İletişim süreci farklı boyutlarda gerçekleşmektedir. İletişim süreci içerisinde kullanılan kodlara göre yapılan sınıflandırmada iletişim sözlü, yazılı ve sözsüz olarak gerçekleşebilir. İletişim sürecinin gerçekleşmesi için kullanılan iletişim ortamları ve araçlarına göre yapılan bir sınıflandırmada ise iletişimin boyutları daha da genişlemektedir. Görsel iletişim, işitsel iletişim, görsel-işitsel iletişim, telekomünikasyon ve kitle iletişimi bu sınıflandırmada yer almaktadır.¹⁸ Yüz yüze veya bir ortam/araç aracılığıyla farklı boyutlarda gerçekleşebilen iletişim sürecinin öğeleri temelinde aynıdır. Her iletişim sürecinde; kaynak, ileti, kodlama-kodaçma, kanal, alıcı (hedef), iletişim etkileri ve geri bildirim öğeleri bulunmaktadır.

Kaynak; iletişim sürecini başlatan, iletiyi gönderen öğedir. Kaynak iletiyi gönderen kişi, grup, kurum yada toplum olabilmektedir.¹⁹

İleti; kaynaktan hedefe kodlanmış olarak gönderilen bir uyarı, düşünce, duygu

¹⁵ Ahmet Haluk Yüksel. "İletişim Süreci ve Sistem Yaklaşımı Açısından İletişim Sürecinin İncelenmesi", **Açıköğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi Kurgu** Sayı no 6:15-65. (1989) s.25

¹⁶ Wilbur Schramm, "The Nature of Communication Between Humans" **The Process and Effects of Mass Communication**. Ed.: Wilbur Schramm ve Donald F. Roberts. (Urbana: University of Illinois Press, 1977) s.20

¹⁷ Cevat Alkan, **Eğitim Teknolojisi: Kuramlar- Yöntemler**, (Ankara: C.Alkan, 1977) s.113

¹⁸ Merih Zillioğlu. **İletişim Nedir?**, (Birinci Basım. İstanbul: Cem Yayınevi, 1993) s.20

¹⁹ Yüksel. **a.g.e.** s.27

yada bilgiyi kapsamaktadır.²⁰

Kodlama-Kodaçma; bir bilginin düşüncenin, duygunun ileti biçimine dönüştürülmesi kodlamadır. Kodlama kaynağın aktarmak istediği iletileri, hedefin anlayabileceği biçimde ifade etmesidir. Kodlamada kullanılan en temel araç dildir. Bunun yanında jestler, mimikler, hareketler v.s. nesnelere olayları adlandırmak amacıyla kullanılmaktadır. Kaynak tarafından gönderilen iletilerin hedef tarafından yorumlanarak anlamlı bir biçime sokulması ise kodaçmadır.²¹

Kanal; iletişim sürecinde kanal, iletiyi kaynaktan hedefe götüren araçtır. İletinin kaynaktan hedefe ulaştırılmasını sağlayan kanallara “iletişim araçları” da denilmektedir. İletişim araçları kişiler arası iletişim kurulmasını sağladığı gibi kitle iletişiminde de olanak tanımaktadır. Kitle iletişimi kaynak tarafından kodlanan iletilerin televizyon, radyo, gazete v.b. iletişim araçları araçlarıyla çok sayıdaki hedefe gönderilmesidir.²²

Hedef; kaynağın gönderdiği iletileri alan taraftır. Hedef kaynaktan gelen iletileri belli biyolojik ve psiko-sosyal süreçlerden alıp yorumlayan ve bunlara sözlü, sözsüz tepkide bulunan kişi yada gruplardır.²³

İletişim etkileri; iletişimin sonucu ve amacı olarak nitelendirilebilmektedir. Kaynak tarafından gönderilen iletiler sonucunda hedefin davranışlarında olması gereken istendik değişimleri içermektedir. Etkili iletişimin ölçüsü kaynak tarafından amaçlanan davranışın ve davranış değişikliğinin hedefte görülmesidir. İletişimin hedef üzerindeki etkileri; hedefin bilgi düzeyindeki, tutumundaki ve davranışlarındaki değişimlerle görülebilmektedir.²⁴

Geri bildirim; hedefin algıladığı iletilere sözlü sözsüz her türlü tepki verme sürecidir. Hedef kendisine ulaşan iletilere yaptığı yorumlandırmalar çerçevesinde yanıt verir, yani bir tutum davranış değişikliği gösterir. Bu yanıtlar iletişim gerçekleştiği ortama göre hemen yada gecikmeli olarak iletiyi gönderen kaynağa veya başka hedeflere verilmektedir. Etkili iletişim sürecinin gerçekleşmesi için kaynağın, iletilerinin gönderdiği tepkilerden haberdar olması gerekmektedir.²⁵

İletişim sürecinin işleyişi iletişim öğeleri ile gerçekleşmektedir. Kaynak

²⁰ Yüksel, a.g.e. s.30

²¹ Aynı, s.33

²² Aynı, s.36

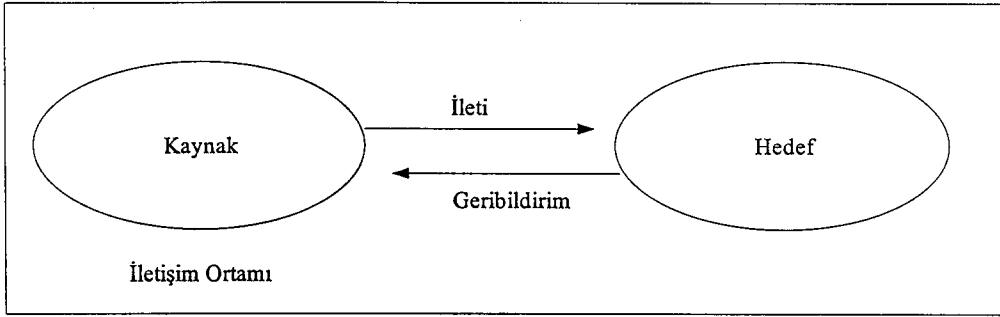
²³ Zilloğlu, a.g.e. s.98

²⁴ Yüksel, a.g.e. s.39

²⁵ Zilloğlu, a.g.e. s.247

tarafından belli bir iletişim ortamında gönderilen iletiler hedef tarafından anlamlandırılır. Kaynaktan gönderilen iletilerin içeriğine göre hedef davranışlarını ve düşüncelerini değiştirir. Bu türden bir iletişim tek yönlü iletişimdir. Tek yönlü iletişim sırasında hedefin gönderilen iletiyi ne ölçüde doğru algıladığı anlamlandırıldığı bilinmemektedir. İletişim sürecinin etkili bir şekilde gelişmesi için, kaynak tarafından gönderilen iletilerin doğru olarak algılanması ve hedef tarafından bu iletilere geri bildirim verilerek çift yönlü iletişim kurulması gerekmektedir.

Şekil 1.Çift Yönlü İletişim Ortamı

İletişim süreci iletilerin tam olarak anlamlandırılması gerçekleşene kadar karşılıklı sürer. Kitle iletişiminde çift yönlü iletişimin gerçekleşmesi kullanılan iletişim teknolojisine bağlıdır. Etkili iletişim sürecinin kaynak ile hedef kitle arasında gerçekleşmesi için, kaynağın gecikmeli de olsa hedefteki değişiklikleri bilmesi gerekmektedir.

Etkili bir iletişim sürecinin gerçekleşebilmesi için iletişim ortamı kadar iletilerin niteliği de önemlidir. Kaynak tarafından gönderilen iletilerin hedefin anlamlandırabileceği yapıda olması gerekmektedir. Gerekliyse iletileri gönderen kaynak bu iletileri hedefin kapasitesine göre düzenleyerek göndermelidir.

İletişim süreci gibi işleyen öğrenme öğretme sürecinde kaynak öğretim elemanı, hedef kitle ise öğrencilerdir. İletilerin gönderildiği iletişim ortamı ise geleneksel öğretimde sınıf, uzaktan eğitimde ise iletişim teknolojileridir. Öğrenme öğretme sürecinin gerçekleşmesinde kullanılan iletişim ortamı ve iletilerin sunum biçimi ideal bir öğrenmenin gerçekleşmesi için önemlidir.

Uzaktan eğitim faaliyetlerinde iletişim sürecini oluşturan öğeler iletişim sürecindeki öğelerle aynıdır. Uzaktan eğitim kurumlarındaki iletişim süreci kitle iletişimi olarak gerçekleşmektedir. Uzaktan eğitim kurumu tarafından sunulan eğitim

öğretim etkinliğine ait içerik çok geniş ve farklı alanlarda bulunan öğrenci kitlesine ulaştırılmaktadır. Uzaktan eğitim faaliyetlerinde gelişen kitle iletişim süreci içerisinde kaynak; eğitim öğretim içeriğinin ileten öğretici, danışman, kurum yöneticileridir. İletiler ise kaynak tarafından gönderilen ve hedefteki davranış, bilgi, tutum değişikliğine neden olan eğitim etkinliğine ait içeriğin aktarılmasıdır. İletilerin gönderildiği hedef ise uzaktan öğrencilerdir. İletilerin gönderildiği kanal ise öğretimi iletmek için kullanılan iletişim teknolojisidir. Uzaktan eğitim sistemlerinde etkili bir iletişim sürecinin gelişmesi için öğretim içeriğinde kaynak tarafından kodlanarak verilen iletilerin hedef öğrenci kitlesi tarafından kod açımının gerçekleştirilebilmesi gereklidir. Kodaçımı yapılan iletiler ile ilgili davranış, tutum ve bilgi değişikliğinin hedef öğrenci kitlesinde oluşup oluşmadığına dair tepkilerin de tekrar kaynağa yansıtılması gerekmektedir. Uzaktan öğrencilerin birbirlerinde farklı olan özellikleri gönderilen iletilerin farklı şekilde yorumlanmasına neden olabilir. Bu nedenle iletilerin niteliklerinin öğrencilerinin genel yapısı ve öğrenme düzeyleri bilinerek yapılandırılmalıdır.

2.2. Öğrenme

Öğrenme süreci ile ilgili pek çok araştırma yapılmış olsa da öğrenme olgusu hakkında bilinenler oldukça azdır. Bunun sebebi ise öğrenmenin gözlenemeyen bir kavram olmasından ileri gelmektedir. Davranışlarda gözlenebilir değişiklik olması; davranıştaki değişimin sürekli olması; davranıştaki değişimin yaşantı kazanma sonucunda olması; davranıştaki değişimin hastalık, yorgunluk gibi etkenlerle geçici bir biçimde meydana gelmemesi; davranıştaki değişimin büyüme sonucunda olmaması öğrenmenin özelliklerindedir.²⁶ Bu özellikler öğrenmenin doğrudan gözlemlenemediğini bir davranış değişikliği ile gözlemlenebildiğini göstermektedir. Davranışlardaki değişikliklerin gözlemlenmesiyle öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediği anlaşılabilirken, eğitim öğretim faaliyetinde genellikle öğrenmenin sonuçları ölçülmektedir. Bunun nedeni ise öğrenmenin gerçekleşmesi durumunda oluşacak davranış değişikliğinin hemen gösterilememesinden kaynaklanmaktadır. Öğrenilen bir şey hemen kullanılamayabilir. Örneğin muhasebecilik yapacak bir öğrenci öğretim elemanını dinleyerek, konuyla ilgili bir görüntüyü izleyerek veya kitaptan

²⁶ Nuray Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. (Ankara: Gazi Kitabevi, 2002), s. 95

okuyarak neler yapması, nelere dikkat etmesi gerektiğini öğrenir. Ancak muhasebecilik yapana kadar öğrendiklerini davranışa dönüştüremeyebilir. Bu sebeple eğitim öğretim faaliyetinde öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediği veya ne ölçüde gerçekleştiği yazılı- sözlü sınavla, ödevle v.b.anlaşılmaktadır. Öğrenmenin hangi boyutta gerçekleştiği, öğrencinin verdiği cevaplar değerlendirilerek ölçülür. Öğrenme yaşantıdan gerçekleştiği gibi eğitim sonucunda da gerçekleşir. Hayatımızda öğrenmeyi sağlayan en önemli araç eğitimidir. Eğitim ile yeni ve doğru bilgiler edinilerek bunların uygulanması öğrenilir. **Eğitim**, davranış geliştirme, yetenek geliştirme, bilgi-beceri ve tutum kazanma sürecidir.²⁷ Bu süreci sağlayan mekanizma ise **öğrenmedir**.²⁸

Öğrenme genel tanımıyla, öğretme ve tecrübe yoluyla davranışta meydana gelen oldukça devamlı bir değişimdir. Öğretme ve tecrübe terimleriyle anlatılmak istenen, bu davranışın nasıl kazanıldığıdır; oldukça devamlı terimiyle ifade edilen, kazanıldıktan sonra da sürdürülmesidir. Öğrenmenin bir diğer özelliği ise doğrudan gözlemlenememesidir.²⁹

Belirli bir süreç içerisinde gerçekleşen öğrenme her bireyde farklı düzeylerde gerçekleşebilmektedir. Bireylerin öğrenme seviyelerindeki farklılıklar bireyin öğrenilecek konuya olan ilgisi, demografik yapısına göre değişiklik gösterebilmektedir. Öğretme yöntemleri bireylerin öğrenme düzeyleri üzerinde etkili olmaktadır. İyi bir öğrenme ve öğretme sürecinin gerçekleşmesi için dikkat edilmesi gereken noktalar, özellikler, kullanılacak yöntemler öğrenme kuramları ile açıklanmıştır.

2.3. Öğrenme Kuramları

Geçtiğimiz yüzyılda öğrenme üzerine yapılan araştırmalar genellikle öğrenmenin davranışçı, bilişsel, duygusal çerçeveleri üzerinde odaklanan teoriler ve araştırmalar olarak göze çarpmaktadır. Günümüzde ise artık öğrenmeye daha bütünleştirici ve tamamlayıcı bir şekilde bakmaya yönelik bir eğilim vardır. Öğrenmenin psikoloji, sosyoloji, beyin ve sinir sistemi ile de ilgili olduğu anlaşılmış ve öğrenmenin ne olduğu, nasıl gerçekleştiği konusunda araştırmalar da yapılmıştır.³⁰

²⁷ Alkan, 1998, a.g.e, s.13

²⁸ Pinar Titiz, **Organizasyonlarda Etkili Öğrenme Stratejileri**. (İstanbul: Mess Yayınları, 2000), s.17

²⁹ Aynı, s.17

³⁰ Barbara L. Mc Combs, "The Secretary's Conference on Educational Technology"
http://www.ed.go/Technology/techconf/2000/mccombs_paper.html (2000)

Öğrenme süreci çeşitli kuramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kuramlar doğrultusunda ise öğrenme öğretme süreci tasarlanmaktadır. Öğretim tasarımları ise genellikle davranışçı (behaviorism), bilişsel (cognitivism) ve yapısalcı (constructivism) kuramlar doğrultusunda eğitim tasarımcıları tarafından yapılandırılmaktadır.

Davranışçı kurama göre öğrenme, davranışlardaki değişikliklerin gözlemlenmesi esasına dayanmaktadır. Davranışçı kurama göre öğrenen birey, öğrendiğinin tekrarı ile karşılaştığında otomatik olarak aynı tepkiyi vermektedir. Davranışçı kurama göre, tekrar etmek, istenilen davranışların kazandırılmasında önemlidir. Öğrenmenin gerçekleşmesi için öğretilecek içeriğin tekrar edilmesi gerekmektedir. Davranışçı kuramın temeli etki – tepki prensibine dayanmaktadır.³¹ Öğretilecek içerik etkiyi, öğrenende oluşan davranış değişikliği ise tepkiyi oluşturmaktadır.

Uzaktan eğitim uygulamalarında davranışçı kuramın dikkate aldığı üç temel dayanak bulunmaktadır. Bunlar; uzaktan öğrencinin öğrenme faaliyetindeki rolü, öğrenmenin doğası ve öğrenme süreciyle birlikte öğretim teknikleridir. Davranışçı kurama göre uzaktan öğrenci pasif konumdadır ve çevresel koşullara göre tepki verir. Uzaktan öğrenme uygulama, tecrübe ve hataların yapılması sonucunda gerçekleşmektedir. Bu süreçler sonucunda öğrenmenin gerçekleştiği davranışlardan anlaşılmaktadır.³²

Bilişsel kuramın temeli ise, davranışların arkasında düşünce sürecinin olduğuna dayanmaktadır. Düşünce süreci tutumları, duyguları, davranışları, değerleri ve benzeri olguları içermektedir.³³ Davranışlardaki değişiklikler gözlemlenebilir ve öğrenenin zihninde neler olduğunun belirleyicisi olarak kullanılabilir.³⁴ Bilişsel kurama göre öğrenme; insanların diğer insanları gözlemlemesi sonucunda gerçekleşmektedir. Bilişsel kuramın savunduğu altı temel ilke vardır;³⁵

1. Karşılıklı belirleyicilik; bireyin davranışı ve çevre karşılıklı olarak birbirlerini etkilemekte ve bu etkileşimler bireyin bir sonraki davranışını oluşturmaktadır. Davranış çevreyi, çevre ise davranışı değiştirebilir.

³¹ Senemoğlu, a.g.e.,s. 103

³² John K.Burton, David M.Moore ve Susan G. Magliaro, "Behaviorism and Instructional Technology" **Handbook of Research for Educational Communication and Technology**. Ed.: David H. Jonassen (New York: Macmillan, 1996) s.49

³³ "Cognitive Dissonance" http://www.emtech.net/learning_theories.htm (2003)

³⁴ Brenda Mergel, , "Instructional Design & Learning Theory".

<http://www.usask.ca/education/coursework/302papers/mergel/brenda.htm> (1998)

³⁵ Senemoğlu,a.g.e. s.229-230

2. Sembolleştirme kapasitesi; insan düşünme ve dili kullanma gücüyle geçmiş kafasında taşıyabilmekte, geleceği ise test edebilmektedir. İnsan her yaşananın bilişsel temsilcisini ya da sembolünü kafasında taşıma kapasitesine sahiptir. Aynı şeyler geçmiş için olduğu kadar gelecek için de geçerlidir. Henüz meydana gelmemiş olaylar zihinde temsil edilir. Gelecekteki muhtemel davranışlar, zihinde sembolik olarak yapılır, beklenir, merak edilir. Geçmişin ve geleceğin bilişsel temsilcisi olan düşünceler, sonraki davranışları etkileyen ya da onlara neden olan materyallerdir.

3. Öngörü kapasitesi: gelecek için plan yapabilme kapasitesidir. İnsanlar gelecekte başkalarının kendilerine nasıl davranacaklarını tahmin edebilmeli, hedeflerini belirleyebilmeli, geleceğini planlayabilmelidir.

4. Dolaylı öğrenme kapasitesi: insanların kendi davranışlarının yanı sıra başkalarının davranışlarını ve davranışlarının sonuçlarını gözleyerek öğrenmesidir.

5. Öz düzenleme kapasitesi: insanların kendi davranışlarını kontrol edebilme yeteneğine sahip olmalarıdır.

6. Öz yargılama kapasitesi: insanların kendileri hakkında düşünme, yargıda bulunma, kendilerini yansıtma kapasitesine sahip olmalarıdır. Bireyler kendilerine ait fikirleri kaydederler ve etkinliklerinin sonucuna göre bu fikirlerinin yeterliliği hakkında yargıda bulunurlar.

Yapısalcı kurama göre ise öğretim faaliyetinden çok bireyin nasıl öğrendiği ve buna göre eğitim ortamlarının nasıl düzenlenmesi gerektiği önemlidir. Bu kurama göre öğrenme bireyin zihninde gelişmektedir. Günümüzde uzaktan yükseköğretim faaliyetlerinde eğitim programlarının içeriği genellikle yapısalcı kurama göre yapılandırıldığı ve yapısalcılığın öğrenme öğretme süreçlerini ve öğretmen davranışlarını etkilediği öne sürülmektedir. Eğitim literatüründe oldukça önemli bir yere sahip olan yapısalcı kuramın ilk kez 18.yüzyılda eğitimci Giambattista Vico tarafından benimsendiği ileri sürülmektedir.³⁶ Yapısalcılık öğrencinin problem çözücü ve sorgulayıcı bir yapıda hazırlanması esasına dayanmaktadır.³⁷

Yapısalcı bakış açısının temel noktaları;

- Öğrencinin şu anki inandıkları doğru ya da yanlış olsun önemlidir.
- Aynı öğrenme deneyimlerine sahip olmalarına rağmen her birey kendine göre

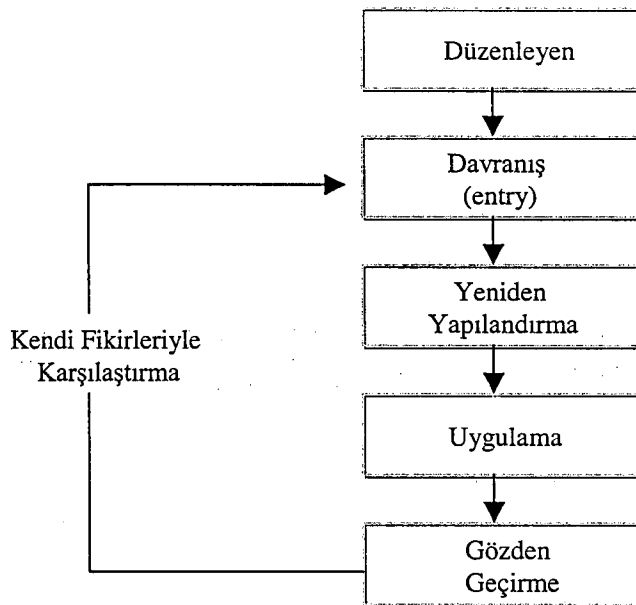
³⁶ Şefik Yaşar, "Yapısalcı Kuram ve Öğrenme – Öğretme Süreci". *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt no:8, Sayı no:1-2: 68-75 ,(1998) s.68

³⁷ Mergel, a.g.e.

bireysel anlamlar yapılandırılır.

- Bir anlamı anlamak ve yapılandırmak etken ve devamlı bir süreçtir.
- Öğrenme kapsamlı bazı değişiklikleri içerebilir.
- Öğrenciler yeni bir anlam oluşturduğunda, inanmayabilirler fakat ret etmek yerine kabul edebilirler.
- Öğrenme edilgen bir süreç değil, etken bir süreçtir ve öğrencinin öğrenme isteğinin olmasına bağlıdır.³⁸

Yapısalcı yaklaşımın basitleştirilmiş modeli Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Yapısalcı Yaklaşım Modeli

Reece, Ian. ve Stephen Walker. *Teaching Training and Learning*. (Sunderland:Business Education Publishers Ltd.,1997)'den uyarlandı.

Yapısalcı öğrenme süreci daha önce öğrenilmiş olanın sıralanmasıyla başlar. Öğretici öğrencinin davranışını sorularla ve cevaplarla belirginleştirmeye çalışır. Yeniden yapılandırma süreci öğrencinin öğrenme isteğidir. Öğretici bunu sağlamaya öncülük eder ve kolaylaştırmaya çalışır. Öğretici aktiviteler, tartışmalar veya keşifler tasarlayarak, öğrencinin istekli olmasını sağlayabilir. Gözden geçirme aşaması ise, öğrencinin öğrenmeye başlama aşamasından itibaren nasıl değiştiği ve fikirlerini

³⁸ Ian Reece ve Stephen Walker, *Teaching, Training and Learning*. (Üçüncü Basım. Sunderland:Business Education Publishers Ltd.,1997), s.111

yansıttığıdır.³⁹

Yapısalcı kuramda öğrenci kendini yönlendiren bir öğrenme gerçekleştirir. Yapısalcı eğitim ortamında öğretici, geleneksel öğretim uygulamalarından farklı olarak öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve öğrencinin ihtiyacı halinde yanında bulunan bir danışman görevini üstlenmektedir. Öğretici sadece bilgi vermek ile yükümlü değildir. Öğretici bilgi vermenin yanı sıra; öğrenilecek öğeleri öğrenciler bakımından anlamlı ve ilginç kılacak fırsat ve ortamlar yaratmalıdır. Verimli bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrencinin öğrenme – öğretme sürecinde sorumluluk alması gerekmektedir.⁴⁰

Yapısalcı kurama göre öğrenci ve öğretici arasındaki etkileşim önemlidir. Öğreticilerin öğrenciyi düşünmeye, sorgulamaya ve yorumlaya yönelten bir iletişim ortamı kurmalıdır.

Yapısalcı ortamda kubaşık (birlikte) öğrenme grupları oluşturularak işbirlikli öğrenme faaliyetinin gerçekleşmesi sağlanır. Öğreticinin bu amaçla çeşitli gruplar kurup ve gruplar arasında dolaşarak gruba yardımcı olması, zaman zaman da grubun doğal üyesiymiş gibi öğrenme öğretme etkinliklerine katılarak öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmaya çalışıcı bir rol üstlenmesi gerekmektedir.⁴¹ Çünkü öğrenciler öğrettikleri zaman daha iyi öğrenirler ve öğrendikleri daha kalıcı olmaktadır. Ayrıca kubaşık öğrenme gruplarındaki öğrencilerin özelliklerinin birbirlerine benzer olmasının aksine farklı olmaları daha önemlidir. Çünkü farklılıklar olaylara farklı bakış açılarıyla bakılmasını sağlar.⁴² Bir çok öğrenen öğrenme sürecinde kendi öğrenmesini yöneterek, karar verme mekanizmasının devreye sokmaktadır. Her öğrenen farklı bir karar verme mekanizması geliştirmektedir.⁴³

Gerek davranışçı, gerek bilişsel gerekse yapısalcı kuramların temelinde, öğrenme öğretme sürecinde etkileşim, geri bildirim ve öğrencinin aktif (etken) olması gerektiği yatmaktadır. Bu ortak amacın dışında, her üç kuramda öğretim sırasında öğrencilere farklı roller yüklemektedirler. Davranışçı açıdan bakıldığında öğrenci, öğretim sırasında düzenlenen uyarıcıya tepkide bulunur. Bu tepkiler öğretme ile öğrencide istenilen davranışa dönüştürülür. Öğrencide kazandırılacak öğrenme ürünleri küçük adımlar halinde, aşamalı olarak düzenlenir. Öğrencinin açık olarak tepkide

³⁹ Reece ve Walker, a.g.e., s.112

⁴⁰ Yaşar, a.g.e. s.71

⁴¹ Aynı. s.72

⁴² Moore ve Kearsley, a.g.e., s.204

⁴³ Aynı, s.205

bulunması; tepkilerin pekiştirilme sıklığı ve anında geri bildirim verme, düzeltme önem taşır. Bilişsel yaklaşımda öğrencinin öğrenme faaliyetindeki rolü önemlidir. Öğrenci sadece çevreden gelen uyarıcılara tepki gösteren kişi değil; aynı zamanda var olan bilişsel yapısına göre yeniden organize eden, anlamlandıran yeni bilişsel yapılar geliştiren kişidir.⁴⁴ Yapısalcı kuramda ise öğrenme öğrencinin isteğine göre gerçekleşir. Öğrenci istiyorsa öğrenme sürecinde yer alır. Bu sebeple yetişkin eğitime temel oluşturan öğrenme kuramıdır. Öğrenme öğretme sürecinin öğrencinin ihtiyaç duyduğu bilgilere göre yapılandırılması gerekmektedir. Öğrenci sadece bilgiyi alan değil, öğrenme öğretme sürecine etken olarak katılan kişidir. Yapısalcı kuramda öğrencilere gerekli olan bilgiler sunulur ve öğrenci kendisine gerekli olanı alır. Bu sebeple yapısalcı kurama göre program tasarımında öğrenciye verilecek bilgilerin amacının ve öğretim sonrasında kazanılacak davranış değişikliklerinin açıkça ortaya konması gerekmektedir. Yapısalcılıkta öğrenmenin bilişsel olarak gerçekleştiği bu nedenle öğrenciyi düşünmeye, yorumlamaya, sorgulamaya yöneltecek öğrenci merkezli bir öğretim sürecinin gerçekleştirilmesi yaklaşımı vardır.⁴⁵

İletişim ve bilgi teknolojileri aracılığıyla sunulan uzaktan eğitim etkinliğine ait içeriklerde de, hedef kitleyi oluşturan öğrencilere göre program içeriği yapılandırılmalıdır. Öğrencilerin ve öğreticinin bir arada bulunamadığı uzaktan eğitim faaliyetlerinde öğrenme kuramları doğrultusunda içeriğin yapılandırılması daha iyi bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayabilir. Genelde uzaktan yükseköğretim programları yapılandırılırken, kullanılan iletişim ve bilgi teknolojisinin özelliklerine göre yapısalcı kuramın tasarım ilkeleri göz önüne alınmaktadır. Yapısalcı kurama göre yapılandırılan bir uzaktan eğitim programında şu noktalar göz önünde bulundurulmalıdır;⁴⁶

- İletişim ve bilgi teknolojisi aracılığıyla aktarılacak her ders için bir giriş bölümü oluşturulmalı; bu bölümde eğitimi verecek kişinin biyografisi, ders ile ilgili genel bilgi, dersin amacı ve hedefi, konuyla ilgili başka kaynakları listesi, ödevler, sınavlar, not verme sistemi hakkında bilgiler yer almaktadır. Amaçlar verilirken öğrencinin eğitimi aldıktan sonra kazanacağı yetenekler ve yeterlilikler olarak belirtilmelidir. Amaçlar öğrenciyi motive etmelidir.

⁴⁴ Senemoğlu, a.g.e., s.383

⁴⁵ Darren Forrester ve Noel Jantzie, "Learning Theories" http://www.ucalgary.ca/~gnjantzi/learning_theories.htm (2003)

⁴⁶ Barry Willis, "Distance Education at a Glance" <http://www.uidaho.edu/evo/dist5.html> (2001)

- Ön düzenleyiciler giriş bölümünde sonra yer almalıdır; öğrencilerin eğitim içerisinde göreceği konuları birbirleriyle ilişkilendirmesini sağlayacak örnek olaylar, günlük hayatla ilgili sorular sorulmalıdır.

- Öğretimin sunumu sırasında anlatımın genelden özele, basitten karmaşığa, somutta soyuta doğru giden bir bilgi akışı şeklinde olması gerekmektedir.

- Kavramlar açıklanırken içerik ile ilgili tablolara, şekillere, benzetim ve örnekler yer verilmelidir.

- Alıştırma ve deneme sınavlarına yer verilmelidir. Ders ile ilgili hazırlanan alıştırmaların, ünitenin başında belirtilen amaçlara uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Alıştırmaların sonunda öğrenciye geri bildirim verilmelidir. Deneme sınavlarında ise öğrencinin ders kapsamında öğrendiği konulara ilişkin çoktan seçmeli sorulara yer verilmelidir. Geri bildirim vermeye gerek yoktur. Deneme sınavları sonunda geri bildirim verilecekse geri bildirim, öğrenciyi yanlış cevap verdiği takdirde hangi konuyu gözden geçirmesi gerektiğini belirtecek türden olabilir. Verilen geri bildirim doğru veya yanlış cevap olsun öğrenci için açıklayıcı olması gerekmektedir.

- Öğrenciye konuyla ilgili özet mutlaka verilmelidir. Konu başında belirtilen her amaca karşılık bir veya iki cümleyle konu özetlenmelidir. Konu özetlenirken özetin bir metin olarak verilmesi yerine amaca hizmet edecek önemli noktaların listelenerek öğrenciye aktarılması gerekmektedir. Böylece konunun daha uzun süre akılda kalması sağlanabilmektedir.

- Konu içerisinde geçen teknik terimler ve öğrenci tarafından bilinmediği düşünülen kelimeler varsa bunların tanımlarının verilmesi gereklidir.

- Konunun aktarımı sırasında kısa cümleler kurulmalı; cümlelerde gereksiz ve fazla bilgi verilmemeli; etken cümleler ve kişi zamirleri kullanılmalı; olumsuzluktan kaçınılmalı; gerekli bilgiler listelenmeli; içeriğe yakın örnekler kullanılmalı; kültür, din, cinsiyetle ilgili klişelerden uzak durulmalıdır.

Uzaktan yükseköğretim uygulamalarında genellikle basılı materyallerin tasarımında kullanılan yapısalıcı kuram tasarım ilkeleri diğer uzaktan eğitim teknolojilerinde de uygulandığı takdirde, öğrencilerinin öğrenmelerini kolaylaştıracak bir rol üstlenmektedir.

3. UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

Öğrenme, resim, grafik gibi araçlar ve görsel ve/veya işitsel bilgi iletimi sağlayan iletişim ortamları kullanıldığı takdirde daha kolaylıkla gerçekleşir ve devamlılığı artar. Ailede başlayan öğrenme çevre ile gelişir ve eğitim ile bu süreç daha da pekiştirilmektedir. Uzaktan eğitim de etkili ders çalışma ve öğrenme stratejilerini uygulama becerilerinin geliştirilmesi üzerine yapılan bir araştırmanın sonucunda, etkili ders çalışma ve stratejilerini ve bunların uygulanma tekniklerini açıklayan yazılı ve sesli-görüntülü gereçlerin geliştirilmesinin yararlı olacağı ortaya çıkmıştır.⁴⁷

Öğrenmeyi kolaylaştırmak ve devamlılığını arttırmak için kullanılan araç ve ortamlar ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarına göre: Görsel ve işitsel bilgi iletimi sağlayan televizyon ve video ile sunulan öğretim programlarının öğrencilerin geniş çapta bilgi, anlayış ve kavramlar edinmesine yardımcı olabildiği; grafik materyallerin öğrencilerin kavram geliştirme sürecine, sözel açıklamalara dayalı öğretimden daha çok katkıda bulunduğu; işitsel materyallerin özellikle sosyal bilimler, dil bilimleri alanlarında güdülen hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olduğu; televizyonun sosyal bilimler, fen bilimleri ve matematik alanlarındaki öğrenmeyi arttırdığı; modeller, örnekler ve gerçek objelerin öğrencilerin ilişkileri ve süreçleri anlayıp kavramaları bakımından etkili olduğu; projeksiyon yoluyla gösterilen sabit görüntülerin öğrenme üzerinde önemli katkılara sahip olduğu belirtilmektedir.⁴⁸

Eğitim; gerçek hayatta bildiğimizin üzerine yenilerini yerleştirmemizi gerektiren ve diyalog, yansıtma ve konuya bağlı öğrenme uygulamalarını kapsayan yeni ağlar yaratarak, ömür boyu öğrenmeyi sağlamaktadır.⁴⁹ Çağa ayak uydurabilmek için, ömür boyu süren öğrenme ve eğitim faaliyetlerinin de daha bilinçli bir şekilde yapılma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu sebeple de öğrenme ve öğretme faaliyetlerini kolaylaştıracak yöntemlerin geleneksel eğitimde ve uzaktan eğitimde kullanılma gerekliliği açıktır. Bu gereklilikler, öğrenme-öğretme sürecinin kapsamının tanımlanmasını içermektedir.

⁴⁷ Mustafa. Sağlam, "Uzaktan Eğitim Yoluyla Öğrenim Gören Sınıf Öğretmenlerinin Etkili Ders Çalışma ve Öğrenme Stratejilerini Uygulama Düzeyleri", *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt no:9, Sayı no: 1-2:17-35 (1999) s.34

⁴⁸ Özdil, a.g.e., s.43

⁴⁹ Mc Combs, a.g.e.

Çeşitli değişkenler üzerinde çalışılarak kategorize edilen uzaktan eğitimde öğrenme öğretme süreci “ bazı öğrenciler için diğerlerinden fazla öğrenmektedirler? ” sorusuna cevap verebilecek modelleri içermektedirler.

Huitt’in 1993 yılında ortaya çıkardığı ve 1997 yılında güncelleştirdiği “öğrenme öğretme süreci için değişken bir model” çalışması, öğrenme öğretme sürecindeki farklı öğrenme seviyelerinin sebeplerini 4 kategoride sınıflandırmaktadır:⁵⁰

Tablo 1. Öğrenme Seviyeleri

Genel Durum	Sınıf dışında gelişen tüm olaylar öğrenme ve öğretmeyi etkiler
Veri Girişi	Öğretmen ve öğrencilerin sınıf deneyimlerine getirdikleri nitelikleri ve özellikleri
Sınıf Süreci	Sınıfın havası ve öğretmen öğrenci davranışları gibi değişkenlerle birlikte sınıftaki öğretmen öğrenci ilişkileri
Veri Çıkışı	Normal öğretim sürecinden ayrı olarak öğrencinin öğrenme ölçüsü

Bill, Huitt., “A Transactional Model of the Teaching/Learning Process”. <http://chiron.valdosta.edu/Whuitt/materials/mdltlp.html> (2001)

Huitt’in verdiği bu modele göre öğrenci ve öğreticinin genel durumu; öğretim ortamı haricinde bir arada bulunmamaları ve farklı olaylarla yüz yüze gelmeleri nedeniyle, olaylar karşısındaki verdikleri tepkiler ve davranışlar birbirlerinden farklı gelişmektedir. Uzaktan eğitim öğrencilerinin genel durumlarındaki farklar geleneksel yüz yüze öğretimden daha fazladır. Uzaktan öğrencilerin öğrenme seviyeleri arasında bu farklılıklar daha da fazladır. Çünkü uzaktan eğitim öğrencileri ve öğretim elemanları zaten fiziksel olarak birbirlerinden uzaktırlar. Her bir öğrencinin eğitimi alma amacı da birbirinden farklı olduğu için öğrencinin derse verdiği önem ve ilgi de farklı olmaktadır. Öğrenci okul dışındaki yaşantısında ihtiyacı olan bilgiyi alma gayretindedir. Bu da öğrenme seviyesi üzerinde etkilidir. Öğrenme öğretme sürecinde öğrenmeyi etkileyen etkenler şunlardır; aile, televizyon, toplum, siyaset, din, filmler, arkadaş grupları bunlar öğrencinin öğrenme düzeyi üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca uzaktan öğrenciler iletişim araçları aracılığıyla öğretim faaliyetinin gerçekleştirdikleri için bu araçlara erişebilme ve kullanabilme düzeyleri de öğrenmeleri üzerinde etkilidir. Bu nedenle de

⁵⁰ Bill, Huitt., “A Transactional Model of the Teaching/Learning Process”. <http://chiron.valdosta.edu/Whuitt/materials/mdltlp.html> (2001)

verilen aynı bilgiyi öğrenme düzeyleri de birbirlerinden farklı olmaktadır.

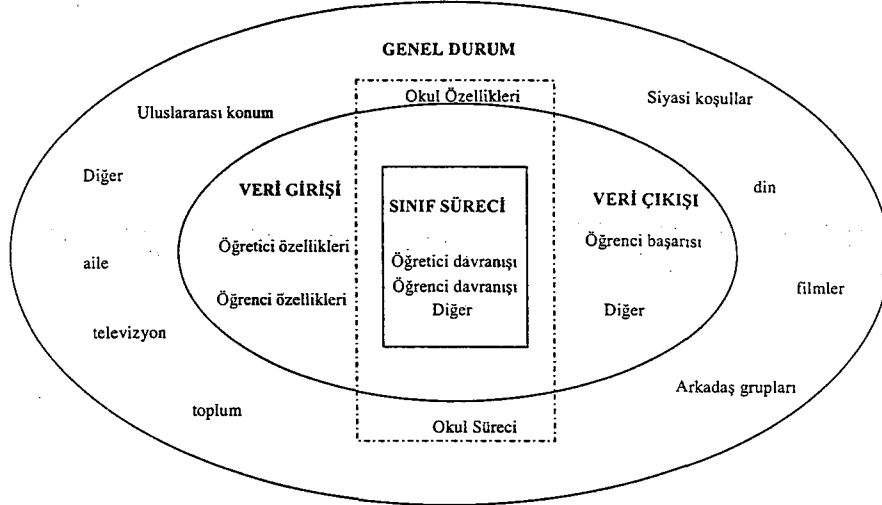
Bir diğer özellik ise öğretmen ve öğrencinin sınıf deneyimine getirdiği nitelikler yani veri girişinde ise, öğrencinin ve öğreticinin sahip oldukları özelliklerin öğrenme üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Çünkü öğrenciler tamamıyla farklı yetenekler ve karakterlere sahiptirler. Her öğrencinin ilgisi olduğu konuya yaklaşımı öğrencinin başarısını da etkiler. Uzaktan eğitim alan öğrencilerin karakterlerindeki ve yeteneklerindeki farklılıklar geleneksel eğitim alan öğrenciler kadar birbirine yakınlık göstermemektedir. Ayrıca uzaktan eğitimdeki hedef kitlenin çok büyük olması ve farklı yerlerde bulunması öğrenciler arasındaki farklılıkları daha çok arttırmaktadır.

Sınıf sürecinde öğrenci ve öğretmenin davranışları, öğrenci ve öğretmen arasında gelişen iletişimin boyutları da öğrenme sürecini etkilemektedir. Sınıf ortamında öğrenci anında öğretici ile iletişim kurabilir. Öğrenci ve öğreticinin sınıftan aldığı geri bildirimde göre ders yönlendirilebilir. Bu geri bildirim sözlü iletişim ile alınabileceği gibi, beden dili (jest, mimikler) de geri bildirim almayı sağlar. Öğretici ve öğrenci sürekli bir etkileşim halinde bulunabilir. Uzaktan eğitim sisteminde öğretim faaliyeti sınıf ortamında gelişmediğinden, öğrenci ve öğretmenin anında bir geri bildirim alması çok güçtür. Bu sebeple öğreticinin dersi yönlendirme yetisi yoktur. Uzaktan eğitimde geri bildirim alma hızı kullanılan teknolojinin gücüne bağlıdır. Öğretici ve öğrenci arasındaki iletişim eksikliği öğrenme seviyesini etkilemektedir. Ancak uzaktan eğitim sisteminde bilgisayara dayalı teknolojilerin kullanılmaya başlanmasıyla iletişim seviyesindeki eksiklik en aza indirgenmektedir.

Huitt'in modelindeki veri çıkışı kategorisinde ise öğrencinin verilen bilgi dışındaki bilgileri öğrenme düzeylerinin de normal öğretim derslerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Dış etmenlerin yanında elbette zeka da öğrenme düzeyinde önemli role sahiptir. Öğrenci genel olarak da zor öğreniyorsa, öğretim programında verilen bilgiyi, modeldeki diğer tüm koşullar aynı bile olsa, zor öğrenebilir.⁵¹ Şekil 3'te Huitt'in modeli ve içerikleri kısaca özetlenerek, modeldeki kategorilerin de birbirleriyle olan bağlantısı verilmektedir;

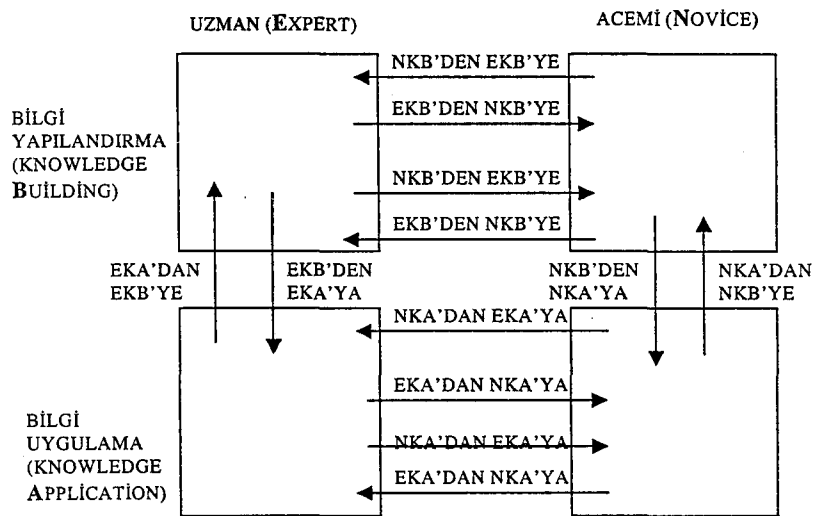
⁵¹ Huitt, a.g.e.

Şekil 3. Öğrenme Öğretme Süreci

Bill, Huitt, "A Transactional Model of the Teaching/Learning Process". <http://chiron.valdosta.edu/Whuitt/materials/mdltlp.html> (2001)' den uyarlandı.

Öğrenmeyi etkileyen sebeplerin yanında, en iyi öğrenmenin nasıl gerçekleştirileceği üzerinde de çalışmalar yapılmaktadır. Diana Laurillard tarafından 1994 yılında "ideal öğrenme öğretme süreci" modeli geliştirilmiştir. Öğrenme sürecinin tanımlandığı "ideal öğrenme-öğretme süreci" modeli her hangi bir akademik eğitim programına uyarlanabilmektedir. İlk olarak 1993 yılında "Original Laurillardian Model" olarak yayınlanan bu çalışmanın içeriği doğrudan, öğrenme sürecini tanımlamaktadır.⁵²

Şekil 4. Laurillardian Modeli

Original Laurillardian Model. http://watserv1.uwatwrloo.ca/~acpalmer/conver_v3_orig.html (2001)' den uyarlandı.

⁵² Original Laurillardian Model. http://watserv1.uwatwrloo.ca/~acpalmer/conver_v3_orig.html (2001)

Bu modelde uzman (expert) kelimesi öğreticiye, acemi (novice) kelimesi ise öğrenciye karşılık gelmektedir. Bu süreçteki işleyişin açıklaması ise Laurillard tarafından şöyle yapılmaktadır;

Tablo 2. Laurillardian Modelinde Öğrenme Öğretme Sürecinin İşleyişi

EKB	→	NKB	öğretici, öğrenciye kavramı tanımlar
NKB	→	EKB	öğrenci, öğreticiye kavramı tanımlar
EKB	→	NKB	öğrenci kendi tanımlamasını yaparken, öğretici kavramı öğrenciye tekrar tanımlar
NKB	→	EKB	öğreticinin kavramı tekrar tanımlamasının ışığında, öğrenci kavramı yeniden tanımlar
NKB	→	NKA	öğrenci, öğretici ile kurulan iletişim sürecinin ışığında, kavram ile ilgili anladıklarını uygular
NKA	→	NKB	öğrenci uygulamalardan yansıyanlara göre kavramı düzeltir
EKA	→	NKA	öğretici, öğrencinin yapması ve kazanması gereken görev ve amaçları belirtir
NKA	→	EKA	öğrenci görev ve amaçları yapmaya girer
EKA	→	NKA	öğretici, öğrenciye görev ile ilgili etkileşim ve harekete yönelik geri bildirim verir.
NKA	→	EKA	öğrenci, öğreticiden gelen geri bildirim ışığında görevle ilgili hareketlerini yeniden uygular ve düzenler
EKB	→	EKA	öğretici, öğrencinin tanımlamasına, anlamasına ve hareketlerine göre görev ve amaçlarını uyarlar
EKA	→	EKB	öğretici öğrenciden yansıyan hareketlere göre tanımı düzenler

Original Laurillardian Model. http://watserv1.uwatwrloo.ca/~acpalmer/conver v3_orig.html (2001)

Öğrenme sürecini açıklayan bu modelde en çok göze çarpan öğrenci ve öğretici arasında devamlı gelişen bir etkileşim olmasıdır. Bunu dışında ise öğrenme öğretme sürecinde, öğrenci ve öğretici arasında karşılıklı olarak gelişen tartışmanın, etkileşimin, geri bildirimlere göre dersin yönlendirildiğinin ve öğrenci ve öğreticinin ortak bir sonuca varıldığı görülmektedir. Öğrenci ve öğretici arasında gelişen bu süreç,

öğrenmenin tam anlamıyla gelişmesini sağlamaktadır.

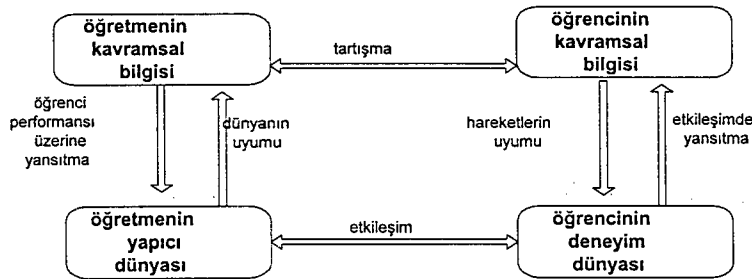
Uzaktan eğitim uygulamalarında ideal öğrenme öğretme sürecine erişim ise öğretimi iletecek olan iletişim ve bilgi teknolojisinin özelliklerine bağlıdır. Uzaktan eğitimde öğretici ve öğrenci arasında öğrenme gerçekleşene de bir etkileşim olması gerekmektedir. Teknoloji aracılığıyla gerçekleştirilecek uygulamalarda etkileşim ve geri bildirim gecikmeli olarak gerçekleşebilmektedir.

3.1. Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Öğretime Katılımı

Diana Laurillard tarafından değişik eğitim ortamlarına dayanarak analiz edilerek bulunan ideal öğrenme - öğretme süreci dört ana çerçeveye dayanmaktadır.

- Tartışma (discussion)
- Etkileşim(interaction)
- Uyum (adaptation)
- Yansıtma (reflection)⁵³

Laurillard'ın öğrenme -öğretme sürecini kapsayan bu dört ana çerçeve birbirleriyle sürekli bir etkileşim halindedir. Tartışma olmadan etkileşim, etkileşim olmadan uyum, uyum olmadan da yansıtma gerçekleşmemektedir. Bu etkileşim sonucunda ideal öğrenme – öğretme sürecine erişilmektedir. İdeal öğrenme-öğretme sürecinin temelinde ise anında geri bildirim sağlamak yatmaktadır. Şekil 5'te ise bu sürecin karakteristiklerinin birbiriyle etkileşimi verilmektedir.⁵⁴

Şekil 5. İdeal Öğrenme - Öğretme Sürecinin Başlıca Görünüşü

Original Laurillardian Model. http://watserv1.uwatwrloo.ca/~acpalmer/conver v3_orig.html (2001)'den uyarlandı.

⁵³ Rob Phillips, *The Developers Handbook to Interactive Multimedia*. (London:Kogan Page Ltd., 1997), s.23

⁵⁴Original Laurillardian Model.,a.g.e.

3.1.1. Tartışma

Öğrenme-öğretme sürecinde tartışma, yeni fikirlerin ve yeni becerilerin geliştirilmesi açısından önemli bir süreçtir. Tartışma, öğrenci ve öğretim elemanı arasında gelişmesinin yanı sıra öğrenci ve öğrenci arasında da gelişmelidir. Tartışma; sözcük, hareket ve fikirlerin, öğretim sırasında veya dışında, karşılıklı etkileşimi olarak tanımlanmıştır.⁵⁵ Tartışma süreci, bireysel veya grup sorumluluğu altında gelişebilir. Tartışma sürecinin bir öğrenci ile öğretim arasında geçmesinden ziyade öğrenci grupları arasında gelişmesi daha önemlidir.

Tartışma süreci ne kadar artarsa, öğrenci ve öğretim elemanı arasında psikolojik uzaklık da azalacaktır. Psikolojik uzaklık; öğrenci ve öğretim elemanı arasında yanlış anlamaların oluşacağı çevre, uzaydır. Bu yanlış anlamalar karşılıklı etkileşim arttıkça azalır.⁵⁶ Tartışma süreci de bu uzaklığı azaltma açısından önemlidir.

Eğitim programına etkin olarak katılan öğrencinin öğrenmesi daha hızlı ve kalıcı olmaktadır.⁵⁷ Öğrenme öğretme sürecinde öğrencinin öğrendiklerini yorumlayabilmesi, konuyla ilgili doğru veya yanlış farklı fikirlerini belirtebilmesi ve doğruyu bulmak için öğrenci veya öğretim elemanı ile tartışma imkanı yaratılması, öğrencinin bu sürece etkin katılımıyla mümkün olacaktır.

İletişim teknolojisi aracılığıyla tartışma sürecinin gerçekleşmesi elbette ki geleneksel sınıf ortamıyla karşılaştırıldığı zaman daha güçtür. Sanal ortamda gerçekleştirilen tartışma süreci farklı zamanlı (asen kron) gelişmektedir. Katılımcılar kullandığı iletişim teknolojisinin gücüne göre, gerçek zamanlı bir tartışmada yer alamamaktadırlar. Tartışmanın geri bildirim gecikmeli olarak katılımcılar arasında verilir ve genellikle yazılı olarak gelişmektedir. Uzaktan eğitim uygulamalarında tartışma süreci, genellikle internet aracılığıyla 'forum veya chat' destek hizmetleri ile gerçekleştirilmektedir. İnternet üzerinden yapılan forum ve chat'de öğrenci öğreticiyle bir konuyu tartışabileceği gibi aynı anda birkaç arkadaşıyla birlikte sanal ortamda tartışma sürecinin içerisine girebilmektedir. Televizyon aracılığıyla da canlı yayınlarla tartışma süreci desteklenmektedir. Uzaktan öğrenci canlı yayınlanan televizyon eğitim

⁵⁵ Moore ve Kearsley, a.g.e., s. 201

⁵⁶ Aynı, s.200

⁵⁷ Titiz,a.g.e. s29

programlarına telefon bağlantısı ile katılarak veya fax göndererek soru sorabilir ve öğretim etkinliğini yönlendirebilir.

Öğrenci ve öğretim elemanı arasında genellikle yazılı iletişime dayalı olarak gelişen tartışma sürecinde, önceden belirlenmiş farklı konular, öğretim elemanı tarafından öğrencilere yazılı mesaj olarak gönderilir. Öğrencinin kullandığı iletişim teknolojisinin, yeni bir mesaj geldiğini belirtecek yapıya sahip olması önemlidir.⁵⁸ Öğrenci her yeni gelen mesajdan haberdar olur. Böylece gecikme bir ölçüde azaltılmış olur.

Öğretim elemanı, öğrencilerin dersle ilgili konuları birbirleriyle tartışma isteğini, öğrenme faaliyeti içerisinde gerçekleştirmelidir. Tartışma genellikle problem çözmeye yardımcı olmak, karar almak amacıyla gerçekleştirilirken, anti-sosyal davranışları değiştirme yönünden de öğrenciler açısından yararlıdır.

Öğretim elemanı tartışma sürecini oldukça iyi planlayarak, tartışmanın niyetini ve amacını açıkça belirtmeli ve konu öğrenciler tarafından kolayca anlaşılabilir olmalıdır. Tartışmanın zamanlaması da çok önemlidir. Öğrencilerin bu sürece hazır olup olmadığı çok iyi belirlenmeli ve gerekiyorsa öğrenciye konu ile ilgili araştırma yapma imkanı tanınmalıdır. Ayrıca öğrenciye tartışma sırasında cevapları düşünmesi için de zaman tanınmalıdır. Tartışmanın küçük gruplar halinde gerçekleştirilmesi daha etkilidir, bu da tüm öğrencilerin konuyla ilgili fikirlerini ortaya koymasına daha fazla imkan tanır.⁵⁹ Tartışma süreci utangaç, içine kapanık öğrencilerin de katılımını sağlamalıdır.⁶⁰

Tartışma sürecinde öğretici, tartışma sürecinin ne kadar süreceğini belirtmelidir. Öğreticinin rolü cevapları vermek değil bilgi sağlamak olmalıdır.⁶¹ Öğreticiye yöneltilen bir soru veya yorum öğretici tarafından başka bir öğrenciye yöneltilmelidir.⁶² Tartışma sürecini izleyerek tüm öğrencilerin katılımını sağlamalıdır. Bu süreç teknoloji aracılığıyla gerçekleştirildiğinde, yüz yüze bir iletişim olmadığı için ve tüm fikirler yazılı olarak belirtildiği için, öğretici de bu sürece katılımını yazılı iletişim ile

⁵⁸ Harvey, Wheeler, "The Virtual Dialogue; Neo-Hermeneutics" http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde5/articles/harvey_txt.htm (2002)

⁵⁹ Reece ve Walker, *a.g.e.*, s.145

⁶⁰ Anita E. Woolfolk, *Educational Psychology*. (U.S.A.: Allyn&Bacon Company , 1998) s.497

⁶¹ Reece ve Walker, *a.g.e.*, s. 146

⁶² Woolfolk, *a.g.e.*, s.497

sağlayabilecektir. Öğretici bu süreçte öğrencilerin konuyla ilgili temel noktaları ortaya koymasına yardım etmelidir ve tartışmanın sonunda özetlemeyi kendisi yapmalıdır.⁶³

İnternet ile gerçekleştirilen forum hizmetinde öğretici bir konuyu belirleyerek öğrencilerin belli bir tarihe kadar kendi aralarında tartışmalarını isteyebilir. Öğrenciler konuyla ilgili yorumlarını birbirlerine yazılı mesaj atmak yoluyla tartışabilirler. Belirlenen tarihin sonunda ise öğretici konuyla ilgili kendi görüşlerini belirterek tartışma sürecini gerçekleştirmiş olur. Chat de ise belirlenen belli bir zaman dilimi içerisinde öğrenciler ve öğretici bir araya gelerek aynı anda belli bir konuyu tartışarak birbirlerine anında geri bildirim verebilmektedirler. Televizyondan yapılan canlı yayınlara öğreticinin öğrenciyi katılımla yöneltmesi zordur. Öğrenci gereksinim yayın sırasında gereksinim duyarsa telefon veya fax aracılığıyla eğitim etkinliğine katılarak soru sorabilir veya görüşünü belirtebilir. Öğreticinin vereceği cevaplarla öğretim etkinliğinde tartışma süreci kısmen gerçekleştirilebilir.

Tartışma süreci öğrenme- öğretme sürecini destekler ancak fazla zaman alır. Ayrıca bu süreçte konunun ana noktası çok çabuk kaybedilebilir ve ana konudan uzaklaşılabilir. Bu sebeple öğretici tartışma sürecine aktif olarak katılmasa da, zaman zaman müdahale etmelidir. Tartışma süreci yaratıcılığı destekler. Yeni görüşler fikirler, ilginç sonuçlar ortaya konulabilir ve öğrencilerin farklı boyutları da düşünmesine yardımcı olmaktadır.

3.1.2. Etkileşim

Eğitim sürecinin kalitesinin ve güvenilirliğinin güçlendirilmesinin çift yönlü iletişime bağlıdır.⁶⁴ Bu alanda çalışan akademisyenler, iyi eğitim ve öğretimin gerçekleşmesi için etkileşimin önemli bir öge olduğunu kabul etmektedirler.⁶⁵

Uzaktan eğitimde etkileşimin etkililiği üzerine yapılan bir araştırma etkileşimli uzaktan eğitim programlarının, geleneksel sınıf öğretiminden daha olumlu bir sonuç ortaya koyduğunu belirtmektedir. Etkileşimli uzaktan eğitim, eğitim fırsatlarını

⁶³ Reece ve Walker, a.g.e., s.146

⁶⁴ Sherry, a.g.e., s.342

⁶⁵ Karen Mantyla, *Interactive Distance Learning Exercises That Really Work*. (U.S.A. :ASTD Publications, 1999) s.17

tamamlayıcı, değerini arttırıcı ve genişletici bir rol üstlenmesinin yanında akademik başarı üzerinde de olumlu etkileri bulunmaktadır.⁶⁶

Teknolojideki gelişmelerin, uzaktan eğitim faaliyetlerinde kullanılmaya başlaması etkileşimin boyutlarını da arttırmaktadır.

Etkileşim genel tanımıyla birbirini karşılıklı etkileme sürecidir.⁶⁷ Bu süreç bireyler arasında gelişebildiği gibi, birey ve nesnelere arasında da gelişebilir. Geleneksel yüz yüze eğitimde etkileşim öğrenci - öğretici veya öğrenci - öğrenci arasında gelişirken, uzaktan eğitim bunlara ek olarak öğrenci - materyal etkileşimine de izin vermektedir. Uzaktan eğitimde etkileşimin boyutları kullanılan iletişim ve bilgi teknolojilerine bağlı olarak değişebilmektedir.

Soo ve Bonk(1998) dördüncü bir etkileşim türünün de öğrencinin kendiyle etkileşimi olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencinin kendiyle etkileşimi uzaktan eğitimde, konuyla ilgili olarak kendi kendine konuşma şeklinde yansımaktadır.⁶⁸ Bu etkileşim türü ilk olarak Moore (1989) tarafından öğrenci-içerik etkileşimi olarak ortaya çıkarılmıştır.

Tablo 3.Uzaktan Eğitim Sürecinde Etkileşim Türleri

TÜR	TANIM	AMAÇ VEYA ETKİ
Öğrenci- içerik	Öğretim ile ilgili fikirleri ve bilgileri öğrencilerin kendi kendine söylemesi	Bu etkileşim türü mevcut bilgiyi hatırlayarak Öğrencinin yeni bilgilerle arasında ilişki kurmasını sağlar
Öğrenci-öğretici etkileşimi	Öğrenci öğretici arasındaki bilgi ve fikirlerle ilgili etkileşimin öğretimde sunulması	Öğreticiler bu etkileşim türünün oldukça çekici, öğrenciler ise gerekli olduğunu düşünmektedirler
Öğrenci-öğrenci etkileşimi	Öğrenciler arasında öğretimle ilgili fikir ve düşüncelerin etkileşimi	Öğrenciler bu etkileşimi kaçırdıklarında şikayetçidirler
Öğrenci-materyal etkileşimi	Öğrenciler içerik, öğretici ve diğer öğrenciler ile etkileşim halinde olabilmek için teknoloji ile etkileşim içerisindeyler	Teknoloji ile etkileşim çok fazla çaba gerektiriyorsa, diğer etkileşim türlerine erişim ve öğrenme daha azdır.

Juhani E Tuovinen "Multimedia Distance Education Interaction". *Educational Media International* v.37.no:1 March,(2000), s.16

⁶⁶ Catherine S Cavanaugh,, "The Effectiveness of Interactive Distance Education Technologies in K-12 Learning: A Meta Analysis." <http://www.askeric.org/plweb-cgi/fastweb?search> (2000)

⁶⁷ Özcan Demirel, *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı.* (Ankara:Pegema Yayıncılık, 1999), s.176

⁶⁸ Juhani E Tuovinen "Multimedia Distance Education Interaction". *Educational Media International* v.37.no:1 March,(2000), s.16

Bu farklı etkileşim türlerinin öğrenciler üzerinde farklı etkileri vardır. Etkileşimin amacı öğrenci ile öğretici arasında geri bildirim sağlamaktır. Geri bildirim ile öğrencinin hataları düzeltilir ve motivasyonu sağlanır. Etkileşim imkanı arttıkça geri bildirimde artar. Bu dört etkileşim türü de geri bildirim arttırmaya yöneliktir. Etkileşim gecikmeli gerçekleştiğinde geri bildirimde gecikmeli gerçekleşecektir.

Öğrenci-içerik etkileşimi; Her hangi bir eğitim faaliyetindeki en temel etkileşim türüdür ve öğrencinin öğretim sürecinde konuyu anlamasını ve davranışlarını geliştirmesi kendi kendine çalışma yöntemi geliştirmesidir. Bu etkileşim türü uzaktan öğretimin sunumu ile eşzamanlı gelişerek, öğrencinin öğretim aldığı içerik ile etkileşim içerisinde bulunmasını kapsamaktadır. Uzaktan eğitim faaliyetlerinde öğrencinin içerik ile etkileşimi basılı materyal, video kasetleri, ses kasetleri gibi teknolojiler aracılığıyla sunulan uzaktan uygulamalarında mevcuttur.

Öğrenci-öğretici etkileşimi; geleneksel sınıfta öğretim sisteminde en sık görülen etkileşim türüdür. Öğretim sırasında anında gelişir. Uzaktan eğitim sisteminde bu etkileşim türü iletişim ve bilgi teknolojileri teknolojisi aracılığıyla gelişir. Uzaktan eğitimi sunmak için kullanılan iletişim ve bilgi teknolojilerine bağlı olarak öğrenci öğretici etkileşimi eşzamanlı veya farklı zamanlı gelişebilmektedir. Eşzamanlı etkileşime olanak tanıyan video konferans, internet, sesli konferans gibi teknolojilerde etkileşim gecikmeli olarak gerçekleşebildiğinden geri bildirim de gecikmeli verilebilmektedir. Uzaktan eğitim programlarında öğrenci öğretici etkileşiminin gecikmeli gerçekleşmesi daha fazla öğrenci kontrolü ve esnekliği sağlamaktadır.⁶⁹ uzaktan eğitim sistemlerinde tek yönlü iletişim ve bilgi teknolojileri (basılı materyal, video kaset, video banttan yayınlanan televizyon öğretim programları gibi) aracılığıyla sunulan öğretim etkinliğinde öğrenci ve öğretici etkileşimi sağlanamamaktadır.

Öğrenci-öğrenci etkileşimi; grupla ve kubaşık öğrenmede gerçekleşen etkileşim türüdür. Uzaktan öğrenciler akran gruplarıyla konu hakkında konuşmak, tartışmak sorular sormak, fikir alışverişinde bulunmak için birbirleriyle etkileşim halinde bulunmaktadırlar. Konuyla ilgili etkileşimin haricinde öğrenciler özel sorunlarını konuşmak için de etkileşim içerisine girebilirler. Kısacası öğrenci-öğrenci etkileşimi bilişsel ve sosyal konularda etkileşimi içermektedir. Uzaktan öğrencilere, bir yere ait

⁶⁹ Greg Kearsley,("The Nature and Value of Interaction in Distance Learning". **Third Distance Education Symposium**, (Mayıs 18-21,1995). <http://www.gwu.edu/~etl/interact.html>

olma hissi verdiği için de önemlidir. Öğrenci-içerik, öğrenci öğretici etkileşimi için kullanılan ortam ve teknolojiler, öğrenci-öğrenci etkileşimi için kullanılabilirlerdir.

Uzaktan eğitim faaliyetlerinde öğrenci-öğrenci etkileşimi video-konferans, e-mail, forum, chat, akademik danışmanlık hizmetleri gibi destek iletişim araçları ve ortamları aracılığıyla sağlanabilmektedir.

Öğrenci-materyal etkileşimi; öğrencinin öğretimi almak için kullandığı iletişim teknolojisiyle etkileşimini içermektedir. Öğrenci materyal etkileşimi; uzaktan öğrencinin öğretimi almak için yararlandığı iletişim ve bilgi teknolojilerini kendi öğrenmesine göre yönlendirmesini içermektedir. Uzaktan eğitim faaliyetlerinde bilgisayara dayalı teknolojiler, video kaset, ses kaseti, basılı materyal gibi teknolojiler öğrenci-materyal etkileşimine izin verebilmektedir. Öğrenci öğretimi takip ettiği bir konuyu tekrar etme hakkına sahip olabilir. Bu da öğrenci-materyal etkileşimin en basit örneğidir. Özellikle bilgisayara dayalı teknolojiler aracılığıyla sürdürülen uzaktan öğretim hizmetlerinde bu etkileşim türünün boyutları daha da artabilmektedir. Uzaktan eğitim faaliyetlerinde öğretimin sunulacağı iletişim ve bilgi teknolojisinin kullanıcı dostu (user friendly) olması öğrenciye kolaylık sağlayacaktır. Böylelikle öğrenci etkileşime girerken zorlanmayacak, ve etkileşim içerisinde bulunma amacını rahatlıkla ulaşabilecektir.

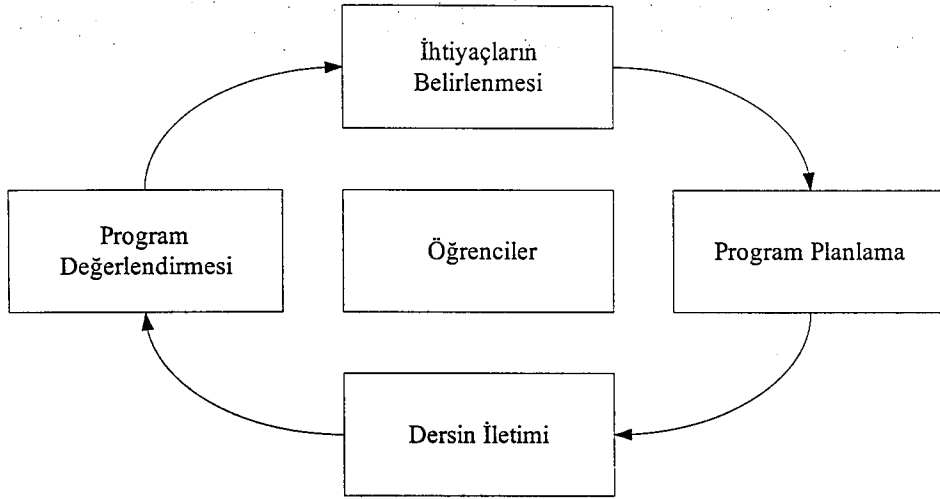
Etkileşim öğrencilerin, kurum, öğretmen, danışman ve arkadaş gruplarıyla bir bağlılık içerisinde olduklarını hissetmelerini sağlar. Arada bağlılık olmadığı takdirde uzaktan öğrenme, bağımsız çalışma modeline dönüşebilir.⁷⁰

3.1.3. Uyum

Uzaktan eğitimde tartışma süreci sonucunda uyum oluşur. Uyum süreci; öğrencinin öğretim sürecinde öğrendiklerini benimseyip günlük hayatta kullanabilirliğidir. Tartışma süreci ve etkileşim sonunda öğrencinin, gerçek dünyayla ilgili oluşan fikir ve davranış değişikliklerini benimsemesi uyum sürecinde gerçekleşmektedir. Bu sebeple öğretim programları hazırlanırken içeriklerinin öğrencinin gerçek dünyadaki ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanması gerekmektedir. Bir öğretim programında müfredat geliştirme çalışmalarının, programla ilgili alandaki

⁷⁰ Sherry, a.g.e., s.342

sektör ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasının yanı sıra öğrencinin programdan beklentilerini de karşılaması gerektiği düşünülerek yapılandırılması gerekmektedir. Öğrencinin programı benimsemesi böylelikle sağlanabilmektedir.

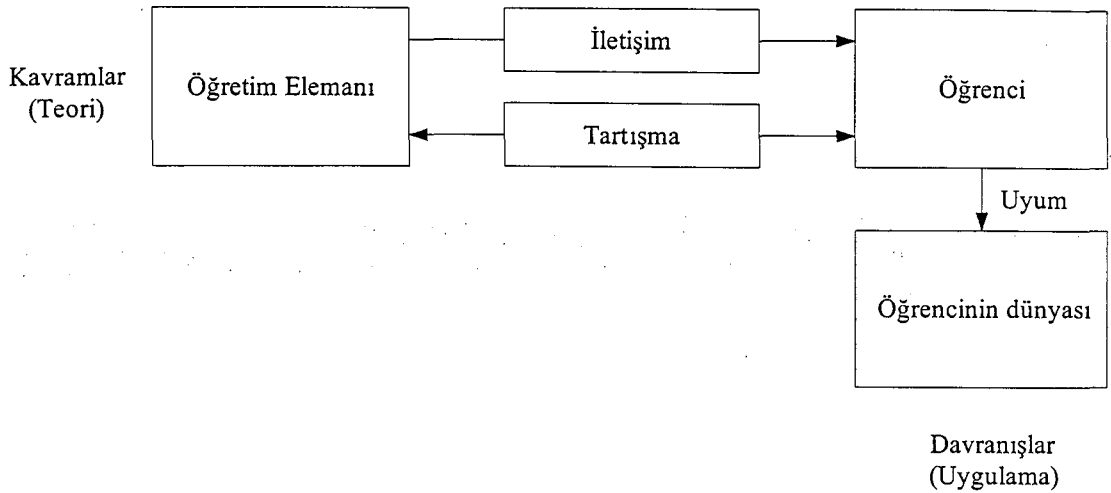

Şekil 6. Müfredat Geliştirme Modeli

Reece, Ian. ve Stephen Walker. **Teaching Training and Learning**. (Sunderland:Business Education Publishers Ltd.,1997)'den uyarlandı.

Şekil 6'da verilen müfredat geliştirme modelinde göze çarpan nokta ihtiyaçların belirlenmesine göre müfredatın yapılandırılmasıdır. Müfredat güncelleştirilmesi gereken bir süreçtir. İhtiyaçların belirlenmesi ile belirtmek istenen, öğrencinin ihtiyaç duyduğu bilginin dışında ilgili sektörün ihtiyaçları ve beklentileridir. Ayrıca öğrencinin de ders veya programdan almak istediği fikir, düşünce kısacası yeterlilikleri de içermektedir. Bu ihtiyaçlar belirlendikten sonra program veya ders yapılandırılır. Öğretim süreci gerçekleştirilir ve öğrenci veya sektörden gelen geri bildirimlere göre müfredat, beklentilerle karşılaştırılarak, değerlendirilir ve gerekiyorsa yeniden düzeltilir.

Gerçek dünya sürekli bir değişim ve gelişme içerisinde olduğundan bir eğitim öğretim programında müfredatın sürekli olarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Çünkü gerçek dünyanın beklentileri ve ihtiyaçları sürekli değişim halindedir. Öğrenci için güncelleştirilen ders veya program içerikleri, öğrencinin gerçek dünyaya uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır.

Şekil 7. Uyum Süreci

Original Laurillardian Model. http://watserv1.uwatwrloo.ca/-acpalmer/conver_v3_orig.html (2001)'den uyarlandı.

Öğrenme-öğretme faaliyetinde uyum süreci; öğretim elemanı tarafından verilen teorik bilginin öğrenci tarafından alındığı ve öğrencinin kendi dünyasında eyleme dönüştürülmesidir. Uzaktan yükseköğretimin, öğrencilerin eğitim öğretim etkinliğinden beklentilerini ve ilgili sektörün öğrencilerde bulunmasını istediği nitelikleri karşılaması gereklidir.⁷¹ Uyum sürecinin gerçekleşebilmesi için öğretim elemanı tarafından verilen bilginin gerçek dünyanın ihtiyaçlarını karşılayabilir ve tanımlayabilir nitelikte olmalıdır.

3.1.4. Yansıtma

Öğrenme-öğretme süreci içerisinde yansıtma süreci, uyum sürecinin gerçekleşmesinden sonra görülür. Uyum sürecinde öğrencinin öğrendiklerini gerçek hayatta uygulama seviyesinin geri bildirimi yansıtma sürecini oluşturur. Öğrenci var olan deneyimlerinin üzerine yeni bilgiler davranışlar ekleyerek öğrendiklerinin gerçek hayatta davranışa dönüştürür. Eğitim öğretim faaliyetinin sonucunda gerçekleşen bu davranış değişikliklerinin, gerçek hayatla ne ölçüde örtüştüğü öğrencilerin kazandığı davranışların ve bilgilerin yansımından elde edilir. Öğrencilerin öğretme faaliyeti sonrasında kazanması istenen bilgi ve beceri birikimi öğretim süreci içerisinde

⁷¹ Greville Rumble, "Student Support in Distance Education in the 21st Century: Learning from Service Management", **Distance Education**, Cilt no:21, Sayı no: 2: 216-235 (2000), s. 217

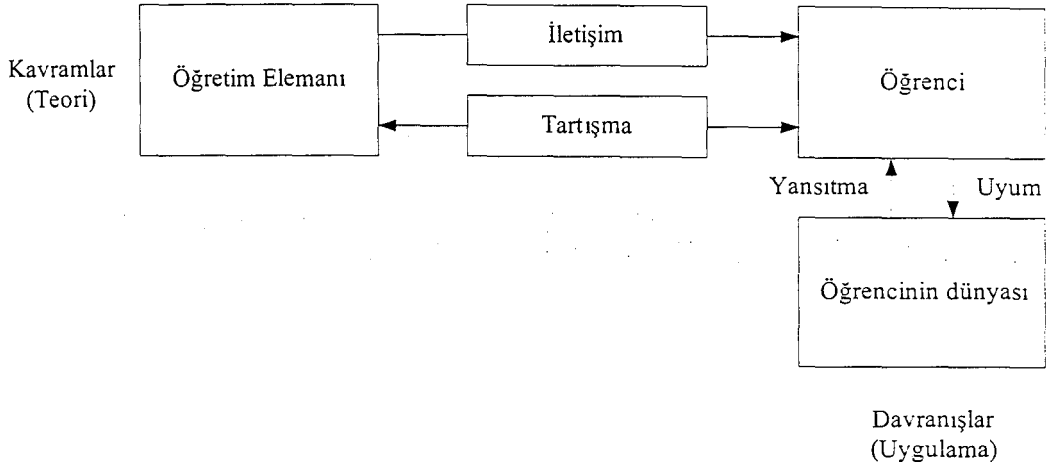
öğrencilere verilir. Öğrencilerin kazandıkları bilgi ve beceri deneyimi gerçek hayatta uygulamaya dönüşür. Bu uygulamalar sonucunda yansımaları göre öğretim elemanı veya kurum düzeltici tedbirler almak durumundadır. Günümüzdeki eğitim öğretim faaliyetleri yapılandırılırken yansıtma süreci öğrencilerin kazandığı bilgi ve becerilerinin gerçek hayatta gözlemlenmesi ile değerlendirilmemektedir. Ölçme ve değerlendirme genellikle öğrencilerin sınavlarla değerlendirilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Böyle bir öğretim faaliyeti için yansıtma süreci ise sınav sonuçlarından gelen geri bildirimdir. Bu geri bildirim göre öğretim elemanı ya da eğitim kurumu programın aksayan yönleri ile ilgili düzeltici tedbirler alır. Bu sebeple uyum süreci gerçekleştirilirken gerçek hayatın ihtiyaçları doğrultusunda öğretim programı yapılandırılmalıdır ki yansıtma sürecinde gerçekleştirilen ölçme değerlendirme etkinliğinin sonucu gerçek hayatın bir yansımasını verebilsin.

Ölçme-değerlendirme etkinlikleri öğretimin başında öğrencinin konu hakkındaki bilgi birikimini değerlendirmek için yapılabildiği gibi, öğretim süreci içerisinde belirli sürelerde ve öğretim etkinliğinin sonunda da yapılabilmektedir. Öğrenme düzeyini belirlemeye yönelik etkinlikleri kapsamaktadır.⁷² Yansıtma sürecinde ölçme ve değerlendirme uzaktan yükseköğretim veren kurumlarda, öğretim etkinliği sırasında ve sonunda öğrencilerinin öğrenme düzeylerini ölçmeye yönelik not verme şeklinde gerçekleşmektedir. Öğrencilere öğrendiklerini staj, laboratuvar çalışması gibi eğitim ortamlarında uygulama imkanı veren bazı uzaktan yükseköğretim kurumlarında ise ölçme ve değerlendirmede, öğrencilerin gösterdiklere performansa not verilmesi şeklinde de gerçekleşebilmektedir.

---

⁷² Demirel, a.g.e., s.225

Şekil 8. Yansıtma Süreci

Original Laurillardian Model. http://watserv1.uwatwrloo.ca/~acpalmer/conver_v3_orig.html (2001)'den uyarlandı.

Şekilde yansıtma süreci uyum sürecinin geri bildirim olarak gözükmektedir. Öğrencinin öğrendiği teorik bilgileri gerçek dünyada eyleme dönüştürmesi sonucunda ortaya çıkan sonuç yansıtma sürecini oluşturmaktadır. Öğrencinin uygulama da gösterdiği başarı veya başarısızlıklar uyum sürecinin doğru bir şekilde gerçekleşmesi için eğitim programının ne kadar etkili yapılandırıldığına bağlıdır. Dünyanın gereksinimlerini karşılayacak şekilde planlanmış ve hazırlanmış bir eğitim programında öğrenciler uyum sürecini başarılı bir şekilde gerçekleştireceklerinden, yansıtma süreci de o derece başarılı gerçekleşecektir.

4. ETKİLEŞİMLİ İLETİŞİM SÜRECİ OLARAK UZAKTAN EĞİTİMDE KULLANILAN İLETİŞİM ARAÇLARI VE ORTAMLARI

Günümüz eğitim anlayışının temel olgusu eğitime bilimsel ve teknolojik nitelikleri kazandırmaktır. Eğitimi sunmak için kullanılan teknoloji kuramsal temellere ve uygulamaya yönelik niteliklere sahip olmalıdır. Bu niteliklere göre teknoloji eğitimin kuramsal bilgilerini ve bilimsel ilkelerini, eğitime uygulamayı ve süreçleri düzenlemeyi esas almaktadır. İletişim ve bilgi teknolojileri aracılığıyla sunulan uzaktan eğitim etkinliklerini etkililiği de kuram ve uygulamanın kesimleştirilmesi ile olur. Uzaktan eğitimi hedef öğrenci kitlelerine ulaştırmak amacıyla kullanılan teknolojilerin eğitim sistemi üzerinde olumlu bir gelişime sahiptir. Çünkü öğretimi verilecek olan konular ile

uygulamalar arasında bütünlük ve verimlilik, kullanılacak iletişim teknolojisi ile sağlanabilmektedir.⁷³

Uzaktan eğitim öğretim faaliyetini iletmek için kullanılan iletişim ve bilgi teknolojisi; sanal bir çevre kurma, eğitim programı yazılımının çerçevesinin kullanıcı - dostu olmasını arttırma, teknolojiye dayalı öğrenme materyalini sunma ve depolama işlevlerine sahip olmalıdır.⁷⁴

Tarihsel süreç içerisinde uzaktan eğitim uygulamalarına bakıldığında pek çok kitle iletişim aracının kullanıldığı gözlenmekte ve hemen hemen ortaya çıkan her iletişim aracı uzaktan eğitimin iletiği araç olmaktadır. İletişim teknolojisinde ileriye atılan her türlü adım, varolan uzaktan eğitim sistemlerindeki öğrenme-öğretme faaliyetlerinde etkileşime olanak vermesi oldukça önemlidir. İletişim teknolojilerinin pek çoğu değişik özelliklere sahiptir. Uzaktan eğitim faaliyetlerinin başlangıcından bu yana kullanılan iletişim teknolojilerini ses, görüntü, veri, baskı teknolojisi olmak üzere 4 ana kategoride inceleyebiliriz:⁷⁵

Ses: işitsel öğretim araçları telefon, sesli konferans ve kısa-dalga radyo gibi etkileşimli teknolojiler ile tek yönlü iletişim sağlayan ses kasetleri ve radyoyu içerir.

Görüntü: görsel öğretim araçları durağan görüntü içeren slide, önceden kayıt edilmiş hareketli görüntüler ve gerçek zamanlı hareketli görüntülerin sesli konferans ile birleşimini içerir.(çift yönlü ses ile tek yönlü veya çift yönlü görüntü iletimi)

Veri: bilgisayarların elektronik olarak bilgiyi göndermesi ve alması

Baskı teknolojisi: uzaktan eğitim programlarının temel ögesidir. Çalışma kitabı, çalışma rehberi, deneysel çalışmalar, konu anlatımı kitaplarını içerir.

Uzaktan eğitim sistemlerinde öğretim faaliyetinin iletilmesinde en önemli anahtar rol teknolojiye ait olmasına rağmen, teknoloji eğitimde tek başına etkili olan bir faktör değildir, önemli olan nokta teknoloji ile ne yapıldığı yani eğitim ile öğretimin nasıl verildiğidir. Bu nedenle verilecek olan eğitim öğretim faaliyetinde kullanılacak teknolojinin sahip olduğu özelliklerin öğrenme öğretme sürecini destekleyecek bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Ayrıca seçilen teknolojiye göre hazırlanan öğretim

⁷³ Cevat Alkan, "Eğitim Teknolojisinin İkibinli Yıllarda Yapılandırılması" **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Özel Sayı No:2, Sayı no:4:9-13 (Ocak-Şubat-Mart 2002), s.11

⁷⁴ A.C. Okamoto, ve M. Kayama, "Future Integrated Learning Environments With Multimedia". **Journal of Computer Assisted Learning**. Cilt no:17 Sayı no:1 (Mart2001) s.8

⁷⁵ Willis, a.g.e.

programının da öğrenmeyi kolaylaştıracak şekilde tasarımı gerçekleştirilmelidir. (Bknz. s.16 Yapısalcı kuram). Yani uzaktan eğitim faaliyetinde öğrenme öğretme sürecini destekleyecek en iyi iletişim teknolojileri seçilerek, etkili bir şekilde öğretim faaliyetinde kullanılmalıdır. Uzaktan eğitimi iletmek için kullanılan iletişim teknolojilerinin birtakım yetersizlikleri nedeniyle uzaktan eğitim öğretim etkinliği farklı iletişim teknolojileri ile desteklenebilmektedir. Uzaktan eğitim de kullanılan iletişim ortamları tek yönlü iletişim ortamları ve çift yönlü iletişim ortamları olarak iki grupta incelenebilir;

Tablo 4. Uzaktan Eğitim Faaliyetindeki İletişim Ortamları

Tek yönlü iletişim ortamları	Çift yönlü iletişim ortamları
Basılı Materyaller	Telefon
Ses Kasetleri	İnternet
Radyo	Cep Telefonu ve Wap
Televizyon	Akademik Danışmanlık
Sesli Konferans	Sınav Hizmetleri
Sesli Grafik Konferans	Uzaktan Eğitim Öğrenci İrtibat Büroları
Video Kasetleri	Radyo
Bilgisayar Destekli İletişim	Televizyon
CD-Rom	Video Konferans
VCD	Masaüstü Video Telekonferans
DVD	Sanal Gerçeklik

Marina Stock McIsaac ve Charlotte Nirmalani Gunawardena, "Distance Education", **Handbook of Research for Educational Communication and Technology**. Ed.: David H. Jonassen (New York: Macmillan, 1996) s.410

Tablo 4'de yer alan bazı iletişim ortamlarının hem tek yönlü hem de çift yönlü sınıflandırma içerisinde yer almaktadır. Bu iletişim teknolojileri aslında tek yönlü iletişime izin veren teknolojilerdir. Başka bir teknolojinin desteği ile bu tek yönlü teknolojiler çift yönlü iletişime imkan verebilmektedir.

Bu iletişim araçları sahip olduğu özellikleri doğrultusunda, uzaktan öğrenenlerin öğrenmelerine hizmet edecek öğretim araçları olacak şekilde yapılandırılmalıdır. Örneğin basılı materyaller aracılığıyla sunulacak bir eğitimde içerik öğrenciye bir hikaye kitabında anlatıldığı gibi aktarılmamalı, özel öğretim tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu özellik bütün eğitim amaçlı kullanılan iletişim teknolojileri için

geçerlidir. Ancak her iletişim teknolojisinin farklı yapıya sahip olması, eğitim alanında kullanıldığında farklı yeterlikleri ve yetersizlikleri de yanında getirmektedir. Kullanılan ortamlar bazen öğretimi sunmak için tek başına kullanılırken, bazı durumlarda yetersizliklerinden dolayı başka bir iletişim ortamına destek olarak da kullanılabilir. Aşağıda uzaktan eğitim kurumlarında kullanılan araçlar ve ortamların özellikleri kısaca tanıtılmıştır.

4.1. Basılı Materyaller

Uzaktan eğitimde basılı materyaller yoluyla öğretim; öğretme ve öğrenme etkinliklerinin, özel olarak hazırlanmış ve belirli aralıklarla öğrenciye gönderilen basılı gereçlerle yürütülmesidir. Basılı materyal deyimi, kitap, not, yardımcı kaynak, öğrenciden yapması istenen alıştırmalar, ödevler, çeşitli grafik gereçler vb. içermektedir.⁷⁶

Bugünün teknolojik gelişmeler uzaktan eğitim kurumlarına yeni olanaklar sunsa da eğitim programlarında temel öğretim materyalinin basılı materyaller özellikle de ders kitapları olması ve diğer ortamların bu ortamı desteklemek amacıyla kullanılması önemini korumaya devam etmektedir.⁷⁷

1970'lerin başına kadar ve çift yönlü iletişim teknolojileri bulunana dek, radyo ve televizyon yayınları olsa da, postalama ve baskı teknolojisi uzaktan eğitimde en yaygın olarak kullanılan teknolojiydi. Günümüzde halen uzaktan eğitim kurumlarında basılı materyaller yaygın olarak öğretimi sunmak amacıyla kullanılmaktadır. Ancak basılı materyallerin tek başına öğretimi iletme yetersizliğinden dolayı farklı uzaktan eğitim araçları ile desteklenmektedir. Örneğin Sri Lanka Uzaktan Eğitim Enstitüsünde basılı materyaller öğretim sisteminde temel araç olarak kullanılırken öğrencilerin ve öğreticilerin bir araya gelebileceği laboratuvar çalışmaları ve belirli günlerde sınıfta öğretim verme faaliyetleri ile de desteklenmişlerdir.⁷⁸

⁷⁶ Dursun Gökdağ, **Uzaktan Öğretimde Basılı Materyaller**. (Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın No:134,1985),s.11

⁷⁷ Alkan, 1981, **a.g.e.**, s.197

⁷⁸ Vinitha Wickramarante ve Kule Kularatne, "Open University of Sri Lanka", **Distance Education Versus Classroom**.Ed.: Uğur Demiray (Eskişehir:Turkuaz Yayınları Araştırma Dizisi No:95/2-6:217-231,1995) s.227

Uzaktan eğitimi iletmek için kullanılan basılı materyallerin tasarımı etkili bir öğrenmenin gerçekleşmesi açısından önemlidir. Özellikle ders kitaplarının içeriğinin bir roman, hikaye gibi aktarılmaması gerekmektedir. Bir ders kitabının öğrenmeye yön verici, araştırmaya yöneltici, ve öğrenme sürecini kısaltıcı özellikleri taşıması gerekmektedir.⁷⁹

4.2. Ses Kasetleri ve Radyo

Ses kasetleri, basılı materyallerden sonra en yaygın olarak kullanılan iletişim teknolojisidir. Ses kasetleri öğrenciye öğrenme materyalini kontrol etme gücünü verir. Çünkü öğrenciler uzaktan öğretimi alırken kullandığı bir ses kasetini durdurabilir, geri sarabilir ve hızlıca ileri sarabilir. Evde veya araba kullanırken dinleyebilir. Ses kasetleri kullanılabilir her alanda büyük esneklik sağlar. Ses kasetleri, dersleri kayıt etmek için kullanılabilir ve görüntü materyalleri ve basılı materyaller için özel olarak tasarlanabilir. Örneğin, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırmak için, ses kasetleri çizelgeleri tanımlamak, öğrencinin metinlerde karşılaştığı kapsamı özetlemek için kullanılabilir. Uzaktan eğitim sisteminde ses kasetiyle dil öğretimi veriliyorsa öğrencinin telaffuzunu kontrol edebileceği yararlı bir araçtır. Ses kasetleri, basılı ve diğer materyalleri zenginleştirecek mükemmel bir destektir ve uzaktan öğrencilere kaynak materyal sağlayabilir.⁸⁰ Ses kasetlerinin üretimi, çoğaltılması ve dağıtılması ucuzdur. Ayrıca eğitim programının güncelleştirilmesi de kolaydır. Basılı materyal ve televizyon ile verilen bir eğitim programının güncelleştirilmesi ses kasetlerine göre daha pahalı ve zahmetlidir. Önceden kayıt edilmiş öğrenci kontrollü iletişim ortamları gibi ses kasetleri de öğrencilere çalıştıkları hafta ya da günü, zamanını ve ilerleme hızlarını kontrol etme olanağı verir. Rahatlık ve kullanma kolaylığı öğrencilere öğrenmelerinin kontrol altında olduğunu hissetmelerini sağlar. Ses kaseti ile basılı materyal birlikte kullanıldığında daha güçlü bir öğretim aracı olurlar.⁸¹

Ses kasetleri sadece öğrenci materyal etkileşimine izin vermektedir, bu sebeple tek başına ideal bir öğrenme öğretme sürecinin gerçekleşmesi için yeterli değildir.

⁷⁹ Müjgan Bozkaya, "Ders Kitaplarının Tasarımı: Bireyselleştirilmiş Öğrenme İlkelerine Göre Açıköğretim Fakültesi Ders Kitapları Örneği", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı:2, Sayı no:4:296-304 (Ocak-Şubat- Mart 2002),s.298

⁸⁰ McIsaac ve Gunawardena, *a.g.e.*, s.416

⁸¹ Verduin, ve Clark, *a.g.e.*,s. 63

Öğrenci öğretici ve akranlarıyla etkileşim içerisinde bulunma imkanlarından yoksundur. Ses kasetlerinin en büyük avantajı öğrencilerin, farklı işlerle uğraşırken ve istediği her an dinleyebilme, öğretimi alabilme imkanlarına sahip olabilmesidir. Seslerin manyetik banda kayıt edildiği ses kasetleri uzunluklarına göre kayıt süreleri değişmektedir. 30-60-90-120 dakikalık işitsel bilgiyi kayıt edebilen ses kasetleri bulunmaktadır.⁸²

İşitsel uzaktan eğitim araçlarında bir diğeri ise radyodur. Radyonun uzaktan eğitimde kullanılmaya başlanması 1900'lü yıllara dayanmaktadır.1900'lü yıllardaki radyo istasyonu sayısındaki büyük patlama okur-yazar oranının az olduğu uluslarda uzaktan eğitiminde oldukça önemli bir role sahip olmuştur. Öğreticiler eğitim hizmetlerini öğrencilerine radyo aracılığıyla ulaştırmaktadırlar. Öğrenciler öğretim programının içeriğinin evlerinde, otomobilde veya işyerlerinde radyodan dinleyebilmektedirler. Radyo aracılığıyla verilen eğitim öğretim faaliyetinde öğrenci istediği zamanda öğretimi alma imkanına sahip değildir. Ses kasetlerinin aksine öğrenci öğretimin verildiği saatte bu hizmetten yararlanabilir. Öğrenci- materyal, öğrenci- öğrenci etkileşimine izin veremeyen bir iletişim teknolojisidir. Ancak canlı yayınlanan radyo eğitim programlarında telefon desteğiyle öğrenci ve öğretici arasında etkileşim sağlanabilmektedir. Öğrenci-öğretici etkileşiminin sağlanabilmesi için radyodan yapılan öğretim faaliyetinin yayınının canlı olarak gerçekleşmesi şarttır. Radyodan canlı olarak gerçekleştirilen öğretim faaliyetine öğrenci telefonu aracılığıyla katılarak dersi yönlendirme, merak ettiklerini sorma imkanlarına sahiptir. Canlı yayına birden fazla öğrencinin aynı anda bağlanması ile öğrenci-öğrenci etkileşimi de sağlanabilir. Radyonun sahip olduğu en önemli yararlar; kolay erişim, düşük maliyet, anında içeriği değiştirebilme olanaklarını içermektedir.⁸³

Radyo ve ses kasetleri öğrenmede kulağa seslenmektedir. Sadece işitme duyusuna hitap etmektedir. Duyuların öğrenme üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmaların sonucunda öğrenmenin; %83 görerek, %11 işitme, %3.5 koklama, %1.5 dokunma, % 1 tatma duyuları ile gerçekleştiği anlaşılmıştır.⁸⁴ Bu araştırmanın sonucuna göre sadece işitme duyusuyla ile gerçekleştirilen öğrenme faaliyetinin, görerek öğrenmeye göre daha düşük bir seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Bu sebeple radyo

⁸² Hatice Bal, Metehan Keleş ve Oğuz Erbil, **Eğitim Teknolojisi Kılavuzu**, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın no:074, 1999) s.99

⁸³ Verduin, ve Clark, **a.g.e.**,s. 69

⁸⁴ Aysel Aziz, **Radyo ve Televizyonla Eğitim**. (Ankara:Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayınları, Yayın No:2, 1982) s.109

ve ses kasetlerinin görsel boyutunun olmaması ve etkileşime izin vermemesi uzaktan eğitim faaliyeti için oldukça büyük bir eksiklik sayılmaktadır.

4.3. Telefon

Telefonun 1876 yılından beri var olmasına karşın uzaktan eğitim alanında kullanılması oldukça yenidir.⁸⁵ Telefon teknolojisi, bilgisayar, radyo, televizyon, video konferans, sesli konferans v.b. ile uzaktan eğitim faaliyetinde ana iletişim teknolojisi veya destek teknolojidir. Telefon doğrudan öğretimi almak amacıyla değil, öğrencilerin konuyla ilgili yorumlarını, sorularını yöneltmeleri amacıyla kullanılabilir. Telefon teknolojisinin uzaktan eğitim faaliyetinde kullanılması öğretim faaliyetinde etkileşimi artırma amacını gütmektedir. Öğretmenle öğrenci arasında öğretim, geri bildirim amacıyla geçen diyaloglar telefonun uzaktan eğitimdeki en geleneksel uygulamalarıdır. Öğrencilerin diğer öğrenciler ile de iletişim kurmasına izin veren eşzamanlı bir teknolojidir.

Telefonla öğrenci desteğinin anıdalık, elverişlilik ve maliyet düşüklüğü gibi avantajları vardır. Anıdalık; öğrenci öğretim elemanı ile arasında fiziksel uzaklık olmasına rağmen eşzamanlı gelişen öğretime anında müdahale etme imkanına sahiptir. Böylece dersi yönlendirme imkanı öğrencilere tanınmış olmaktadır. Farklı zamanlı gelişen öğretim faaliyetinde öğrenci telefonla öğretim elemanına ulaşabilir ancak dersi yönlendirme imkanına sahip değildir. Elverişlilik; öğretimin yapıldığı yerden uzak olan öğrenciler için telefon bağlantısı iyi bir iletişimin gerçekleşmesi için en iyi destek araçtır. Yüz yüze danışmanlık derslerine katılmadan öğrenci, bulunduğu yerden öğretim elemanına kolaylıkla ulaşabilmektedir. Maliyet düşüklüğü; bire bir telefonla yüz yüze görüşmenin maliyeti, mektup göndermekten daha ucuz ve işlevseldir. İngiltere’de üç dakikalık uzun mesafe bir telefon görüşmesinin maliyeti, birinci sınıf bir mektup pulunun, mektubu yazmadaki maliyeti göz ardı ettiğimizde bile, maliyetiyle aynıdır.⁸⁶

Türkiye’deki mektup postalama ve telefon etme arasındaki maliyeti karşılaştırdığımızda ise; en düşük gramajlı mektup gönderme 500.000 T.L. iken telefonla iletişimin kontör ücreti 70.000 T.L.’dir. (2003 yılı itibariyle) Bu rakamlar

⁸⁵ Verduin, ve Clark, a.g.e.,s.65

⁸⁶ Ormond Simpson, **Supporting Students in Open and Distance Learning.**(U.K.:Kogan Page Ltd., 2000) s.58

telefon aracılığıyla iletişim kurmanın maliyetinin daha ucuz olduğunu göstermektedir. Maliyet ucuzluğunun yanı sıra telefon bağlantısıyla gerçekleştirilen uzaktan öğretim faaliyeti veya öğretim desteğinde geri bildirim hızlı bir şekilde gerçekleşmekte ve iletişim anında yönlendirilebilmektedir. Eğitim teknolojisi olarak telefonun tek başına ele alındığında en büyük dezavantajı görsel boyutunun olmamasıdır. Telefonla öğrenci desteğini birebir arama, konferans aramalar, görüntülü arama ve sesli mesaj sistemi olarak çeşitlendirebilir. Bire bir arama; öğretim elemanı ile öğrenci arasında gerçekleşen arama şeklidir. Konferansla arama; öğretim elemanı ile birden fazla öğrenci arasında gerçekleşen arama çeşididir. Görüntülü arama; belirli merkezlerde bulunan geniş ekranlar aracılığıyla öğretim elemanı ile öğrenci arasında iletişimin telefon aracılığıyla kurulmasını sağlamaktadır. Sesli mesaj sisteminde ise; öğretim elemanı haftalık veya günlük olarak öğrencilere sesli mesaj bırakır ve öğrencilerde kendilerine uygun olan bir zamanda mesajı okuyarak geri bildirim verirler. Öğretimin gerçekleştiği saatler dışındaki aramalar için uygundur.⁸⁷ Bu arama şeklinde geri bildirim gecikmeli olarak gerçekleşmektedir.

4.4. Televizyon

Toplum yaşamını etkileyen en önemli kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun başta gelen işlevlerinden biri eğitimidir. Özellikle eğitim sorununu geleneksel eğitim sistemiyle çözememiş ülkeler açısından, görüntü, ses ve hareket öğelerini birlikte kullanarak geniş kitleleri eşit koşullar altında ekonomik, kaliteli, etkili ve zamanı iyi kullanarak eğitmek ancak televizyon gibi bir araçla mümkündür. Televizyon bilgi aktarırken, hedef kitlede ilgi uyandırır, tutum, düşünce ve duyguları değiştirerek kalıcı olmalarını sağlamaktadır.⁸⁸

Televizyon “göze ve kulağa hitap eden, bir bilginin bir alıcıda yeniden oluşturulduğu bir iletişim sistemi” olarak tanımlanabilir.⁸⁹ Bu araç görüntüyü başka

⁸⁷ Simpson, a.g.e. s.64

⁸⁸ Aydın Ziya Özgür ve Halim Esen, “Televizyon Eğitim Programlarında Etkili ve Yaratıcı Senaryo Yazımı: AÖF Uygulamaları”, Uluslararası Katılımlı Uzaktan Eğitim Sempozyumu CD-Rom’u (Eskişehir:23-25 Mayıs 2002)

⁸⁹ Mehmet Özçağlayan Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim. (İstanbul:Alfa Basım Yayım ve Dağıtım, 1998) s.104

yere aktaran ilk alet olması bakımından önemli bir buluş sayılmaktadır.⁹⁰ Televizyonun bilgileri/iletileri görsel ve işitsel olarak aktarabilmesi eğitim faaliyetlerinde öğrenmeyi olumlu etkilemektedir ve bilgilerin uzun süreli hafıza içerisinde kaydedilmesini sağlar. Yapılan araştırmalar; bir bilginin sadece okunması durumunda %10, işitilerek %20, görülerek %30 dolayında hatırlandığı, bilginin aynı anda görsel ve işitsel iletimi sonucunda ise insanların hatırlama düzeyinin %50'lere yükseldiğini göstermektedir.⁹¹

Televizyon teknolojisi yapısı itibariyle hareketli ve durağan görüntüyü, animasyonu ve sesi iletme gücüne sahip olmasının yanında görülmesi, ulaşılması, gidilmesi çok zor olan bir nesneyi, bölgeyi, izleyiciye yakınlaştırma, büyütme imkanlarına da sahiptir. Tüm bunların yanı sıra televizyonun hem görsel hem de işitsel boyutunun olması, geniş bir izleyici kitlesine ulaşabilmesi ve pek çok kişinin evinde bulunan ve kolay kullanılabilen bir cihaz olması nedeniyle uzaktan eğitimde tercih edilen iletişim teknolojisidir.

Uzaktan öğretimin sunumu açısından önemli bir öge sayılan televizyondan farklı amaçlarla yararlanılmaktadır. Televizyon öğretim desteklemek amacıyla kullanıldığı gibi, bilgi verme, yönlendirme, rehberlik etme, açıklama, özetleme, pekiştirme, güdüleme, ilgi uyandırma, bir bilgiyi geniş kitlelere ulaştırma, tutum değiştirme, ulaşılması güç olgu ve olayları görsel ve işitsel olarak sunma gibi amaçlarla televizyon eğitim programları yapılandırılmaktadır.⁹²

Uzaktan eğitimde farklı amaçlar doğrultusunda yapılandırılan televizyon eğitim programlarının yapılış ve sunuş biçimlerinde de farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar ise doğrudan öğretici programlar, bilgi aktarıcı programlar, ve güdüleyici programlar olmak üzere üç şekilde sınıflandırılabilir.⁹³

Doğrudan öğretici (instructional) programlar, herhangi bir konuyu yada nesneyi tanımlayıcı, bilgi verici, öğretici programlardır. Aktarılabilecek konuyla ilgili bir uzmanın hazırlayıp sunduğu bir program formatında hazırlanırlar.

⁹⁰ Özçağlayan, a.g.e., s.105

⁹¹ Demirel, a.g.e. s.48

⁹² Alişan Hızal, *Uzaktan Öğretim Süreçleri ve Yazılı Gereçler*, (Ankara:Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1983), s.57

⁹³ Naci Güçhan, *Sistem Yaklaşımı ile Televizyon Eğitim Programı Yapımı: Açıköğretim Fakültesi Örneği*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No:286, 1988), s.11

Bu programlar, görüntülerle destekleniyor olsalar da, “konuşan kafalar (talking heads)”ın egemen olduğu programlardır. Yapılış nedenleri daha çok, öğrencilerin karşısına çıkarılma olanağı bulunmayan, alanlarında yetkin ve otorite uzmanların öğrenciyle buluşturulmasıdır. Bu uzmanların, sahip oldukları nitelikler sebebiyle, öğrenci üzerinde ikna edici etkisinin yüksek olduğu düşünülür. Ayrıca, öğrenciye verilecek bilginin soyut nitelik taşıması ve görselleştirme olanaklarının zayıf olması durumunda da yine bu format çoğunlukla kullanılır. Aktarılabilecek bilginin öne çıkması gerektiği düşünülen programlarda, içerik yine uzmanlarca hazırlanmakla birlikte, sunucu kullanımı yoluna da gidilebilmektedir.⁹⁴

Bilgi aktarıcı (informational) programlar, her hangi bir konu yada nesneyi uzun vadede ve dolaylı olarak işe yarayıp davranış değişikliğine götüreceği biçimde tanıtan programlardır.⁹⁵

Güdüleyici (motivational) programlar ise, doğrudan öğretici ya da bilgi aktarıcı program özelliklerini de içerebilen ve dramatik bir yapıya da sahip olabilen programlardır. Bu türden programlarda izleyici farkında olmadan eğitilmektedirler⁹⁶.

Televizyon eğitim programları banttan veya canlı olarak yayınlanabilmektedir. Banttan yayınlanan televizyon programları tek yönlü iletişim sağlarken, canlı yayınlanan televizyon programlarında destek iletişim teknolojileri ile (telefon, faks, e-mail) çift yönlü iletişim kurulabilir.

Uzaktan eğitimde etkileşim ve geri bildirim gecikmeli gerçekleşmesi veya hiç gerçekleşmemesi öğretim faaliyeti için oldukça büyük bir dezavantajdır. Öğretim faaliyetleri içerisinde televizyonun kullanılmasındaki etkileşim eksikliği bazı uzaktan eğitim kurumları tarafından canlı yayınlarla giderilmeye çalışılmaktadır. Canlı yayınlanan eğitim programlarında öğrencinin telefon bağlantısı ile öğrenme-öğretme sürecine katılarak geri bildirim vermesi sağlanmaktadır. Ancak tüm programlar canlı olarak yayınlanmadığı için bütün öğrencilerin bu faaliyete katılımı sağlanamamaktadır. Bu sebeple canlı yayınların da etkileşimi ne ölçüde sağladığı düşündürücüdür. Günümüzde dijital yayıncılıktan yararlanılması, televizyondan etkileşimin boyutlarını da genişletmiştir. İzleyici programlara kısmen de olsa müdahale etme hakkına sahip olabilmekte ve izleyiciler birbirleri arasında iletişim kurabilmektedirler.

⁹⁴ Özgür ve Esen a.g.e.

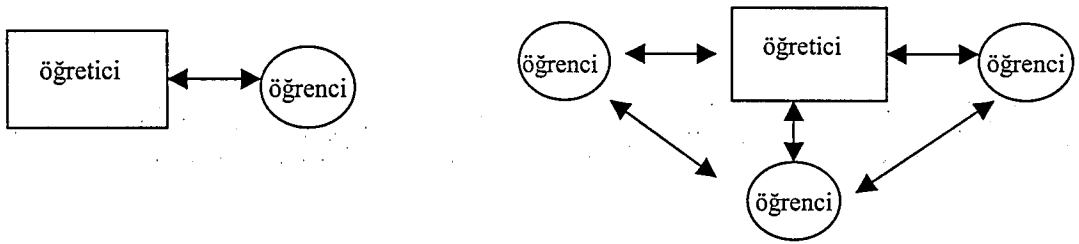
⁹⁵ Güçhan, a.g.e., s.11

⁹⁶ Aynı, s.11

Uzaktan eğitim faaliyetlerinde televizyon teknolojisi genellikle öğretimi sunmak için tek başına kullanılmamaktadır. Televizyon bir iletişim ortamına destek olarak, ya da farklı bir iletişim ortamı televizyona destek olarak kullanılmaktadır. Destek teknoloji olarak kullanıldığı öğretim faaliyetlerinde televizyonun işlevi doğrudan öğretim sunmak değil, öğrenci tarafından anlaşılması güç ve karmaşık bilgilerin, görselleştirilerek, gerekirse de canlandırmalarla basitleştirilerek anlatılmasıdır.

4.5. Sesli Konferans (Audio Conferencing)

Sesli telekonferans ve sesli konferans sadece ses iletişimidir. Bu sebeple görsel boyutu yoktur. İletişim telefon hattı kullanılarak bir merkezden bir merkeze veya bir merkezden çok merkeze bağlantı kurularak gerçekleştirilir.⁹⁷

Şekil 9. Sesli Konferans Sisteminde Gerçekleşen Öğrenci – Öğretici İletişimi

Sesli konferans ile belli bir merkezde bulunan öğretim elemanı ile başka bir merkezde veya merkezlerde bulunan öğrenciler işitsel olarak eşzamanlı gerçekleşen bir etkileşim içerisinde bulunarak öğretim faaliyetini sürdürmektedirler. Sesli telekonferans temel bazı güçlere sahiptir. Telefon sistemini kullanır, çok sayıdaki merkeze konferans yapmak için bağlanabilir. Diğer iletişim teknolojileriyle karşılaştırıldıklarında ise daha ucuzdurlar.⁹⁸ Farklı yerlerde bulunan en az üç kişinin birbirlerine telefon hattıyla bağlanarak iletişim kurması mümkündür. Eş zamanlı iletişime yer verirken öğrenci – öğrenci ve öğrenci- öğretim elemanı etkileşimini ve anında etkili bir geri bildirim verilmesini sağlayarak öğrenme öğretme sürecini

⁹⁷ McIsaac ve Gunawardena, a.g.e., s.411

⁹⁸ Aynı, s.411

destekler. Eşzamanlı etkileşim ve geri bildirim imkanı olmasına rağmen, görsel boyutunun olmaması öğretim faaliyeti için büyük bir eksikliklerdir.

4.6. Sesli Grafik Konferans (Audio Graphic Conferencing)

Sesli grafik sistemleri, çift yönlü ses, yazılı materyal ve grafiklerin iletiminin sağlandığı normal telefon hatlarını kullanırlar. Sesli grafikler, sesli konferansa telefon hatlarının ucuzluğunun yanı sıra görsel bir boyut da kazandırır. Çoğu sesli grafik sistemleri iki telefon hattını kullanır. Biri ses iletimi, diğeri ise yazılı materyallerin, grafiklerin yada görsel bilgilerin aktarımı için kullanılır.⁹⁹

En basit audiografik sistem, audio telekonferansta iki telefon hattını kullanan fax aletidir. Basılı bilgiler konferans süresince fax makinesi kullanılarak başkalarına aktarılabilir.¹⁰⁰

Sesli grafik konferans eşzamanlı olarak işitsel bilgilerin ve durağan görsel görüntülerin karşılıklı aktarımına izin verir. Hareketli görüntülerin iletilmemesi eğitim açısından bir eksikliklerdir. Sesli grafik konferansta görsel ve işitsel bilgiler belli bir merkezden bir diğeri merkeze/merkezlere eşzamanlı olarak gönderilir ve anında aynı şekilde geri bildirim alınabilir. Yani çift yönlü görsel ve işitsel bilgi iletimine izin verir. Telefon hattı kullanıldığı için ucuz ve hızlıdır.

4.7. Video Kasetleri

Hareketli görüntüyü ve sesi birleştiren bilgi iletimini sağlayan iletişim teknolojisidir. Tek yönlü iletişim sağlar. Görüntüler önceden kurgulanmış ve kayıt edilmiş olduğundan farklı zamanlı bir iletişim söz konusudur. Sadece öğrenci materyal etkileşimine izin verir. Öğrenci anlamadığı bir yeri geri sararak tekrar etme, durdurarak dikkatlice inceleme, biliyorsa hızlı sarma imkanlarına sahiptir. Yani dersi kısmen kendisi yönlendirebilir. Öğrencilerin video kasetlerinden dersi takip edebilmeleri için buldukları yerde bir video player cihazına sahip olmaları gerekmektedir. Ancak video player cihazının da öğrenciye gönderilen video kasetle aynı formatta olması gerekmektedir. Uzaktan eğitim kurumları tarafından öğrencilere gönderilen eğitim

⁹⁹ McIsaac ve Gunawardena, a.g.e., s.412

¹⁰⁰ Aynı, s.412

programlarına ait video kasetler ev tipi video kasetlerdir. Ev tipi video kasetleri High 8, Betamax, VHS, VHS-S'dir. Ev tipi video kasetlerden en yaygın olarak kullanılan VHS'dir. VHS sisteminde aynı uzunluktaki bantlara göre daha uzun süre kayıt yapılabilmektedir.¹⁰¹ Betamax formatı, VHS- S ve VHS formatlarının görüntü kalitesi daha yüksek olduğundan, artık özelliğini yitirmiştir.¹⁰²

4.8. Video Konferans

Video konferans ayrı yerlerde bulunan kişi ve grupların, telekominikasyon ağı ve video teknolojisi yoluyla birbirleriyle canlı video bağlantısıyla karşılıklı görüşmesini kapsamaktadır.¹⁰³

Uzaktan eğitim sistemi için etkili bir iletişim aracıdır. Eşzamanlı gelişen öğrenme öğretme sürecinde karşılıklı olarak öğrenci ve öğretim elemanı arasında görsel ve işitsel bilginin aktarımına izin verir. Bir noktadan çok noktaya bilgi aktarımının olmasını sağlar. Maliyetin düşmesi için genellikle sıkıştırma tekniğinden yararlanılmaktadır. Video konferansta da iletişim telefon hatları ve uydular vasıtasıyla sağlanmaktadır.¹⁰⁴ Video konferansta öğretim öğrenci ve öğretim elemanı arasında eşzamanlı olarak gerçekleşir. Bilgilerin iletimi de karşılıklı olarak görsel ve işitsel boyutta gerçekleşmektedir. Öğrencilerin öğretimin verildiği sırada kendilerine belirtilen bir merkezde bulunması sağlanarak öğretime katılımı sağlanmış olur. Video konferans ile öğretim faaliyetinde öğrenci -öğretim elemanı ile etkileşim halinde bulunurken aynı zamanda akranlarıyla da eşzamanlı olarak etkileşim içerisinde bulunabilirler. Video konferans teknolojisi ile yapılan öğrenme faaliyetinde öğrenci - materyal etkileşimi boyutu eksik kalmaktadır. Video konferans uzaktan eğitimdeki en büyük dezavantajı, öğrencinin öğretimin verildiği anda, belirtilen merkezde olma zorunluluğunun bulunmasıdır. Öğrenci istediği zamanda ve istediği yerde öğretime erişme imkanına sahip değildir.

¹⁰¹ Ahmet Durmaz, **Profesyonel Televizyon Yapım ve Yayın Teknolojileri**, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğt. Sağ. ve Bil. Araş. Çalışmaları Vakfı Yayın No:147,1999), s. 213

¹⁰² Ahmet Durmaz, **Televizyon Tekniği**, (Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1154,1999), s.230

¹⁰³ Bob Cotton ve Richard Oliver. **Siber Uzay Sözlüğü**, (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 1997) s.200

¹⁰⁴ McIsaac ve Gunawardena, **a.g.e.**, s.412

4.9. Masaüstü Video Telekonferans

Video telekonferansın gelecekteki gelişmeleri ses, görüntü ve verinin birleşimiyle masaüstü video telekonferans şekline dönüşmesi yönündedir. Ağ birleşmesi, kişisel bilgisayar ve dijital görüntü, masaüstü video telekonferans alanını oluşturur. Bir masaüstü bilgisayarda yer alan birleşmiş sistemlerin (ses, görüntü ve veri), ses, görüntü, dosya transferi ve bölünmüş ekranla eşzamanlı çift yönlü iletişimi sağlamaktadır. Bu teknoloji, uzaktaki kullanıcıların birbirlerini görmesine, birbirleriyle konuşmasına, uygulama dosyalarını iletebilmelerine ve birlikte çalışmalarına izin vermektedir.¹⁰⁵ Masaüstü video telekonferans, video konferansın izin vermediği öğrenci materyal etkileşimine izin verir. Öğrenci video konferansta verilen görsel veya işitsel bilgiyi kaydetme, yazdırma imkanlarına sahiptir. Öğrenci bilgisayarın bulunduğu ve internet bağlantısının olduğu her yerde video konferans ile öğretim faaliyetin katılım sağlayabilir. Öğrencinin belli bir merkezde toplanmasına gerek kalmaz.

4.10. Bilgisayar Destekli İletişim

Uzaktan eğitimde on-line(çevrim içi) hizmetlerin sunulmasına yardım eder. Bilgisayar destekli iletişim 3 şekilde gerçekleşmektedir. Elektronik posta (e-mail), bilgisayarla konferans ve on-line veri tabanları. E-mail sistemlerinde, kişisel bilgisayarın posta kutusuna, mesaj sistem tarafından gönderilir ve gönderildiği adreste okunana kadar saklı kalır. Bu mesaj okunabilir, cevap gönderilebilir, daha sonra dikkatlice incelenmek üzere posta kutusunda saklanabilir. Silinebilir ve bir başka kişiye aynı mesaj gönderilebilir. Çoğu e-mail sistemlerinin, kullanıcının okumasına izin veren, mesajları iletmesini sağlayan ve tüm belgeleri görebileceği bülten tahtası özelliği vardır. Bülten tahtasındaki mesajlar birbirlerine bağlı değildir ve oldukça sınırlı sayıda grup iletişimine imkan tanır.¹⁰⁶

Bilgisayar destekli iletişim sistemlerinin konferans özelliği de vardır. E-mail ile grup iletişimini destekler. Bu sistemlerde mesajlar evdeki bilgisayarda okunana ve cevaplanana kadar kayıtlıdır. Çoğu konferans sistemlerinin grup etkileşimini arttırmak

¹⁰⁵ McIsaac ve Gunawardena, *a.g.e.*, s.413

¹⁰⁶ C.D. Smith, H.E. Whiteley ve S. Smith, "Using E-Mail for Teaching", *Computer and Education*, Cilt No.33, Sayı no:1:15-25, (Ağustos 1999) s.16

ve bilgi geri bildirimini sağlamak gibi özellikleri vardır. Bilgisayarla konferansın temel özelliği uzaktan eğitimde çok kişinin etkileşimine mekan ve zaman sınırlaması olmaksızın izin verme yeteneğinin bulunmasıdır. Dezavantajı ise on-line bağlantılarının grup etkileşiminde ancak yazılı olarak yapılabilmesidir. Yani yüz yüze iletişime izin vermez.¹⁰⁷

4.11. CD-ROM

CD-Romlar salt okunur bellekli kompakt disk olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁸ Sadece kayıtlı olan işitsel ve görsel veriyi okumaktadırlar. Kayıt yapma imkanı yoktur. Ancak var olan bir bilginin yazıcıdan dökümü alınabilir. CD-Romlar 640 Mb'e kadar olan sayısal bilgiyi saklama kapasitesine sahiptir. CD-Romlar ucuza üretilen ve metin, görüntü, ses ve animasyon gibi her türlü verinin yanı sıra, bilgisayar programlarını da saklayabilmektedir.¹⁰⁹ Kullanıcılar için istenilen bilgiye erişim oldukça hızlıdır. Görüntü kalitesi ve bilgi saklama kapasitesi oldukça yüksektir. Hipermedya ve etkileşimli multimedya programları için en yaygın kullanılan taşıyıcıdır.¹¹⁰ CD-Romlar eğitim faaliyetinde kullanıldığında sınırlı bir etkileşime izin verebilmektedir. Sadece öğrenci ve materyal arasında gelişebilen bir etkileşim imkanı vardır. Hazırlanan eğitim programının kalitesine göre ise sınırlı bir geri bildirim sağlama imkanı bulunmaktadır. Yani CD-Romlarla yapılan eğitimde öğrencilerin birbirleriyle ve öğretim elemanı ile eşzamanlı veya farklı zamanlı gelişen bir iletişimin olması oldukça güçtür. Bu etkileşim ve geri bildirim ancak internet bağlantısı ile sağlanabilmektedir.

4.12. Sanal Gerçeklik

Sanal gerçeklik teknolojisi hayali ya da gerçek bir mekanın üç boyutlu olarak kullanıcı tarafından görülebilecek ve yönlendirilebilecek şekilde bilgisayara dayalı teknolojiler ile kurulmasıdır.¹¹¹ Sanal gerçeklikte kullanıcı ek donanımlar (kask, yürüme bantı, üç boyutlu gözlük gibi) ile, kullanıcı var olduğu gerçek ortamdan

¹⁰⁷ McIsaac ve Gunawardena, a.g.e., s.417

¹⁰⁸ Cotton ve Oliver, a.g.e., s.40

¹⁰⁹ Aynı, s.40

¹¹⁰ Aynı, s.40

¹¹¹ Ogan Güner, "Sanal Gerçeklik" PC Dergisi.Sayı:2, (Mart 1997), s:26

arındırılarak, üç boyutlu bir grafik ortamda yer almaktadır. Sanal gerçeklikte ekrandaki görüntü doğrudan kullanıcının gözleri önünde yer aldığı , stereo olduğu ve kullanıcıyla birlikte hareket ettiği için görüş alanı dışına çıkılması olanaksızdır. Kullanıcının her hareketi bir dizi yeni görüntü yaratmaktadır. Kullanıcı giydiği özel eldivenler ile ekranda gördüğü sanal nesnelere yönlendirebilir ve hareket ettirebilir.

Sanal gerçeklik günümüzde eğitim amaçlı olarak en çok askeri eğitim, uçuş eğitimi, uzay çalışmaları için astronotların eğitiminde kullanılmaktadır. Askeri alanda sanal gerçeklik teknolojisi savaş şartlarının simülasyonunda kullanılmaktadır. Tıp alanı da sanal gerçeklik teknolojisinden yararlanmak isteyen alanlardan biridir. Tecrübesiz genç doktorların sanal hastalar üzerinde deneyim kazanması hasta açısından risk azaltıcı bir faktör olarak düşünülmektedir.¹¹²

Uzaktan eğitimde sanal gerçeklik teknolojisi ile öğretimin sunumuna yönelik uygulamalar değil, öğrenilen bilginin gerçek hayatta ne ölçüde kullanılabileceğine ilişkin simülasyon eğitimi uygulamaları yer almaktadır. Uzaktan eğitimde sanal gerçeklikten yararlanıldığı takdirde öğrencinin materyal ile etkileşimi sağlanabilir. Ders ile ilgili veriler çok yüksek bir görüntü ve ses kalitesiyle öğrenciye ulaşacaktır. Bilgisayar teknolojisinin yardımıyla gerçekleştirilen sanal gerçeklik teknolojisinde programlar önceden kayıt edilmiş olduğundan eğitim faaliyetinde öğrenci ve öğretim elemanı arasındaki etkileşime izin vermez. Öğrenciler ekran grupları ile de etkileşim içerisinde bulunamamaktadırlar. Sanal gerçeklik teknolojisinde bilgiye erişim için kullanıcının üzerinde yer alacağı bir yürüme bandı, joystick, kask ve eldivene ihtiyaç vardır. Bu donanımları nedeniyle kullanıcı için olan maliyeti oldukça yüksektir.

4.13. VCD

VCD'ler CD-ROM tabanlı sayısal video formatıdır. MPEG veri sıkıştırma tekniğiyle tek CD'ye tüm ekranda 72 dakikalık tam hareketli görüntü saklama kapasitesine sahiptir. Bu format ile tek Cd-sürücüsüyle ses, multimedia, video oyun diskleri ile foto-CD ve görüntülü CD'leri okutmak mümkündür. DVD'ler ile karşılaştırıldığında görüntü, ses kalitesi ve veri saklama kapasitesi daha düşüktür. Bunu

¹¹² Serap Kurbanoglu, "Sanal Gerçeklik:Gerçek mi, Değil mi?" Türk Kütüphaneciliği Dergisi. Cilt No:10, Sayı No:1,(1996), s:26

nedeni ise CD-ROM standardına uygun olarak yapılandırılmasıdır.¹¹³ VCD player cihazı ile televizyon ve bilgisayar teknolojisi aracılığıyla içerisindeki bilgilere erişim sağlanabilir.

Uzaktan eğitim faaliyetinde kullanıldığı takdirde etkileşim boyutu öğrenci-materyal ve öğrencinin kendisiyle etkileşimi ile kısıtlıdır. Öğrenci VCD'lerdeki verilere gerek bilgisayarından , gerekse video player aracılığıyla televizyonundan erişerek öğretimi alabilir.

4.14. DVD (Digital Video Disc)

CD-ROM'ların bilgi saklama kapasitelerinin yetersizliği ve üzerine kayıt yapamama gibi olumsuzlukları DVD teknolojisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. CD-ROM'un üzerine veri yazmak, ancak hiç de ucuz olmayan CD Recorder 'larla yalnızca bir kez olması şartıyla mümkündür.¹¹⁴ VCD'lerin 20 katı kadar fazla veri depolayabilir.¹¹⁵ Daha gelişmiş bir medya olan DVD'ler CD-ROM'ların bu olumsuzluklarını gidermektedir. DVD'ler MPEG formatında sıkıştırılmış 133 dakikalık hareketli görüntüyü saklayabilmektedirler. Bilgilerin dijital olarak işlendiği ve okunduğu DVD'lerin görüntü kalitesi de CD-ROM'lardan daha yüksektir. Televizyon kalitesinde görüntü verebilen DVD'ler izleme tekrarı ve sıklığı karşısında yıpranmazlar ve görüntü kalitesini yitirmemektedirler.¹¹⁶ DVD'ler yıpranmayan bilgi,veri saklama ortamıdır. DVD'lerin avantajları sadece bilgi saklama kapasitesi, görüntü kalitesi ve uzun ömürlü olması değil aynı zamanda ses kalitesinin de üst düzeyde olmasıdır. İzleyiciye stereo ses yayını verebilmekte ve sesler daha net anlaşılabilir. CD-ROM'a kıyasla daha iyi ses efektleri vermektedir.

Uzaktan eğitimde DVD'ler bilgi saklama kapasitesinin yüksekliği nedeniyle pek çok dersi tek bir disk'te toplama imkanı verir. Uzaktan öğrenci yüksek görüntü ve ses kalitesi ile sunulan öğretim etkinliğini bilgisayar ve DVD player aracılığıyla edinebilmektedir. Ancak DVD'ler video kasetler, CD-ROM'lar v.b. gibi önceden kayıt edilmiş programları öğrenciye sunacağından eşzamanlı gelişen bir öğretime izin

¹¹³ Cotton ve Oliver, a.g.e., s.200

¹¹⁴ "Digital Video Disc", PC Dergisi. Sayı:8,(Nisan 1997), s.15

¹¹⁵ Ali Güneş, "Bilgisayar Organizasyonu" Editör:Cengiz Hakan Aydın. Temel Bilgi Teknolojileri. (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1418, 2002) s.35

¹¹⁶ "Digital Video Disc",a.g.e., s.16

verememektedir. Bu sebeple de etkileşim boyutu sadece öğrenci - materyal ve öğrencinin kendisiyle etkileşimi ile sınırlı kalmaktadır.

4.15. İnternet

Günümüzde internet dünyanın en büyük bilgisayar ağıdır. Milyonlarca kullanıcısı vardır. Yapılan araştırmalara göre internet kullanıcı sayısının 171 ülkede 130 milyon olduğu söylenmektedir.¹¹⁷ İnternet bilgisayarların modem veya benzeri bir ağ kartıyla telefon hatlarının kullanılarak birbirine bağlanmasını içermektedir. İnternet aracılığıyla hareketli, durağan görüntü, animasyon, ses, grafik v.b. her türlü bilginin telefon hatlarıyla bir başka bilgisayara ya da bilgisayarlara iletilme imkanı vardır. Birden çok kişi tek bir merkezden gönderilen bilgilere erişebilmektedir ve birden fazla birey birbirine bağlanarak iletişim kurma imkanlarına sahiptirler. Bilgi alışverişi çift yönlü olarak görsel, işitsel ve yazılı şekilde gerçekleştirilebilir. Etkileşimli bir ortamın milyonlarca kullanıcı ile paylaşılması ve içeriklerinin her gün güncellenebilmesi sayesinde bir çok medyanın kaldıramayacağı yoğunlukta bir bilgi erişimi sunar.¹¹⁸ Yüzlerce ağı bir araya getiren bir bilgisayar ağında bir bilgiye, veriye, kuruma, kişiye v.s. ulaşmak için bazı araç ve yöntemler internet erişimine yardımcı olmaktadır. Bunlardan en yaygın olarak kullanılanları; gopher, www (world wide web), e-mail (elektronik posta), kullanıcı ağları ve dosya aktarmadır.¹¹⁹

Gopher; farklı noktalarda bulunan dokümanlara ulaşmak amacıyla kullanılan ve etkileşimli bir menü yardımıyla erişimin gerçekleştiği internet hizmetini içermektedir. Gopher internet kullanıcılarını ilgi duydukları ağlara ve hizmet veren (server) bilgisayarlara ulaştırmaktadır. İnternet menüsünden gopher aracı seçildiğinde özel/ kamu kurumlarının/firmalarının ağlarına bağlanılabilmektedir. İlk menüden konuyla ilgili gopher'a atlayarak ulaşılabilir. Kullanıcı gopher aracılığıyla eriştiği bir bilgiyi kendi bilgisayar sistemine kopyalayabilir, kayıt edebilir.¹²⁰

www; gopher hizmetinin üzerine üst metin ve multimedya uygulamalarının getirmektedir. www hizmeti sunan birimlerden, doğrudan adresleme yaparak çeşitli

¹¹⁷ Celalettin Aktaş, "Journalism in the Age of Internet". *Selçuk İletişim Dergisi*. Cilt No:2, Sayı No:3: 17-21, (Temmuz 2002) s.17

¹¹⁸ İzim Gülcük, "Ağ Paylaşımlı Multimedia Dökümanı". *PC Dergisi*. Sayı No:5, (Nisan 1997) s.40

¹¹⁹ Özçağlayan. *a.g.e.*, s.135

¹²⁰ Bal, Keleş ve Erbil, *a.g.e.*, s.174

elektronik bilgi bankalarına ulaşmak mümkündür. www hizmetinde arşivin coğrafi olarak nerede bulunduğu bir önemi yoktur. A.B.D.'deki bir www'den Türkiye'dekine geçmek mümkündür.¹²¹

e-mail; diğer internet kullanıcıları ile haberleşmeyi sağlayan internet erişim aracıdır. İnternete üye olan herkesin birer internet adresi vardır. Belli bir adrese gönderilen dosyalar, veriler, bilgiler v.s. okunabilir, saklanabilir, basılabilir.¹²²

Kullanıcı ağları; ilgi alanı aynı olan kişileri on-line olarak bir araya getiren internet erişim hizmetidir. Elektronik odaların oluşturulduğu oturularda dünyanın çeşitli yerlerinde benzer ilgi alanlarına sahip olan kişiler sanal olarak bir araya gelebilmektedirler. İnternet kullanıcının verdiği anahtar kelime veya kelimelere uygun ağları bularak, kullanıcının görüşmelere katılmasına imkan tanır.

Dosya aktarma; dosyaların kişisel bilgisayardaki depolama ortamlarına aktarılmasıdır. Örneğin www aracılığıyla ulaşılan bir dosya ekrana geldikten sonra “yerel dosyaya kaydet” seçeneğinin kullanılarak bilgisayar depolama ortamına geçirilmesidir.¹²³

Bilgisayar teknolojisinin bir ürünü olan internet, her şeyi dijital olarak tanımlayabilen karakterleri sayesinde bilgi alışverişi ve sunuşundan başka önemli başka bir olanak daha sağlamaktadır. Bilgiler arasında kullanıcının yönlendirmesiyle ilişki kurulmasına ve mevcut bilgiler üzerinde işlem yapılarak yeni bilgiler elde edilmesine ve kullanıcının müdahale edemediği bir kullanım biçimi yerine, kullanıcının istemediği bilgileri atlamasına da imkan tanıyan bir ortam biçimidir. İnternet ile kullanıcının bilgiye erişip onu çekmesi yerine bilginin kullanıcıya iletilmesi imkanı da vardır. Bu imkan İtme Teknolojisi (Push Technology) ile sağlanmaktadır.¹²⁴ İtme teknolojisi kullanılarak kullanıcının istediği bilgiler düzenli olarak kullanıcının bilgisayarına ulaşmaktadır. Her yeni bilgi geldiğinde kullanıcının bilgisayarında bir uyarı gözükerek kullanıcı yeni bilgidan haberdar olur. Yeni bir bilginin gelmesi için kullanıcının bilgisayarının açık olmasına gerek yoktur.

İnternet aracılığıyla gerçekleştirilen öğretim faaliyetinde öğrenciler ve öğretim elemanlarının aynı ortamda bulunma zorunlulukları yoktur. Öğretim elemanı uygun

¹²¹ Özçağlayan. a.g.e., s.138

¹²² Aynı, s.138

¹²³ Aynı, s.139

¹²⁴ Sina Hakman, “Yeni Televizyon:İnternet!” PC Dergisi. Sayı Nc:9, (Nisan 1997), s. 20

donanımlı bir ortamdan ders verirken öğrenciler internet bağlantısı olan her yerden bilgisayar teknolojisini kullanarak öğretime erişebilir. İnternet aracılığıyla yapılan öğretim faaliyeti senkron (eşzamanlı) veya asenkron (farklı zamanlı) olarak gerçekleştirilebilir. Senkron öğretim faaliyetinde öğrenciler internet aracılığıyla öğretimin sunulduğu anda öğretimi alma imkanına sahiptirler. Öğrencilerin öğretim elemanı, materyal ve akranlarıyla etkileşim içerisinde bulunmaları sağlanmış olur. Öğretim sırasındaki geri bildirimlere göre ders yönlendirilebilir. Asenkron olarak gerçekleştirilen öğretim faaliyetinde ise öğretim ile ilgili bilgiler öğretimim sunacak web sayfasındadır. Öğrenciler internet aracılığıyla bu bilgilere ulaşarak öğretimi alırlar. Öğrencinin öğretim elemanı ile etkileşimi öğretim sırasında gerçekleşmez. Öğrenci materyal etkileşimi yoğun olarak görülmektedir. ODTÜ’de 1998 yılında başlayan IDEA (İnternet’e Dayalı Asenkron Eğitim) ile tamamen internet ortamında asenkron olarak yapılan “Bilgi Teknolojileri Sertifika Programı” düzenlenmektedir. İnternet aracılığıyla verilen öğretim faaliyetleri genellikle asenkron olarak gerçekleştirilmektedir.¹²⁵

Anadolu Üniversitesi Bilgi Yönetimi Önlisans Programı da internete dayalı uzaktan eğitim vermektedir. İki yıllık eğitim öğretim etkinliği bulunan programdaki dersler uygulamalı ve kuramsal olarak yapılmaktadır. Program kapsamında öğrencilerin internet erişimi ile eğitim öğretim etkinliğine katıldığı dersler aynı zamanda CD-ROM, ders kitabı, yazılım, akademik danışmanlık hizmetleriyle desteklenmektedir. İnternet ve destek iletişim ortamları ve araçları aracılığıyla sunulan derslerde, içeriğin aktarımı dışında aynı zamanda öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine yönelik ve sınavlara hazırlayıcı nitelikte testler yer almaktadır. ayrıca programın öğrencilerine ödevlerde verilmektedir. Belli bir konu ile ilgili olan ve uygulamalı dersleri kapsayan ödevler, uzaktan öğrenciler tarafından hazırlanarak kendilerine bildirilen tarihlerde bağlı buldukları akademik danışmana e-mail yoluyla gönderilmektedir. Kendilerine verilen ödevlerin en az %80’ini tamamlamış olan programın uzaktan öğrencileri her ders için yapılan bir ara sınav ve dönem sonu sınavına katılabilmektedirler. Örgün olarak belirli merkezlerde gerçekleştirilen sınavlara öğrencinin istediği merkezde katılması olanağı sunulmaktadır.¹²⁶

¹²⁵ “Türkiye’de Eğitim Teknolojisi” Eğitim ve Teknoloji Bülteni. <http://egitek.meb.gov.tr/bulten/evt/evt1/evt4.html> (2002)

¹²⁶ <http://bilgi.anadolu.edu.tr/kilavuz/2001-2002/ogrenci01.html> (Ağustos 2003)

4.16. Cep Telefonu ve Wap

1990'lı yıllarda dünyada yaygınlaşmaya başlayan cep telefonları, kablolu veya telsiz telefonların iletişimi sağlamak için belli bir yerde bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Uydu bağlantısıyla kurulan iletişim günümüzde sesli ve yazılı mesaj göndermekten ileri giderek resim, oyun, animasyon, günlük haberler (borsa,hava durumu, banka hizmetleri v.s.) gibi görsel işitsel bilgileri de iletme gücüne de sahiptir. son yıllarda wap hizmetinin de girmesiyle cep telefonu kullanıcısı artık internet bağlantısını da telefonu aracılığıyla sağlamaktadır. Bu özelliği ile telefonlar bir cep bilgisayar gibi hizmet vermektedir.

İnternet bağlantısı kurmak için kişinin sahip olması gereken bilgisayara her an erişememe sıkıntısı göz önüne alındığında, cep telefonlarının her an her yerde kullanıcının yanında olması ve kolayca taşınabilmesi internete bağlanması için bir engel teşkil etmemektedir. Ancak cep telefonları ile internet bağlantısının olabilmesi, bu telefonların wap uyumlu olmasını gerektirmektedir.

Cep telefonlarında kullanılan WAP uygulaması 'Wireless Application Protocol (WAP)' adı verilen bir protokolü kullanarak çalışmaktadır WAP, WEB ve internetten yararlanarak kablosuz iletişim cihazlarına bilgi ve telefon hizmetlerini oluşturmaktadır. Bu hizmetlerin sağlanması için WAP, WEB ve İnternet'ten yararlanmaktadır. WEB'in sağlamış olduğu bilgi alanlarına ulaşabilmek için, WAP en iyi bilinen İnternet teknolojileri üzerine, kablosuz iletişimin kısıtlamalarına en iyi biçimde adapte etmek için oluşturulmuştur.¹²⁷

İnternet için geliştirilmiş çoğu teknoloji, masaüstü ve daha güçlü bilgisayarlara dayanmakta ve daha güçlü veri iletişim ortamları gerektirmektedir. Kablosuz iletişim cihazları ise, tasarım itibarıyla daha küçük ve karmaşık cihazlardır. Bu nedenle kablosuz cihazlara geliştirilecek olan uygulamalarda daha az güçlü işlemci, bellek kapasitesi ve güç tüketimi, sınırlı özelliklere sahip küçük boyutlu ekranlar ve kısıtlı veri giriş birimleri gibi bazı tasarım kısıtlamaları bulunmaktadır. Aynı şekilde, kablosuz veri aktarım ortamları da kablolu veri aktarım ortamlarına göre bazı kısıtlamalar

¹²⁷ Murat M. İnceoğlu, "Mobil Öğretime Hazır Mıyız?", Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu Bildiri CD-ROM'u, (Eskişehir: 23-25 Mayıs 2002)

içermektedir. Bunlar ise, düşük band genişliği, daha fazla yanıt bekleme süresi, daha az bağlantı kararlılığı, daha az tahmin edilebilen hizmet kalitesi olarak listelenebilir.¹²⁸

Örneğin, 1 KB belleğe sahip bir cep telefonu, 1 KB boyutunu aşan WAP sayfalarını görüntülemeyi garanti edemez. Bu kadar düşük hızlı bir sistemde, mobil bilgi sisteminin istemciye yanıt verme süresi de çok fazladır.¹²⁹

Cep telefonları ile uzaktan eğitimde öğretime ait dokümantasyonu okumak, tartışma listelerini kullanmak, çoktan seçmeli testleri yanıtlamak ve yazılı ödevleri yapmak gibi aktiviteler yer alabilmektedir. Ayrıca cep telefonu ile internet bağlantısı sonucu erişilebilecek web sitesi ile, uzaktan öğrenciler için değişik video klipler, dosyalar ve öğretim içeriğine ilişkin bilgi alınabilecek farklı bağlantılara ve adreslere de yer verilebilmektedir. Bunlara ek olarak, e-posta ve tartışma listeleri yoluyla uzaktan öğrencilere yardımcı olmak ve performanslarını izlemek için de akademik danışmanlara yer verilmelidir.¹³⁰

Cep telefonları ve wap henüz uzaktan eğitim faaliyetinde yaygın olarak kullanılmamakla birlikte eğitim ve öğretim faaliyetlerine teknik imkanlarından dolayı oldukça büyük katkıda bulunabilecektir. Uzaktan eğitim faaliyetinde öğrencinin cep telefonu aracılığıyla internete bağlanarak konuyla ilgili bilgi alması, sınav tarihlerinin, kayıt ile ilgili bilgilerin uzaktan eğitim kurumu tarafından mesaj gönderilerek öğrenciye duyurulması, ödev verilmesi, sınav kapsamının belirtilmesi, öğrencilerin birbirlerini aramak ve mesaj göndermek suretiyle etkileşim içerisinde bulunmasına ve geri bildirim vermesine imkan tanımaktadır.

4.17. Akademik Danışmanlık

Uzaktan eğitim alan öğrenciler eğitim öğretim etkinliğinin iletildiği iletişim teknolojisinin yanında danışmanlık hizmeti de alma ihtiyacındadır.¹³¹ Uzaktan eğitim kurumu tarafından organize edilmiş öğretim elemanları tarafından belli öğretim

¹²⁸ İnceoğlu, a.g.e.

¹²⁹ Aynı,

¹³⁰ Aynı,

¹³¹ Nuray Serter, Açıköğretim Fakültesi Akademik Danışmanlık ve Uygulama Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:243, 1986), s.33

merkezlerinde öğrenciler ile öğretim elemanlarının bir araya gelerek uzaktan eğitim öğretim etkinliğinin desteklendiği destek hizmetleri kapsamaktadır.¹³²

Uzaktan eğitim kurumunun eğitim öğretim etkinliği içerisinde yer alan derslerin tamamı veya birkaçı akademik danışmanlık hizmeti ile verilerek, öğrenciler desteklenebilir. Belirli günlerde, saatlerde ve belirli merkezlerde öğrenci ve öğretim elemanlarının bir araya gelmesiyle gerçekleşmesiyle sürdürülen akademik danışmanlık hizmetlerinde görevli öğretim görevlileri gerektiği takdirde uzaktan öğretimin sunulduğu bilgi ve iletişim teknolojisine ait materyallere ek olarak kendi öğretim araçlarını ve materyallerini hazırlayabilmelidir.¹³³

Akademik danışmanlık hizmeti verilmesinin en büyük amacı etkileşime izin vermeyen öğretim materyallerinin kullanıldığı uzaktan eğitim kurumlarında öğretici ve öğrenciler arasında etkileşimin olmasını sağlamaktır. Akademik danışmanlık hizmetleri, öğretim içeriğinin anlatımı değil, öğrencinin kendisine verilen öğretim materyalinde anlamadığı konuları sormasıdır.¹³⁴ Bu hizmetin gerçekleştirilmesi için öğrencinin önceden derse çalışıp gelmesi yani hazırlıklı olması gerekmektedir. Akademik danışmanlık hizmetleriyle öğrenciler sınıf ortamındaki yüz yüze iletişim olanaklarından faydalanırlar. Akran grupları oluşturmaları sağlar.

Eskişehir Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim veren fakültelerinde de akademik danışmanlık hizmetlerinin amaçları bu şekilde belirtilmiş olmasına rağmen dersler soru cevap şeklinde gelişmemekte ve ders anlatımına yönelmektedir. Bunun sebebi ise öğrencilerin derslere hazırlıksız gelmelerinden kaynaklanmaktadır. Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim veren fakültelerinin öğrencileri toplam 55 il merkezinde 9 farklı ders için gerçekleştirilen akademik danışmanlık hizmetlerine katılabilmektedirler. Bu Fakülteler için yapılan bir araştırmada öğrencilerin %61'inin akademik danışmanlık hizmetlerine düzenli olarak katıldıklarını ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin düzenli olarak katılamama nedenlerinin ise başında kişisel nedenlerin geldiği belirtilmiştir ki sistemin organizasyonu ile ilgili değildir. Akademik danışmanlıktan yararlanma ile ilgili olarak öğrencilerin sadece %10'u bu derslerin yararına inanmadığını ileri sürerken, %33 çok yararlandığını, %51 oranındaki öğrenciler

¹³² Serter, 1986, a.g.e., s.37

¹³³ Roger Lewis, *Açıköğretimde Danışmanlık*, Çeviren:Seçil Bükler.(Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:101, 1985), s.33

¹³⁴ Nuray Serter, *Açıköğretimde Akademik Danışmanlık*, (Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:985, 1997), s.133

ise kısmen yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlara paralel olarak öğrencilerin %37'si bu hizmetin başarıyı etkilediği, %49'u kısmen etkilediği görüşündedirler. Akademik danışmanlık derslerinin başarılarını etkilemediğini düşünen öğrencilerin yüzdesi ise sadece %9'dur. Araştırmanın sonucunda ortaya çıkan bir diğer sonuç ise, öğrencilerin çoğunun akademik danışmanlık hizmetlerini ders yapma şeklinde almak istediklerini ortaya koymuştur.¹³⁵

4.18. Sınav Hizmetleri

Uzaktan eğitim sisteminde kullanılan teknolojinin ve eğitim kurumunun sağladığı imkanlar doğrultusunda sınav hizmetleri farklı şekillerde öğrencilere ulaştırılır. Uzaktan eğitim sisteminde genellikle sınav hizmeti öğrencilerin belli zamanlarda belli bir yerde bulunarak, öğrenmelerinin ölçülüp değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra öğrencinin kendini hazır hissettiği anda istediği yerde sınava girme imkanını sağlayan uzaktan eğitim kurumları vardır. Öğrencinin inisiyatifine bırakılan sınav hizmetleri çoğunlukla bilgisayar aracılığıyla ve internet bağlantısıyla gerçekleştirilmektedir. Eğitim faaliyeti içerisinde değerlendirme sistemleri çok farklı şekillerde gerçekleştirilmektedir. Danışmanların öğrencilere verdikleri ödevleri değerlendirmesi, bilgisayar yönetimli testler, kitapların kapalı olduğu sınavlar, kitapların açık olduğu sınavlar, öğrencilerin çalışma dosyaları (portfolyo) oluşturması, danışman ve öğrencinin karşılıklı müzakere yoluyla değerlendirme yapması sınav hizmet türlerinden bazılarıdır.¹³⁶

Sınav hizmetini öğrencilerine sunacak olan uzaktan eğitim kurumu, sınavların nasıl, nerede ve ne zaman yapılacağı, sınıf geçmek için gerekli kriterlerin ne olduğu, sınavda uyulması gereken kurallar ve öğrencinin sınav dönemi içerisinde sınavına katılmakla yükümlü olduğu derslerde hangi konulardan sorumlu olduğu belirtilmelidir.¹³⁷

¹³⁵ Serter, 1997, a.g.e., s.133

¹³⁶ Richard Freeman *Managing Open Systems*, (London:Kogan Page, 1997), s.91

¹³⁷ Anadolu Üniversitesi Açıköğretim, İşletme, İktisat Fakülteleri kayıt Kılavuzu, Öğrenci Kılavuzu, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği,(2000) s.28-30.

4.19. Uzaktan Eğitim Öğrenci İrtibat Büroları

Uzaktan eğitim faaliyetleri bir merkezden hazırlanıp, fiziksel olarak uzakta olan öğrencilere iletilmektedir. Bu sebeple öğrencilerin eğitim kurumu ile olabilecek işlemleri için belli bazı merkezlerde irtibat büroları kurulmaktadır. Öğrencinin öğretimle ilgili olmayan (akademik olmayan) danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri irtibat büroları ile gerçekleşmektedir. Akademik olmayan danışmanlık hizmetleri ile öğrenciler genel olarak kurum ile ilgili gerçekleştirilmesi gereken işlemleri doğrudan kuruma gitmeden irtibat büroları aracılığıyla gerçekleştirebilir. Bu işlemler öğrenci belgesi alma, kayıt olma, kayıt silme, kayıt yenileme, kimlik belgesi v.b. işlemlerdir.¹³⁸ İrtibat bürolarında öğrenciler, öğretim elemanları ile yüz yüze gelme imkanına ve öğretimi alma imkanlarına sahip değildiler. Uzaktan öğrencilerin tamamıyla akademik olmayan hizmetleri alabileceği bir iletişim ortamıdır.

---

¹³⁸ Anadolu Üniversitesi Açıköğretim, İşletme, İktisat Fakülteleri kayıt Kılavuzu, Öğrenci Kılavuzu, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği, (2000), s.22-23

İKİNCİ BÖLÜM

UZAKTAN EĞİTİMDE EĞİTİM ARACI OLARAK TELEVİZYON

1. UZAKTAN EĞİTİMDE DESTEKLEYİCİ ARAÇ OLARAK TELEVİZYON

Göze kulağa hitap eden, bilginin bir alıcıda yeniden oluşturulduğu bir iletişim sistemi olan televizyonu ile kitle haberleşmesi kavramı da önem kazanmıştır.¹³⁹ Uzakta bulunan bir nesneyi, olayı, animasyonu v.b.görüntüyü hareketli veya durağan şekilde, görsel ve işitsel olarak izleyene ulaştıran bir araç olarak televizyon İngiliz Standartları Enstitüsü tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır:

Televizyon; gerçek veya kaydedilmiş sahnelerin geçici görünür görüntüsünü elektriksel haberleşme sistemi aracılığı ile anında uzakta meydana getirme tekniğidir.¹⁴⁰

Yaygın bir kitle iletişim aracı olarak kullanılan radyonun, ses dalgalarının hava ortamındaki hareketini “mikrofon” aracılığıyla elektriksel işarete çevrilmesi ve bu işaretlerin elektriksel olarak güçlendirilerek hava ortamında daha uzaklara yayılabilen taşıyıcı elektromanyetik dalgaların üstüne bindirilerek istenilen noktaya ulaştırılabilme prensibine göre çalışması ve bunun sonucunda “ses gibi görüntüler de aynı şekilde iletilebilir mi? sorusuyla başlayan araştırmalar televizyonun doğmasına neden olmuştur.¹⁴¹ Televizyonun icadı 1817’de selenyumun keşfedilmesiyle başlamıştır. Modern televizyonun icadı ise Amerika’ya göç etmiş Rus asıllı Vladimir Zworkyn’in 1924 yılında İkenoskop adını verdiği ve elektronik taramada kullanılan aracı geliştirerek, ilk kez elektronik tarama ile görüntü yayını gerçekleştirmesine dayanmaktadır.¹⁴² Televizyonun ilk kez halka açık gösterisi 13 Haziran 1925’de Charles Francis Jenkins tarafından Anacostia’da Deniz Kuvvetleri radyo istasyonunda kurduğu bir vericiden, Washington Connecticut caddesindeki bir alıcıya görüntüyü ilemesiyle

¹³⁹ Nurdoğan (Erkebay) Rigel, *Elektronik Rönesans*. (İstanbul:Der Yayınları, 1991), s.19

¹⁴⁰ Adnan Ataman ve Avni Morgül, *Televizyon Tekniği*. (İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi Yayınları Yayın No:610, 1997) s.1-2

¹⁴¹ Durmaz, *Televizyon Tekniği*, 1999, s.1-2

¹⁴² Özçaglayan, a.g.e., s.104

olmuştur. Bu gösteri 10 dakika sürmüştür. İlk düzenli televizyon yayını 1936 yılında İngiltere tarafından yapılmıştır. İngiltere’de 1939 yılında İkinci dünya savaşının çıkışına kadar sürmüştür. Savaş nedeniyle ara verilen yayınlara 1945 yılında, televizyon yayınları kapsadığı alanı geliştirerek, izleyici sayısını ve program kalitesini arttırarak yeniden başlamıştır. Başlangıçta televizyon radyoda sadece sesli olarak yapılan eğlence ve haber programları gibi yayınları sesli ve görüntülü olarak yapmak üzere düşünülmüştür.¹⁴³ Bu türden yayınlar hala televizyon uygulamalarında büyük bir yere sahiptir.

Televizyon ses, yazı, hareket, resim unsurlarını içererek program içeriklerini izleyiciye aktarmaktadır.¹⁴⁴ Siyah beyaz olarak görüntülerin izleyiciye ulaştırıldığı bu çalışmalar 1950’li yıllara kadar sürmüştür. renkli televizyonun ortaya çıkışı üç renk ilkesinden yararlanılması ile olmuştur. Özel filtrelerle görüntü üç temel renk olan kırmızı, mavi ve yeşile ayrılarak tek tek verici tarafından alıcıya iletilmekte ve alıcıda asıl görüntünün renklerini oluşturmak üzere üst üste binerek renkli televizyon sistemleri oluşturulmuştur. renkli televizyon sistemlerinin zaman içerisinde geliştirilmesi ile 1954 yılında ilk renkli televizyon yayını başlamıştır.¹⁴⁵

Televizyon tekniğinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve televizyon yayıncılığındaki ilerlemeler ve uzağı yakına getirme, görülemeyeni gösterme gibi imkanlara sahip olması yanında uydu teknolojisindeki gelişmeler televizyonun uygulama alanlarını da genişlemesine yol açmıştır. Televizyonun uygulama alanları; eğitim, sanayi, ticaret, tıp, trafik gibi sıralanabilir. Kapalı devre televizyon yayını ile bir kurum içerisinde sınırlı bir mekanda kurum ile ilgili yayın yapılabileceği gibi, uydu bağlantılarıyla binlerce kilometre uzaklıkta ve farklı yerlerde bulunan milyonlarca kişiye aynı anda görsel ve işitsel bilgi ulaştırılabilmektedir.¹⁴⁶

Kitle iletişim aracı olarak televizyon yayın sistemlerindeki gelişmelerle 1940’lı yıllardan itibaren büyük izleyici kitlelerine ulaşarak yaygınlaşmıştır.¹⁴⁷ Televizyon yayınlarının ilk başladığı yıllarda haber verme, bilgi verme ve eğlence aracı olarak

¹⁴³ Ataman ve Morgül a.g.e. s.2

¹⁴⁴ Şahin Koçak, “Televizyon Büyüsüne Evrimsel Bir Bakış” Açıköğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi, Kurgu 7. Sayı No:7:159-165, (Ocak,1990), s.165

¹⁴⁵ Rigel, a.g.e., s.29-30

¹⁴⁶ Ekrem Ulutaş, Uydu Anten ve Kapalı Devre TV Dağıtım Tekniği, (İstanbul:Sistem Ofset,1990), s.75

¹⁴⁷ Levent Kılıç, Sistem Yaklaşımı ile Televizyon Eğitim Programı Yapımı, (Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları, , 1985), s.1

görülen televizyon çok kısa sürede eğitim amaçlı olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Televizyonun eğitim faaliyetinde kullanılmasının en büyük nedeni görsel boyutunun olması ve bir anda çok büyük bir hedef kitleye ulaşma imkanlarına sahip olmasındandır. Günümüzde de televizyonun eğitimdeki yeri göz ardı edilemez bir gerçektir. Her ne kadar bilgisayar teknolojisi uzaktan eğitim faaliyetlerinde televizyonun yerinin almak istese de televizyon hala görsel ve işitsel bilgiyi en seçik ve en hızlı biçimde ileten tek kitle iletişim aracıdır. Televizyon icat edildiği ilk yıllarda hemen eğitim amaçlı olarak Iowa Üniversitesinde (1932). kullanılmaya başlanmıştır.¹⁴⁸

Televizyonun eğitim amaçlı kullanılmasına en akılcı şekilde bakan ve bunu geliştiren ise İngiliz Açık Üniversitesidir. 1971 ilk kez faaliyete geçen üniversite dünyadaki uzaktan eğitim programlarına bir örnek olmuştur.¹⁴⁹

Uzaktan eğitim sistemlerinde televizyon teknolojisinden yararlanan ülkelerde öğretim farklı şekillerde sunularak öğrencilere iletilmektedir. Bazı sistemlerde öğretimin tamamı televizyon aracılığıyla gerçekleştirilirken, bazılarında ise belli bazı dersler veya kavramlar televizyon aracılığıyla öğrencilere sunulmaktadır. Televizyonda öğretimin sunulmasının üç şekilde incelenebilir;¹⁵⁰

- Tek ders (single lesson): öğretim programları belli bir konuyu veya kavramı tanımlamak veya özetlemek şeklinde kullanılabilir,
- Seçilmiş ünite (selected unit) müfredatta yer alan öğretim programları içerisinde belli bir ünitenin temel içeriğinin televizyon aracılığıyla öğrencilere iletilmesi,
- Tüm ders (full course) müfredatta yer alan tüm derslerin televizyon aracılığıyla öğrencilere iletilmesi

Televizyon eğitim programlarının sahip oldukları özel nitelikler ise şu şekilde belirtilmektedir;¹⁵¹

- Öğretmeyi destekleme ve değerini artırma
- Öğretme
- Anlatma, açıklama
- Özetleme

¹⁴⁸Verduin, ve Clark, a.g.e.,s.17

¹⁴⁹ Aynı,s.17

¹⁵⁰ Willis, a.g.e.

¹⁵¹ Hızal, a.g.e., s.57

- Güçlendirme
- Güdüleme ve cesaretlendirme
- Diğer materyallere ek olarak kullanma
- Çalışma hızını arttırmak (çalışma oranını belirlemek)
- Geniş kitlelere ulaşabilme
- Davranış değişikliği oluşturma
- Ulaşılamayacak olaylar ve bilgiler sunma.

Televizyon aracılığıyla sunulan öğretim programlarının tasarımı yapılırken aracın görsel ve işitsel öğeleri iletme gücü göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrencilere iletilmesi gereken her bilginin görselleştirilmesi ve bilginin aktarımı için gerekli işitsel öğelere yer verilmesi öğretimin daha etkili bir şekilde gerçekleşmesinin sağlamaktadır. Uzaktan eğitimde televizyon program tasarımı yapılırken, ana başlıkların ve içeriklerin listelenmesi; temel bilgilerin belirtilmesi; karmaşık ve kapsamlı bilgilerin adım adım sunulması; içerikteki bilgiler arasındaki ilişkilerin verilmesi; konunun özetlenmesi ve tekrar edilmesi görsel ve işitsel olarak verilmelidir. Konunun anlatımı bu şekilde verilirken resimlerden, diyagramlardan, haritalardan, grafiklerden, tablolardan animasyonlardan yararlanmak öğrencinin konuyu öğrenmesinin kolaylaştırmaktadır.¹⁵²

Televizyon aracılığıyla uzaktan eğitim etkinliklerinin öğrencilere iletilmesinde, aracın güçlü, zayıf ve yetersiz olabildiği bazı durumlar bulunmaktadır. Büyük bir hedef kitleye ulaşabilme; bir olguyu, kavramı görselleştirebilme gücü, uzaktan öğrencinin evine girerek hedef öğrenci kitlesine kolay erişim, televizyonun kolay kullanılabilmesi uzaktan eğitim faaliyetlerinde televizyondan yararlanılmasının güçlü yanlarını ortaya koymaktadır. Ancak televizyon programlarının üretim maliyetinin yüksekliği kitle iletişim ortamlarının eğitim kurumları tarafından kontrol edilmesi gibi zayıflıklar ve yüksek maliyeti karşılayabilmek için çok büyük bir hedef kitleye gereksinim duyulması gibi yetersizlikleri mevcuttur.¹⁵³

Televizyon ile uzaktan eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesinin sağladığı avantajlar ve sınırlılıklar şöyle sıralanabilir;¹⁵⁴

¹⁵² Willis, a.g.e.

¹⁵³ Alkan, 1998 a.g.e, s.171

¹⁵⁴ Willis, a.g.e.

- Duygular, hisler görsel efektlerle birlikte sunulabilir. Bu da eğitim için daha avantajlı bir ortam sağlar.
- Bu yöntem ile öğrenciyi hiç bilmediği yeni bir çevreye taşınarak ve öğrencilere güzel deneyimler kazandırılabilir.
- Fikirlerin tanımları, özetleri ve tekrar gözden geçirilmeleri için çok etkili bir yoldur.
- Bu yöntemle öğrencilerin motivasyonlarının sağlanması daha kolaydır. Televizyon ile öğretimin sunulmasındaki sınırlılıklar ise;
  - Program üretimi oldukça zaman alır ve bu esnada diğer teknolojik araçlara ihtiyaç duyulabilir.
  - Öğretim programının etkileşimli bir şekilde uygulamaya konduğu yerlerde özel araç yada ekipmanlara ihtiyaç duyulabilir.
  - Pasif olarak gerçekleştirilen öğretim programında eğitim kalitesi düşer.
  - Öğretim programındaki dersler geniş bir kitlenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bu durumlarda bazı dersler kişilerin özel ihtiyaçlarına cevap vermeyebilir.
  - Ders bittikten sonra konuların tekrar gözden geçirilmek istenilmesi durumunda problemler ortaya çıkabilir.

Uzaktan eğitimin iletilmesinde bazı yetersizlikleri olsa da dünyada bir çok ülkede televizyon eğitim amaçlı olarak kullanılmaktadır. Nijerya, Nijer, Kolombiya, Japonya, İtalya, Fransa, İngiltere, Peru, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye ve daha bir çok ülke televizyondan okuma yazma, yükseköğretim sunma, eğitim hizmetlerini yaygınlaştırma, öğretmen yetiştirme, halk eğitimi gibi amaçlarla televizyonu eğitim amaçlı olarak yaygın bir şekilde kullanmaktadır. Araştırmalar televizyonun uygun koşullar altında etkili bir öğretim aracı olduğunu, hemen her öğretim alanında kullanılabileceğini, hedef öğrenci kitlelerinde uygun öğrenme etkinlikleri düzenlendiği takdirde etkililiğinin artırılabilceğini göstermektedir.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Alkan, 1998, a.g.e., s.176

2. UZAKTAN EĞİTİMDE TELEVİZYON EĞİTİM PROGRAMI YAPIM VE YAYIN AŞAMASI

Uzaktan eğitim sistemlerinde televizyon için eğitim programlarının yapımı, genel amaçlı bir içeriği olan televizyon programlarının yapımından daha farklıdır. Normal bir televizyon programında yapımcı, senarist, yönetmen daha özgür olarak düşüncelerini görselleştirebilmektedir. Ancak eğitim televizyonu için hazırlanan eğitim programlarında mutlaka bir sunulacak eğitim uzmanı, öğretim materyalleri tasarım uzmanı ile birlikte çalışma gerekliliği bulunmaktadır. Bu nedenle eğitim televizyonunda program yapım süreci çok iyi ve hızlı bir planlama gerektirmektedir.¹⁵⁶

2.1. Televizyon Eğitim Programı Yapım Süreci

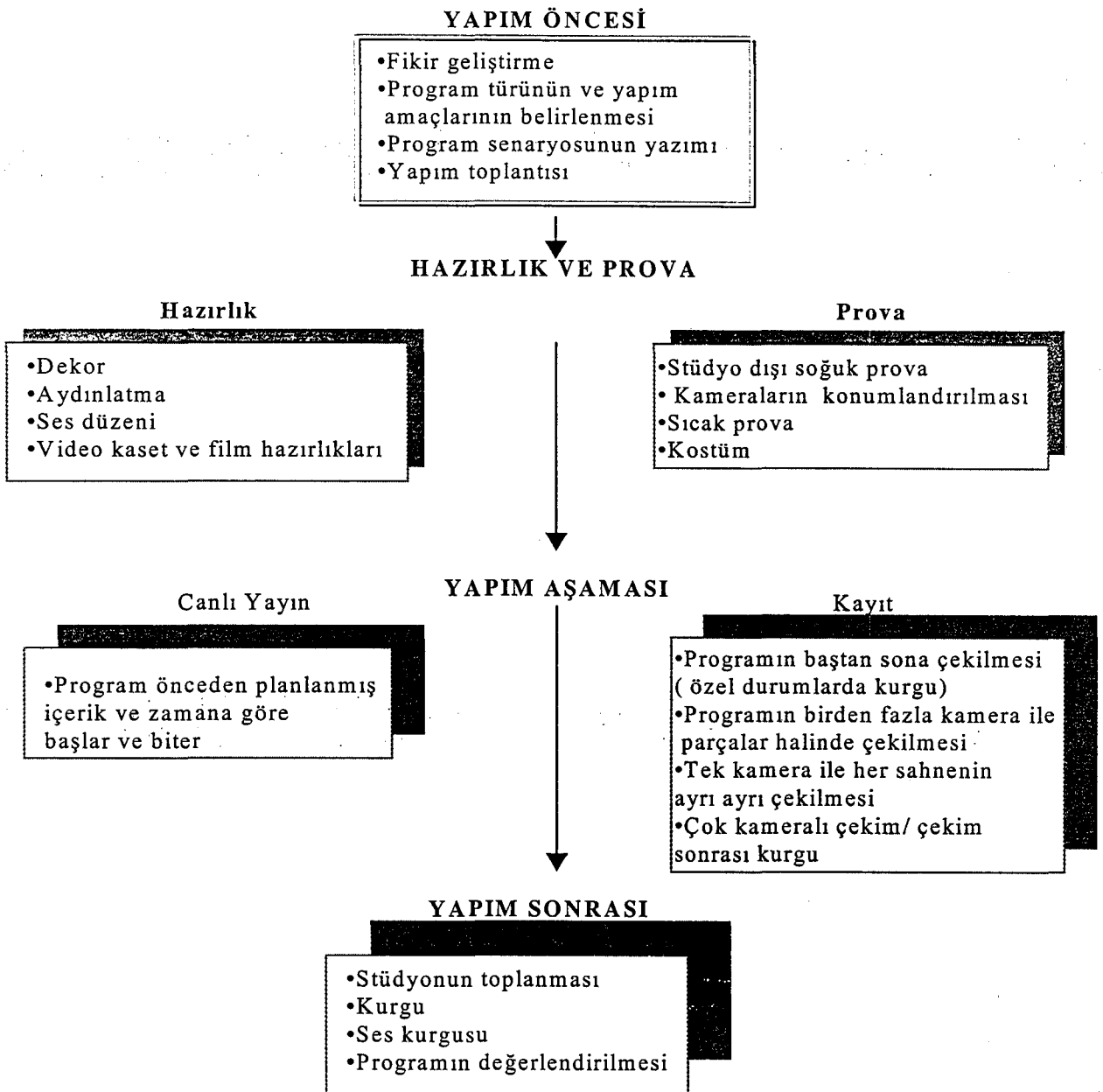
Televizyon için hazırlanan eğitim programlarının diğer televizyon program türlerine göre çok daha iyi planlanması gerekmektedir. Çünkü eğitim programının yapımcısı bireysel olarak tek başına karar verme yetisine sahip olamamaktadır. Senarist istediği şekilde senaryoyu yazma, yönetmen de istediği şekilde programı yapılandırma bağımsızlığına sahip değildir. Bir eğitim programının yapım süreçlerinin her aşamasında görev alanlar öncelikle konu uzmanı ile yakın bir işbirliği içerisinde bulunarak konu uzmanının düşüncelerini program düşüncesine ekleyerek eğitim programını yapılandırmaktadırlar.¹⁵⁷

Bir televizyon program yapımı (1) yapım öncesi – planlama, (2) hazırlık ve prova, (3) yapım aşaması, (4) yapım sonrası olmak üzere 4 süreçte incelenmektedir¹⁵⁸ Televizyon program yapımının her sürecinde yapılması gerekli işlemler Şekil 10.'da verilmektedir.

¹⁵⁶ Emine Demiray ve diğerleri. "Distance Education and Educational TV Producing Process", Tojde Cilt No:1 Sayı No:1 (Ocak 2000) <http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde1/index.html> (Ağustos 2001)

¹⁵⁷ Güçhan, a.g.e., s.24

¹⁵⁸ Alan Wurtzel, *Television Production*. (U.S.A.:Mc Graw Hill Inc.1983) s.17

Şekil 10. Televizyon Programı Yapım Süreci

Alan Wurtzel, **Television Production**. (U.S.A.:Mc Graw Hill Inc.1983)'den uyarlandı.

Eğitim televizyonu için hazırlanan programlarda yapım süreci içerisinde hazırlık ve prova süreci genellikle gerçekleşmemektedir. Çoğunlukla banttan yayınlanacak olan eğitim programlarında stüdyo çekimi yapılacaksa çekimler birden fazla kamera kullanılarak gerçekleştirilmekte, istenilen sonuç elde edilmediği takdirde çekim yenilenmekte gerektiği takdirde program segmentlere (bölümlere) ayrılarak

çekilmektedir.¹⁵⁹ Stüdyo dışında gerçekleştirilen çekimlerde ise tek kamera kullanılmakta ve program bölümler halinde birkaç kez tekrarlanarak daha sonra istenilen bölümler alınarak kurgulanmaktadır.¹⁶⁰

Bir televizyon eğitim programının yapım sürecini hazırlık ve prova aşaması olmaksızın yapım öncesi, yapım aşaması ve yapım sonrası olmak üzere üç bölümde incelemek mümkündür. Televizyon için hazırlanan eğitim programlarının yapım aşamalarını maddeler halinde kısaca şu şekilde sıralandırabilmekteyiz:¹⁶¹

1. Metnin Yazılması: Televizyon programı olarak izleyici kitlesine iletilmek istenen öğretim müfredatı kapsamında yer alan konu, içerik veya kavram konu uzmanı tarafından seçilerek metin haline getirilmektedir.

2. Senaryo: Konu uzmanı tarafından hazırlanan metin senarist tarafından senaryolaştırılarak yeniden konu uzmanına gösterilmektedir. Gerekli görülen kısımlar için düzeltici tedbirler alınır.

3. Çekim Planının Yapılması: Çekim planı yönetmen tarafından konu uzmanına danışılarak yapılmaktadır. Bu işbirlikçi görüşme sonucunda varılan ortak karar neticesinde yönetmen çekim yerini ve çekim zamanını belirlemektedir.

4. Çekimlerin Gerçekleştirilmesi: Yönetmen tarafından belirlenen zaman ve mekanda, konuyla ilişkili dekorlar hazırlanarak, yönetmen kontrolündeki teknik ekibin çabaları ile çekimler gerçekleştirilmektedir.

5. Çekimlerin İzlenmesi: Bölümler halinde kayıt edilen görseller yönetmen tarafından izlenir ve yönetmenin istediği bölümler seçilerek kurgunun gerçekleştirilmesi amacıyla bir ön hazırlık yapılmaktadır.

6. Seslendirme: Yönetmen kontrolünde spiker tarafından gerçekleştirilmektedir. Üzerine ses kurgusu eklenecek olan görsellerin ve ses kaydının eşzamanlı olmasına dikkat edilmektedir. Bu sebeple görsel unsurların süresi ile seslendirilecek metnin süresinin çok iyi ayarlanmış olması gerekmektedir.

7. Kurgu: Yönetmen tarafından seçilmiş olan görüntüler kurgu ünitesinde senaryoda belirtildiği şekilde kurgu ve efekt teknikleri kullanılarak kurgulanmaktadır.

¹⁵⁹ Gerald Millerson. **Television Production**. (13. Basım., Oxford: Focal Press, 1999), s.492

¹⁶⁰ Aynı, s.416

¹⁶¹ <http://www.tb-yayin.gov.tr/> (Aralık 2002)

8. Müzik: Çekimi yapılan program içeriğiyle uyumlu müzik seçimi yapılarak kurgulanmış görüntünün üzerine seslendirme metni ile birlikte kayıt edilir.

9. Jenerik: Yapılan filmi tanıtıcı görüntüler filmin başında, filmde emeği geçenlerin ise filmin sonunda yer aldığı ve efekt teknikleri kullanılarak yapılan kısa görüntüleri içermektedir.

2.1.1. Televizyon Eğitim Programı Yapım Öncesi

Televizyon eğitim programının yapım süreci yapım öncesi planlama aşamasıyla başlamaktadır. Planlamada hedef kitlenin, öğretim amaçları ve öğretim süreci belirlenmektedir.¹⁶² Öncelikle, uzaktan eğitim faaliyeti kapsamında hazırlanan müfredata göre televizyon aracılığıyla aktarılması gereken içerik belirlenmektedir.¹⁶³

Planlama süreci içerisinde ayrıca eğitim programının hazırlanmasında görev alacak personel, teknik olanaklar, çekim zamanı ve yeri belirlenmektedir.¹⁶⁴

Uzaktan eğitim sistemlerinde televizyon teknolojisi çoğunlukla kitapla gerçekleştirilen öğretim faaliyetleri için destek teknoloji olarak kullanılmaktadır. Böyle sistemlerde televizyon, kitapla anlatılması yeterli olmayan ve görsel- işitsel olarak öğrenciye aktarılması gereken konuların, kavramların televizyon programı içerisinde aktarılması amacıyla kullanılmaktadır. Bu sebeple bir ünite televizyon aracılığıyla öğrencilere anlatılırken, planlama aşamasında yapımcı ile konu uzmanı bir araya gelerek seçilen ünite içerisinde yer alan önemli konuları veya noktaları belirlemektedirler.¹⁶⁵

Görsel ve işitsel olarak sunulacak bilgi konu uzmanı tarafından bir metin halinde yazılmaktadır. Senaryo yazarı, konu uzmanının yazdığı metin doğrultusunda teknik olanakları göz önünde bulundurarak eğitim senaryosunu yazara ve tekrar konu uzmanına danışır. Senaryodaki eksiklikler konu uzmanı ile senaristin görüşmesinden sonra giderilerek, çekim senaryosunun yazım aşaması başlamaktadır.

Çekim senaryosu yazılırken televizyonun gücü dikkate alınarak konu uzmanı tarafından belirtilen önemli noktaların görselleştirilmesine dikkat edilmektedir. Çekim

¹⁶² Güçhan, a.g.e., s.33

¹⁶³ Herbert Zettl. **Television Production Handbook**, (5. Basım.California: Wadsworth Inc., 1992) s.462

¹⁶⁴ Aynı, s.478

¹⁶⁵ Demiray ve diğerleri, a.g.e.

senaryosu; konu içerisinde belirtilen önemli noktaların dramatisasyon, karşılıklı konuşma, tartışma, grafik animasyon, hikayeleştirme veya gerçek görüntüler ile anlatımı destekleyecek öğelere yer verilerek yazılmaktadır.¹⁶⁶ Çekim senaryosu yazıldıktan sonra öğretim tasarımcısı ve konu uzmanı yine senaryo ile ilgili eksiklikleri kendi uzmanlıkları doğrultusunda kontrol etmektedirler. Öğretim tasarımcısı çekim senaryosunda öğretim tasarımı ilkelerinin kullanılması konusunda düzeltmeleri yaparken, konu uzmanı konuyu içeriği ve aktarımı ile ilgili düzeltmeleri gerçekleştirmektedir.

Çekim senaryosu içerisinde yer alan çekim programda kullanılması gereken görsel ve işitsel öğeler kurgu sırasında kullanılmak üzere hazırlanmaktadır. Program içerisinde animasyonlar, grafikler, tablolar, müzik kullanılacaksa programın kurgusuna başlanmadan hepsi seçilerek hazırlanmaktadır. Çekim sırasında kullanılacak dekor yine öğretim faaliyetini destekleyecek bir görünümde hazırlanmaktadır. Dekor hazırlanırken kullanılan renklerin öğrencileri sıkmayacak bir şekilde seçilmesi, gerekiyorsa aktarılacak konu ile örtüşen dekorların hazırlanması gerekmektedir.¹⁶⁷ Yani ekranda gözükecek her materyalin işlevsel olması öğretim faaliyetini olumlu yönde desteklemektedir.

Tüm bu hazırlıklar çekimi yapılması planlanan güne kadar gerçekleştirilir. Çekim yeri saptanır, çekim zamanı ve çekimde görev alacak çekim ekibi ve çekim için gerekli teknik donanımlar senaryoya uygun bir şekilde belirlenerek, eğitim programının yapım aşamasına geçilir.

2.1.2. Televizyon Eğitim Programı Yapım Aşaması

Eğitim programının yapım aşaması çekim senaryosunun yazılıp, tüm yapım öncesi aşamalar gerçekleştirildikten sonra stüdyoda veya dış mekanda eğitim programının çekiminin gerçekleştirildiği andır.¹⁶⁸

Çekim senaryosunda yer alan ölçütler doğrultusunda eğitim programının çekimleri gerçekleşir. Eğitim programları çoğunlukla konu uzmanı tarafından

¹⁶⁶ Demiray ve diğerleri, a.g.e.

¹⁶⁷ Millerson, a.g.e., s.266

¹⁶⁸ Wurtzel, a.g.e., s.19

sunulurken, bazı durumlarda konu uzmanı olmayan bir sunucu veya oyuncuda öğretimi sunabilmektedir.¹⁶⁹

Yapım aşamasında mikrofonlar, kameralar, aydınlatma teknikleri, eğitim programında yer alması istenen görsel ve işitsel unsurları en etkili şekilde izleyiciye sunacak şekilde konumlandırılarak kullanılır. Banttan yayınlanacak eğitim programlarında, öğretimin sunumu sırasında kullanılacak görsel materyaller daha sonra kurguda birleştirilebileceğinden, bu tür öğeler çekim sırasında kullanılmasına gerek kalmamaktadır. Çekim bir kerede tamamlanmak zorunda değildir. Gerekiyorsa parçalar halinde çekim gerçekleştirilebilir.

2.1.3. Televizyon Eğitim Programı Yapım Sonrası

Yapım sonrası aşaması; eğitim programının çekiminin tamamlandıktan sonra yayına hazır hale getirildiği süreçtir.

Bu süreçte çekim sırasında elde edilen görüntüler seçilerek kurguda birleştirilmektedir. Çekim aşamasında bazı sahneler birden fazla tekrarlandıysa, yönetmen içlerinden en uygun olanı seçerek kurgulanmasının sağlamaktadır. Ayrıca bu aşamada kullanılacak diğer görsel ve işitsel unsurlar da, çekim senaryosuna sadık kalacak şekilde kurgu odasında çekilen görüntülerin arasına eklenmektedir. Kurgulanmış görüntüler yayının yapılacağı kasetlere aktarılmaktadır.

Banttan yayınlar için geçerli olan yapım sonrası aşaması canlı yayınlarda aynı şekilde sürmemektedir. Canlı yayınlanacak bir eğitim programında tekrar yapma gibi bir avantaj bulunmamaktadır. Eğitimin sunulması sırasında çeşitli efektler ve görseller kullanılacaksa, bunların yeri ve zamanı önceden belirlenerek çekim sırasında yönetmenin direktifleri doğrultusunda resim seçme masasında anında kurgulanarak yayınlanmaktadır.

2.2. Televizyon Eğitim Programı Yayın Süreci

Uzaktan eğitimin hedef öğrenci kitlelerine iletimi için hazırlanan televizyon eğitim programları, yayına hazır hale getirildikten sonra yayın yapılacak televizyon

¹⁶⁹ Güçhan, a.g.e., s.58

istasyonuna gönderilir. Öğrencilere önceden bildirilmiş olan yayın günü, saati ve televizyon kanalında eğitim programı yayınlanmaktadır. Banttan yayınlanan eğitim programları için geçerli olan süreçte, kurgulanmış görüntülerin yayın yapılacak kuruma birkaç hafta öncesinden iletilmektedir. Eğitim programlarının yapımını gerçekleştiren kurum, aynı gün ve saatte yayınlanacak programları bir kuşak haline getirerek yayın kurumuna tek bir kasette ulaştırmaktadır. Canlı yayınlanacak televizyon eğitim programlarında ise uzaktan eğitim veren kurum eğitim programlarının yayını gerçekleştirebileceği gibi, yayın yapan kurumun stüdyoları kullanılarak da eğitim programları canlı olarak yayınlanabilmektedir. Televizyon eğitim programlarının uzaktan eğitim kurumu tarafından canlı yayınlanması durumunda, naklen yayın aracı vasıtasıyla öğrencilere öğretim sunulabilmektedir.

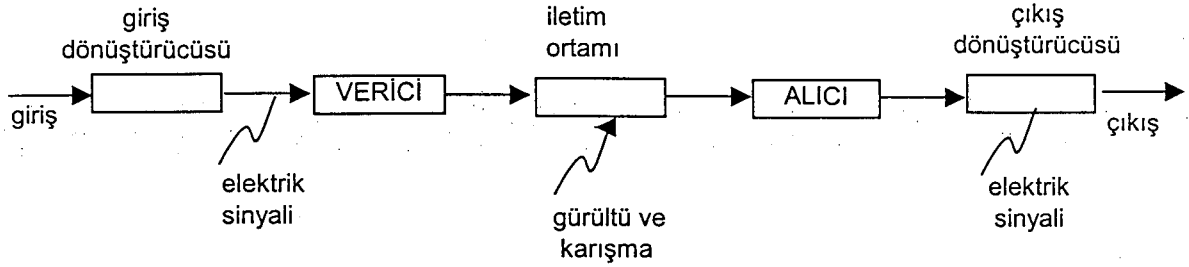
3. TELEVİZYON YAYIN SİSTEMLERİ

Televizyonda yayın görüntü unsurunun oluşundan dolayı karmaşıktır. Televizyon stüdyolarında kamera ve mikrofon aracılığıyla ayrı ayrı alınan görüntü ve ses, televizyon linki denilen, küçük güçlü vericilerle, verici istasyonuna ulaşmaktadır. Link aracılığıyla vericiye ulaşan yayında, ses ve görüntü için ayrı kanallar kullanılmaktadır. Evlerdeki televizyon alıcısı ise aldığı sinyallerdeki görüntü ve ses sinyallerini ayırmakta, bunları hoparlör ve resim tüpünde sonuçlanan iki ayrı yol izlemektedir.¹⁷⁰

Yayının alıcıya ulaşması elektromanyetik dalgalar ile gerçekleşmektedir. Verici ve verici dışına bağlı olan anten elektromanyetik dalgaların yayınlanmasının sağlamaktadır.

---

¹⁷⁰ Özçağlayan, a.g.e., s.108

Şekil 11. Televizyon Sisteminin Blok Şeması

Adnan Ataman ve Avni Morgül, *Televizyon Tekniği*, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997)'den uyarlandı.

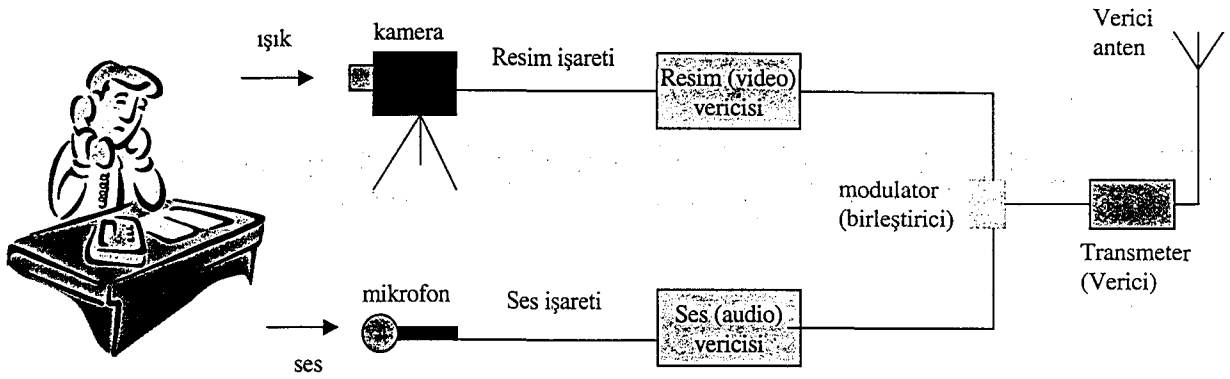
Yer (karasal) yayınları, uydu yayınları, kablolu yayınlar ile televizyon programları evlerdeki televizyon cihazına gelmektedir. Her hangi bir yayın sistemiyle erişimin sağlanması yayın yapılacak bölgenin coğrafi yapısına, yayınları alacak izleyici kitlesinin yoğunluğuna ve toplumun sosyal ve ekonomik yapısına bağlıdır.¹⁷¹ Yayın yapılacak bölgede tercih edilen yayın sistemi bu özellikler göz önünde bulundurularak seçilmektedir. Yer, uydu ve kablolu yayın sistemleri ile analog yayınların yanında dijital yayın da yapılabilmektedir.

3.1. Yer (Karasal) Yayın Sistemleri

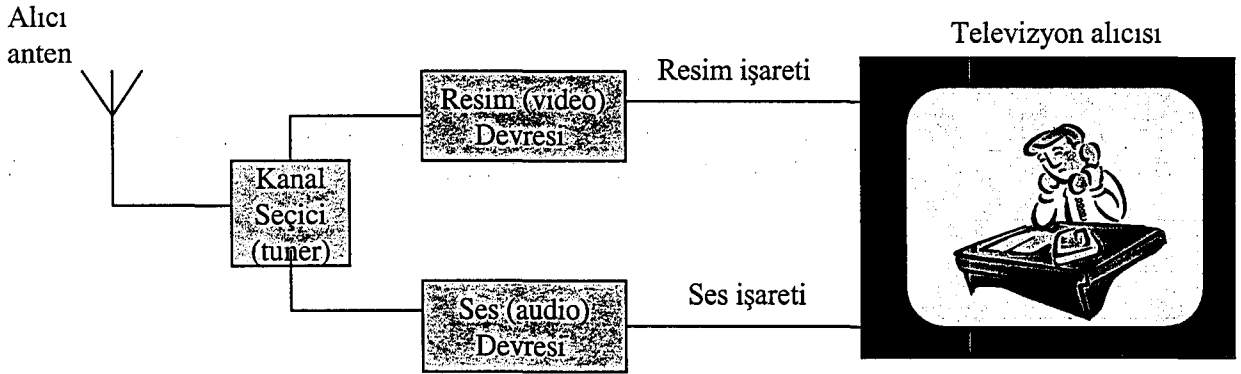
Televizyon yer yayın sistemleri elektromanyetik dalgalar yoluyla halkın televizyon yayınlarının doğrudan alması maksadı ile yapılan televizyon yayınıdır. Bu sistemde görüntü ve ses birlikte gönderilmektedir. Resim ve ses işaretlerinin iletimi için kullanılan frekans bandına KANAL adı verilir. Bir televizyon yayın sisteminde çok sayıda kamera ve resim kaynakları kullanılmaktadır.¹⁷² Bu sistemin işleyişi basitleştirilmiş olarak şekil 12 ve şekil 13'de verilmektedir.

¹⁷¹ Annesa Hartman, *Producing Interactive Television*, (USA: Charles River Media Inc, 2002), s.16

¹⁷² Ataman ve Morgül, a.g.e, s.3.

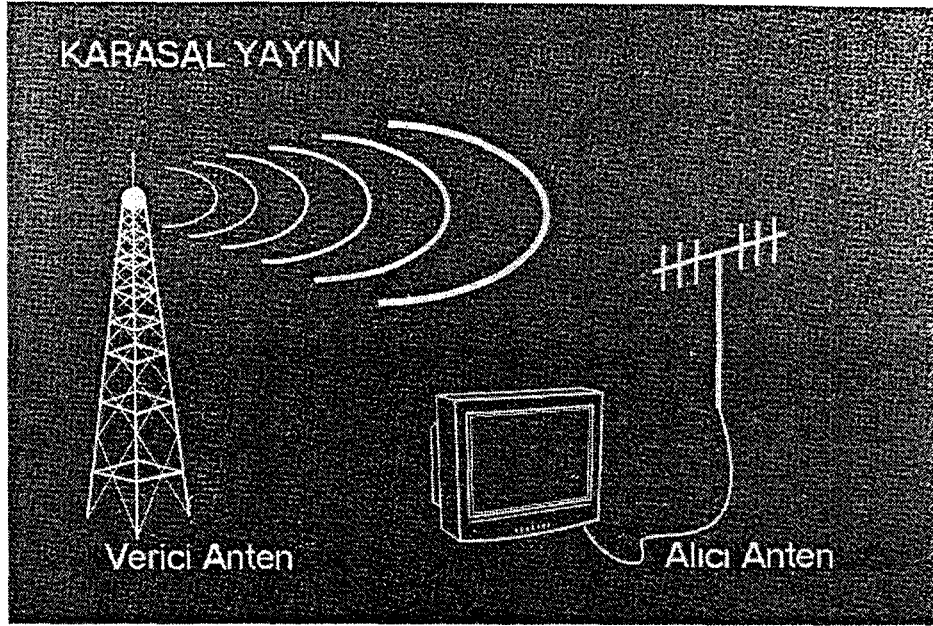
Şekil 12. Görüntü ve Ses Bilgisinin Elektromanyetik Dalgalar Şeklinde Verici Antenden İzleyiciye İletimi

Şekil 13. Elektromanyetik Görüntü ve Ses Dalgaların Anten İle Televizyon Alıcısına Ulaştırılması

Yer yayın sistemleri ile yapılan analog televizyon yayınlarında televizyon sinyalleri yerel radyo dalgaları halinde iletilir ve televizyon alıcısının üzerinde yer alan veya televizyon alıcısının bulunduğu mekanın çatısında konumlandırılan anten sistemiyle televizyon alıcısına görsel ve işitsel bilgiler iletilir. Yer yayın sistemleri televizyon yayınlarının izleyiciye ulaşmasını sağlayan en ucuz yöntemdir fakat izleyiciye sunulan kanal sayısının sınırlılığı ve izleyicilerin görüntü ve ses bilgisini aynı kalitede alamaması gibi eksiklikleri vardır.¹⁷³

¹⁷³ Hartman, a.g.e., s.16

Şekil 14. Yer Yayın sistemi

Annese Hartman, *Producing Interactive Television*, (USA: Charles River Media Inc, 2002)'den uyarlandı.

Yer yayın sistemiyle gerçekleştirilen televizyon yayınlarında verici anten ile alıcı anten arasındaki bir çok engel (coğrafi yapı ve atmosfer koşulları) ve parazit kaynakları yansımalara ve resimde bozulmalara neden olduğundan görüntü ve ses bilgisi izleyiciler tarafından aynı kalitede alınmamaktadır.

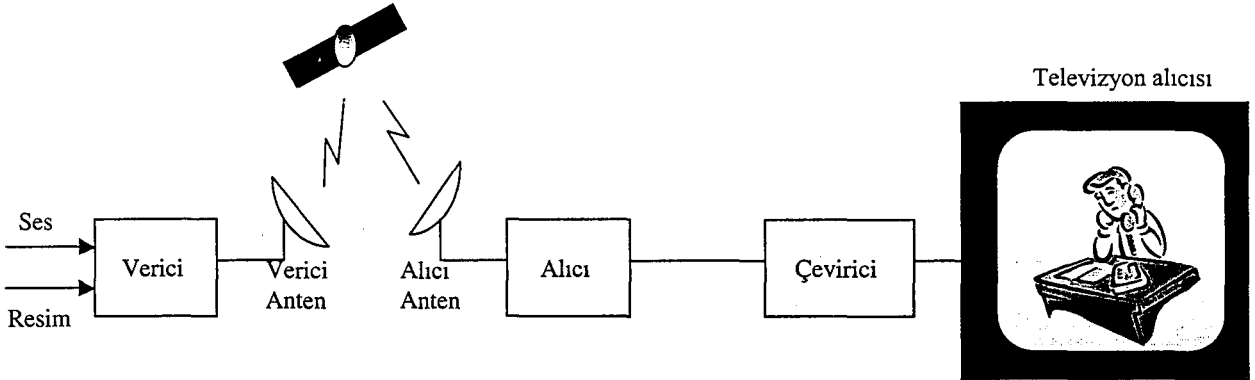
3.2. Uydu Yayın Sistemleri

Uydu yayın sistemlerinde ise yer yayın sistemlerinde yer vericileri ile ulaşamayan yerlere, daha geniş alanlara ve uzak mesafelere televizyon yayınlarını ulaştırabilmek için uydulardan yararlanılmaktadır. Bu amaçla Doğrudan Yayın Uyduları (Direct Broadcast Satellites =DBS) kullanılmaktadır.

Uydular aracılığıyla yapılan televizyon yayınlarında televizyon sinyalleri yer yüzünden 20.000 mil uzaklıkta yörüngede yer alan uydu alıcısına iletilmektedir. Yörüngedeki uydu alıcısına gelen sinyaller, tekrar yer yüzündeki televizyon alıcısına bağlı olan çanak uydu alıcısına ve şifre çözücüye gönderilerek, sinyallerin ses ve

görüntü bilgisi olarak televizyon alıcısında izlenebilmesini sağlamaktadır. DBS ile yapılan yayınlarda, uydu ile izleyici arasında aktarıcı, verici olmaksızın kişisel antenler veya ortak antenlerle televizyon yayınları doğrudan izlenebilmektedir. DBS ile yapılan yayınların alınabilmesi için çok güçlü parabolik antenlerin izleyicinin televizyon alıcısına bağlı olması gerekmektedir.

Şekil 15. Uydu Yayın Sistemi

Adnan Ataman ve Avni Morgül, *Televizyon Tekniği*, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997)'den uyarlandı.

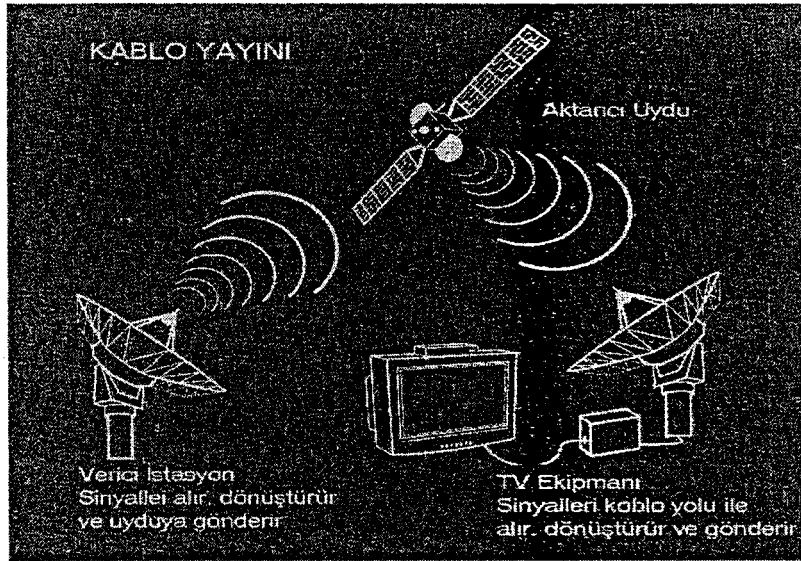
Yer yüzünden yaklaşık olarak 36.000 km uzaklıkta olan DBS uydular yörüngede olduklarından dünya ile birlikte dönmektedir. Bu sayede uyduların yayınlarını iletebildikleri alanlar (uydu yörüngeden çıkmadıkça) asla değişmez. Her uydunun yer yüzünde yayını iletebildiği belli bir alan vardır ve bu da ayak izi (foot print) olarak adlandırılmaktadır. Uydular aracılığıyla yapılan yayınlarda uydunun ayak izinin kapsadığı bölgelerde yayınlar alınabilmektedir. Yerden gönderilen sinyaller uydudaki alıcı tarafından alınır ve bir verici tarafından tekrar dünyaya gönderilir. Dünyaya gönderilen bilgiler evlerdeki televizyon alıcısına bağlı olan çanak antenler tarafından alınmaktadır.

Uydu yayın sistemleri aracılığıyla alınan televizyon yayınları her alıcıda aynı kalitede ses ve görüntü bilgisinin oluşumuna izin vermektedir. Televizyon yayınlarının yanı sıra uydu yayınları ile televizyonlarda teletext hizmetlerinden de yararlanılabilmektedir. Ayrıca izleyici televizyonundan daha fazla televizyon kanalının yayınlarını alabilmektedir.

3.3. Kablolu Yayın Sistemi

Kablolu yayın sistemi abone olan tüm izleyiciler tarafından eşit görüntü ve ses kalitesinde izlenmesi amacıyla televizyon yayınlarının kablo vasıtasıyla ulaştırıldığı yayın sistemidir.

Televizyon yayınlarını alamayan bölgelere televizyon sinyallerinin güçlendirerek ve görüntü netliğini sağlayarak yayınları ulaştırmak amacıyla yörenin en yüksek tepesinde kurulan verici anten ile abone olan izleyicilerin evleri arasında döşenen kablolar, “ kablolu tv” uygulamasının temelini oluşturmaktadır.

Şekil 16. Kablolu Yayın Sistemi

Annasa Hartman, *Producing Interactive Television*, (USA: Charles River Media Inc, 2002)'den uyarlandı.

Kablolu televizyon yayınları ilk defa 1944 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Pensilvanya eyaletinde gerçekleşmiştir.¹⁷⁴ Televizyon yayınlarını daha iyi alabilmek için dağın tepesine anten diken bir televizyon satıcısı, kendi televizyon alıcısını koaksiyel kabloyla bu antene bağlamıştır. Satıcı yaptığı bu düzenek ile kendi televizyonundaki görüntü kalitesinin artmasının yanı sıra bu yolla uzaktaki başka

¹⁷⁴ Hülya Yengin, *Ekranın Büyüsü*, (İstanbul:Der Yayınları, 1994), s.21

televizyon istasyonlarının sinyallerini de alabildiğini görmüştür. Böylelikle ilk kablolu yayın düşüncesi doğmuştur.¹⁷⁵

Kablo TV sistemlerinin gereksinimi, öncelikle dağlık arazilerde, elektromanyetik dalgaların yeterli derecede, alınmadığı yerleşim bölgelerinde doğmuştur. Tepelerin arkasına ya da çukur bölgelere kurulmuş yerleşim alanları, o bölge merkezinden gönderilen yer yayınlarını almaları mümkün olmadığından, her yayın almayan bölgenin hakim tepesinde ek bir yansıtıcı koymak ve bu yansıtıcıların her kanal için ayrı ayrı olması, hem ekstra maliyet getirmekte, hem de çoğalan elektromanyetik dalga yayınlarının birbirini etkileme oranı artmaktadır.¹⁷⁶ Yer yayın sistemlerindeki bu sorunlardan dolayı kablolu yayın sistemi yaygınlaşmıştır.

Yer yayın sistemlerinin her bölgeye ulaşamama güçlüğünden doğan kablolu yayın sisteminde görüntü, ses ve veri sinyallerinin sisteme abone olan izleyicilere iletilmesi koaksiyel ve fiber optik kablolar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Günümüzde kablolu yayın sistemi televizyon yayınlarının alınmadığı yerleşim birimlerinde değil, aynı zamanda televizyon yayınlarının çok iyi alınabildiği yerleşim birimlerinde de yaygınlaşmaktadır. Kablolu yayın sisteminin yaygınlaşmasının en büyük sebebi; her izleyicinin aynı görüntü ve ses kalitesinde televizyon yayınlarını alabilmesi ve yayını aldığı televizyon kanal sayısının fazla olmasıdır.

Kablolu televizyon yayınlarında analog yayın yerine yayınların dijital olarak gerçekleştirilmesi, kablolu yayın sistemlerinin yer yayın sistemi karşısındaki avantajlarını da oldukça arttırmıştır. Kablolu televizyon yayın sistemiyle izleyici pasif konumundan sıyrılarak, televizyon programına katılabilen aktif bir izleyici konumuna dönüşmüştür. Kablolu televizyon yayın sisteminde kablo üzerinden çift yönlü sinyal iletimi ile sisteme abone olan izleyiciler yayınlanan program ile ilgili tepkilerini, programın çıkış noktasına ulaştırabilme imkanına sahip olmaktadır.

4. TELEVİZYON EĞİTİM PROGRAMI YAYIN TÜRLERİ

Doğrudan öğretici, bilgi aktarıcı ve güdüleyici programlar olmak üzere üç farklı şekilde sunulan televizyon eğitim programları genellikle önceden stüdyoda veya dış mekanda elde edilmiş görüntülerin kurgulanarak, öğrencilere önceden bildirilmiş

¹⁷⁵ Cotton ve Oliver, a.g.e., s.116

¹⁷⁶ Durmaz, *Profesyonel Televizyon Yapım ve Yayın Teknolojileri*, 1999, s. 319

saatlerde televizyondan yayınlanması ile gerçekleşmektedir. Yani eğitim programının hazırlandığı ve öğrencilerin eğitim – öğretim faaliyetini gerçekleştirdiği zaman dilimi aynı değildir. Ancak bazı uygulamalarda eğitim programlarının canlı veya naklen yayınlanmakta ve öğrenciler aynı anda eğitim faaliyetinde yer alabilmektedir. Canlı ve naklen yayınlanan eğitim programlarında telefon, e-mail, fax aracılığıyla öğrencinin öğretim faaliyetine müdahale etme imkanı vardır. Böylelikle öğrenci ve öğretim elemanı arasında etkileşim kurulabilir, ders yönlendirilebilir gerekirse tartışma imkanı öğrencilere verilebilir. Ayrıca bu tür yayınlarda birden fazla telefon bağlantısının kurulmasına olanak verilerek öğrencilerin akran gruplarıyla etkileşim içerisinde bulunması sağlanabilmektedir

Televizyon eğitim programları genellikle banttan yayınlanmaktadır. Öğretim faaliyetinin gerçekleştiği zaman ile öğrencinin bu faaliyete erişim arasında zaman farkı vardır. Bu sebeple banttan yayınlanan televizyon eğitim programlarına öğrencinin müdahale etme imkanı yoktur. banttan yayınlanan eğitim programlarında etkileşim imkanı öğrencilere tanınmamaktadır.

Farklı avantajları içerisinde barındıran televizyon yayınlarının türlerini canlı yayın, bant yayını ve naklen yayın olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür.

4.1. Canlı Yayın

Stüdyoda çekilen televizyon programlarının çekimin gerçekleştiği anda izleyicilere iletilmesidir. Canlı yayınlanacak televizyon programının yapımı için gerekli olan donanım araç ve gereçler, yapım ekibi canlı yayın başlamadan önce gerekli olan tüm hazırlıkları yapmaktadırlar. Programın içeriği ile örtüşen dekor ve aksesuarlar, aydınlatma kaynakları, ses düzeni önceden hazırlanarak canlı yayına hazır hale getirilir. Canlı yayın öncesinde programda kamera önünde ve arkasında yer alacak tüm görevliler yapım öncesi hazırlıkları bitirip, gerekirse birkaç kez de programla ilgili prova yaparlar.

Canlı yayın sırasında farklı kameralardan alınan görüntüler, kontrol odasında yayına hazır hale getirilir. Kontrol odasına gelen görsel ve işitsel bilgilere her türlü efekt ve kurgu yapıldıktan sonra yayına verilir.

Naklen yayın stüdyodan yapılan canlı yayının benzeridir. Aradaki tek fark yapım ekibinin naklen yayın aracından programın kontrolünü sağlamasıdır. Naklen

yayınlanacak bir programda çekim ekibi, naklen yayın aracıyla birlikte çekim yapılacak mekanda yer almaktadırlar. Naklen yayın aracı içerisinde programın yapımı için gerekli olan tüm materyaller yer almaktadır. Naklen yayın aracındaki kameralar, mikrofonlar aydınlatma kaynakları çekim yapılacak mekanda önceden belirlenen şekilde konumlandırılarak program için gerekli çekimler yapılır. Kamera, mikrofonlar, aydınlatma kaynakları ve yapım için gerekli olan materyallerin tümünün çalışması naklen yayın aracıyla kurulan bağlantılar ile sağlanmaktadır. Kamera ve mikrofonlarla elde edilen görsel ve işitsel bilgilere, naklen yayın aracı içerisinde yer alan resim seçme masası ve ses mikseri ile efekt ve kurgu yapma imkanı bulunmaktadır.

Bir televizyon istasyonunun sahip olduğu tüm donanımlara sahip bir naklen yayın aracı 4-5 römorku olan bir kamyonudur ve içerisinde ses ve görüntü için gezici kontrol odası, jeneratörün bulunduğu bir römork v.s. yer almaktadır.¹⁷⁷

Genellikle haber, eğlence, güncel olaylar, sosyal etkinlikler ve spor programları naklen yayınlanmaktadır.

4.2. Bant Yayını

Belli bir amaca yönelik hazırlanan televizyon programının içerisinde yer alan görsel ve işitsel bilginin yapımı ve izleyiciye ulaştırılmasının farklı zamanlarda gerçekleşmesi banttan yayın ile olmaktadır. Hazırlanan televizyon programının oluşturacak olan görsel ve işitsel bilgiler kayıt edilir ve programın gerekleri doğrultusunda önceden belirlenen şekilde efekt ve kurgu işlemleri kayıt edilmiş görüntüler üzerine uygulanır. Yayına hazır hale getirilmiş televizyon programı yayınlanacak televizyon kanalında belirlenen yayın kuşağı içerisinde izleyicilere ulaştırılır.

Hem stüdyo çekimleri hem de dış çekimler banttan yayınlanabilmektedir. Dış çekimlerin gerçekleştirilmesi için genellikle EFP (Electronic Field Production) ve ENG (Electronic News Gathering) kameralar kullanılmaktadır. EFP ve ENG kameralar bir sisteme bağlanabilecek biçimde üretilerek stüdyo çekimlerinde de kullanılabilir.

¹⁷⁷ Colin Hart, *Television Program Making* (Great Britain Focal Press/Oxford, 1999), s.155

EFP kameraların yoğun olarak kullanılmasındaki amaç canlı yayın yapılması değil kaydedilmiş görüntülerin daha sonra kurgu aracılığı ile bağımsız hale getirilmesidir.¹⁷⁸

Görüntü kayıt cihazları kullanım yerlerine göre üç grupta incelenmektedir; stüdyo kayıt cihazları, taşınabilir kayıt cihazları, ve kamera ile birlikte olan kayıt cihazları.¹⁷⁹

- Stüdyo kayıt cihazları; sabit olarak stüdyoya bağlanan kayıt okuma ve görüntü ve ses kurgusu yapılabilen cihazlardır. Resim seçme masasına görüntü gönderip kayda girebilirler.
- Taşınabilir kayıt cihazı; stüdyo içinde ya da dış mekanda kayıt yapabilmek için taşınması kolay ve akü ile çalışan kayıt cihazlarıdır.
- Kamera ile birlikte olan kayıt cihazları; görüntü ve ses kaydı, kamera üzerinde bulunan banda yapılmaktadır. Bu tip kameralarda bir kayıt operatörüne gereksinim olmadan tek bir kameraman ile görüntü ve ses kaydı aynı bant üzerine yapılabilmektedir. Genellikle dış çekimlerde kullanılmaktadır.

5. DÜNYADAKİ EĞİTİM TELEVİZYONU UYGULAMALARINDAN BAZILARI

Uzaktan eğitimde öğretimi iletmek amacıyla televizyon teknolojisinden yararlanılması tüm dünyada oldukça yaygındır. Uzaktan eğitim faaliyetlerinin televizyon aracılığıyla gerçekleştiren ülkeler arasında, televizyondan eğitim amaçlı yararlanma boyutunda bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Uzaktan eğitim faaliyetlerinin televizyon aracılığıyla gerçekleştiren ülkelere bazıları (Bangladeş, Endonezya, Pakistan, Tayland v.s.) kaynak yetersizliği ve alt yapı sınırlılıkları nedeniyle televizyonu uzaktan eğitim faaliyetlerinde farklı öğretim materyallerine destek olarak kullanırken, Japonya ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi ülkeler televizyonu eğitim sunmak için temel iletişim aracı olarak kullanmaktadırlar.

Fakir ülkelerde çoğu kez eğitim bütçesinin %90'ını öğretmenlere aktarılmaktadır. Bundan dolayı maliyetleri kısmının en kolay yolu sınıf boyutlarının

¹⁷⁸ Nadi Kafalı, *Televizyon Yapımlarında Teknik ve Kuramsal Temeller*. (Ankara:Ümit Yayıncılık, 1993) s.23

¹⁷⁹ Aynı, s.25

arttırmaktır. Çin Halk Cumhuriyeti bunu uç sınıra taşımıştır. Merkezi Çin Televizyon Üniversitesi iki milyon öğrenciye sahiptir. Bir televizyon kamerası bir okutmanın üzerine yönlendirilmiş ve sonuçlar uydu aracılığıyla Çin'deki bütün sınıflara naklen yayınlanmaktadır.¹⁸⁰

5.1. Open University (İngiltere)

Eğitim amaçlı olarak televizyonun kullanılmaya başlanmasından itibaren, televizyon ile uzaktan eğitim sistemini en bilinçli olarak gerçekleştiren İngiltere Açık Üniversitesi (Open University)'dir. Açık Üniversite televizyon ile uzaktan eğitime 1971 yılında başlamıştır. BBC televizyonu ile işbirliği içerisinde çalışılan Açık Üniversite'de televizyon eğitim programlarının hazırlanıp sunulması BBC televizyonuna aittir. BBC tarafından hazırlanan bu eğitim programlarının yayını yılda 740 saattir. BBC, Açık Üniversite için haftada en az 30 saat televizyondan ve 15 saat radyodan olmak üzere yılda 36 hafta yayın yapmaktadır.¹⁸¹

Açık Üniversite sadece lisans ve yüksek lisans öğrencilerine üniversite dereceleri vermekle kalmayıp aynı zamanda halk eğitimi üzerine de öğretim faaliyeti sunmaktadır. İsteyen herkes üniversite diploması veren eğitim programlarının haricindeki programlara kayıt olarak belli bir alanda uzmanlaşma, bilgi sahibi olma imkanlarına da sahiptirler. Halkın eğitimine yönelik öğretim programlarının bitirenlere de sertifika verilmektedir.

Açık Üniversite kampusu içerisinde BBC'nin kendine ait bir yapım bölümü vardır. Böylece öğretim ve bilim adamları ile televizyon yapımcıları bir arada işbirlikli olarak çalışma imkanlarına sahiptirler.¹⁸²

5.2. Fern Universität (Almanya)

Almanya'da radyo televizyon yayınlarının eğitsel nitelikli yayınlar yapma zorunluluğu yasal olarak getirilmiştir. Kamu yayın kurumlarıyla ilgili yasalarda

¹⁸⁰ <http://www.egitek.meb.gov.tr/bulten/evt/evt1/evt2.html> (2002)

¹⁸¹ Uwe Hasebrink ve diğerleri. *Avrupa Eğitim Televizyonu*. Çeviren:Mualla Özgü. (Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araş.Vakfı Yayınları No:116, 1997) s.61

¹⁸² Aynı, s.61

genellikle programın “ enformasyon ve eğitime olduğu kadar, rehberlik görevine ve eğlence amacına hizmet etmesi gerektiği”nden söz edilmektedir.¹⁸³

Almanya’da 1856 yılında başlayan uzaktan eğitim girişimleri sonraları; Telekolleg; Schulfernsehn; Fern Universitat ve Deutsch Institut für Fernstudien gibi günümüz uzaktan eğitim kurumlarına dönüşmüştür.¹⁸⁴

Fern Universitat (FeU) 1970’li yılların ortalarında kurulmuş ve ilk öğrencilerini 1975 –1976 öğretim yılında kabul etmiştir.¹⁸⁵

Almanya uzaktan eğitim sisteminde televizyon yayınlarına destek olarak basılı materyallerden de yararlanılmaktadır. Ayrıca etkileşimi sağlamak amacıyla belli zamanlarda öğrencilere yüz yüze öğretim imkanları sağlanarak eğitim faaliyeti desteklenmektedir. Fern Universitat uzaktan öğrencilerinin öğretim faaliyetlerini desteklemek amacıyla, her öğretim programındaki derslere paralel olarak üretilen video kasetlerini öğrencilere ödünç verme/kiralama veya satma imkanı sağlamaktadır. Aynı materyaller ayrıca öğretimi iletme için haftada yarım saatlik bir programla Batı Alman Yayın Kurumunun Üçüncü Televizyon Programında Yayınlanmakta ve büyük ölçüde değiştirilmeden Channel e ve EUROSTEP üzerinden uydu ile Avrupa çapında yayınlanmaktadır.¹⁸⁶

5.3. The University of Air (Japonya)

Eğitim Televizyonu Yayınları Japonya’da Japanese Public Broadcasting Service (NHK) tarafından gerçekleştirilmektedir. Japonya’da temel eğitime yönelik okul televizyonu programları televizyonun yayına başladığı yıllarda(1951) başlamıştır. Japonya’da televizyon ile uzaktan eğitim faaliyetleri 1959 yılı Ocak ayında NHK ikinci bir kanaldan Tokyo’da kısaca ETV denilen eğitim yayınına başlamıştır. Japonya’da 1959 yılında eğitim televizyon istasyonu kurmuştur.¹⁸⁷ Radyo ve televizyon için hazırlanan eğitim programları The University of Air projesi için bir pilot uygulama

¹⁸³ Hasebrink ve diğerleri. *a.g.e.*, s.119

¹⁸⁴ <http://www.meb.gov.tr> (2002)

¹⁸⁵ Uğur Demiray, *Dünya’da Açıköğretim*, (Eskişehir:Turkuaz Yayınları, 1995), s.207

¹⁸⁶ Hasebrink ve diğerleri. *a.g.e.*, s.121

¹⁸⁷ Çeviren:Ergin Aykol “Japonya’da Televizyon Çağının Oluşumu” *İletişim Bilimleri Dergisi Kurgu* 4. Sayı No.4:359-364 (Ekim 1981), s.362

olmuştur. 1984 yılında vakıf aracılığıyla The University of Air kendi radyo ve televizyon yayın istasyonunu faaliyete geçirmiştir.¹⁸⁸

The University of Air 21 Ocak 1998 yılından itibaren televizyon eğitim programlarını Sky Perfect TV aracılığıyla hedef öğrenci kitlesine iletmektedir. Günümüzde televizyon eğitim programları aynı anda hem karasal(yer) hem de dijital uydu yayın sistemleri ile tüm ülkedeki hedef öğrenci kitlesine iletilmektedir. The University of Air televizyon stüdyolarında yapılan televizyon eğitim programları stüdyo verici link hatlarıyla Sky Perfect TV alıcısına, oradan da uydu aracılığıyla tüm öğrencilere iletilmektedir. Karasal yayıncılıkta ise The University of Air tarafından hazırlanan televizyon eğitim programları Tokyo gökdelenine oradan da hava dalgaları ile Macbashi verici istasyonuna iletilerek tüm öğrencilere yayınların ulaşması sağlanmaktadır.¹⁸⁹

The University of Air'in uzaktan öğretim programlarına ait derslerin içeriği ve televizyon eğitim programlarının yapımı kendi akademik kadrosu tarafından hazırlanmaktadır. Ancak televizyon eğitim programlarının yapımı The National Institute of Multimedia Education ile ortaklaşa gerçekleşmektedir. The University of Air'in uzaktan eğitim etkinliğinde televizyon yayınlarının yanında eğitim öğretim radyo yayınları, basılı materyal ve çalışma merkezleri ile desteklenmektedir.¹⁹⁰

Toplumun, profesyonel olarak çalışma hayatında yer alanların yaşam boyu öğrenme etkinliklerinde yer almasını sağlamak, üniversite diploması kazandırmak amacıyla uzaktan eğitim veren The University of Air'in 2002 yılı itibariyle kayıtlı 96.942 öğrencisi bulunmaktadır.¹⁹¹

6. TÜRKİYE'DE TELEVİZYON YAYINLARI

Türkiye'de televizyon yayınları ilk olarak 31 ocak 1968 tarihinde TRT Ankara Televizyonunun deneme yayınlarıyla başlamıştır.¹⁹² TRT tarafından ikinci televizyon kanalının yayının başlaması ise 1 Nisan 1980 tarihinde gerçekleşmiştir. İkinci kanalın yayınları, ancak birinci kanalın yayım yapmadığı gündüz saatlerinde, Doğu Anadolu

¹⁸⁸ Aykol, a.g.e., s.362

¹⁸⁹ http://www.u-air.ac.jp/eng/06_bro1.html (8.8.2003)

¹⁹⁰ http://www.u-air.ac.jp/eng/03_bro1.html (2003)

¹⁹¹ <http://www.u-air.ac.jp/eng/index.html> (2003)

¹⁹² Yengin, a.g.e, s.69

Bölgesinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bu bölgeye iletilmekteydi. İkinci kanalın düzenli olarak yayın yapmaya başlaması ise 6 ekim 1986 tarihinde olmuştur. Birinci kanalın yayınları TRT Ankara televizyonu, ikinci kanalın yayınları ise TRT İstanbul televizyonu tarafından gerçekleştirilmektedir. TRT tarafından gerçekleştirilen bu iki televizyon kanalının misyonu da 1992 yılı Genel Yayın Planında şu şekilde aktarılmıştır:

“TRT1’in amacı, bu yayını en geniş seyirci kitlesini kapsadığı göz önünde tutularak, genelinde çeşitli yaş , meslek, eğitim ve kültür seviyesindeki seyirci topluluğuna bilgi vermek, en yaygın şekliyle milli kültür bütünleşmesine, eğitime ve kalkınmaya yardımcı olmak, eğlendirmek ve seyircilerin müzik ihtiyaçlarını kalkındırmaktır.”¹⁹³

TRT2’nin amacı ise kültür ağırlıklı olmak üzere eğitim, drama, müzik, eğlence ve spor programları ile haber programlarının yayınlamak olarak belirtilmiştir.¹⁹⁴

1990 yılına kadar da TRT’ye bağlı üçüncü ve dördüncü televizyon kanalı da yayınlara başlamıştır. Bu iki televizyon kanalı da farklı misyonları üstlenerek yayınlarını izleyicilere ulaştırmaktadır. TRT’nin üçüncü kanalında spor ağırlıklı yayınlar gerçekleştirilirken, dördüncü kanal yayınları eğitime yönelik programların yayınlarını yapmaktadır.

TRT tarafından yapılmı gerçekleştirilen televizyon programlarının içeriği yine TRT tarafından denetlendikten sonra yayınlanmaktadır. Türkiye’de uzun yıllar boyunca televizyon yayınlarının TRT tarafından yapılmasının nedeni ise; 1982 Anayasasının 133. maddesinde radyo ve televizyon istasyonlarının sadece devlet tarafından kurulabileceğinin belirtilmesinden kaynaklanmaktadır.

TRT televizyonunun yapımını ve yayını gerçekleştirdiği televizyon programları izleyicilere ulaşırken 1990 yılında ilk özel televizyon kanalı Magic Box – Star 1 yayın hayatına başlamıştır. Ancak Magic Box Star 1’in yayınları, 1982 Anayasasının 133. maddesi nedeniyle, yurt dışından kiralanmış bir kanal ile Türkiye’ye ulaşmaktaydı.¹⁹⁵ 1992 yılından itibaren ise yine yurt dışından kanal kiralayarak, Türkiye’de yerel, bölgesel ve ulusal yayın yapan özel televizyon kanallarının sayısında oldukça hızlı bir

¹⁹³ “TRT 1992 Genel Yayın Planı” (Ankara:TRT Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları No:237, 1992) s.33

¹⁹⁴ Yengin, a.g.e.,s.74

¹⁹⁵ Aynı, s.116

artış olmuştur. Bu sebeple TBMM'ne gelen yasa önerileri değerlendirilerek, anayasanın ilgili maddesi 1993 yılında değiştirilerek, radyo ve televizyon yayınlarının devlet tekelinde çıkması sağlanmıştır. Böylece isteyen herkes bir televizyon istasyonu kurarak Türkiye'den yayın yapabilmektedir.¹⁹⁶ Ancak kurulan istasyonların sayısındaki hızlı artış ve içeriğin yeterince denetlenememesi nedeniyle 1994 yılında Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurulmuştur.

Türkiye'de tüm radyo ve televizyon kurumlarının yapım ve yayınlarının denetimi Radyo- Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından sağlanmaktadır. RTÜK sadece hazırlanan program içeriklerine yönelik denetimlerin dışında, radyo televizyon kurumlarında görev alacak personellerin eğitim durumları, yayınlar içerisinde yer alacak programların türleri, yayınlanması gereken zaman dilimleri, kurumların mali, idari yapısı, teknik şartları v.s. konusunda da denetim faaliyetlerini sürdürmektedir. Radyo ve televizyon yayınlarının için gerekli frekans tahsisi de RTÜK tarafından verilen yetkiyle Telekomünikasyon Kurumuna aittir. RTÜK tarafından konulan standartlar sadece radyo televizyon kurumlarını değil dijital platform sağlayıcılarını da etkilemektedir.¹⁹⁷

3984 sayılı radyo televizyon kuruluşu ve yayınlarıyla ilgili RTÜK tarafından belirlenen yasalarda:¹⁹⁸

Madde 24.- Türkiye'de ulusal, bölgesel ve yerel çapta TV kanal ve radyo frekans planları ile radyo ve televizyon yayınlarına esas olan frekans bantları ile ilgili çalışmalar yapma yetkisi, 2813 sayılı telsiz kanunu uyarınca Telekomünikasyon Kurumuna aittir.

Madde 30.- Özel radyo ve televizyon kuruluşlarının uyması gerekli idari, mali ve teknik şartları ile yayın alanı, yayın saat ve süreleriyle ilgili esaslar Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından tespit edilir.

Madde 31.- Radyo ve televizyon kuruluşları, yayınlarında belli oran ve saatlerde eğitim, kültür, Türk Halk ve Türk Sanat müziği programlarına yer vermek zorundadırlar. Bu programların tür ve oranlarıyla ilgili esaslar Üst Kurul tarafından tespit edilir. Tematik kanallar bu zorunluluktan muaf tutulur. Tematik yayın yapmak isteyen kuruluşları başvuru sırasında bu hususu belirtir. Bu kanallar üst kurulun izni

¹⁹⁶ Yengin, a.g.e, s.178

¹⁹⁷ <http://www.rtuk.org.tr> (2002)

¹⁹⁸ <http://www.rtuk.org.tr> (2002)

olmadan yayın türünü değiştiremez. Tematik kanallarla ilgili usul ve esaslar Üst Kurulca belirlenir.

Her türlü teknoloji ve her türlü iletişim ortamında yapılacak yayın ve hizmetlerin usul ve esasları, haberleşme Yüksek kurulunun belirleyeceği strateji çerçevesinde Üst Kurulca tespit edilip, Haberleşme Yüksek Kurulunun onayına sunulur. Bu yayın ve hizmetlerin uygunluğu üst kurulca denetlenir.¹⁹⁹

Kanun içerisinde tematik kanallar olarak ifade edilen televizyon kanalları, RTÜK tarafından haber, belgesel, spor, müzik, eğitim ve benzeri türlerde olmak üzere yalnızca belli bir konuda yayın yapan televizyon kanalı olarak tanımlanmıştır.

Sadece TRT'nin yayın yaptığı yıllarda da televizyon kanallarının eğitim içerikli programlar yayınlama zorunluluğu RTÜK tarafından da konulmuştur. Böylece sadece TRT televizyonu değil tüm özel televizyonların eğitsel içerikli programları yayınlaması zorunlu hale getirilmiştir.

Türkiye'de TRT'nin tek başına yayın yaptığı yıllarda, televizyon yayınlarının izleyicilere ulaşması yer yayın sistemleri ile gerçekleşmekteydi. Halkın tamamına ulaşamayan televizyon yayınları, 1972 yılından itibaren ise belli merkezlere kurulan radyo link hatları ile daha geniş bir alana yayın yapılabiliyordu. TRT yayınlarının tüm Türkiye tarafından izlenebilmesi 1987 yılında Türkiye'nin belli merkezlere konulan 180 cm. çapındaki çanak anten vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Fiber optik kablo ile Ankara Gölbaşı Uydu Yer İstasyonuna iletilen televizyon yayınları, buradan Hint Okyanusu üzerindeki Intelsat V uydusuna iletilmesi ile bütün Türkiye'ye televizyon yayınlarının ulaşması sağlanmıştır.²⁰⁰

Türkiye'de kablolu televizyon yayıncılığı ise 1989 yılında başlamıştır. PTT aracılığıyla gerçekleştirilen kablo tv yayıncılığında uydu aracılığıyla yurt dışından alınan televizyon yayınları, kablo yolu ile evlere ulaştırılmaktaydı. Öncelikle pilot deneme olarak başlayan uygulama daha sonra Türkiye'nin bütün illerine yayılmıştır. PTT'nin özelleştirilmesi üzerine günümüzde kablolu televizyon yayınları Türk Telekom aracılığıyla abonelere ulaştırılmaktadır.²⁰¹

¹⁹⁹ 3984 sayılı Radyo Televizyonların Kuruluş ve Yayınlar Hakkında Kanun <http://www.rtuk.org.tr> (2002)

²⁰⁰ Yengin, a.g.e.,s.72

²⁰¹ Rigel, a.g.e, s.170

7. TÜRKİYE'DEKİ EĞİTİM TELEVİZYONU UYGULAMALARI

TRT 1968 yılında Türkiye'de televizyon yayınına başladığından beri bilgi, haber ve eğlence nitelikli yayınlarının yanı sıra eğitsel nitelikli yayınlara da yer vermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Film Radyo Televizyon ile Eğitim Merkezi (FRTEM) tarafından hazırlanan ve 1968'de TRT stüdyolarından 15 günde bir yayınlanan 15'er dakikalık programlar Türkiye'de eğitimle ilgili ilk televizyon yayınları olarak kabul edilmektedir. Bu programlar 1970 yılında okul televizyonu adı altında haftada iki kez 15'er dakika olarak geliştirilerek yayınlanmaya başlamıştır. 1973 yılından itibaren FRTEM yine okul televizyonu adıyla ilkokul, ortaokul ve liseler için ders programları hazırlamaya başlamıştır.²⁰²

Televizyonun sistemli bir şekilde eğitim alanında kullanılmaya başlaması 1982 yılına dayanmaktadır. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi ile Türkiye'de televizyonla eğitim çalışmaları başlamıştır.²⁰³ Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Açıköğretim Lisesinin ders programları da TRT Televizyonu aracılığıyla uzaktan öğrencilere iletilmektedir. TRT kurumu TRT4 kanalını uzaktan öğrenen öğrenciler için ayırmış ve eğitsel nitelikli yayınlara yer vermektedir.²⁰⁴

7.1. Anadolu Üniversitesi

Türkiye'de 1982 yılında XI. Milli Eğitim şura'sında yaygın eğitim teşkilatında görevlendirilecek uzmanların ve diğer personelin sayıları, nitelikleri ve branşlarına açıklık getirilerek, uzaktan yüksek öğretim görevi Anadolu Üniversitesine verilmiştir.²⁰⁵ Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim hizmetinin televizyonla öğrencilere iletilmesi ise TRT yayınlarıyla gerçekleşmektedir. TRT'nin eğitim faaliyetlerine katkıda bulunması Anayasa'nın 123.maddesinde de yer almaktadır.

6 Kasım 1981 tarihinde yürürlüğe giren Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) 2547 sayılı kanununun 5. ve 12. maddelerine dayanılarak 'Sürekli Açıköğretim Yapma'

²⁰² Aytekin İşman, *Uzaktan Eğitim*, (Sakarya: Değişim Yayınları, 1998) s.50

²⁰³ Şensu Curabay ve Emine Demiray. *20. Kuruluş Yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi ve Açıköğretim Fakültesi Eğitim Televizyonu*. (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın No:1354, 2002), s.36

²⁰⁴ İşman, a.g.e., s.53

²⁰⁵ Aynı s.51

olanağı Anadolu Üniversitesine verilmiştir. Anadolu Üniversitesinin tercih edilme nedeni gerekli teknik donanımlara, teknik ve uzman kadrolara sahip olmasıdır.²⁰⁶ Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinin (AÖF) kurulmasının nedeni yükseköğretim kurumlarının önündeki birikmenin önüne geçmek ve eğitim-öğretimi yaygınlaştırmak amacıyla çağdaş anlamda uzaktan eğitim sistemiyle yükseköğretimi imkanını sunmaktır.²⁰⁷ 1993 yılı Ağustos ayında Resmi Gazete' yayımlanan 496 sayılı kanun hükmündeki kararnameyle ise Açıköğretim sistemi yeniden yapılandırılarak yine Anadolu Üniversitesi bünyesi altında Açıköğretim, İşletme ve İktisat Fakülteleri uzaktan eğitim sistemiyle eğitim öğretim faaliyetlerine dönüşmüştür. Yeniden yapılandırılan uzaktan yükseköğretim sisteminde eğitim öğretim faaliyetlerinde dört yıllık lisans programları İşletme ve İktisat Fakülteleri, önlisans, lisans tamamlama ve sertifika programları ise Açıköğretim Fakültesi tarafından sürdürülmektedir.²⁰⁸

Açıköğretim, İşletme ve İktisat Fakültelerinin uzaktan eğitim etkinlikleri kapsamında televizyon destek iletişim teknolojisi olarak yer almaktadır. Uzaktan eğitimde temel öğretim sunum aracı basılı materyaldir.²⁰⁹ Basılı materyal olarak öğrencilere Anadolu Üniversitesi'nin akademik kadrosu tarafından hazırlanan ders kitapları kullanılmaktadır. Bu fakültelerde basılı materyale dayalı sürdürülen uzaktan öğretim faaliyetleri, farklı iletişim araçları ve ortamları ile desteklenmektedir. Uzaktan öğrencilerin öğrenme öğretme süreçlerini desteklemek amacıyla sunulan hizmetler radyo- televizyon yayınları, internet (forum, deneme sınavları, televizyon yayın saatleri, sınav tarihleri, sınav sonuçları), CD-ROM, akademik danışmanlık ve bilgisayar destekli akademik danışmanlık hizmetleridir.²¹⁰ Uzaktan öğrencilere verilecek destek hizmetler Anadolu Üniversitesinin kendi akademik kadrosu ve olanakları ile gerçekleştirilmektedir. Sadece akademik danışmanlık hizmetlerinde öğretimi sunacak olan öğretim üyesi ve öğretimin gerçekleştirileceği derslikler üniversitenin kendi kadrosuyla gerçekleşmemektedir.²¹¹

TRT tarafından yayınlanan televizyon programları Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Eğitim Televizyonu (ETV) stüdyolarında hazırlanmaktadır. ETV

²⁰⁶ Curabay ve Demiray, a.g.e., s.41

²⁰⁷ Aynı, s.36

²⁰⁸ Aynı, s.41

²⁰⁹ Bozkaya, a.g.e., s.297

²¹⁰ Anadolu Üniversitesi Açıköğretim, İşletme, İktisat Fakülteleri kayıt Kılavuzu, Öğrenci Kılavuzu, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği, (2000), s.32-34

²¹¹ Serter, 1986, a.g.e., s. 34

stüdyolarının teknik olanakları ve Anadolu Üniversitesinin akademik kadrosuyla hazırlanan televizyon eğitim programları, ders kitaplarıyla sunulan öğretimi desteklemek amacıyla yapılmaktadır. Eğitim programlarının yapımının gerçekleştiği Eğitim Televizyonu (ETV) stüdyolarının kurulması Açıköğretim Fakültesinin kurulmasından daha da eskiye dayanmaktadır. 1970'li yıllarda stüdyoların eğitim amaçlı kullanımı kapalı devre yayın sistemiyle başlamıştır. 1972 yılında Akademinin genel yönetiminden ayrılan ETV, televizyon ile eğitim enstitüsü adıyla Federal Alman hükümeti ile kurulan teknik işbirliği ile renkli sisteme dayalı bir teknolojiye sahip olmuştur. ETV televizyonu, kuruluşundan bu yana sadece akademi bünyesindeki eğitim programlarını hazırlamakla kalmayıp aynı zamanda farklı öğretim seviyelerindeki eğitim kurumları ve özel amaçlı projelerin yapımlarını da gerçekleştirmiştir.²¹²

1982 yılından günümüze dek Açıköğretim Fakültesi eğitim programlarını yapımını gerçekleştiren ETV'nin teknik donanımları da ulusal yayın şebekesinde canlı yayın yapabilecek gelişmiş bir teknolojiye sahiptir.²¹³

ETV stüdyolarında Stüdyo 3 (altıgen stüdyo) ve Stüdyo 6 olarak adlandırılan iki televizyon stüdyosu, radyo stüdyosu olarak adlandırılan ses kayıt stüdyosu, bir canlı yayın arabası (O.B.WAN), 8 kayıt kurgu odası (AVID1, AVID2, AVID3, VTR1-Post-, TELECİNE –Pinecal-, KUŞAK 1, KUŞAK 2, Stüdyo 6 Kayıt Kurgu) ve bir transfer odası bulunmaktadır.²¹⁴

Açıköğretim, İşletme ve İktisat Fakültelerinde okutulan toplam 123 ders için ETV stüdyolarında hazırlanan ve TRT'den 2002-2003 eğitim öğretim yılında yayınlanan televizyon eğitim programlarının sayısı 468'dir. Bu programlardan 19 adeti tüm bölümlerde ortak olarak okutulan Almanca, İngilizce, Fransızca, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk Dili dersleri için hazırlanmıştır.²¹⁵

ETV stüdyolarında hazırlanan televizyon eğitim programları hafta içi 10.00-13.00 ve 21.00-24.00 (tekrar) saatleri arasında, cumartesi günleri 18.00-21.00 ve Pazar 18.00 –22.00 saatleri arasında TRT 'nin 4. kanalından yayınlanmaktadır. TRT 4 'ten yapılan yayınlar haftalık 27 saattir. Açıköğretim, İşletme ve İktisat Fakültelerinin

²¹² Curabay ve Demiray, a.g.e., s.64

²¹³ Aynı, s.66

²¹⁴ Aynı, s.66

²¹⁵ <http://www.aof.anadolu.edu.tr> (Nisan 2003)

öğrencileri kayıt yaptırdıklarında radyo ve televizyonda yayınlanacak derslerin yıllık yayın planı fakültelerin öğrenci irtibat büroları tarafından öğrencilere duyurulmaktadır. Ayrıca öğrenciler günlük olarak yayınlanacak ders programlarının hangi saatte yayınlanacağını ulusal gazetelerden ve <http://www.aof.anadolu.edu.tr> internet adresinden öğrenebilmektedirler.²¹⁶

Banttan yayınlanan televizyon eğitim programlarının uzaktan öğrencilere etkileşim imkanı vermemesi nedeniyle 1999 yılında öğrencileri sınavlara hazırlamak amacıyla canlı yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Yılda üç kez gerçekleştirilen canlı yayınlar yine TRT 4 kanalı aracılığıyla öğrencilere ulaşmakta ve öğrencilerin ara sınav, final ve bütünleme sınavlarına hazırlanması amaçlanmaktadır. ETV stüdyolarından naklen yayın aracı ile yapılan canlı yayınlarda ders anlatımı olarak değil, öğrencilerin canlı yayın sırasında telefon bağlantısıyla öğretim elemanları ile etkileşim içerisinde bulunarak merak ettiği soruları sorması şeklinde gelişmektedir.²¹⁷

Anadolu Üniversitesi ETV stüdyolarında hazırlanan programlar sadece ders kitaplarını desteklemek amacıyla yapılandırılmamaktadır. Aynı zamanda öğretim programlarının yayın saatleri içerisinde kısa süreli ‘Üniversitemizden Haberler’ adlı haber programlarına da yer verilmektedir. 15 günde bir yenilenen haber programları ile öğrencilere rehberlik hizmetleri, üniversiteyle ilgili haberler verilmektedir.²¹⁸

Televizyon eğitim programlarının yayınları ile Türkiye’nin farklı il ve ilçelerinde hatta köylerinde bulunan 600.000’in üzerindeki Açıköğretim, İşletme ve İktisat fakültesi öğrencilerine ulaşabilmektedir. Anadolu Üniversitesi uzaktan yükseköğretim faaliyetlerinde İşletme ve İktisat fakülteleri ile öğrencilere lisans diploması kazandırılırken, Açıköğretim Fakültesi bünyesinde ise önlisans, lisans tamamlama ve sertifika programları yer almaktadır. İktisat Fakültesi’ne bağlı olarak sürdürülen eğitim öğretim faaliyeti kapsamındaki lisans düzeyindeki uzaktan eğitim programları; Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler, İktisat, Maliye ve Kamu Yönetimidir.²¹⁹

İşletme Fakültesi’nin “ Muhasebe Finansman”, “Pazarlama”, “Yönetim ve Organizasyon” bölümleri 2000-2001 öğretim yılında birleştirilerek “İşletme” adı altında

²¹⁶ <http://www.aof.anadolu.edu.tr> (Nisan 2003)

²¹⁷ Uğur Demiray, Özden Candemir ve Ayşenur İnceelli, *Televizyonda Canlı Yayın ve Açıköğretim*. (Konya: Çizgi Kitabevi, 2002) s.6

²¹⁸ Curabay ve Demiray, *a.g.e.*, s.49

²¹⁹ <http://www.aof.anadolu.edu.tr/b02.html> (Şubat 2003)

uzaktan eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmekte ve mezun öğrencilerine lisans diploması kazandırmaktadır.²²⁰

Tablo 5. Açıköğretim Fakültesi Bünyesindeki Akademik Birimler

<u>İktisadi ve İdari Programlar</u>	<u>Yaygın Eğitim</u>
Bankacılık ve Sigortacılık Önlisans	İngilizce Öğretmenliği Lisans (İÖLP)
Büro Yönetimi ve Sekreterlik Önlisans	Okulöncesi Öğretmenliği Lisans
Dış Ticaret Önlisans	İlahiyat Önlisans
Ev İdaresi Önlisans	Tarım Önlisans
Halkla İlişkiler Önlisans	Laborant ve Veteriner Sağlık Önlisans
İş İdaresi Önlisans *	İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama *
Mahalli İdareler Önlisans	Türkçe Öğretmenliği Lisans Tamamlama *
Muhasebe Önlisans	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Tamamlama *
Sağlık Kurumları İşletmeciliği Önlisans	Matematik Öğretmenliği Lisans Tamamlama *
Satış Yönetimi Önlisans *	Fen Bilgisi Öğretmenliği Lisans Tamamlama *
Sosyal Bilimler Önlisans	<u>Sağlık Programları</u>
Turizm ve Otel İşletmeciliği Önlisans	Ebelik Önlisans *
<u>Batı Avrupa Programları</u>	Hemşirelik Önlisans *
İktisat ve Yönetim-Organizasyon Lisans	Sağlık Memurluğu Önlisans *
Dış Ticaret ve Turizm Otelcilik Önlisans	

* Bu programlara öğrenci alınmamaktadır, ancak geçmiş yıllarda bu bölümlere kayıt yaptıran öğrencilerin eğitimleri sürdürülmektedir

2001 yılından itibaren Anadolu Üniversitesi ve Microsoft Türkiye arasında hazırlanan teknik protokol ile Bilgi Yönetimi Önlisans programı uzaktan eğitimi internet ile sunmaya başlamıştır.²²¹ Bilgi Yönetimi Önlisans Programı bilgi işçisi olarak

²²⁰ Curabay ve Demiray, a.g.e., s.45

²²¹ Aynı, s.47

Okulu ile sertifika programları uygulanmaktadır.²²⁷ Bu uzaktan eğitim faaliyetlerinin öğrencilere iletebilmesi için gerekli televizyon eğitim programları EğiTek bünyesindeki FRTEB tarafından FRTEM'e (Film Radyo Televizyonla Eğitim Merkezi)yaptırılmaktadır. Televizyon eğitim programları FRTEM stüdyolarında hazırlanmaktadır.²²⁸

TRT 4 aracılığıyla yayınlanan televizyon eğitim programları ile yaklaşık 760.000 Açıköğretim Lisesi öğrencisi desteklenmektedir. 1992 yılından bu yana FRTEM stüdyolarında Açıköğretim Lisesi derslerine yönelik olarak 870 televizyon programı, 6240 teletext sayfası hazırlanmıştır. Bunların yanında 200 iletişim rehberlik televizyon programı, 42 Açıköğretim lisesi bülteni ile öğrencilerin eğitim etkinlikleri desteklenmiştir.²²⁹

7.3. Televizyon Yoluyla Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi (YAYÇEP)

Televizyon Yoluyla Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi (YAYÇEP) adı altında 1991-1997 yılları arasında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca uygulanan bir proje olarak bu konuda ülkemize özgü bir örnek olmuştur. Proje süresince sığırcılık, koyun ve keçicilik, kümes hayvanları, arıcılık, ipek böcekçiliği, su ürünleri, tarımsal mekanizasyon, tarla bitkileri, meyvecilik ve bağcılık, sebzeçilik ve süs bitkileri, kooperatifçilik, el sanatları, teşvik ve desteklemeler, toprak ve su muhafazası, sulama gübreleme, hayvancılık ve çayır mera, zirai mücadele, gıda ve beslenme, tavuk eti ve yumurta tüketimi konularında toplam 338 konuda video kasetler hazırlanarak televizyondan yayınlanmıştır. Proje kapsamında belirtilen konuları içeren 800.000 kitap, televizyondan verilen öğretime destek amacıyla, hazırlanarak çiftçilere dağıtılmıştır.²³⁰

Yayçep Projesine kayıt yaptıran çiftçilerin sınavları Eskişehir Anadolu Üniversitesi tarafından hazırlanarak yapılmıştır. Sınavlarda başarı gösteren çiftçilere sertifika verilmiştir. Televizyondan yayınlanan eğitim programları TRT televizyonunun

²²⁷ Kuruluşunun 10.Yılında Açıköğretim Lisesi ile İlgili Çalışmalar Kaynakçası, s. IX

²²⁸ Açıköğretim Lisesi 10.Yılı Etkinlikleri. (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:8,2002), s.20

²²⁹ "Açıköğretim Lisemiz" Kuruluşunun 10.Yılında Açıköğretim Lisesi ile İlgili Çalışmalar Kaynakçası, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:7,2002) s. VII

²³⁰ Teoman Engil ve diğerleri; "Tarımda Üretici Eğitimi" <http://www.tmmobzmo.org.tr/docs/45.doc> (Nisan 2003)

yayınları aracılığıyla çiftçilere iletilmiştir. Bu proje kapsamında çiftçiler arasında yapılan araştırmalar sonucunda eğitim programlarının televizyonda yayınlanma saatleri çiftçilerin uygun bulunduğu saatlere göre ayarlanmıştır. Eğitim programlarının genellikle kış aylarında ve yayın saatlerinin akşam 20.00'den sonra olması çiftçiler tarafından istenmiştir. Televizyon yayınlarının süreleri ise 15'er dakika olarak hazırlanmaktadır.²³¹

7.4. Tarım TV

Tarım ve hayvancılık sektörünün üreticilerinin ve tüketicilerinin sorunlarını ve bunların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Tarım Televizyonunun kurulmasına, 1996 yılında yapılan ve Ankara'da toplanan 'Hayvancılık 2000' Kongresinde karar verilmiştir. Bu kararın alınmasındaki en önemli etken ise Tarım Bakanlığınca yürütülerek, TRT'de ve bazı özel kanallarda yayınlanmakta olan yayınların ve yapımların yeterli etkinlikte olmamasıdır. Kongre sonucunda alınan kararlarda bu programların yapımcılığının çiftçilere ve bağlı oldukları örgütlere devredilerek Tarım TV'nin programlarının yapılandırılmasıdır.²³²

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Yayın Dairesi Başkanlığına bağlı stüdyolarda Tarım TV'nin eğitim programları yapılmaktadır. Hazırlanan televizyon programları tarım takvimine uygun olarak TRT-GAP TV'de 'Bereketin Adı GAP' adı altında yayınlanmakta ve hazırlanan filmler konu içeriği aynı olan filmler aynı kasette toplanarak çoğaltılmakta ve GAP bölgesinde bulunan 9 ilin (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak,) Tarım İl Müdürlüklerine ve GAP bölgesinde bulunan, tarımsal faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlara gönderilerek çiftçi eğitiminde kullanmaları sağlanmaktadır.²³³

Eğitim programlarının içerikleri; bitkisel üretim, hayvancılık, tarım alet ve makineleri, sulama ve toprak muhafaza, zirai mücadele, tanıtım ve belgeseller, sosyo-kültürel programlar, çiftçi organizasyonları spotlarını kapsamaktadır.²³⁴

²³¹ Erengil ve diğerleri, a.g.e.

²³² Perihan Çakıroğlu. "Tarım TV Kuruluyor", *Milliyet*, (11 Kasım 1996)Ekonomi sayfası

²³³ <http://www.tb-yayin.gov.tr> (Mart 2003)

²³⁴ <http://www.tb-yayin.gov.tr> (Mart 2003)

8. DÜNYADA EĞİTİM TELEVİZYONUNDA ETKİLEŞİMİ SAĞLAMAYA YÖNELİK UYGULAMALAR

Görüntü ve sesin etkileşimli olarak öğretim amaçlı iletimi tüm dünyada video konferans ve internet bağlantısı ile olmaktadırken öğrencilerin belli saatte belli bir yerde bulunma zorunluluğu ve maliyetinin yüksekliği gibi dezavantajları da yanında barındırmaktadır. Bunu yanı sıra analog televizyon yayıncılığı ile etkileşimi sağlama canlı yayınlarda kurulan telefon bağlantısıyla gerçekleşmektedir. Ancak bu sistemde ise öğrencinin öğretimin sunulduğu anda telefon bağlantısını sağlaması hem çok zor hem de tüm öğrencilere aynı imkanı tanıyacak teknik kapasite de bulunmamaktadır. Ayrıca öğrenciler kendilerini sınıma , akran gruplarıyla tartışma fırsatlarından da yoksundurlar. Dünyadaki televizyon aracılığıyla gerçekleştirilen uzaktan eğitim faaliyetlerinde etkileşim, çoğunlukla sıra kablolu ve uydu yayınlarıyla sağlanmaktadır. Öğretim faaliyetlerini televizyondan etkileşimli bir şekilde sunan öğretim kurumları ve yayın sistemleri şunlardır;

8.1. Kablolu Yayın Sistemini Kullanan Öğretim Kurumları

Kablolu yayınlar ile öğrenciler canlı veya önceden kayıt edilmiş öğretim programlarını telefon aracılığıyla sağlanan sınırlı orandaki etkileşim olanağıyla izleyebilmektedirler.

New Jersey Teknoloji Enstitüsü, Arizona State Üniversitesi, Güney California Üniversitesi gibi üniversiteler kablolu yayın sistemlerinde yaralanarak önlisans, lisans, sürekli eğitim hizmetlerini televizyon aracılığıyla etkileşimli bir şekilde sunmaktadırlar. Ddersler çoğunlukla kablolu televizyon ağ istasyonlarından yayınlanan ve elektronik ortamda tartışma imkanı veren “uzaktan – ders” lerden (tele-lecture) oluşmaktadır. Uzaktan eğitim süreci içerisinde tek yönlü görüntü ve çift yönlü ses iletimi ile etkileşim sağlanmaktadır. Öğretim programlarının farklı televizyon kanallarından yayınlanmakta ve öğrenciler öğretimin sunulduğu ortamdan bağımsız olarak dersleri takip etme hakkına sahip olabilmektedirler.²³⁵

²³⁵ Magdalena Buchowski ve diğerleri, "Technology and Distance Education" <http://staffweb.library.vanderbilt.edu/class/techde.htm#vbde> (Aralık 2002)

8.2. Uydu Yayınlarından Yararlanan Öğretim Kurumları

Uzaktan eğitim yöntemiyle televizyon aracılığıyla sunulan öğretim etkinliğinde uydu yayıncılığında Texas A&M Üniversitesi, Purdue Üniversitesi, Ulusal Teknoloji Üniversitesi yararlanmaktadır. Bu üniversitelerin televizyon eğitim programları uydu yayıncılığı ile daha kaliteli ses ve görüntü iletimi sunarak geniş alanlara dağılmış olan öğrenci kitlelerine iletilmektedir. ancak bu kurumlarda uydu yayıncılığında yararlanılarak sürdürülen televizyonla uzaktan eğitim faaliyetlerinde etkileşim televizyondan sağlanmamaktadır. Etkileşimi sağlamak için belli zamanlarda ve mekanlarda düzenlenen videokonferans sistemiyle öğretim desteklenmektedir.

Uzaktan eğitim sistemlerinin popülerliği, yaygınlığı ve bu sisteme duyulan ihtiyaç arttıkça, öğrenci ve öğretim elemanlarının iyi bir öğrenme öğretme faaliyeti içerisinde bulunmalarını sağlayacak fırsatların tanınması gerekmektedir. Uzaktan eğitim sistemlerinde bilgisayar ve en yaygın olarak kullanılan televizyon teknolojisinde artık etkileşime izin verir donanımlara sahip olması öğretim faaliyetlerinde etkileşimli televizyonun tercih edilmesine yol açmıştır.

Televizyon ile etkileşimli bir şekilde gerçekleştirilen öğretim faaliyetleri öğrenci ve öğretim elemanı arasında gerçek zamanlı görsel ve işitsel bilgi alışverişine izin veriyor olsa bile hiçbir teknoloji henüz sınıf ortamında gerçekleşen gerçek zamanlı etkileşime erişememiştir.

Televizyonların etkileşimli kullanımı zaman kazanımı açısından oldukça büyük rağbet görmektedir. Etkileşimli televizyon farklı yerlerde bulunan öğrenci ve öğretim elemanları arasında tam etkileşime izin vermektedir. Uzaktan eğitimde büyük bir hedef kitlenin yaygın bir teknoloji yardımıyla eğitim öğretim ihtiyacını gidermede oldukça ideal gözükken televizyon aracılığıyla etkileşim ve iletişim kurma, uzaktan öğrencilerin öğrenmelerini destekleyebilmektedir.²³⁶

Hobbs ve Christianson (1997) televizyonda etkileşimi sağlamaya yönelik uygulamalar ile, eğitim televizyonunun ve video kasetlerin çoğu sınırlılıklarının kaldırıldığını ve öğrenci, öğretim elemanının eşzamanlı gerçekleşen iletişiminin televizyon ve destek teknolojiler sayesinde sağlanmakta olduğu belirtmişlerdir. Bir

²³⁶ Bruce L. Alford, "Delivering Distance Education via Interactive Television: Considerations in Faculty Preparation, Course Administration and Student Evaluation" <http://www.mmaglobal.org/alford.htm> (Aralık 2002)

televizyon sinyali öğretim elemanının bulunduğu yerden uzak ve farklı mesafelerde olan öğrencilere, her öğrencide mevcut bulunan etkileşimli televizyon donanımlarına iletilmektedir. Öğretimin sunulacağı ortamda, öğretim elemanına odaklanmış bir kamera ve iki monitör yer almaktadır. Birinci monitörden öğretim elemanı öğrenciye gidecek görüntüyü izleyebilmekte, ikinci monitörde ise farklı yerlerdeki öğrencilerden gelen sinyali göstermektedir. Öğrencilerin bulunduğu yerler çok fazla ise monitörler bir daire şeklinde öğretim elemanının etrafına yerleştirilmektedirler. Böylece öğretim elemanı diğer öğrencilerin bulunduğu sınıflarda neler olduğunu görebilmektedirler.²³⁷

Etkileşimli televizyon uygulamaları dijital yayıncılıktan yararlanılarak çift yönlü görüntü ve ses iletişimine izin verecek şekilde eğitim ortamlarında kullanılmaktadır. Ancak bu sistemin bir dezavantajı öğrencilerin eğitimden yararlanmak için ders yayınlarının gerçekleştiği saatte öğretimi almaları için hazırlanan özel stüdyolarda bulunmaları gerekmektedir.²³⁸

---

²³⁷ Alford, a.g.e.,

²³⁸ Aynı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZAKTAN EĞİTİMDE DİJİTAL TELEVİZYON YAYINCILIĞI

1. DİJİTAL YAYINCILIK

Yer yayın sistemleri, kablolu yayın sistemleri ve uydu yayın sistemlerinde televizyon yayınları analog olarak gerçekleştirildiği gibi, yayınların dijital olarak da gerçekleştirilmesi mümkündür. Dijital yayın teknolojisi ile yapılan televizyon yayınlarında analog yayın sistemlerine oranla ses ve görüntü kalitesinin üstünlüğü yanında çeşitli bilgilerin de eşzamanlı olarak ve daha ekonomik koşullarla programları iletme gibi üstünlükleri bulunmaktadır.²³⁹

Dijital yayın sistemleri (DVB=Digital Video Broadcasting) analog yayın sistemleri ile karşılaştırıldıklarında ortaya çıkan üstünlükleri şunlardır;²⁴⁰

- Dijital televizyon yayınında 4-6 program yayını bir verici ile yapılabilir.
- Analog yayında kapsanan aynı alanın, dijital yayında daha düşük güçlü verici ile kapsanabilmesi ve dolayısıyla enerji tasarrufu sağlanabilmesi
- Programla birlikte veya programdan bağımsız veri iletiminin sağlanması
- Etkileşimli televizyon yayıncılığına imkan tanınması
- Sabit, portatif veya mobil alıcılara kesintisiz ve kaliteli yayın alınabilmesidir.

Televizyon yayınlarının dijital olarak gerçekleştirilmesinin sağladığı avantajlar ve kablolu yayın sistemlerinin alt yapı maliyetlerinin yüksek olması ve yer yayın sistemleriyle televizyon yayınlarının net alınmadığı bölgelerde veya çok kanallı yayınların gerçekleştirilmesi için boş kanal kalmaması nedeniyle bu sistemlere alternatif olarak kablosuz kablo televizyon sistemleri geliştirilmiştir.²⁴¹

²³⁹ Sayısal Yayın Nedir? <http://www.rtuk.org.tr> (2002)

²⁴⁰ Durmaz, Profesyonel Televizyon Yapım ve Yayın Teknolojileri, 1999, s.357-369

²⁴¹ Aynı, s.357

Kablosuz kablo televizyonu yayınlarında yayınlanacak programlar, sisteme abone olan izleyicilere şifreli veya şifresiz yayın göndermektedir. Abonelerin 30-50 cm boyutlarında çanak anten ile bir frekans çeviriciden (LNB) oluşan anten sistemini özel alıcı ve dekoder (şifre çözücü) ünitesi tamamlamaktadır. Değişik yayın şirketleri, dizayn ettikleri özel dekoder ünitesi (set top box) ile etkileşimli televizyon yayınlarını yapabilmekte, aboneler izleme başına ödemeli kanalları, yayınlarda oy kullanmayı, şov programlarında oyunlara katılmayı, dekoder (STB) sayesinde geri dönüş verilerini yayın merkezine göndererek gerçekleştirmektedir.²⁴²

Kablolu yayın sistemlerinin izleyiciyi aktif konuma getirdiği özellikler, kablosuz olarak gerçekleştirilen dijital yayın sistemlerinde de mevcuttur. Dijital yayın merkezlerinin maliyeti kablolu yayını gerçekleştiren merkezlerin maliyetinden yüksek olsa da abone olmak isteyen her izleyiciye alt yapı ve kablo bağlantısı sağlama zorunluluğu kablolu yayıncılığın maliyetini daha da arttırmaktadır. Dijital yayını almak isteyen aboneler çanak anten ve set top box olarak bu yayın sisteminden faydalanabilmektedirler. Dijital yayın sistemleri ile uydu yayın sistemlerinin izleyicilere getirdiği maliyet aşağı yukarı aynıdır. Ancak dijital yayın sistemlerinin abonelerine sunduğu imkanlar daha fazladır. Örneğin dijital yayın teknolojisinden yararlanan bir abone isterse televizyonundan alışveriş kanallarına girerek alışveriş yapabilir, bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilir, günlük hava durumunu, borsa haberlerini alabilir, oyun oynayabilir, yayınlanan programlarla ilgili geri bildirimini iletebilir, oy kullanabilir ve ödemeli kanallar ile daha fazla televizyon programını izleme şansı elde edebilmektedir. Dijital yayın teknolojisinin izleyiciye sunduğu daha çok program seçeneği, yüksek görüntü kalitesi, etkileşim imkanı dışında işitsel bilgileri de CD kalitesinde abonelerine ulaştırmaktadır.²⁴³

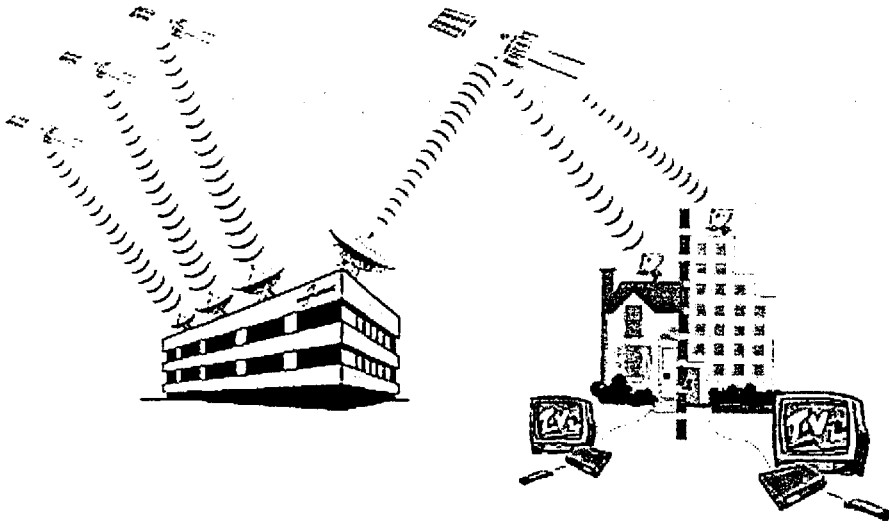
Dijital televizyon yayıncılığında yayınların izleyicilere ulaşabilmesi ve etkileşimin sağlanabilmesi için abonelerin evlerinde, Scart girişi olan televizyon alıcılarına bağlanan çanak anten ve set top box dışında bir de telefon hattına ihtiyaç vardır. Aboneler etkileşimli kanallarla ilgili göndermek istedikleri bilgileri, verileri sistemin kendi uzaktan kumanda aygıtıyla televizyon üzerinde belirleyerek telefon hattı aracılığıyla yayın merkezine gönderebilmektedir.²⁴⁴

²⁴² Durmaz, **Profesyonel Televizyon Yapım ve Yayın Teknolojileri**, 1999, s.359

²⁴³ Aynı, s.359

²⁴⁴ <http://www.digiturk.gen.tr> (Kasım 2002)

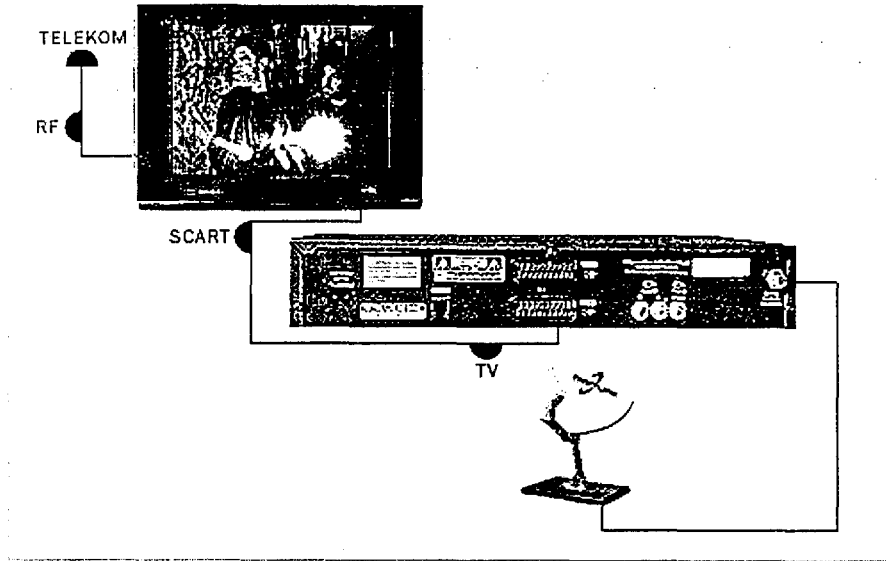
Şekil17. Dijital Yayının İzleyicilere Ulaşması

<http://www.digiturk.gen.tr> (Kasım 2002)'den uyarlandı.

Dijital yayın teknolojisiyle yayın yapan kurumlar, yer veya uydu yayın sistemlerini kullanarak yayın yapan yerel, bölgesel ve ulusal radyo ve televizyon istasyonlarının yayınlarını bir paket halinde tek bir sistemden geçirerek abonelerine ulaştırmaktadır. Dış kaynaklardan alınan yayınlar uluslararası normlarda teknik kalite kontrollerinden geçtikten sonra sıkıştırılmış sayısal paketler halinde uydu yer istasyonlarından uydulara gönderilmektedir. Gönderilen bilgiler tekrar uydu tarafından abonelerde bulunan çanak antenlere iletilir. Uydudan alınan sayısal bilgiler çanak antene bağlı olan LNB (Low Noise Block Converter) ve koaksiyel kablo dağıtıcı aracılığıyla Set Top Box'a gönderilir. Dijital olan bu yayın Set Top Box aracılığıyla evlerdeki televizyon alıcılarına ulaşmaktadır.²⁴⁵

Dijital yayınları almak için konumlandırılmış çanak antenin evlerdeki televizyon alıcılarına bağlantısı Şekil 18.'de verilmektedir.

²⁴⁵ <http://www.digiturk.gen.tr> (Kasım 2002)

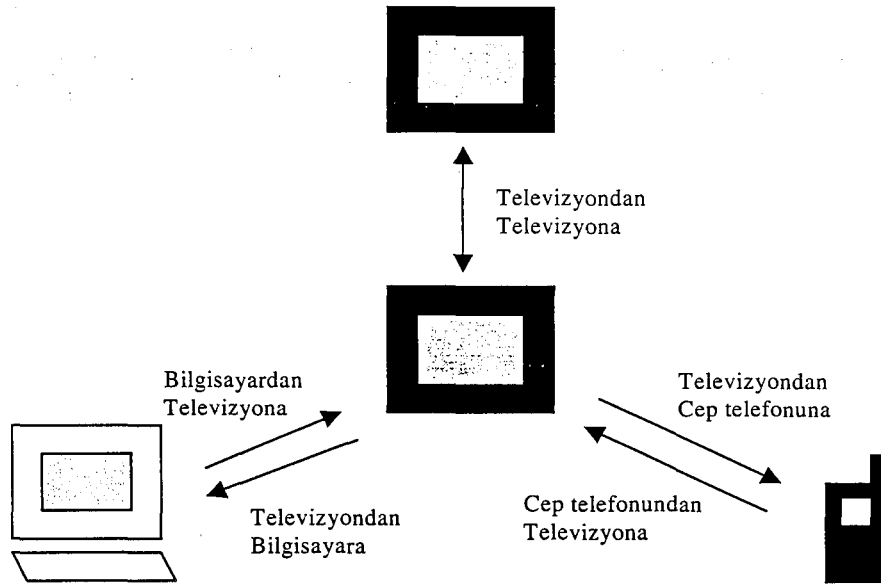
Şekil 18. Dijital Bilginin Çanak Antenden Televizyon Alıcısına Ulaşması

<http://www.digiturk.gen.tr> (Kasım 2002)'den uyarlandı.

Dijital yayın teknolojisinden yararlanan abonelerin etkileşim ve iletişim içerisinde bulunması sadece yayın merkezi ile sınırlı kalmamaktadır. Aboneler kendi aralarında da iletişim içerisinde bulunabilmektedirler. Dijital yayın yapan kurumlar tarafından abonelere verilen elektronik posta (e-mail) adresleri ile abonelerin bir birleriyle etkileşimi de sağlanmaktadır. Bu sistemde de set top box'ın bağlı olduğu televizyon alıcısına uzaktan kumanda aygıtını kullanarak, ekranda gözüken klavye veya uzaktan kumanda aygıtı üzerindeki harfleri tuşlayarak yazdıkları bilgileri, telefon hattı aracılığıyla bir başka aboneye gönderme imkanına sahiptir. gönderilen iletiyi abone televizyonundan anında alabileceği gibi, bu yolla bir başka kişinin cep telefonuna veya bilgisayarına da elektronik posta gönderilebilmektedir.²⁴⁶ Bu süreç karşılıklı olarak işlemektedir. Televizyonu aracılığıyla elektronik posta gönderen izleyici aynı yollarla elektronik posta alabilmektedir. Dijital yayın sistemlerinde telefon hatlarının

²⁴⁶ Digiturk, (Yıl:2 Sayı:21, Şubat 2002), s.62

kullanılması ile sağlanan elektronik posta hizmetinin basitleştirilmiş işleyişi Şekil 19'da verilmektedir.

Şekil 19. Televizyondan Elektronik Posta Gönderme ve Alma

Digitürk, (Yıl:2 Sayı:21, Şubat 2002)'den uyarlandı.

Dijital yayın teknolojisi ile aktif konuma geçen izleyici için ayrıca çeşitli etkileşimli seçenekler ile televizyon programlarını izleme imkanları da bulunmaktadır. Aktif olan izleyici için sistemde yer alan programların türleri ve işlevleri şunlardır;

- *Normal Kanallar:* Mevcut yer vericileri ya da uydu yayını ile açık olarak gönderilen, yerel, bölgesel ve ulusal kanalların, televizyonda izlemesinin tek bir kabloda yapılması için kablo şebekesine alınmasıyla ortaya çıkan ve kodsuz açık yayın yapan kanallardır. Bu kanallara üyelik çok düşük aidatlar ile olmakta ve ek bir donanım gerektirmeden , standart televizyon alıcılarının alabileceği teknikte yayın yapılan kanallardır.²⁴⁷

- *Paralı Kanallar:* Kodlu yada şifreli yayın yapan kanallardır. Kablolu veya kablosuz kablo yayın sistemlerinde bu kanalların izleyici tarafından alınabilmesi için, izleyicinin televizyon aygıtına bağlanacak ek bir donanıma (decoder=şifre çözücü, set

²⁴⁷ Durmaz, **Profesyonel Televizyon Yapım ve Yayın Teknolojileri**, 1999, s.320

top box) gereksinim vardır. Bu tür yayınları almak isteyen izleyici donanımın kurulması için özel ücret ödemektedir. Paralı kanallara abone olmak isteyen izleyici için iki seçenek daha vardır. Pay TV (aylık-yıllık abonelik sistemi) ve Pay Per View (izlenen program başına ödemeli) kanallardır.²⁴⁸

- Pay TV: bu türden kanallarda abonelik belli bazı televizyon kanallarının yayınlarını içermektedir ve abonelik sistemi kanal başına veya kanal grubuna göre belirlenmiş bir ücret karşılığında aylık veya yıllık abone olunarak yayınların izlenmesidir.²⁴⁹

- Pay Per View:kablo televizyon yayın sistemi içerisindeki bazı yayınların izleyici tarafından izlenen programlar için ücret ödenmesi sistemidir. İzleyici bu sistemde izlemek istediği programı televizyon alıcısını kullanarak satın alır ve izler. Bu sistemde izleyici izlediği program sayısına göre ücret ödemektedir.²⁵⁰

Dijital yayın teknolojilerinden yararlanan abonelerin bir programı izlerken, uzaktan kumanda aygıtıyla diledikleri bölümlerin ayrıntısını ekrana getirme yöntemi “video way” olarak adlandırılmaktadır.²⁵¹ İzleyici izlediği programla ilgili bir ayrıntıyı kızıllötesi uzaktan kumanda aygıtıyla ekrana getirirken ekranda karar ve kesilme olmaksızın istediği ayrıntıyı izleme imkanına sahip olmaktadır. Bu da izleyiciye programın kurgusunda etkin olma olanağını tanımaktadır.

Dijital yayıncılık ile izleyicilere sunulan farklı türdeki aboneliklerdeki kanallarda yer alan programlar genellikle belli bir amaca yönelik yayın yapan kanallardır. Bu kanallar spor, haber, çocuk, eğitim, sağlık, erotik v.b. program yayını yapmaktadırlar.²⁵² Abone olan izleyiciler istediği program türüne göre aboneliklerini belirlemektedirler.

Bu özelliklerinden dolayı dijital yayın teknolojisi, analog yayın yapan kablolu yayın sistemleri, uydu yayınları ve yer yayın sistemleriyle karşılaştırıldığında izleyicisine daha fazla olanak sunmaktadır. Bu tür bir sistem eğitim faaliyetlerinde kullanıldığı takdirde, tek yönlü televizyon ve buna benzer uzaktan eğitim teknolojilerinin sağladığı imkanlardan daha fazlasını sağlamaktadır. Tüm dünyada

²⁴⁸ Durmaz, **Profesyonel Televizyon Yapım ve Yayın Teknolojileri** 1999, s.320

²⁴⁹ Yengin, a.g.e., s.22

²⁵⁰ Aynı, s.22

²⁵¹ Aynı, s.22

²⁵² Kezban Tamer. **Televizyon Yayımına Halkın Katılımı Amerikanın “Halk Girişi” Programları.** (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları, 1983), s.6

kişilerin televizyon sahipliği ve kullanım kolaylığı düşünüldüğünde, Teleputer denilen ve bilgisayar, televizyon ve telefon teknolojilerinin bir arada bulunduğu²⁵³ bu tür uygulamaların eğitim kurumları tarafından kullanılması ile eğitim ve öğretim faaliyetlerinin bir gereği olan etkileşim ve geri bildirim imkanlarını öğrencilerine rahatlıkla verebilmektedir.

2. UZAKTAN EĞİTİMDE DİJİTAL TELEVİZYON YAYINCILIĞI

Uzaktan eğitim kurumları, eğitimi ve öğretimi desteklemek amacıyla dijital televizyon yayıncılığında da yararlanarak televizyondan yayınlanan eğitim programlarının kapasitesini, kalitesini ve etkinliğini daha da arttırabilir. İdeal bir öğrenme ve öğretme sürecinin desteklenmesi için gerekli olan koşullar, dijital yayın teknolojisi ile sağlanabilir. Dijital yayın teknolojisi aracılığıyla öğrenci evinden veya sistemin mevcut bulunduğu her hangi bir yerden canlı veya banttan yayınlanan eğitim programlarına telefon veya e-mail aracılığıyla katılma imkanını kazanabilir. Böylelikle iyi bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayacak, en önemli koşul olan etkileşim içerisinde bulunabilme olanağı öğrencilere tanınmış olur. Televizyon aracılığıyla sadece bilgi aktarımına yönelik olan ve tek yönlü iletişimin sağlandığı çoğu uzaktan eğitim faaliyetleri, dijital yayıncılık ile öğrencilerin öğrenmelerini, öğrenci, öğretmen ve iletişim teknolojisi arasında gerçekleşen etkileşim ve iletişim zinciriyle desteklenebilir.

Dijital yayıncılık ile etkileşim ve iletişim zinciri sadece öğrencinin öğretimi aldığı sırada sağlanan bir destek olarak sınırlı kalmamakta, akademik olarak verilen bu desteğin haricinde öğrenciye akademik olmayan hizmetler de destek olarak sunulabilmektedir.

Dijital platformun yapısı gereği öğrenci, istediği bir çok konuyla ilgili olarak hazırlanan çeşitli öğretim ortamlarına, deneme sınavlarına ve alıştırmalara katılma gibi haklara sahip olarak kendilerine öğretici tarafından verilen geri bildirimler ile öğrenmesini de kontrol edebilir. Bu geri bildirim e-mail, telefon bağlantısı ile verilebilmektedir. Öğrencinin televizyonuna bağlanan ve dijital yayınları almasını sağlayan set top box ile etkileşim ve geri bildirim telefon bağlantısı ve uydular

²⁵³ **Teaching With New Technology** <http://www.sinc.sunysb.edu/class/est65/Overview/tsld001.htm>
(Eylül 2001)

vasıtasıyla ile sağlanmaktadır. Öğrenciye uydu aracılığıyla gönderilen etkileşimli menülerin geri bildirim telefon hatlarıyla öğrenci tarafından yayın platformuna gönderilir. Öğrenci kendilerine sağlanan direkt telefon hatlarında sözlü iletişimde bulunabileceği gibi, ekran üzerinde yer alan klavye imgesi veya uzaktan kumanda aygıtı üzerinde yer alan harflerle yazılı iletişimde bulunabilir. Bu işlem bilgisayar veya cep telefonu ile de yazılı mesaj gönderme şeklinde gerçekleştirilebilir.

Uzaktan eğitim faaliyetlerinde dijital yayın teknolojinin son yıllarda yaygınlaşmaya başlaması ile, uzaktan eğitim çalışmalarında bu teknolojiden yararlanılması da tüm dünyada yaygınlaşmıştır. Dünyada çoğunlukla televizyon ve basılı materyal aracılığıyla gerçekleştirilen öğretim faaliyetlerinin tek düzeliği bu teknoloji ile aşmaya çalışılmaktadır. İnternet ve video konferans sisteminin sağladığı etkileşim ve geri bildirim olanaklarının bir dijital anten, telefon bağlantısı ve set top box ile evdeki televizyonlarda da sağlanması ile, öğretim faaliyetlerinde analog yayıncılığın neden olduğu tek yönlü bilgi akışı gibi sınırlılıklar ortadan kalkar. Öğrenci hem yakından tanıdığı, kolaylıkla kullanabileceği televizyon ile çalışmalarını sürdürebilmekte ve bilgisayarlarla karşılaştırıldığında maliyeti çok daha düşük olan dijital yayın teknolojisi ile ideal öğrenme öğretme sürecine erişebilir.

3. DİJİTAL YAYINCILIK İLE EĞİTİM TELEVİZYONU UYGULAMALARI

Televizyon yayınlarının dijital olarak gerçekleştirilmesinin sağladığı avantajların oldukça fazla olması, bu teknolojiden eğitim faaliyetlerinde de yararlanılmasını sağlamıştır. Ancak yeni yeni yaygınlaşan dijital yayıncılık uzaktan eğitim sistemlerinde çok yaygın olarak kullanılamamaktadır. Dijital yayıncılık ile televizyonlardan sağlanan uzaktan eğitimde etkileşimi sağlamaya yönelik uygulamalar daha çok destek iletişim teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

3.1. Dünyadaki Dijital Eğitim Televizyonu Uygulamaları

Dünyada uzaktan eğitimde televizyonda etkileşimi sağlamaya yönelik uygulamalar genellikle, tek yönlü görüntü çift yönlü ses olarak video konferans

teknolojisi veya canlı televizyon eğitim programlarıyla gerçekleştirilmektedir. Tek başına televizyon aracılığıyla öğrenciler ve öğretim elemanları arasında etkileşimin sağlandığı uygulamalar oldukça yenidir.

Dijital uydu teknolojisi aracılığıyla “Güney Afrika’daki öğretmenlerin eğitimi ve gelişimi” için model niteliğindeki bir çalışmanın ortaya çıkış nedeni Güney Afrika’daki okullarda değişen ve yenilenen müfredatın en hızlı ve etkin bir biçimde öğretmenlere anlatılmasıdır. Ülkenin çok büyük olması ve maddi kaynak yetersizliği televizyon aracılığıyla bu değişikliklerin öğretmenlere iletilmesine neden olmuştur. Shoma Eğitim Merkezi tarafından geliştirilen bu modelde, eğitimcilerin gelişimini desteklemekte teknolojiden yararlanılmasının en etkili yöntem olduğunu belirtilmektedir. Bu öğretimin sunulması için televizyondan yararlanılmasının temelinde öğretimi alacakların teknolojiyi kullanmaya yatkınlıkları, kolay erişebilmeleri ve kalite yatmaktadır.²⁵⁴

Shoma Eğitim Merkezi tarafından hazırlanan eğitim programları Randburg yayın merkezi tarafından uydu aracılığıyla 24 çalışma istasyonuna gelerek oradan da televizyona bağlı olan görüntü sağlayıcısına iletilmektedir. Uydu yayınları aracılığıyla izlenen eğitim programları her televizyondan aynı kalitede alınabilen ses ve görüntü bilgisi iletebilmektedir.

Shoma eğitim faaliyetlerinde televizyona destek olarak, farklı öğrenme ortamlarından yararlanılmaktadır. Bu program kapsamında öğrenme ve çalışma; yayın odası, bilgisayar odası, öğretim geliştirme odası aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.²⁵⁵

- *Yayın Odası:* Bu oda dijital uydu servis sağlayıcısı ve televizyon monitörü ile donanımlıdır. Öğrenme ile ilgili görsel donanımlar televizyon yayınlarıyla öğrencilere sunulmaktadır. Güney Afrika’nın farklı yerlerindeki merkezlerde toplanan öğrenci konumundaki öğretmenler ortalama 10 dakika süren görsel bilgi aktarımını televizyonlardan izlerler.yayın bittikten sonra aynı merkezde öğretimi alan öğretmen toplulukları arasında bir eğitimci önderliğinde grup tartışması yapılmasına izin verilir.

- *Bilgisayar Odası:* Bu oda içerisinde Windows NT servis sağlayıcısı ve 24 Pentium bilgisayar bulunmaktadır. Uydu aracılığıyla içerik bilgisayarlara yüklenmektedir. Bilgisayarlar MPEG ile sıkıştırılarak sayısallaştırılmış görsel ve işitsel bilgileri iletmektedir. E-posta ve ilan tahtası sistemiyle etkileşime izin verilmektedir.

²⁵⁴ C. Brown, R. Hofmeyr ve S.V. Sithole, “Digital Satellite Technology: a Model for Transforming Teacher Education and Development in South Africa” *Open Praxis* (Cilt No:22, 2000) s.21

²⁵⁵ Aynı., s.23

- *Öğretim Geliştirme Odası*: Bu öğretim faaliyeti içerisindeki en önemli oda olarak görülmektedir. Öğretmenler yayın ve bilgisayar odasında gördükleri teorik bilgileri, öğretim geliştirme odasında uygulamaya dökülebilmektedirler. Örneğin; öğrenci konumundaki öğretmenler öğrendikleri doğrultusunda öğretim verdikleri okuldaki öğretim planlarını oluşturabilirler.²⁵⁶

Bu modelde dijital yayın teknolojisinden yararlanılsa da televizyonun öğretim faaliyeti gerçekleştirilirken etkileşimi sağlama işlevini de üstlendiği söylenemez. Etkileşim televizyonla eğitim verildikten sonra kurulan sonra bilgisayarlarla veya düzenlenen tartışma seanslarıyla sağlanmaktadır. Bu türden bir modelde öğrenci istediği zaman istediği yerde istediği dersi alma hakkından yoksundur. Ancak bu öğretim modeli destek teknolojilerin yardımı ile ideal öğrenme öğretme sürecinin gerçekleşmesi için gereken tüm koşulları içermektedir. Öğrenci tartışma seansları ile diğer öğrenci ve öğretim elemanı ile öğrendiği konu hakkında tartışabilir. Özel olarak hazırlanan öğretim geliştirme odalarında teorik olarak edindiği bilgileri uygulama şansına sahip olabilir böylece öğretimin gerçek dünyadaki gereksinimleri ne kadar karşıladığı ve uyum sağladığı görülebilir. İlan tahtası, e-posta, tartışma seansları ile öğrencinin materyal, öğretim elemanı ve diğer öğrencilerle etkileşimi sağlanmaktadır. Ayrıca öğrencinin kendisiyle etkileşimi, öğretim geliştirme odasında yansıtma sürecindeki faaliyetleri sırasında gerçekleşmektedir.²⁵⁷

Dijital yayın teknolojisinden eğitim faaliyetlerinde yararlanan bir başka uygulama ise *Upgrade 2000* projesidir. Upgrade 2000 projesi, öğrenmeyi desteklemek için evde, işyerinde ve eğitim ortamlarında kullanılacak etkileşimli televizyon programlarının geliştirilmesinin tanımlamaktadır. Projenin kapsamı öğrenme içeriğinin yapılandırılması ve eğitimde etkileşimli dijital televizyon kullanımı üzerinde odaklanmaktadır.²⁵⁸

Upgrade 2000 projesinin geliştirilmesine, İngiltere’de 1999 yılında Channel 4 tarafından yayınlanan bir pembe dizi olan Brookside neden olmuştur. Brookside dizisinde yer alan karakterlerden birinin günlük hayatta karşılaştığı temel yetenek sorunlarının üstesinden nasıl geldiği anlatılmaktadır. Bu dizinin yayınlanmasıyla

²⁵⁶ Brown, Hofmeyr ve Sithole, a.g.e., s.22

²⁵⁷ Aynı, s.23

²⁵⁸ Mantyla Love ve Shena Banks, “Using Interactive Digital Television to Support Basic Skills Learners”, *Journal of Educational Media* (Cilt No:26 Sayı No:1, 2001) s:35

toplumda temel yeteneklerin eyleme dönüştürülmesi hususunda oldukça büyük bir ilerleme olduğu gözlenmiş ve televizyonun izleyiciler üzerinde oldukça büyük bir etkisi olduğu anlaşılmıştır.²⁵⁹

Temel yetenek sorunları, günlük hayattaki okuryazarlık, rakamsal okuryazarlık ve iletişim sorunlarının içermektedir. Yapılan araştırmalar İsviçre’de %7, İrlanda’da %24, Amerika Birleşik Devletlerinde %22 ve İsveç’te 400.000 kişinin bu türden sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Örneğin; günlük hayatta bir kişi sarı sayfalar olarak adlandırılan ilan sayfalarından bir marangozu aramakta zorlanabilir veya alışveriş sonrasında yaptığı harcamanın ne kadar olduğunu hesaplayamaz. Bunun gibi günlük hayatta karşılaşılan olaylar karşısında okuryazarlığa, rakamsal bilgiye, iletişime yönelik temel yeteneklerin televizyon aracılığıyla eyleme dönüştürülebilir olması Upgrade 2000 projesinin doğuşuna ön ayak olmuştur.²⁶⁰

Upgrade 2000 projesi çalışanların evde ve işyerlerinde televizyonda etkileşimli olarak öğretimin sunulması ile izleyicilerde temel yetenek eğitimlerinin gerçekleştirilmesine yönelik bir projedir. Upgrade 2000 projesinde görsel ve işitsel bilgiyi sunmak için televizyonun seçilmesindeki temel nedenler televizyonun izleyiciyi motive etmesinin yanında İngiltere nüfusunun %99,4’ünün televizyon cihazına sahip olması, izleyicilerin televizyonu kendilerine (kullanım ve erişim açısından) yakın bulması, dijital yayın teknolojisi ile internetin sağladığı imkanlara da sahip olarak bilgi sağlama ve eğitim alma fırsatlarının izleyicilere tanınması en önemli nedenler olarak görülmüştür.²⁶¹

İngiltere’de televizyonlarda dijital yayın teknoloji sahipliği her geçen yıl daha da artmaktadır. Haziran 2000’de nüfusun %14’ü bu teknolojiden yararlanırken 2000’in sonlarında bu oran %30’lara çıkmıştır. 2003 yılında bu oranın %47’ye, 2008 yılında ise %76’ya ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dijital yayındaki teknolojik gelişmelerin izleyicilere yeni fırsatlar sağlaması bu oranların daha da yükseleceğini göstermektedir.²⁶²

Upgrade 2000 projesi kapsamında gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri Ekim 1999 da başlamış ve Haziran 2000 de sona ermiştir. Bu proje dijital yayın teknolojisi ile

²⁵⁹ Love ve Banks, a.g.e.,s: 36

²⁶⁰ Aynı,s. 35

²⁶¹ Peter J. Bates, “ Exploiting New Opportunities and Overcoming Barriers for Learning in the Digital Home”, <http://www.pjb.co.uk/upgrade2000.htm> (Ekim 2002)

²⁶² Aynı.

televizyon için web ve e-posta uygulamalarının yer aldığı faaliyetleri içermektedir. Televizyonun internet gibi de kullanıldığı projenin uygulamasının sonucunda, temel yeteneklerin kazandırıldığı ve izleyenlerin görüntü ve ses kalitesinin yüksek olması nedeniyle programları izlemeye daha istekli oldukları, öğretim elemanları ve öğrenciler bu gelişmekte olan öğretim materyalini öğrenmeleri üzerinde oldukça etkili buldukları gözlenmiştir.²⁶³

Love ve Banks dijital televizyondan etkileşimli öğrenime ilişkin çok sayıda öğretim tasarımı ile ilgili yaklaşımlar ortaya çıkarıldığını ve dijital öğrenmenin e-öğrenmenin bir kolu olduğunu fakat yine de farklı öğrenme gruplarının ihtiyacı olan kanıtlanmış çıkarların daha fazla gelişmeye uygulamayı test etmeye daha fazla ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Bu sebeple televizyonlarda dijital yayın teknolojisinin kullanılarak eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesinin, bu teknolojiden tam anlamıyla yararlanıldığı zaman oldukça etkili olduğu ancak günümüzdeki uygulamaların yetersiz olduğu gözlenmektedir.²⁶⁴

Televizyonun internet gibi kullanıldığının da göz önüne alındığı Upgrade 2000 projesi etkileşimli öğrenme hizmetlerinde bazı stratejilerin göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu stratejiler;²⁶⁵

- Televizyon cihazının, web tabanlı etkileşimli multimedya öğrenme materyalleri gibi kullanılabilmesinin göz önünde bulundurularak öğretim tasarımının gerçekleştirilmesi,
- Animasyonlar, canlandırmalar v.b. yöntemlerin öğretim faaliyetlerinde kullanılması,
- Dijital yayın teknolojisi ile televizyondan öğretim sırasında veya sonrasında etkileşimli ortamların her an kullanılabilir olması, televizyon aracılığıyla gerçekleştirilen internet bağlantısıyla öğrencilerin konuyla ilgili kaynaklara erişim isteği göz önünde bulundurulmalıdır.²⁶⁶

---

²⁶³ Bates, a.g.e.

²⁶⁴ Love ve Banks, a.g.e.,s: 37

²⁶⁵ Bates,a.g.e.

²⁶⁶ Aynı.

3.2. Mega Üniversitelerde Dijital Yayıncılıktan Yararlanma

Uzaktan eğitim sistemiyle öğretim faaliyetini sürdüren ve aktif (sisteme kayıtlı) öğrenci sayısı 100.000'inin üzerinde olan ve öğrenimini tamamlayan öğrencilere mezuniyet belgesi (sertifika, diploma) veren üniversiteler mega üniversiteler olarak adlandırılmaktadır.²⁶⁷ Dünyada bu üç temel kritere sahip olan ve içlerinde Anadolu Üniversitesi de dahil olmak üzere toplam 11 mega üniversite bulunmaktadır.

İletişim teknolojileri aracılığıyla uzaktan eğitim faaliyetlerini geniş kitlelere ulaştıran mega üniversitelerin öğretimi sunmak için kullandıkları iletişim teknolojileri ve destek teknolojiler de birbirleri arasında farklılık göstermektedir. Mega üniversitelerin bulunduğu ülkelerin fiziksel, ekonomik ve halkın kültürel yapısı öğretimin sunulacağı iletişim teknolojisinin seçimindeki en büyük etkidir.

Günümüzde uzaktan eğitim sistemlerinde kullanılan iletişim teknolojileri bilgisayar, telekomünikasyon sistemleri ve öğrenim bilimleri temel alınarak Eisenstadt tarafından "bilgi medyası" olarak adlandırılmaktadır. Bunlar üçüncü kuşak uzaktan eğitim teknolojileri olarak da bilinmektedir.²⁶⁸

Tablo 6. Dünyada Uzaktan Eğitim Veren Mega Üniversiteler

Ülke	Eğitim Kurumu	Kuruluş Tarihi	Kurum Kısaltması
Çin	Çin Televizyon Üniversitesi Sistemi	1979	CTVU
Fransa	Ulusal Uzaktan Eğitim Merkezi	1939	CNED
Hindistan	Indira Ghandi Ulusal Açık Üniversite	1985	IGNOU
Endonezya	Terbuka Üniversitesi	1984	UT
İran	Payame Noor Üniversitesi	1987	PNU
Kore	Kore Ulusal Açık Üniversite	1982	KNOU
Güney Afrika	Güney Afrika Üniversitesi	1873	UNISA
İspanya	Ulusal Uzaktan Eğitim Üniversitesi	1972	UNED
Tayland	Sukothai Thammathirat Açık Üniversitesi	1978	STOU
Türkiye	Anadolu Üniversitesi	1982	AU
İngiltere	Açık Üniversite	1969	UKOU

Daniel S. John, *Mega- Universities and Knowlwdge Media: Technology Strategies for Higher Education*. (London:Kogan Page, 1998),s.30

²⁶⁷ Daniel S. John, *Mega- Universities and Knowlwdge Media: Technology Strategies for Higher Education*. (London:Kogan Page, 1998) s.29

²⁶⁸ Aynı, s.101

Mega üniversitelerin öğretim faaliyetlerini uzaktan öğrencilerine iletmek için kullandıkları bilgi medyası ve bu üniversitelerin aktif öğrencilerinin sayısı Tablo 7’de verilmektedir.

Mega üniversiteler tarafından kullanılan bilgi medyaları, tümü eğitim programının içeriklerini öğrencilere iletmeye işlevini görmemektedir. Bu bilgi medyalarından bir veya birkaçı öğretimin iletiği teknolojiler veya ortamlarken, diğerleri öğrenme-öğretme sürecini destekleyici rol üstlenmektedirler

Tablo 7. Mega Üniversitelerdeki Aktif Öğrenci Sayısı ve Bilgi Medyaları

Mega Üniversite	Öğrenci Sayısı	Bilgi Medyaları
Çin Televizyon Üniversitesi Sistemi	700.000	Televizyon, Yüz Yüze Eğitim Merkezi, Ders Kitapları
Ulusal Uzaktan Eğitim Merkezi	378.371	Televizyon, Videotex, İnternet (E-Mail,Bülten Tahtası), Fax, Telefon, Mektuplaşma
İndira Ghandi Ulusal Açık Üniversite	1.000.000	Televizyon, Radyo, Etkileşimli Radyo, Telekonferans
Terbuka Üniversitesi	400.000	Televizyon, Radyo, Ses Kasetleri, Video Kasetleri, Basılı Materyaller, Sesli Grafik, İnternet(www, E-Mail)
Payame Noor Üniversitesi	186.000	Televizyon, Video Kasetleri, Ses Kasetleri, Basılı Materyaller, Etüd Merkezi
Kore Ulusal Açık Üniversite	220.000	İnternet,Televizyon, EOD (Education On Demand = Talebe Yönelik Eğitim), Kablolu TV, CD-Rom, Video Konferans, Dijital Laboratuvar
Güney Afrika Üniversitesi	130.000*	Televizyon, Radyo, Gazete, Sanal Sınıflar, Bilgisayar, Mektup, Yüz Yüze Eğitim Merkezleri
Ulusal Uzaktan Eğitim Üniversitesi	110.000*	Radyo, Ses Kasetleri, Video Kasetleri, Basılı Materyaller, Yüz Yüze Eğitim Merkezleri, Siber UNED (İnternet)
Sukothai Thammathirat Açık Üniversitesi	216.800*	Radyo, Televizyon, Basılı Materyaller, Ses Kasetleri, Video Kasetleri, Yüz Yüze Eğitim Merkezleri (Kütüphaneler, Etüd Merkezleri)
Anadolu Üniversitesi	600.000	Basılı materyaller, televizyon, radyo, internet, video konferans, yüz yüze eğitim merkezi, CD_Rom, bilgisayar destekli akademik danışmanlık
Açık Üniversite	200.000	Radyo, televizyon, internet, video kasetleri, ses kasetleri, danışmanlık merkezi

Üniversitelerin web sayfalarından derlenmiştir.

* 1995 yılı aktif öğrenci sayısı

Ulusal Uzaktan Eğitim Üniversitesi (İspanya) dışındaki tüm mega üniversiteler öğretim faaliyetlerinin görsel ve işitsel olarak sunulması amacıyla televizyon

yayınlarından yararlanmaktadır. Televizyondan yayınlanan eğitim programlarını izleyen öğrencilerin pasif izleyici konumunda olması nedeniyle, öğrencilerin öğrenme- öğretme sürecini desteklemek amacıyla farklı iletişim teknolojileri ve ortamlarından yararlanılmaktadır. Yüz yüze eğitim merkezleri, mektuplaşma hizmetleri, çalışma merkezleri, telefon ile irtibat merkezleri v.b. sistemler ile öğretim faaliyetlerinde etkileşimi sağlamaya yönelik uygulamalara yer verilmektedir. 1990'lı yıllarda yaygınlaşmaya başlayan bilgisayar tabanlı teknolojiler günümüzde uzaktan eğitim faaliyetlerinde kullanılsa da, mega üniversitelerin tüm eğitim programlarını kapsayacak şekilde öğretimi sunmak amacıyla kullanılan temel teknoloji görevini üstlenmemektedir. Bilgisayar tabanlı (internet, CD-Rom, e-mail, bülten tahtası, forum, disket) teknolojiler, etkileşim imkanını sunarak uzaktan öğrencilerin öğrenme-öğretme sürecini destekleyici bir rol üstlenmektedir.

Mega üniversitelerde temel bilgi medyası görevini üstlenen televizyon ile etkileşimi sağlayacak nitelikteki faaliyetler, çoğunlukla belli bir amaca yönelik (tartışma, sınava hazırlık, v.b.) olarak hazırlanan eğitim programlarının canlı yayınlanması ile sağlanmaktadır. Ancak bazı mega üniversitelerde uydu ve kablolu dijital yayın teknolojilerinden yararlanılarak eğitim televizyonunda etkileşimi sağlamaya yönelik çalışmalar başlamıştır. Fransa Ulusal Uzaktan Eğitim Merkezinde uydu yayıncılığı ile eğitim televizyonunda etkileşimi sağlamaya yönelik uygulamalar bulunmaktadır. Sistemde eğitim programlarının yayını sırasında telefon ve fax aracılığıyla öğrencilerin soru sormalarına imkan tanınmaktadır.²⁶⁹

Indira Ghandi Ulusal Açık Üniversitenin öğretim faaliyetleri içerisinde dijital yer yayın sistemlerinden yararlanarak etkileşimi artırmaya yönelik projeleri bulunmaktadır. Gyan Darshan ve Gyan Vani, eğitime yönelik bilgi iletiminin, öğrencilerin büyük bir kısmına televizyon yayınları ile ulaşmakta olduğunu belirtmektedirler. Bunu için televizyon yayınlarının teknolojinin gelişimi doğrultusunda doğrudan evlerden (Direct to Home =DTH) yayınların izlenebileceği ve etkileşimi sağlayan dijital yer yayın sistemlerinden yararlanılması gerektiğini belirtmektedirler. Bu proje kapsamında Gyan Darshan, IGNOU'nun farklı eğitim programlarına yönelik olmak üzere açık uzaktan öğrenme sisteminde etkili bir şekilde kullanımı için 5 eğitim

²⁶⁹ <http://www.cned.fr/index4.htm> (2003)

televizyonu kanalının daha gerekli olduğunu ve yayınların sayısallaştırılması ile daha iyi teknik kalite ve daha iyi etkileşim olanaklarının tanınacağını belirtmektedir.²⁷⁰

Kore Ulusal Açık Üniversite Kablolulu yayın sistemiyle televizyon eğitim programlarının yayınlanmasının yanında dijital kütüphane sisteminin de kurularak uzaktan eğitim ortamının güncelleştirilerek geliştirilmesine yönelik çalışmaları bulunmaktadır.²⁷¹

Güney Afrika Üniversitesinin uzaktan eğitim çalışmaları içerisinde, teknolojiyen en üst düzeyde yararlanılmasını sağlayacak dijital video yayınlarının eğitim ortamı olarak kullanılması, yer almaktadır.²⁷²

Mega üniversitelerde eğitim televizyonunda dijital yayın teknolojisinden yararlanmaya yönelik çalışmalar eğitim programlarının yayın kalitesini arttırarak, etkileşim ile öğretimi desteklemek amacıyla geliştirilmektedir. Halen bu üniversitelerin çoğunda televizyon ile verilen eğitim programlarında etkileşim destek iletişim teknolojileri ile sağlanmaktadır. Bazı mega üniversiteler dijital yayıncılıktan yararlanarak eğitim televizyonu programlarında öğretimi desteklemek amacıyla çalışmalar yapmaktaysalar bile bu uygulama aktif olarak kullanılmamaktadır.

3.3. Türkiye'deki Dijital Eğitim Televizyonu Uygulamaları

Dijital yayın sisteminin Türkiye'de kullanılmaya başlaması ise henüz çok yenidir. Ancak uzaktan eğitim çalışmaları için getireceği avantajlar fazla olduğundan olsa gerek, çok kısa bir süre içerisinde öğretimi sunma uygulamaları başlamıştır.

Türkiye'de dijital yayıncılık 1999 yılında kurulan ve dijital platform sağlayıcısı olan Digiturk tarafından izleyicilere ulaştırılmaktadır. 2000 yılının nisan ayı itibariyle uydu üzerinden dijital platform işletmeciliği yaparak, çok sayıda kanalı daha çok program seçeneğiyle izleyiciye ulaştırmaktadır. 2002 yılı Ekim ayı itibariyle Türkiye'de dijital yayın teknolojisinden yararlanan abone sayısı 600.000'in üzerindedir.²⁷³

Türkiye'deki bir diğer dijital platform sağlayıcısı yine 1999 yılında kurulan ve abonelerine normal televizyon yayınlarını yanında izleme başına ödemeli, paralı

²⁷⁰ <http://www.ignou.ac.in/> (2003)

²⁷¹ <http://www.knou.ac.kr/english/> (2003)

²⁷² Vi. Makin, "Trends And Needs in Distance Education Research: The Death of Distance" <http://www.unisa.ac.za/Default.asp?Cmd=ViewContent&ContentID=13278> (Ocak 2002)

²⁷³ <http://www.onairmedya.com.tr/digiturk.asp> (Şubat 2002)

kanallar ve paket programlar sunan Star Dijitaldir.²⁷⁴ Belgesel, sinema, spor, haber gibi temetik yayınları gerçekleştiren star dijital'in yayına başladığı tarihten itibaren uzaktan eğitime yönelik bir uygulaması bulunmamaktadır.

Türkiye'de Nisan 2000 tarihinde Digiturk ile başlayan dijital yayınlar, uzaktan eğitim alanında hemen uygulanmaya başlamıştır. Eylül 2000 – Haziran 2001 öğretim yılı içerisinde üniversite sınavlarına hazırlanan öğrenciler için bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama planlı, öğrencilerine diploma ve sertifika kazandırmaya yönelik bir uygulama olmayıp sadece öğrencilerin başarılarını arttırmaya yönelik çabaları içermektedir.

Üniversite sınavlarına hazırlanan öğrenciler sahip oldukları dijital yayın teknolojisi ile evlerindeki televizyondan etkileşimli olarak öğretim programlarını Türkiye'nin her yerinden izleyebilmektedirler. Dijital yayın teknolojisi aracılığıyla yapılan uzaktan eğitim uygulaması eşzamanlı veya farklı zamanlı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Program yayını uzaktan öğrenciye uydu aracılığıyla ulaştırılır ve 45-90 cm arasındaki çanak anten, set top box desteğinin bulunduğu her hangi bir televizyondan izlenebilir.

Bu çalışma dijital yayın teknolojisinden Türkiye'de yararlanılmasını sağlayan Digiturk, MEF dershaneleri ve Filma-Cass yapım şirketinin işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Öğretim programları MEF dershaneleri tarafından yapılandırılmış, filma-cass tarafından program çekimleri gerçekleştirilmiş ve digiturk tarafından da eğitim programları etkileşime izin verecek şekilde günün her saatinde dönüşümlü olarak yayınlanmıştır.

Üçlü işbirliği sonucunda gerçekleştirilen eğitim programları ile üniversite adayları ÖSS sınavına evlerindeki televizyonu kullanarak etkileşimli olarak hazırlanmışlardır. Türkiye'nin her yerinde 24 saat kesintisiz yapan 'MEF Digital'in aylık ücreti ve kitapları KDV dahil 13.500.000 TL. (2000-2001 öğretim yılı için) olarak belirtilmiştir. Bu program 9 ana ders konusundaki 500'e yakın ders programından oluşmaktadır. Ayrıca öğretimi sunmaya ek olarak özel rehberlik programları, üniversite tanıtımları ve meslek seçimi konuları da televizyon ortamında adaylara sunulmaktadır. Üyelik başlangıcındaki hizmet başlatım ücretini' ödeyip DigiTurk'e katılan adaylar

²⁷⁴ <http://www.digifunclub.com/flash.htm> (Haziran 2003)

2000 yılı Eylül ayından itibaren ‘MEF digital’ eğitim programına 10 ay süresince devam edebilmektedir.²⁷⁵

Dijital yayın platformunda yararlanan ‘MEF Digital’ öğrencileri evlerindeki televizyondan öğretim programlarına erişebileceği gibi internet aracılığıyla da derslere erişimleri mümkün olmuştur. MEF Digital’ e abone olan öğrenciler Türkçe, Matematik, Fizik, Kimya, Geometri, Biyoloji, Coğrafya, Tarih ve Felsefe dersleri kapsamında hazırlanan 500 konuyu içeren programı takip edebilmişlerdir. Ayrıca programda öğrenciler telefonla veya <http://www.digiturk.gen.tr> adresinden sorularını öğretim elemanlarına yöneltebilmektedirler. Web sitesine giriş için Digiturk tarafından abone olan her öğrenciye bir şifre tahsis edilmiştir.²⁷⁶

Digiturk’ten yayınlanan üniversiteye hazırlık eğitim kanalındaki 9 ders ve 500 bölüm ve ders araları için toplam 465 skeç bölümü, Filma-Cass yapım şirketinin televizyon departmanı tarafından 7 ayda hazırlanmıştır. Kesintisiz 24 saat yayın yapan kanal için digital yayın teknolojisine uygun ekipman ve 84 kişilik bir ekip görev almıştır. 3 ayrı platoda 4 ayrı reji ekibi tarafından dijital olarak çekilen yaklaşık 1000 bölüm eğitim döneminin başlangıcından itibaren dijital olarak yayınlanmıştır.²⁷⁷

Banttan yayınlanan öğretim programlarına destek olarak sisteme abone olan öğrencilere 9 kitap ve 9 deneme sınavı kitapçığı postalanmıştır. 30.000 adet soru içeren soru bankasına öğrenciler televizyonlarından ulaşarak interaktif deneme testlerine katılabilmektedirler.

MEF Digital iki ayrı öğretim programı paketini, 105.000.000 TL.ve 195.000.000 TL. abonelik ücreti olarak ücretlendirilerek öğrencilere sunmaktadır.²⁷⁸

İki farklı paket olarak hazırlanan uzaktan eğitim etkinliğinde dijital yayın platformunun sağladığı olanaklardan tam anlamıyla yararlanılmamıştır. Eğitim programları, dijital yayıncılıkta pay tv olarak adlandırılan ve abonelik bedeli ödenen bir eğitim kanalından yayınlanmıştır. Ancak eğitim programının yayını sırasında etkileşime yer verecek imkanlar öğrencilere sunulmamıştır. Bunun haricinde öğrencinin öğretici ve diğer öğrencilerle etkileşim içerisinde bulunabilmesi dijital yayın platformunun

²⁷⁵ Radikal. Ekonomi Sayfası s:4 (23 Temmuz 2000)

²⁷⁶ Güneş Kazdağlı, http://www.bthaber.net/274/menu_haber_01.htm (2003)

²⁷⁷ Digiturk Üniversiteye Hazırlık Eğitim Programı, <http://www.filmacass.com.tr/tvprogram.htm> (2003)

²⁷⁸ Şemsinur Bektaş. “Digiturk’ten Digital Eğitim.”<http://212.154.21.40/pazarek/sayi078/sayfalar/h01.htm> (2002)

sağladığı televizyondan mesaj okuma ve gönderme imkanları da kullanılmamış öğrencilerin bu işlemleri internet aracılığıyla yapması sağlanmıştır. Sadece canlı yayınlan televizyon eğitim programları ile öğrenci ve öğretici arasında kurulan telefon bağlantısı öğretim anında etkileşim ve geri bildirim sağlanmıştır. Dijital yayıncılık ile verilen uzaktan eğitim hizmetinde televizyonun yanında internet ve basılı materyal (ders kitabı) öğretim faaliyeti desteklenmiştir.

Uzaktan öğrencisine sunulan hizmetin içeriği açısından farklılaşan bu iki farklı öğretim paketinin kapsamı ve işleyişi Paket 1 ve Paket 2' de belirtilmektedir.

a. Paket 1: Paket 1'in özellikleri Tablo 8'de özetlenmektedir.

Tablo 8. Mef Digital'de Öğrencilere Sunulan Eğitim İçeriğinin Kapsamları

<u>Televizyon</u> (Evdeki mevcut televizyon, set top box ve çanak anten bağlantısı)	<u>İnternet</u> (isteğe bağlı olarak sağlanan PC ile destek hizmetleri)	<u>Kitap</u> (Öğretim programları başlamadan bir ay önce belli merkezlerde satışa sunulmaktadır.)
10 ay süreli 9 ders (Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Türkçe, Tarih, Geometri, Felsefe, Coğrafya)	E-mail üzerinden MEF uzmanları ile interaktif soru çözümü	İçeriği takip edebileceğiniz 9 kitap ve 9 deneme sınavı kitapçığı
Kesintisiz 24 saat yayın ve kaçırılan dersler için tekrarlı yayın programı	MEF uzmanları ile on-line(canlı) chat/sohbet imkanı	
Ortalama 500 ders yayını	Message Board ile öğrenciler arası etkileşim	
80 adet rehberlik programı (Üniversiteler, meslekler, tercihler, burslar, sınav sistemleri)	Sık Sorulan Sorular ve Cevapları	
Canlı yayınlanan açık oturum programları (Telefonla katılım imkanı)		

b. Paket 2:

Paket 2, Paket 1’de yer alan öğretim yöntemleri ve destek hizmetlerine ek olarak, öğrencilerin öğrenmelerini daha iyi destekleyecek hizmetler içermektedir. Bu paketin içerdiği destek hizmetler şunlardır;

- Televizyondan sunulan öğretim programlarının özetine internetten de ulaşılabilmesi

- 30.000 adet sorudan oluşan soru bankası

- Konu kavrama testleri

- Deneme sınavları

- Her öğrenci için ayrı performans değerlendirme raporu

- Deneme sınavlarına katılan öğrencinin sınav sonuçlarının ÖSS puanı olarak hesaplanması

- Öğrencinin genel katılım içindeki derecesi

- Öğrencinin aldığı puana göre kazanabileceği üniversitelerin belirlenmesi

- Program süresi boyunca öğrencinin kişisel gelişim raporları

- Televizyondan sunulan öğretim programlarının özetine internetten de ulaşılabilmesi

Öğrenciler ders programlarının tekrarının ne zaman yayınlanacağını Digitürk dergisinden ya da digitürk’ün uzaktan kumanda aygıtı üzerindeki e-rehber (guide) tuşuna basarak öğrenebilmektedirler.

Paket 1 üyesi olan öğrenciler; internet üzerinden e-mail atıp, mesaj bırakabilmektedirler. Bu mesajlar her gün 4 saat olmak üzere haftada 20 saat boyunca ders ile ilgili öğretim elemanları tarafından cevaplanmaktadır. Sorular ve cevaplar ilgili internet sitesinde arşivlenerek saklanmaktadır. Ayrıca etkileşimi sağlamak için kurulan telefon hattı sadece sorulara cevap vermek amacıyla faaliyette bulunmaktadır. Konu kavrama test soruları ve yılda 9 kez yapılan 180 soruluk deneme sınavlarının sorularının ayrıntılı cevaplarına ulaşmak isteyen öğrenci telefon hatlarını meşgul edebilmektedir. Paket 1 de yer alan öğretim faaliyetleri içerisinde konu başına haftada iki saat canlı olarak yayınlan soru – cevap seansları da yer almaktadır.²⁷⁹

²⁷⁹ <http://www.digiturk.gen.tr> (2003)

Paket 2 üyesi öğrenciler tüm bunlara ek olarak televizyondan yayınlanan tüm konulara internet üzerinden de ulaşabilmektedir. Ders konusu anlatıldıktan sonra konuyu kavramaya yönelik alıştırmalar da paketin kapsamı içerisinde yer almaktadır. Öğrenciler deneme sınavlarına televizyon ekranından katılabileceği gibi, internet üzerinden de katılabilmektedir. Öğrencilerin katıldığı deneme sınavlarına ait tüm sonuçlara istedikleri zaman ulaşabilmekte ve grafikler halinde başarılarını görebilmektedirler. Deneme sınavları haricinde öğrenciler istedikleri zaman istedikleri konularla ilgili testleri çözebilmektedirler. Öğrenciler dilerlerse öğretim dönemi başladıktan sonra abone olduğu paket türünden ayrılıp diğerine abone olabilmektedir.²⁸⁰

2000- 2001 öğretim yılı içerisinde gerçekleştirilen bu öğretim faaliyetinin dijital yayın teknolojisinin sahip olduğu tüm özellikleri bünyesinde barındırabildiği söylenemez. Öğrencinin etkileşimi sağlamak için farklı iletişim teknolojilerine sahip olma gerekliliği bir dezavantajdır. Öğrenci soru sormak için bilgisayar veya telefon teknolojisine erişmek zorundadır. Her öğrenci istediği zaman test sorularına, alıştırmalara erişememekte ve televizyonundan bunların geri bildirimini alamamaktadır. Cep telefonuna, bilgisayara veya başka bir televizyona e-mail gönderme ve alma işlemi 2001 yılı içerisinde digitürk aracılığıyla aktif hale getirilmiştir. Böylece bu türden bir etkileşim için öğrencinin internete bağlanmadan mesaj gönderebilmesi ve alması etkin kılınmıştır. Böylece eğitim faaliyetleri içerisinde öğrencinin hem akran grupları, hem de öğretim elemanlarıyla etkileşim içerisinde bulunabilme fırsatı yakalanmaktadır. Öğrencilere eşzamanlı olarak testler, anketler uygulanabilir ve kısa süre içerisinde geri bildirimleri televizyon ekranında gözükebilmektedir. Bunun için öğrencinin telefonu ile set top box arasında telefon bağlantısının olması yeterlidir. Sadece sistemin uzaktan kumanda aygıtı etkileşimi sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Gelişen teknoloji ile öğrenciye tanınan fırsatlar dijital yayın teknolojisi kapsamında da artmaktadır. Ek bir teknolojiyi kullanma ihtiyacı olmadan daha etkin bir öğrenme öğretme süreci gerçekleştirilebilmektedir.

²⁸⁰ <http://www.digiturk.gen.tr> (2003)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ İNGİLİZCE ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRENME- ÖĞRETME SÜREÇLERİNİN DİJİTAL TELEVİZYON YAYINCILIĞI İLE DESTEKLENMESİNE YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim veren fakültelerinde televizyon ile öğretimin sunulması 1982 yılından günümüze dek sürmektedir. Basılı materyallerde yer alan üniteler içerisinde görselleştirilmesi gereken konular öğretim faaliyetini desteklemek amacıyla öğretim tasarımı ilkelerine göre yapılandırılarak yayınlanmaktadır. Eğitim programları banttan yayınlanmakta ve dolayısıyla öğrenciler pasif izleyici konumundadır. Öğrencilerin etkileşim içerisinde bulunabilmesi için farklı iletişim teknolojileri ile öğrenme – öğretim süreçleri desteklenmektedir. Öğrencilerin öğrenme öğretim süreçlerinin desteklemek amacıyla CD-Rom, internet, telefon, akademik danışmanlık hizmetlerinden ve öğrenci irtibat bürolarından yararlanılmaktadır. Bu destek hizmetler uzaktan öğrenenlerin öğrenme öğretim süreçlerini farklı boyutlarda desteklemekte ve farklı boyutlarda etkileşime ve geri bildirim izin vermektedir. Öğrencinin öğretimi aldığı sırada öğrenme faaliyetini desteklenmesi ancak sınavlara hazırlık döneminde yayınlanan canlı televizyon yayınları ile gerçekleşmektedir. Burada da uzaktan öğrencinin eğitim programı sırasında verilen telefon hatlarıyla programa müdahale etmesi ve geri bildirim vermesi (öğrenci kitlesinin büyük olması nedeniyle) oldukça güçtür. Öğrencilerin öğrenme- öğretim süreçlerinin sadece sınav dönemlerinde desteklenmesi yeterli olmamakta öğretimi aldığı sırada da desteklenmeleri gerekmektedir.

Anadolu Üniversitesi ve milli Eğitim Bakanlığı arasında 28.2.2000 yılında imzalanan protokol ile 4 yıllık lisans eğitimi verilen İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı Açıköğretim Fakültesine bağlı olarak kurulmuştur. Özgün bir proje olan program ile Türkiye'nin İngilizce Öğretmeni açığının giderilmesi amacı güdülmektedir. 2000-2001 öğretim döneminde uzaktan eğitim sistemiyle eğitim öğretim faaliyetlerine başlanılan programda, ilk iki yılında eğitim belirli merkezlerde sürdürülen yüz yüze eğitim şeklinde gerçekleşmekte, 3. ve 4. yılda ise tamamıyla uzaktan eğitim

yöntemleriyle sürdürülmektedir.²⁸¹ Program içerisinde 1. ve 2. sınıfta yer alan bazı derslere öğrencilerin erişimi yine bilgi medyaları aracılığıyla olmaktadır. Bu sistemde kayıtlı olan öğrenciler uzaktan eğitim yöntemiyle sürdürülen derslerden bazılarını (Açıköğretim, İktisat, İşletme Fakülteleri ile ortak olan dersleri) televizyon aracılığıyla edinebileceği gibi, bazı dersleri webct, basılı materyal aracılığıyla da edinebilmektedir.

1. MODELİN ÖN TASARIMI

1.1. Modelin Amacı

Bu model önerisi ile dijital yayın teknolojisinin sağladığı etkileşim imkanlarından yararlanılarak, uzaktan öğrenenlerin televizyondan yayınlanan eğitim programlarına aktif bir izleyici olarak katılması ve dijital yayıncılıkla öğrenme- öğretme süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda İÖLP için hazırlanan model önerisinin alt amaçları;

- Basılı materyal aracılığıyla sürdürülen uzaktan derslerin dijital televizyon yayıncılığı ile desteklenerek, dil öğretiminde önemli olan görsel ve işitsel bilgi aktarımının sağlanması,
- İÖLP öğrencilerinin sadece öğrenme etkinliklerinin değil aynı zamanda eğitimleri ile ilgili ihtiyaçlarının (öğrenci belgesi, askerlik işlemleri, sınav duyurusu, not bildirim gibi) giderilmesinde dijital televizyon yayıncılığında yararlanılması,
- Dijital televizyon yayıncılığı ile öğrencilerin akranları, öğretim elemanları ve kurum ile etkileşim içerisinde bulunması sağlanarak ideal öğrenme öğretme sürecinin tartışma, etkileşim, yansıtma ve uyum öğelerinin gerçekleştirilmesi ve
- Öğrencilerin dijital televizyon yayıncılığı ile deneme ve test sınavları ile ara sınavlara ve dönem sonu sınavlarına hazırlanmasıdır.

²⁸¹ <http://www.aof.anadolu.edu.tr/iolp/d0101.html> (Nisan 2003)

1.2. Hedef Kitle

Bu modelde hedef kitleyi, Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim sistemi ile öğretim faaliyetini sürdürdüğü Açıköğretim İngilizce Öğretmenliği Lisans Programında (İÖLP) kayıtlı olan öğrenciler oluşturmaktadır. İÖLP de eğitim öğretim faaliyetinin süresi 4 yıldır. Bu sürenin ilk iki yılında öğrenciler Türkiye’de 16 farklı il merkezinde gerçekleşen yüz yüze sürdürülen öğretim faaliyetlerine katılmakta birkaç dersi ise uzaktan eğitim sistemiyle almaktadırlar. Programın 3. ve 4. yılında ise öğretim tamamıyla uzaktan eğitim sistemiyle gerçekleşmektedir. Açıköğretim Fakültesi İÖLP’de 2002-2003 öğretim yılında kayıtlı olan öğrencilerin sayısı ve öğretimin sürdürüldüğü iller Tablo 9.’da verilmektedir.

Tablo 9. İÖLP İller Bazında Kayıtlı Öğrenci Sayısı

Öğretimin Verildiği İl	Öğrenci Sayısı	Öğretimin Verildiği İl	Öğrenci Sayısı	Öğretimin Verildiği İl	Öğrenci Sayısı	Öğretimin Verildiği İl	Öğrenci Sayısı
Adana	581	Edirne	98	İstanbul	1126	Mersin	202
Ankara	957	Erzurum	218	İzmir	799	Samsun	249
Bursa	255	Eskişehir	1676	Konya	297	Sinop	166
Diyarbakır	195	Gaziantep	150	Malatya	102	Trabzon	293

Açıköğretim Fakültesi İÖLP programında kayıtlı olan öğrencilerin toplam sayısı 7364’dür. Bu sistem içerisinde öğretimi uzaktan eğitim sistemiyle sürdürülen dersler ve dersleri alan hedef öğrenci kitlesinin sayısı ise Tablo 10.’da yer almaktadır.

Tablo 10. İÖLP’de Uzaktan Eğitim Sistemiyle Öğretimin Verildiği Dersler ve Öğrenci Sayıları

Sınıf	Dersler	Öğrenci Sayısı
1.	Öğretmenlik Mesleğine Giriş	2577
	Bilgisayar	2584
2.	Türkçe’de Yazılı ve Sözlü Anlatım	3115
	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	3198
	Öğretimde Planlama ve Değerlendirme	3224
	Gelişim ve Öğrenme	3090
3.	Dilbilimine Giriş*	656
	İngiliz Edebiyatına Giriş	656
	Dil Edinimi*	656
	İngilizce Öğretim Yöntemleri	656
	İngilizce Öğretiminde Yaklaşımlar	656
	İngilizce Sınav Hazırlama ve Değerlendirme	656
	Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi	656
	Sınıf Yönetimi	656
	Rehberlik	656
	Araştırma Becerileri**	-
	Öğretim Teknolojileri ve Materyal Değerlendirme-Geliştirme**	-
4.	Sosyodilbilim**	-
	Söylem Çözümlemesi ve Dil Öğretimi**	-
	İngiliz Edebiyatı ve Öğretimi**	-
	Türkçe**	-
	Uygulamalı Dilbilim**	-
	Anlam bilim**	-
	Psikodilbilim**	-

*Bu dersler webct uygulaması ile uzaktan öğretim sisteminde verilmektedir.

**Programda henüz 4. sınıf öğrencisi bulunmamaktadır.

Hedef kitle içerisinde, Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim fakültelerinde kayıtlı olup, İÖLP öğrencileri ile ortak olan televizyon eğitim programlarını izleyen öğrenciler de yer almaktadır. İÖLP öğrencileri için TRT4 kanalından dijital platform sağlayıcısı ile sağlanacak destekten, sisteme sahip olan ve aynı dersleri alan diğer uzaktan öğrencilerde faydalanabilecektir.

1.3. Modelin Önemi

İÖLP öğrencilerinin dijital televizyon yayın olanaklarından ücretsiz olarak yararlanmasının sağlanacağı bu model önerisi; eğitim televizyonu programlarının dijital yayıncılık ile hedef kitleye ulaştırılması sonucu verilecek öğrenme-öğretme süreci

desteğini ve boyutlarını sunacağından uzaktan eğitim sistemlerinde televizyonla oğretim faaliyetini sürdüren eğitim kurumları için örnek bir çalışma olması bakımından önemlidir.

1.4. Modelin Sınırlılıkları

Bu model içerisinde yer alacak ve öğrenme öğretme sürecinin desteklemeye yönelik neriler, Anadolu niversitesinin uzaktan eğitim sisteminin genel yapısı göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Model nerisi dijital yayıncılık ile öğrenme öğretme sürecinin desteklemek amacıyla bir eğitim programının yeniden yapılandırılmasını gerektirmeyecektir. Televizyon eğitim programları dijital yayıncılık ile sağlanacak destek ile sınırlandırılmaktadır. Öğrenciye verilmesi düşünülen bu destek, dijital yayın platformu sağlayıcısının sunduğu etkileşim boyutları ile sınırlandırılmaktadır. Ayrıca model içerisinde verilecek neriler Anadolu niversitesinin uzaktan eğitim programlarının tümü için değil İLP baz alınarak, seçilecek tek bir ders üzerine geliştirilen öğrenme- öğretme süreci desteği ile sınırlandırılmaktadır. Model önerisinde dikkate alınacak bir diğer sınırlılık ise ideal öğrenme öğretme sürecinin etkileşim, tartışma, yansıtma, uyum süreçlerinin gerekleri ve yapıcı kuramın tasarım ilkeleri doğrultusunda modelin yapılandırılacağıdır. İLP ile sınırlı olan model nerisi uygulamadaki sonuçlara göre diğer programlara da uygulanabilir.

1.5. Yöntem

Uzaktan eğitim sistemlerinin genel işleyişi, ideal bir öğrenme- öğretme sürecinin temel bileşenleri, televizyon teknolojisinin özellikleri ve dijital yayıncılığın getirileri göz önünde bulundurularak model nerisi yapılandırılacaktır. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İngilizce ğretmenliği Lisans Programının uzaktan eğitim sistemiyle sürdürülen derslerle ilgili öğrenme-öğretme süreci desteğini sağlayacak bir model yapılandırılacaktır.

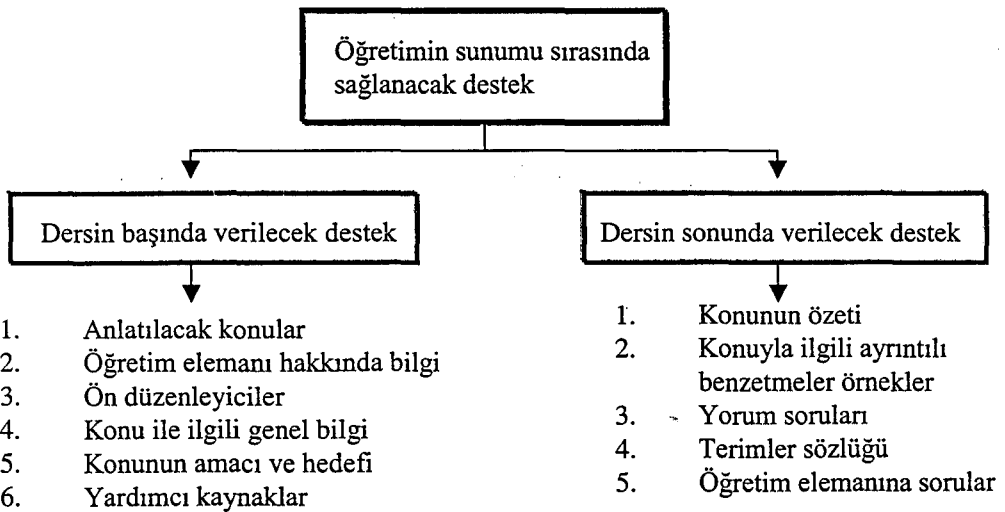
Bu modelin nerisi verilirken üç temel yöntem göz önüne alınacaktır.

1. TRT 4 kanalından yayınlanan eğitim programlarının iletimi sırasında sağlanacak öğrenme- öğretme sürecinin boyutlarını içeren bir model önerisi
2. Dijital platform sağlayıcısı tarafından tahsis edilen etkileşimli eğitim kanalı ile sağlanacak öğrenme- öğretme süreci desteğinin boyutlarını ve eğitim ile ilgili hizmetleri içeren bir model önerisi yer alacaktır.
3. Dijital yayıncılıkla desteklenen uzaktan eğitim sistemlerinin işleyiş süreci belirtilecektir.

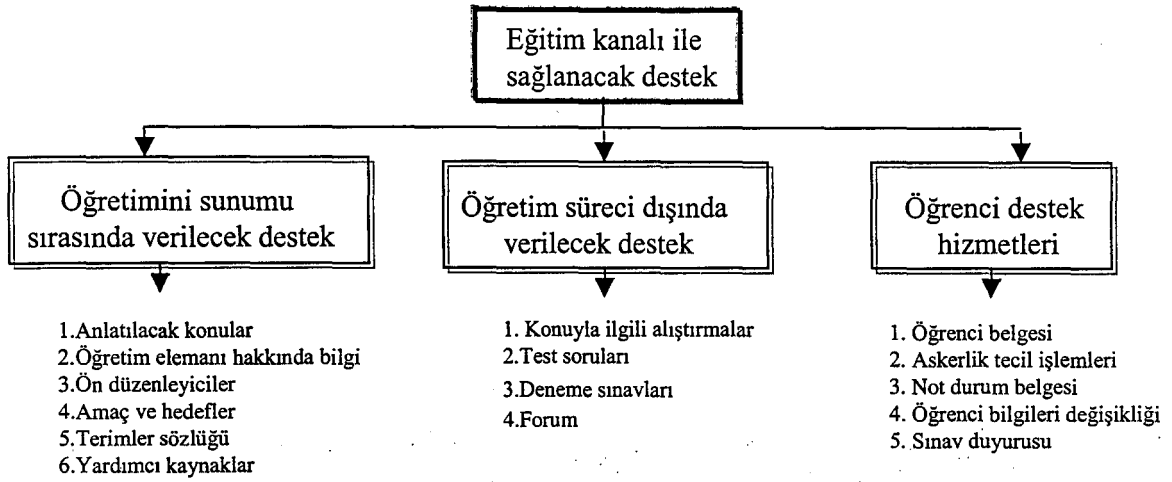
2. MODELİN TASARIMI

Dijital yayıncılık ile televizyonlardan öğrenme öğretme süreci desteğinin sağlanmasına yönelik model önerisi 2 ana bölümden oluşacaktır. Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim veren fakültelerinde sürdürülen ve İÖLP programında kayıtlı olan uzaktan öğrencilerin de sorumlu olduğu televizyondan yayınlanan ortak dersler için geliştirilen destek içeriği kapsamında yapılması gereken tüm işlemler adım adım anlatılacak ve içerikleri verilecektir. Bu model önerisi içerisinde ideal öğrenme öğretme sürecinin gerçekleşmesi için gerekli olan etkileşim, tartışma, yansıtma ve uyum süreçlerinin özellikleri göz önünde bulundurularak model önerisi yapılandırılacaktır. TRT 4 kanalından yayınlanan Açıköğretim ders programlarının banttan yayımlandığı süreç içerisinde öğrencilere verilecek öğrenme-öğretme süreci desteğinin içeriği Şekil 20.'de yer almaktadır.

Şekil 20. Öğretimin İletildiği Anda Sağlanan Öğrenme-Öğretme Süreci Desteği

Model önerisinde yer alan ve öğretimin sunulduğu televizyon yayınından değil de ayrı bir kanaldan öğretim faaliyetini destekleyecek eğitim kanalı ile sağlanacak desteğin boyutu eğitim kanalından yayınlanan öğretim programlarıyla öğrenme-öğretme süreci desteğini ve öğretimin sunum anı dışında sağlanacak destek hizmetleri içermektedir. Aşağıdaki tabloda eğitim kanalı tarafından sağlanacak desteğin içeriği yer almaktadır.

Şekil 21. Eğitim Kanalı ile Sağlanacak Öğrenme-Öğretme Süreci Desteği

2.1. Öğretimin Sunumu Sırasında Sağlanacak Öğrenme Öğretme Süreci Desteği

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İÖLP öğrencilerinin TRT'nin 4. kanalından izlediği eğitim programlarının yayını sırasında, yayınları dijital platform sağlayıcısı aracılığıyla izleyen öğrencilere sağlanacak öğrenme- öğretim süreci desteğini içermektedir. Öğretimin sunumu sırasında sağlanacak destek uzaktan öğrenenlerin televizyon aracılığıyla izleyeceği dersler hakkında genel bir bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Öğretimin sunumu anında sağlanacak desteği eğitim programının yayınlanmaya başlamadan önce ve yayın bittikten sonra sağlanacak destek olmak üzere iki kısımda inceleyebilmekteyiz.

2.1.1. Dersin Başında Verilecek Destek

İÖLP öğrencilerinin öğretim faaliyetine katılım sağlayacağı dersin içeriği hakkında bilgi sahibi olması amacıyla verilmekte olan destektir. Bu destek eğitim programının yayınlanmaya başlamasından itibaren televizyon ekranında gözükecek ve uzaktan kumanda aygıtı ile öğrencinin işlevsel hale getireceği bilgileri içerecektir. Öğretim programının yayını sırasında verilmesi amaçlanan desteğin içeriğinde, anlatılacak konular, dersi sunan öğretim elemanı hakkında bilgi, ön düzenleyiciler, dersin amacı ve hedefinin belirtilmesi, anlatılacak konuyla ilgili genel bilgi verilmesi ve öğretimi verilen konuyla ilgili olan yardımcı kaynakların belirtilmesi yer almaktadır.

a. Anlatılacak konular: Televizyon için hazırlanan eğitim programlarının içeriği öğretim müfredatında yer alan içeriğin ile aynı değildir. Çünkü televizyon için hazırlanan programların gerçekleştirilmesinin nedeni; anlaşılması güç olan konu veya kavramların görselleştirilerek daha öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırmaktır. Bu nedenle televizyon programı olması amacıyla bir eğitim öğretim müfredatı içerisinde seçilen bir konu dahilinde yer alacak temel ana başlıkların anlatım sırasına göre yazılı olarak öğrenciye televizyon ekranından aktarılabilir. Öğrenci öğretimi almadan önce dersin içeriğini öğrenerek, program sırasında anlatılacak konular hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Anlatılacak konulara ait olan içeriğin listelenmiş bir şekilde öğrenciye aktarılmalıdır.Örneğin;

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi

Ünite 6

Kongreler Yolu İle Örgütlenme ve Kuvayi Milliye

1. *Erzurum Kongresine Kadar Gelişim*
2. *Erzurum Kongresi*
3. *Sivas Kongresi*
4. *Kuvayi Milliye*

b. Öğretim Elemanı Hakkında Bilgi: Uzaktan eğitim sistemlerinde öğrenci ve öğretim elemanları arasında olan fiziksel uzaklık öğrencilerin öğretim elemanlarının yüz yüze eğitim sistemindeki gibi tanımlarına olanak vermemektedir. öğrenci kendilerine

sunulan irtibat adreslerinde kiminle ders hakkında görüleceği konusunda bilgi sahibi olamamakta ve en basiti öğretim elemanının kim olduğunu bilmemektedir. Bu sebeple televizyon eğitim programını sunacak olan öğretim elemanı hakkında bilgi veren bir seçeneğin dijital yayıncılıktan yararlanılan televizyon eğitim programlarında öğrenciye sunulmalıdır. Bazı televizyon eğitim programlarında dersi sunan öğretim elemanı konu uzmanı olmamakta, öğretim farklı bir kişi tarafından sunulmakta veya dramatizasyon ile öğretim sunulmaktadır. Bu türden uygulamalarda ise öğretimi sunan değil, eğitim programının hazırlanmasını sağlayan konu uzmanı hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Örneğin;

*Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin
içeriği Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk
Tarihi Anabilim dalı başkanı Prof. Dr. Ahmet
Mumcu tarafından hazırlanmıştır.*

c. Ön Düzenleyiciler (Advance Organiser) Kullanmak: Ön düzenleyiciler, öğretimi verilecek konu veya kavram ile öğrencinin önceki bilgi birikimi ve bilişsel yapısı arasında bağlantı kurmasını sağlayıcı örnekleri içermektedir. Ön düzenleyici öğretimi verilecek olan bir konu hakkında öğrencide bir ön fikir oluşturmak açısından öğretimin sunulmasının başında verilmektedir. Ön düzenleyiciler anlatımı yapılacak konu ile ilgili gerçek hayattan bir örnek, ünlü bir söz, örnek olayları içerebilmektedir. Amaç öğrencinin verilen örnekler ile anlatımı yapılacak konu arasında bağlantı kurmasını sağlamaktır. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin “Kurtuluş İçin İlk Adım-Kongreler Yolu İle Teşkilatlanma” konusu ile ilgili olarak dersin başında verilebilecek ön düzenleyici şu şekilde olabilmektedir.

*“Vatanın bütünlüğü ve ulusun bağımsızlığı tehlikededir. İstanbul hükümeti
sorumluluğunun gereklerini yerine getirmiyor”*

Mustafa Kemal ATATÜK

Yukarıda verilen ön düzenleyici ile öğrenci vatanın bütünlüğünü ve bağımsızlığını sağlamak için bir M.K. ATATÜRK önderliğinde bazı teşkilatlanmaların

gerçekleşeceğini ve ünitenin başlığı ile de bağlantı kurarak bunların kongreler ve Kuvayi Milliye hareketi ile olacağı bağlantısını kurabilmektedir.

d. Konu İle İlgili Genel Bilgi Verilmesi: Öğretim sunulmadan önce anlatılacak konu veya kavram ile ilgili genel bilgi verilerek öğrencinin fikir sahibi olması sağlanabilmektedir. Konuyla ilgili genel bilgi ön düzenleyiciler ile ve anlatılacak konular menüsü içerisinde de verilebilmektedir. anlatılacak konular içerisinde verilecek içerik ile ilgili tanımlamaların yapılması, önemli noktaların belirtilmesi yeterli olabilmektedir. Anlatımı gerçekleştirilecek konu ile ilgili olarak verilen genel bilgilerin amacı öğretimi almadan önce ne öğreneceğini ve öğrendiklerini nerede kullanabileceğini belirtmektir. Anlatılacak konu ile ilgili olarak verilecek olan genel bilgi içerikli bir örnek;

Bu ders kapsamında ulusal örgütlenmenin temelinde yatan nedenler, kongreler ve Kuvayi Milliye hareketinin doğuşu anlatılacaktır.

e. Konunun Amacı ve Hedefinin Belirtilmesi: Öğretimin sunulmasının başında belirtilen amaçlar ve hedefler ile, bir dersin veya konunun neden öğrenildiğini ve uzaktan öğrencinin öğretimin sonunda kazanacağı yeteneklerin neler olduğunu ortaya çıkarılabilmektedir. İdeal öğrenme öğretme sürecinde uyum sürecinin gerçekleşmesi için amaç ve hedefin bilme boyutun da değil de öğrenciye kazandıracığı yeterlilikleri belirtecek türde ifade edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple amaç ve hedef belirtilirken ‘bilmek’ fiili kullanılmamalıdır. Böylece öğrenciler öğrendiği bilgiler doğrultusunda kazandığı yetenekleri nerede kullanacağını bilerek, gerçek dünyaya uyum sağlayabilmektedirler. Öğretimi başında verilecek olan konuyla ilgili amaç ve hedefler şu şekilde verilebilmektedir;

Bu dersin öğretim faaliyetine katıldığınız takdirde;

- 1. Kongrelerin yapılma nedenini anlatacak,*
- 2. Erzurum Kongresinde alınan kararları sıralayacak,*
- 3. Sivas Kongresinin sonuçlarını değerlendirecek,*

4. *Kuvayi Milliye hareketinin nasıl hazırlanıp sonuçlandığını ifade edeceksiniz.*

Konunun öğretilme amacı ve hedefi, anlatılacak konular içerisinde geçen her içerik için ayrı ayrı verilmelidir. Ayrıca öğretimin sonunda gerçekleştirilen testler, alıştırmalar, yorum soruları ve deneme sınavlarının da belirtilen amaç ve içerikler ile örtüşmesi gerekmektedir.

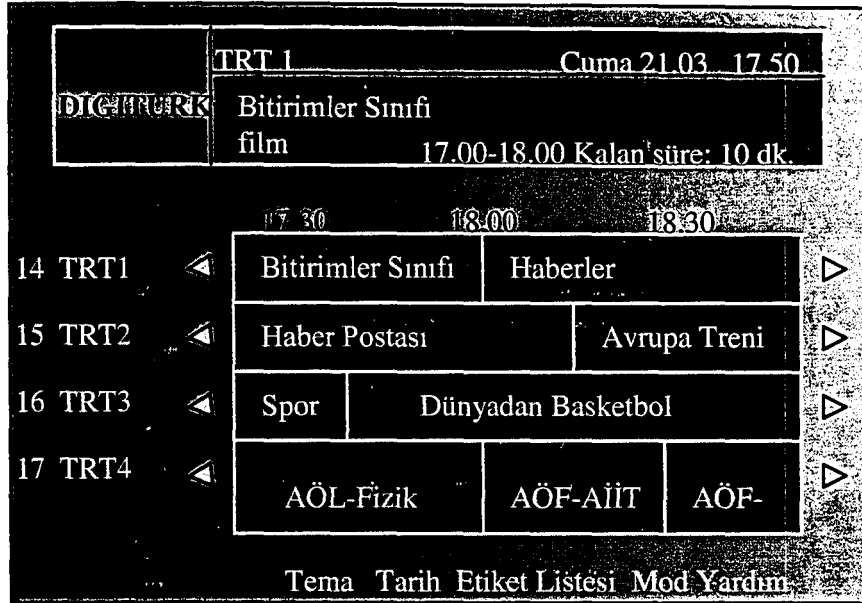
f. Yardımcı Kaynaklar: Öğretimi verilecek konu ile ilgili uzaktan öğrenenlerin yararlanabileceği farklı materyaller listelenerek aktarılabilmektedir. Böylelikle öğrencinin daha fazla bilgi sahibi olmak amacıyla verilen yardımcı kaynaklardan yararlanması sağlanır.Örneğin;

*(ATATÜRK) Gazi Mustafa Kemal; Nutuk I
Şerafettin Turan, Türk Devrim Tarihi,1.Kitap,
Ankara:1991,s.123 v.d.*

2.1.1.1. Dijital Yayın Platformu ile Desteklenen Televizyonlarda Dersin Başında Verilecek Destek Hizmetlere Erişim

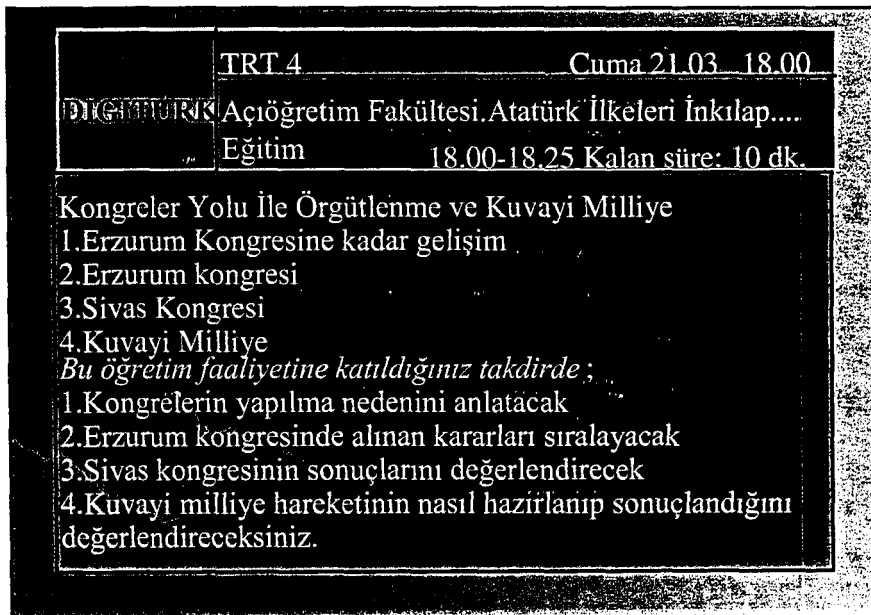
Televizyon eğitim programlarının dijital platform sağlayıcısı ile desteklendiği eğitim öğretim uygulamalarında dersin başında verilecek öğretim desteğinin içeriğine erişim, sistemin uzaktan kumanda aygıtı ile gerçekleşecektir. Öğrenci uzaktan kumanda aygıtı üzerinde yer alan ‘Guide’ tuşuna basarak ekranda çıkan menü üzerinde ok tuşları aracılığıyla istediği dersin üzerine gelerek yayın saatini öğrenebilecektir. Öğrenci seçtiği ders üzerindeyken, ‘i’ (information) tuşuna basarak, ders içeriği, dersin amaç ve hedefleri hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.

a. “Guide” Tuşuna Basıldığında Ekranda Gözüken Menü:

Şekil 22. "Guide" Tuşuna Basıldığında Ekranda Gözüken Menü

b. Ok Tuşları ile İstenilen Programın Üzerine Gelinmesi; "i" Tuşuna Basarak Programın İçeriği ile İlgili Ekranın Oluşması:

Şekil 23. Programın İçeriği ile İlgili Ekran Biçimi

Ön düzenleyiciler, ders hakkında genel bilgi, yardımcı kaynakların belirtilmesi ve öğretim elemanının tanıtılmasına yönelik destek hizmetlere erişim ise sistem tarafından otomatik olarak verilecektir. Bu destek hizmete ait içerik, televizyon eğitim programı yayınlanmaya başlamadan 1-2 dakika önce işlevsel hale gelecektir. Ancak bu işlevsellik sadece TRT 4 yayınları izlendiği anda geçerli olacaktır. Televizyon ekranının üst kısmında yer alacak olan uyarı bandı, sistemden yararlanan öğrencinin adına hitaben gönderilmiş olacaktır. Öğrencinin uzaktan kumanda aygıtı üzerinde bulunan “back” tuşuna basmasıyla verilen desteğe ait menü ekranda kapatılacaktır.

Şekil 24. Televizyon Ekranının Üst Kısmında Yer Alacak Olan Uyarı Bandı

Bu öğretimden yararlanan uzaktan öğrenciler, dersin yayınlanacağı gün içerisinde yayın saatinde önce ve yayın sırasında bu bilgilere ulaşabilmektedirler. Dijital platform sağlayıcısının imkanları doğrultusunda yayın bittikten sonra bu işlemlerin gerçekleştirilerek destek hizmetlerden yararlanması mümkün değildir.

2.1.2. Dersin Sonunda Verilecek Destek

Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim veren fakülteleri için hazırlanan eğitim programlarının yayın süresi ortalama 20-25 dakikadır. Bir kuşak halinde hazırlanarak TRT Televizyonuna gönderilen eğitim programlarının kasetleri içerisinde iki program arasında “Üniversitemizden Haberler” başlığıyla yayınlanan programlar yer almaktadır. Bu programın süresi ise yaklaşık 5 dakikadır. Dersin sonunda verilecek destek hizmetler kapsamında yer alan öğeler derse ait programın yayın saatinde başlayıp, diğer eğitim programının başlama saatine kadar işlevsel olması planlanmaktadır. Bu destek öğeleri kapsamında yer alacak bilgilerin sahip olması gereken nitelikler;

a. Konunun Özeti: Eğitim programının yayını içerisinde görsel ve işitsel olarak iletilen öğretim içeriğine ilişkin önemli noktaların yazılı bir metin haline getirilerek verilebilmektedir. ders kapsamında anlatılan konuların özetinin listelenerek verilmesi öğrencinin uzun süreli hafızasında bilgilerin kalmasını kolaylaştırmaktadır. Örneğin;

- *işgaller karşısında verilen ufak düzensiz direnişleri birleştirmek amacıyla,*
- *ulusun iradesiyle yeni kurulan devlet içerisindeki zorlukları yenmek için*
- *Mustafa Kemal Paşanın vatanseverleri ortak kararlar almaya yönlendirmesiyle kongreler yapılmaya başlanmıştır.*
- *Amasya Tamiminde ilk olarak bu amaç ortaya çıkmıştır*
- *Erzurum kongresiyle doğu illerinde direnme örgütleri birleştirilmiştir*
- *Sivas kongresi ile bu amaçlara bütün illere yayılmıştır*
- *İstanbul hükümeti alınan kararların uygulanmasını engelleyememiştir.*

b. Konuyla İlgili Ayrıntılı Benzetmeler, Örnekler: Geleneksel yüz yüze eğitim sistemlerinde öğrencilerin anlamadığı konular karşısında öğretim elemanının anında verdiği örnekler ve yaptığı benzetmeler ile öğrenme daha iyi gerçekleşmektedir. Ancak uzaktan eğitim sistemlerinde anında bir geri bildirim alınmasının zorluğu ve hiç geri bildirim imkanının olmaması nedeniyle bir konunun anlaşılıp anlaşılmadığı anında tespit edilememektedir. Uzaktan öğrenenlerin öğrenmelerinin arttırmak amacıyla verilen destek hizmetler içerisinde örneklerin ve benzetmelerin kullanılması gerekmektedir. Hazırlanacak örneklerin ve benzetmeler, öğrencilerin anlamakta zorlanacağını düşünüldeği kavramlar ve tanımlar seçilerek verilmelidir. Örneğin;

Farklı yerlerde yapılan kongrelerde alınan kararların tüm yurttta uygulanması amacı güdülmektedir. Kuvayi milliye hareketinin doğuşunu da bu amaca bağlayabilmekteyiz.

c. Yorum Soruları: Öğrencinin öğretim faaliyeti içerisinde aldığı konulara ilişkin, konu üzerinde düşünmesinin sağlayacak soruların verilmesini içermektedir.

Yorum soruları ile öğrencinin gerçek dünya ile bir bağ kurması da sağlanabilir. Amaç öğrenilen konu ile ilgili öğrencinin düşünmesini sağlamaktır. Yorum sorularına istendiği takdirde öğretim elemanı tarafından geri bildirim verilebilir. Örneğin;

Mandacı devletlerin neden hep İngiliz ve Fransız devletleri olduğunu hiç düşündünüz mü?

d. Terimler Sözlüğü: Televizyondan yayınlanan eğitim programı içerisinde geçen kelimelerin anlamının verilmesini içermektedir. Terimler sözlüğünde öğrencinin anlamını bilmediği düşünülen kelimelerin veya kavramların tanımlarının verilmesi yeterli olabilmektedir. Kongrelerin anlatıldığı ders kapsamında geçen kelimelerden bazıları ve tanımları;

Genelge: belli bir konu üzerinde, bununla ilgili

kimselere gönderilen yazı

Şarki: doğuya ait, doğusal

e. Öğretim Elemanına Sorular: Dersi alan uzaktan öğrencinin anlatılan konu hakkında öğretim elemanına yazılı olarak merak ettiklerini sorabileceği bir destek hizmettir. İlgili öğretim elemanının e-posta adresine, cep telefonuna, dijital platform sağlayıcısı tarafından verilen e-posta adresine, öğrencinin mesaj atması sağlanabilmektedir. Ücretsiz olarak gerçekleştirilebilecek bu işlemde mesajı alan öğretim elemanı aynı yöntemlerle öğrencinin sorusunu cevaplayarak geri bildirim verebilmektedir.

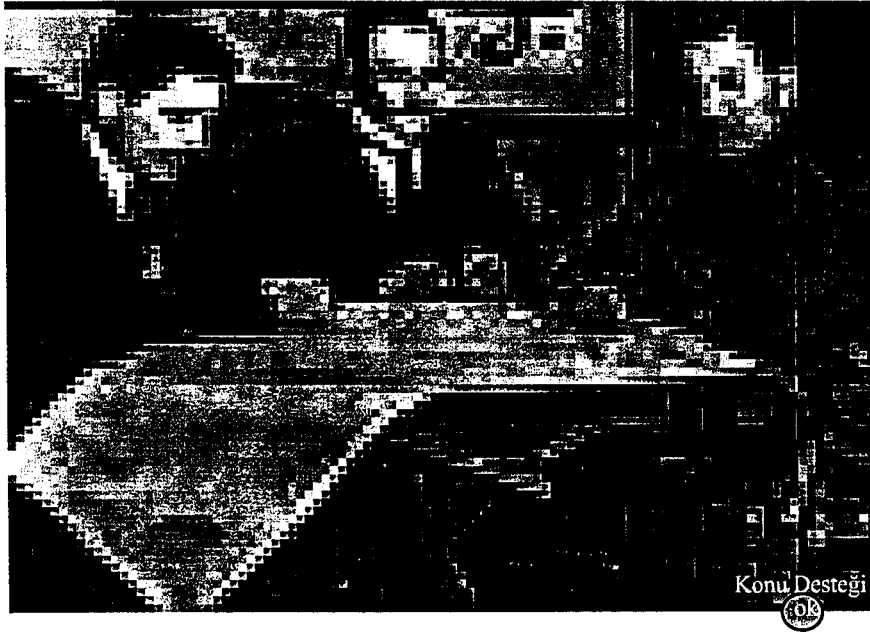
2.1.2.1. Dijital Yayın Platformu ile Desteklenen Televizyonlarda Dersin Sonunda Verilecek Destek Hizmetlere Erişim

Televizyon eğitim programının yayın saatinden itibaren işlevsel konuma gelecek olan etkileşim olanağı bir diğer eğitim programının yayınlanmaya başlamasıyla sona erecektir. Eğitim programı yayınlanmaya başladığı anda televizyon ekranının sağ alt köşesinde etkileşimli bir ikon yer alacaktır. Öğrenci uzaktan kumanda aygıtı ile “ok”

tuşuna bastığı takdirde dersin sonunda verilecek destek hizmetlere ait öğelerin yer aldığı etkileşimli menüye ulaşabilecektir. Bu esnada öğrenci televizyonda anlatılan eğitim programını da işitsel olarak takip edebilecektir. Öğretim faaliyetinden görsel ve işitsel olarak faydalanmak isteyen öğrenci, bu işlemi dersin sonunda gerçekleştirebilecektir.

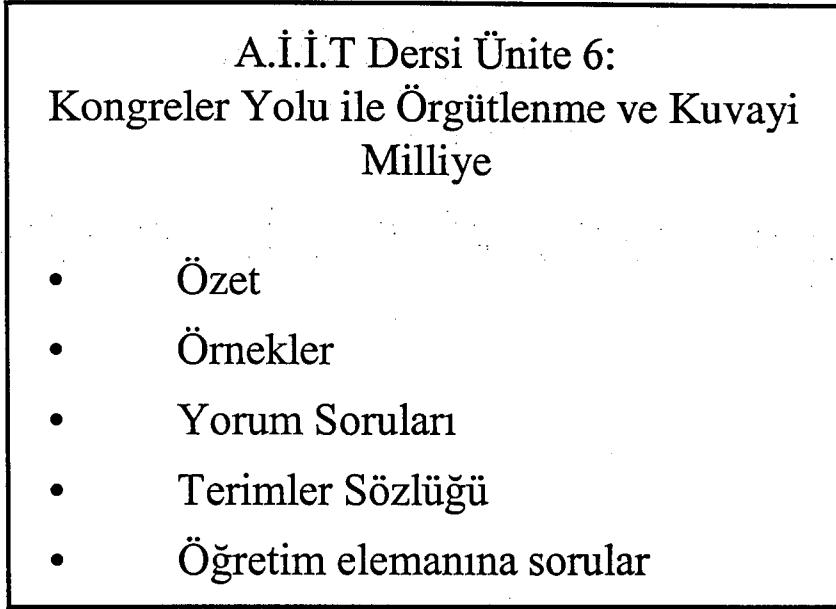
“Ok” tuşuna basarak ekrana gelen menü içerisinde etkileşimli destek hizmetlerin sıralandığı alt başlıklar yer almaktadır. Öğrenci istediği bir destek hizmetin üzerine “aşağı yukarı” veya “sağa-sola” ok tuşlarını kullanarak gelecek ve “ok” tuşuna basarak ilgili içeriğe ait alt menülere ulaşabilecektir. Bu işleyişe ait ekranın görüntüsü verilecek bilgi desteğine ait içerik aşağıda verilmektedir;

a. Öğretimin sunumu sırasında televizyon ekranında görünen ve etkileşime olanak tanıyan “konu desteği” ikonu

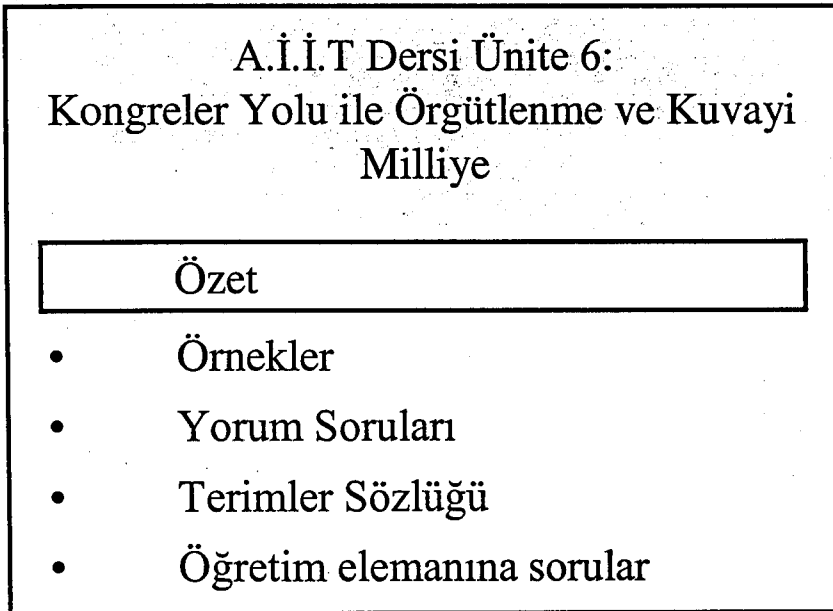
Şekil 25. “Konu Desteği İkonu” Örneği

b. Uzaktan kumanda aygıtında “ok” butonuna basan öğrenci için ekranda oluşacak etkileşimli menünün içeriği

Şekil 26. “Konu Desteği İkonu”nun İçeriği

c. Aşağı yukarı ok tuşlarını kullanarak öğrenci ekranda gözüken menü üzerindeki destek öğelerinden birini seçerek ilgili içeriğe ulaşabilmektedir.

Şekil 27. Destek Hizmet Öğesi Seçimi

d. Televizyon eğitim programı kapsamında verilen bilgilerin özetinin ekrandaki oluşumu;

**A.İ.İ.T Dersi Ünite 6:
Kongreler Yolu ile Örgütlenme ve
Kuvayi Milliye**

Konunun Özeti:

- İşgaller karşısında verilen ufak ve düzensiz direnişleri birleştirmek amacıyla,
- Ulusun iradesi ile yeni kurulan devlet içerisindeki zorlukları yenmek için
- Mustafa Kemal Paşanın vatanseverleri ortak kararlar almaya yöneltmesi ile kongreler yapılmaya başlamıştır.

**A.İ.İ.T Dersi Ünite 6:
Kongreler Yolu ile Örgütlenme ve
Kuvayi Milliye**

- Amasya tamiminde bu amaç ilk olarak ortaya çıkmıştır
- Erzurum kongresi ile doğu illerinde direnme örgütleri birleştirilmiştir.
- Sivas kongresi ile bu amaçlar bütün illere yayılmıştır.

**A.İ.İ.T Dersi Ünite 6:
Kongreler Yolu ile Örgütlenme ve
Kuvayi Milliye**

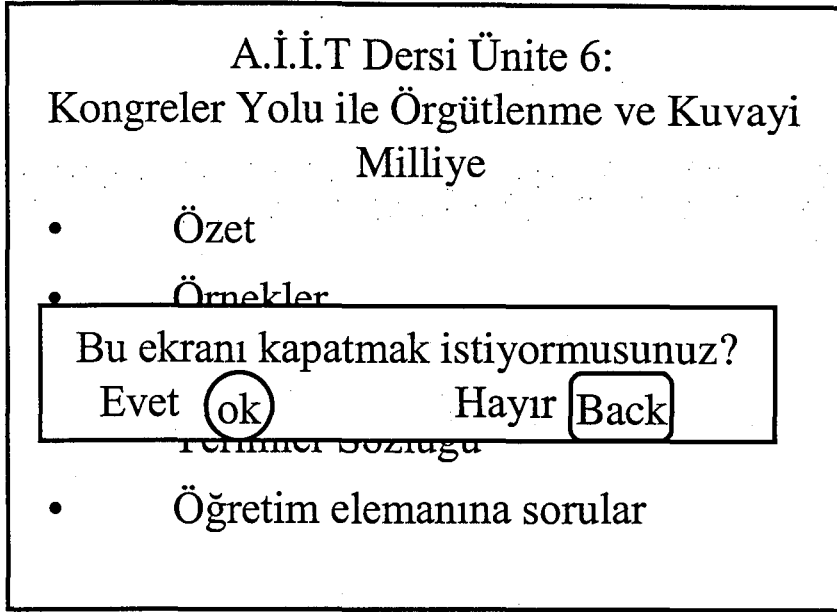
- İstanbul hükümeti alınan kararların uygulanmasını engelleyememiştir

Şekil 28. Konu Özeti Ekranının Oluşumu

Öğrenci aşağı yukarı ok tuşlarını kullanarak özeti tamamını okuyabilir, dilediğinde tekrar edebilmektedir.

Öğrenci uzaktan kumanda aygıtı üzerinde yer alan “back” tuşuna basarak bu ekranın kapanmasını sağlar ve ana menüye döner. Ana menüde istediği bir başka destek içeriğe yine aynı işlemleri gerçekleştirerek ulaşabilir. Etkileşimli menünün kapatılması için yine “back” tuşuna basması yeterli olmaktadır. Bu işlemi gerçekleştiren öğrenci için ekranda bir uyarı gözükecektir.

Şekil 29. Menü Değişimi İçin Onay Ekranı

Uyarı ekranının kapatılmasını isteyen öğrenci uzaktan kumanda aygıtı üzerinde “ok” tuşuna, etkileşimli menüdeki işlemlere devam etmek isteyen öğrencinin “back” tuşuna basması yeterli olmaktadır. Etkileşimli kanaldan çıkan öğrenci yayınlanan programı izlemeye devam edebilmektedir.

2.2. Dijital Platformda Yer Alan Eğitim Kanalı İle Sağlanacak Destek Hizmetler

Eğitim kanalı aracılığıyla uzaktan öğrenenlere verilecek destek hizmetler, eğitim kanalı için hazırlanmış olan televizyon eğitim programlarının sunum anında öğrencilere verilecek öğrenme-öğretme süreci desteğini, öğretim sonrası hizmetleri ve öğretim dışı hizmetleri kapsamaktadır. Bu kanalda öğretim sonrası destek hizmetlerde, öğrencinin öğretim faaliyetinden yararlandığı göz önüne alınarak, ideal öğrenme öğretme sürecinin gerçekleşmesi amacıyla etkileşimin boyutlarını geliştiren destek hizmetleri içermektedir.

Bu model önerisinde eğitim kanalı ile verilecek destek hizmetlere erişim için Anadolu üniversitesi İÖLP programı öğrencilerinin yararlanmasını sağlayacak iki

televizyon kanalına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kanallardan birisi eğitimin sunumu sırasında verilecek destek hizmetlere yer verirken diğer etkileşimli kanalda öğretimin sunumundan sonra ve öğretim dışı destek hizmetleri içerecektir.

Model önerisinin bu bölümünde Anadolu Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programında kayıtlı olan öğrencilerin, eğitim kanalından öğretimi aldığı sıradaki ve öğretimi aldıktan sonraki çalışmalarının ne ölçüde destekleneceğine ilişkin içerikler ve örnekler yer alacaktır.

2.2.1. Eğitim Kanalından Öğretimin Sunumu Anında Verilecek Öğrenme-Öğretme Süreci Desteği

İÖLP öğrencileri için hazırlanacak olan televizyon eğitim programlarının yayını sırasında, öğrencilere verilecek olan destek öğelerinin içermektedir. Bu öğeler TRT4 kanalından yayınlanan öğretim programlarının destek öğelerinden bir kısmını içermektedir. Ancak bu destek öğelerine İÖLP öğrencilerinin erişiminde farklılıklar bulunmaktadır. İÖLP öğrencileri için açılacak ayrı bir kanaldan yayın yapılacak olan eğitim programlarının televizyondan yayımlandığı anda destek içeriğe ait öğeler de ekranda yer alacaktır. Televizyon eğitim programının yayınlanması sırasında yer alacak destek içeriğinde anlatılacak konular, öğretim elemanı hakkında bilgi, ön düzenleyiciler, konunun amaç ve hedefi, terimler sözlüğü ve yardımcı kaynaklara yer verilecektir. İÖLP öğrencileri eğitim programlarının yayınlanması için tahsis edilen televizyon kanalını uzaktan kumanda aygıtıyla seçerek eğitim programına erişim sağlayabileceklerdir. Eğitim programının içeriğine ait destek öğeler ise programın yayınlanmaya başladığı anda televizyon ekranının $\frac{3}{4}$ 'lük kısmında yazılı olarak belirecektir. Böylece öğrenci hem öğretimi aldığı dersi izleyebilecek hem de öğrenme öğretme süreçlerini destekleyecek içeriğe o anda erişebilecektir.

Eğitim kanalında sunulacak ders içeriğine ait destek öğelerinde, öğretim içerisinde geçen grafiklerin, örneklerin, tabloların v.b. sunuma ait gerekli içeriklerin etkileşimli ekranda görsel olarak verilmesi de mümkün olacaktır. Bu destek içeriği ile öğrenci, öğretim kapsamında sunulan öğeleri grafiksel ve yazılı olarak görme, tekrar etme olanaklarına sahip olacaktır.

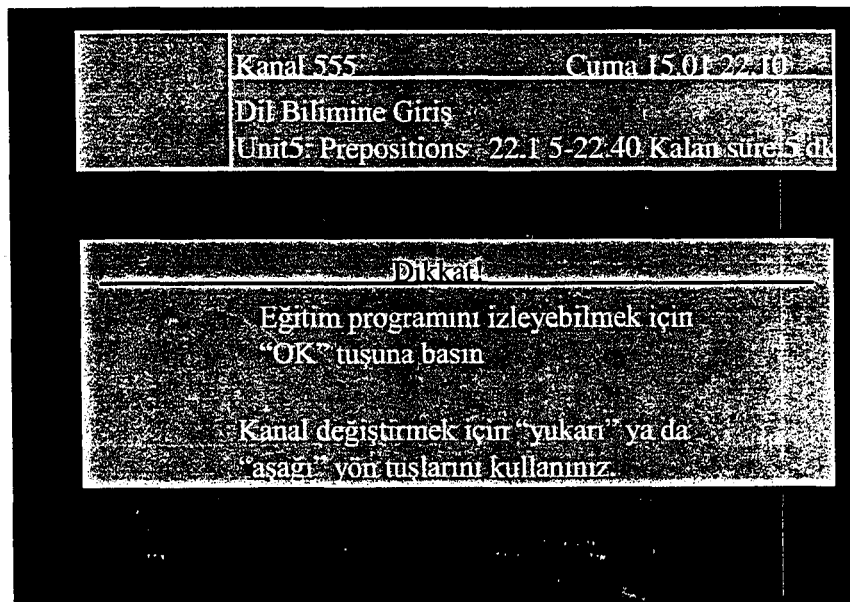
2.2.1.1. Eğitim Kanalında Sunulan Öğretim İçeriğine Erişim

Açıköğretim Fakültesi İÖLP öğrencileri için hazırlanacak televizyon eğitim programlarının yayını dijital platform sağlayıcısından kiralanacak bir televizyon kanalı ile gerçekleşecektir. Sadece İÖLP öğrencileri için aktif olacak bir paket şeklinde sunulacak bu eğitim kanalında yayınlanacak programları izlenebilmesi için uzaktan kumanda aygıtıyla eğitim televizyonu kanalının açılması yeterli olacaktır. Öğrenci eğitim programını izlemeye başlamadan önce ekranda öğrencinin şifresini girmesi istenen etkileşimli menü yer alacaktır. Öğrenci uzaktan kumanda aygıtı yardımıyla kendi belirlediği şifreyi menü üzerinde rakamsal olarak yazarak yayınları alabilecektir. Bu işlem ile hangi öğrencinin eğitim programını izlediği, dijital platform merkezinde belli olacaktır.

Televizyon eğitim programlarının üretimi önceden sağlanacak ve her derste görsel ve işitsel olara aktarılması gereken ünitelere dair eğitim programlarının yapımı gerçekleştirilecektir. Ayrıca BBC'den hazır İngilizce dersler, sözlük, deyimler gibi konularla ilgili yayınların PAY TV şeklinde öğrenciye açılır menülerle sunulacaktır.

Eğitim kanalında yayınlanacak programları izlemek isteyen öğrencinin yapması gereken işlemler ve bunların televizyon ekranındaki görünüşü ve tasarımı sırasıyla şöyledir;

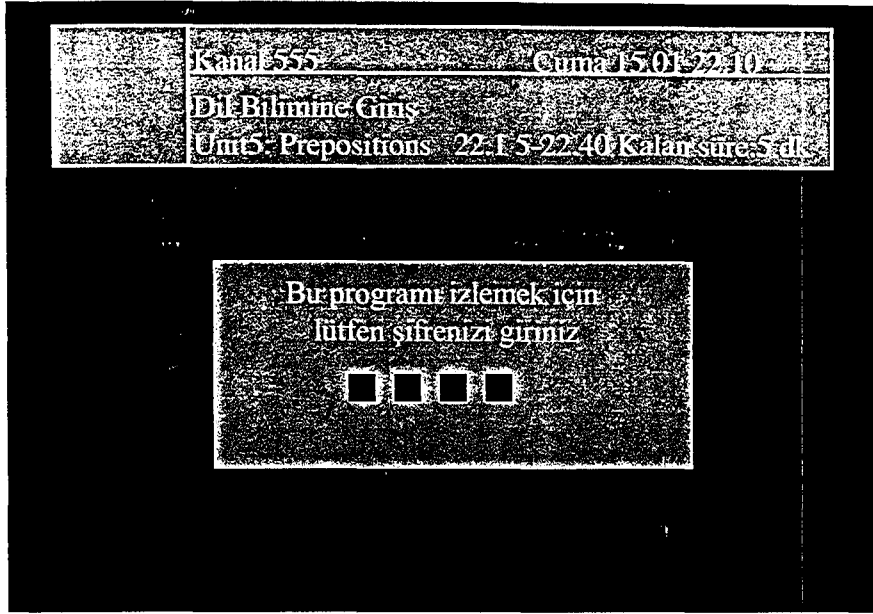
- Sistemin kumanda aygıtıyla eğitim kanalı seçilir;

Şekil 30. Eğitim Kanalının Seçimi

b. Uzaktan kumanda aygıtının “OK” tuşuna basarak, programı izlemeyi kabul eden öğrenci için ekranda şifresini girmesi istenen menü açılacaktır.

Şekil 31. Şifre Ekranının Görünümü

c. Uzaktan kumanda aygıtıyla 4 rakamdan oluşan şifresini giren öğrenci tarafından eğitim kanalı izlenebilecektir. Eğitim programının ekrandaki oluşumu ve destek içeriğe ait bilgiler ise Şekil 32’de verilmiştir.

<p>Unit 5: Prepositions Prepositions of place Prepositions of time Prepositions of situation Dersi hazırlayan ve sunan Öğr.Gör. Orhan GÖK Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği bölümü öğretim elemanı</p> <p>Where are the books? ↓</p>	<p>UNIT 5 Prepositions in:in Bursa on: on television at:at the cinema</p>
<p>Yararlanabileceğiniz kaynaklar: Ahmet, Kocaman. İngilizce Test Kılavuzu.Ardıç yayınları/ Ankara 1988 Raymond, Murphy. English Grammer in use.Cambridge University Press/ England.1986</p>	 <p>by: by bus on: on foot</p>
<p>Prepositions ünitesinin öğretim faaliyetine katıldığınızda; Bir kişi veya nesnenin; •Nerede bulunduğunu •Ne zaman bulunduğunu •Nasıl bulunduğunu rahatlıkla ifade edebilirsiniz.</p> <p>Sözlük: at: -de, -da away: uzak between: arasında</p>	 <p>in:in May on: on sunday at:night</p> <p>Preposition: ilgeç under: altında</p>
<p>Examples: <i>Prepositions of place</i> •We're <u>at</u> the theatre <i>Prepositions of time</i> •I was born <u>in</u> 1970 <i>Prepositions of situation</i> •She will go <u>by</u> plane</p>	 <p>by: by bus on: on foot</p>

Şekil 32. Eğitim Programının Ekrandaki Görünümü

Yukarıdaki şekillerde, ekranın $\frac{3}{4}$ 'lük kısmını kaplayan yazılı ve görsel metinler destek öğelerinin yer aldığı etkileşimli menüyü oluşturmaktadır. Sağ üst köşede yer alan ekranı $\frac{1}{4}$ 'lük kısmını kaplayan kısımda ise öğretim elemanı tarafından sunulan dersin televizyon eğitim programı işitsel öğelerle desteklenerek yayınlanmaktadır. Öğrenci programı izlerken aynı zamanda ise programın sol tarafında ve altında yer alan menüdeki öğretim desteği içeriğini de okuyabilmektedir. Televizyon eğitim programının yayını sürerken, programı hiçbir kesintiye uğratmaksızın öğrencinin etkileşimli menüdeki bilgileri okuması da mümkündür. Öğrenci uzaktan kumanda aygıtındaki ok tuşlarını kullanarak, etkileşimli menüdeki bilgilerin aşağı yukarı hareketini sağlayabilmekte ve böylece tüm destek içeriğini istediği kadar tekrar ederek alabilmektedir.

2.2.2. Öğretim Süreci Dışında Verilecek Destek

Öğretim süreci dışında verilecek olan destek hizmetler öğrencinin uzaktan eğitim sistemiyle katıldığı öğretim faaliyetinde, öğretimin sunumundan sonra da çalışmalarını sürdürebilmesini sağlayan içeriğe sahip destek hizmetlerdir. Bu hizmetler ile öğrenciye sunulan etkileşim imkanlarında öğrencinin kendiyile etkileşimi, öğretim materyali ve akranlarıyla etkileşimi gerçekleştirilmiş olacaktır. İdeal öğrenme öğretme süreci tartışmada bu destek hizmet içerisinde yer alan forum seçeneği ile gerçekleşebilecektir.

Uzaktan eğitim sistemiyle verilen bir dersten sonra gerçekleştirilecek olan bu destek hizmet kapsamında;

- a. Konuyla ilgili alıştırmalara,
- b. Test sorularına
- c. Deneme sınavlarına ve
- d. Foruma yer verilecektir.

a. Konuyla İlgili Alıştırmalar: Bu destek hizmet içeriğinde öğrenciye anlatılan konu ile ilgili değişik alıştırmaların sunulması, öğrencinin konuyu kavramasını artırıcı

bir rol üstlenmektedir. Alıştırmaların öğretim sırasında yapılan örneklerle aynı içeriği taşımaması göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrenciye verilen alıştırmalar sonucunda öğrenciye geri bildirim verme zorunluluğu bulunmamaktadır. Alıştırmaların öğrencinin konuyu farklı boyutlarda düşünmesini sağlayıcı nitelikte olması gerekmektedir. Alıştırmaların başında öğrenciye ne yapacağı anlatılabilir ve bir örnek verilerek örnek doğrultusunda diğer alıştırmaları çözmesi istenebilir. Konuyla ilgili verilen alıştırmalarda öğrenciden istenen etkinlik seçenekleri şıklar halinde sorunun altında verilmelidir. Böylelikle öğrenci uzaktan kumanda aygıtıyla istediği seçeneği ekrandaki menü üzerinde işaretleyebilecektir. Alıştırma etkinlikleri uzaktan öğrencilere ödev olarak da verilebilir. Belli bir tarihe kadar aktif olması belirlenen alıştırma etkinlikleri, öğretimi verilen her konudan sonra gerçekleştirilebilir. Uzaktan kumanda aygıtıyla cevapları, öğrenci dijital platform merkezine iletebilir. Öğrencilerin verdiği cevaplar dijital platform sağlayıcısı tarafından Anadolu Üniversitesi İÖLP sorumlularına iletilerek burada değerlendirilir. Değerlendirme sonuçları, öğrencilere televizyon aracılığıyla mesaj göndermek suretiyle iletilir. Bu türden bir uygulama ile öğrencilerin alıştırma etkinliklerine katılıp katılmadığı tespit edilebilir hatta bu işlem öğrenci için zorunlu tutulabilir. Alıştırma etkinliği çerçevesinde yer alacak bir soruya şu örneği verebiliriz;

In this exercise you have to put in for or during

Examples: It rained _____ for _____ three days without stopping.

I fell asleep _____ during _____ the Film

- 1. I waited for you..... half an hour and decided that you weren't coming*
- 2. I felt really ill last week. I couldn't eat anything.....three days.*

b. Test Soruları: Test soruları çoktan seçmeli cevapları içeren nitelikte sorulardır. Uzaktan öğrencilerin öğrenmelerini desteklemek amacıyla verilen test soruları ile öğrenciler konuyu ne ölçüde öğrendiklerini sınavabileceklerdir. Eğitim kanalında yer alan derslere ait menüde öğrenci uzaktan kumanda aygıtının ok tuşlarını kullanarak, istediği dersi ekranda seçer. Seçilen derse ait alt menülerde ise üniteler ve konu başlıkları yer alacaktır. Öğrenci test sınavına katılmak istediği bir üniteyi seçerek,

ilgili sorulara ulaşabilecektir. Test sorularında verilecek geri bildirim her sorudan sonra olabileceği gibi, testin tamamını öğrenci cevapladıktan sonra da verilebilir. Test soruları ile ilgili etkinliğe katılacak olan öğrenci için hazırlanan etkileşimli menüde öğrenci uzaktan kumanda aygıtının ok tuşlarını kullanarak istediği doğru olduğunu düşündüğü cevabı verebilir. Öğrenci cevabı verdikten sonra bir sonraki sayfaya geçerek verdiği cevabın doğru olup olmadığını kontrol edebilecektir. Sorudan hemen sonra verilecek olan geri bildirim açıklayıcı nitelikte olması önemlidir. Sadece doğru cevap ... şıkkı şeklinde bir geri bildirim verilmesi öğrenci için yeterli olmayacaktır. Test sorularının tamamı cevaplandıktan sonra verilecek olan geri bildirimde ise doğru cevaplar en son menüde öğrenciye verilir ve neden doğru olduğu açıklanır. Diğer cevapların yanlış olarak kabul edilme nedenleri de test sorularının geri bildirimlerinde yer almalıdır. Örneğin;

Unit 5 : Prepositions

Choose the best answer

1. *His illness resulted ..... bad food.*

a) *in*   b) *from*   c) *with*   d) *for*

Answer: The right answer is 'b'. Because it shows the relationship between cause and effect. In this sentence the effect is 'illness', and the cause is 'bad food'. We use the 'in' prepositions with time and place. 'with' is a kind of conjunction, it doesn't suit in this sentence. 'for' expresses aim. That's why we can't use this in this sentence.

c. Deneme Sınavları: İÖLP kayıtlı öğrencileri, ara sınavlara ve dönem sonu sınavlarına hazırlamak amacıyla verilen test türünde hazırlanmış soruları içermektedir. Bu soruların içeriğinin ara sınavlarda ve dönem sonu sınavlarıyla eşdeğer olması gerekmektedir. Deneme sınavlarına katılan öğrenci, sorulara verdiği cevapları telefon hatları aracılığıyla dijital platform merkezine gönderir. Değerlendirilen sonuçlar, öğrencinin dijital platform sağlayıcısı tarafından verilen e-posta adresine gönderilir. Öğrenciler televizyonlarından sonuçları öğrenme şansına sahiptir. Ayrıca öğrencinin daha önce katıldığı deneme sınavlarına ilişkin notlarda ekranda görülebilecektir. Başarı grafiğine ilişkin öğretim elemanı tarafından hazırlanan geri bildirim de aynı zamanda öğrenciye gönderilebilmektedir.

d. Forum: Öğrencilerin birbirleriyle etkileşimini sağlamak amacıyla verilen destek hizmettir. Dijital platform sağlayıcısı tarafından öğrencilere sağlanan e-posta adresleri, aynı merkezde bulunan öğrenciler arasında etkileşimi sağlamak amacıyla kullanılabilir. İÖLP de kayıtlı olan öğrenciler, öğrenimlerinin ilk iki yılında yüz yüze eğitim gördüklerinden birbirlerini tanımaktadırlar. Bu öğrenciler arasındaki etkileşimin uzaktan aldıkları dersler sırasında da sürdürülebilmesi forum hizmetinin tanınması ile sağlanabilecektir. Dijital platformun foruma izin veren menüsü içerisinde öğrenimin sürdürüldüğü merkezler yer alacak ve öğrenci bulunduğu merkezi seçerek, ekranda açılacak olan menüden istediği bir arkadaşının e-posta adresini alarak belli bir konuyu tartışabilecektir. Forum hizmetinin gerçekleşmesi için öğrenci, dijital platformun 521. kanalını tuşlayarak ekranda açılacak olan menüde yapmak istediği işlemi (cep telefonu, bilgisayar, televizyona mesaj gönderme) uzaktan kumanda aygıtıyla belirtecektir. Bu işlemlerden sonra açılacak menü ile mesajı gönderecek olan öğrenci kendine ait kullanıcı kodunu ve şifresini girmesi gerekmektedir. Uzaktan kumanda aygıtının TXT tuşuna basan öğrenci ekranda açılacak olan klavye ile istediği mesajları yazabilecektir. Ücretsiz olarak gerçekleştirilen bu işlemde öğrencinin mesajı iletebilmesi için set top box'ının telefon hatlarına bağlı olması gerekmektedir.

2.2.2.1. Eğitim Kanalında Öğretim Süreci Dışındaki Destek İçeriğine Erişim

Dijital platform sağlayıcısından tahsis edilen iki televizyon kanalından birinde televizyon eğitim programları yayınlanacak, diğerinde ise yayınlanan programlara ilişkin öğretim sonrası destek hizmetlerinin yer aldığı içerikler bulunacaktır. Öğretimin iletilmesi dışındaki destek hizmetlere erişim ve ekrandaki görünümü ve içeriği ise şu şekillerde yapılandırılacaktır.

a. İÖLP öğrencisi öğretim sonrası desteğin verildiği eğitim kanalını uzaktan kumanda aygıtıyla seçerek, ana menüyü televizyon ekranına getirir. (Bu etkileşimli kanalda öğretim sonrası destek hizmetler ve öğrenci destek hizmetleri aynı ana menü içerisinde yer almaktadır.)

Açıköğretim Fakültesi
İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı
Eğitim-Öğretim Destek Servisi

Ders Sonu Destek Hizmetler Servisi
 Öğrenci İşleri Hizmet Servisi

Yapmak istediğiniz işlemi
 seçip “OK” tuşuna basınız

Şekil 33. Destek Servisi Menüsü

b. Öğrenci ‘Ders Sonu Destek Hizmetler Servisi’ni uzaktan kumanda aygıtının ‘aşağı-yukarı’ yön (ok) tuşlarını seçerek, ‘OK’ tuşuna basarak bu içeriğe ait alt menülere erişim sağlayabilir.

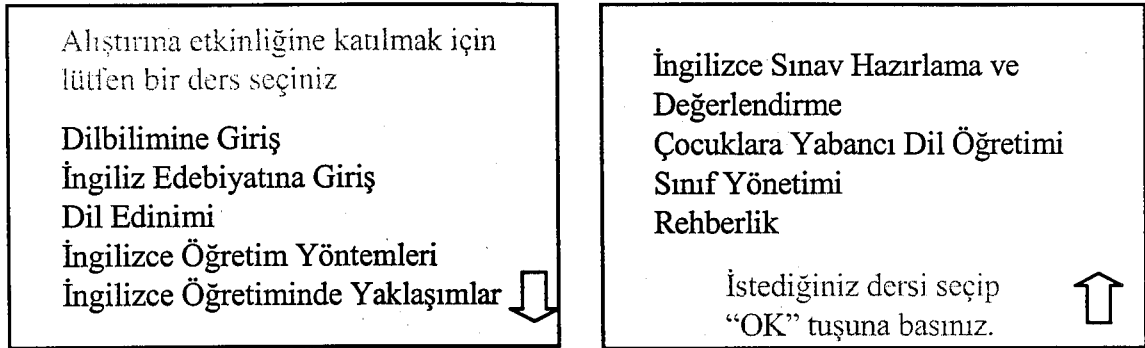
AÖF-İÖLP
Ders Sonu Destek Hizmetler Servisi

Alıştırmalar
 Test soruları
 Deneme sınavları
 Forum

Yapmak istediğiniz işlemi
 seçip “OK” tuşuna basınız

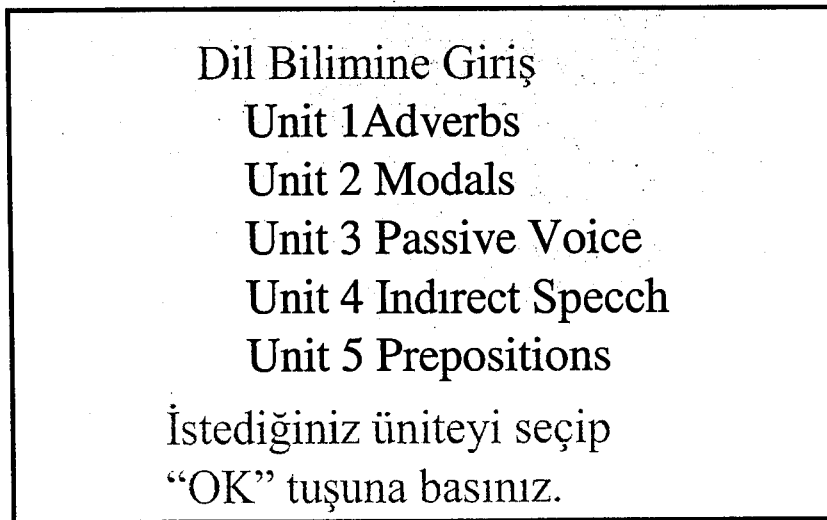
Şekil 34. Ders Sonu Destek Hizmetler Servisi Menüsü

c. ‘Alıştırma’ etkinliğine katılmak isteyen öğrenci, uzaktan kumanda aygıtının ‘aşağı – yukarı’ yön tuşları ile ilgili etkinliği seçerek ilgili alt menüye erişim sağlayabilecektir. Ekranda yer alacak olan menüde alıştırmaya etkinliğine katılmak istediği dersi yine aynı şekilde seçmesi istenecektir. Öğrenci derslerin tamamını ekranda görebilmek için yön tuşlarını kullanarak ekranın değişmesini sağlayabilecektir.

Şekil 35. Alıştırma Menüsü İçeriği

d. ‘OK’ tuşuna basarak ‘Dilbilimine Giriş’ dersini seçtiği varsayılan öğrenci için televizyon ekranında, bu derse ait ünitelerin yer aldığı yeni bir etkileşimli menü oluşacaktır. Öğrenciden alıştırmaya etkinliğine katılmak istediği üniteyi seçmesi istenecektir. Öğrenci yine yön tuşları ile üniteyi seçecektir.

Şekil 36. Ders İçeriği Menüsü

e. Beşinci üniteyi seçtiği varsayılan öğrenci için ekranda oluşacak alt menüde, alıştırma etkinliğinde yer alacak soru içeriğine benzer örnek çözülmüş bir uygulama bulunacaktır. Öğrencinin diğer soruları örnekteki gibi çözmesi istenecektir.

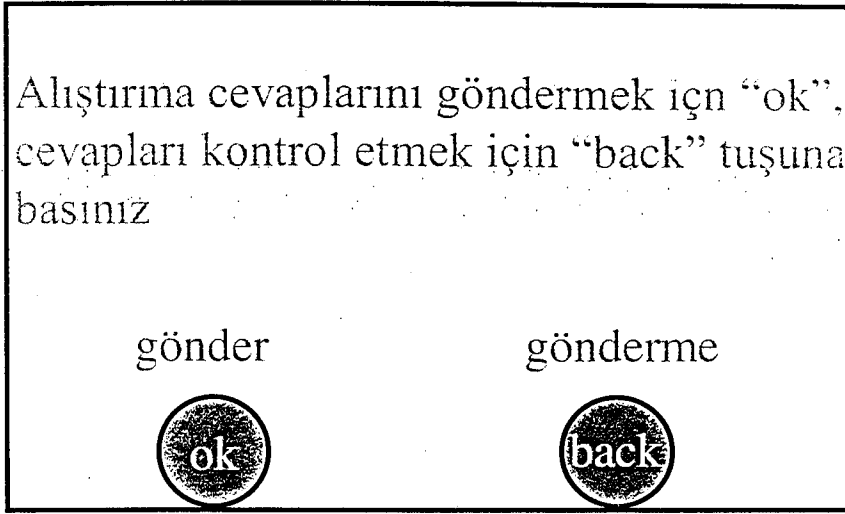
f. Örnek uygulamayı okuduktan sonra öğrencinin 'OK' tuşuna basarak alıştırma etkinliğine başlaması sağlanacaktır. Alıştırma etkinliğinde öğrencinin cevap vermesi gerekiyorsa bir test uygulaması gibi cevap seçeneklerinin de verilmesi gerekecektir. Böylelikle öğrencinin doğru olduğunu düşündüğü cevabı işaretlemesi sağlanabilecektir. Yön tuşlarını kullanarak istediği cevabın üzerine gelen öğrenci 'OK' tuşuna basarak cevabı işaretleyebilecek, tekrar OK tuşuna bastığında diğer alıştırma sorularına geçebilecektir.

<p>Dil Bilimine Giriş Dersi Alıştırma Etkinliği In this exercise you have to put in for or during. Examples: - It rained for three days without stopping. - I fell asleep during the film Devam etmek için "OK" tuşuna basınız.</p>	<p>Exercises: 1.I waited for you..... half an hour and decided that you weren't coming for during Devam etmek için "OK" tuşuna basınız.</p>
--	---

Şekil 37. Alıştırma Etkinliği Ekranı

g. Alıştırma etkinliği öğrencilere ödev olarak verildiği takdirde, etkinliği tamamlayan öğrenci için açılacak en son menü, cevapların iletilmesinin sağlanacağı menü olacaktır.

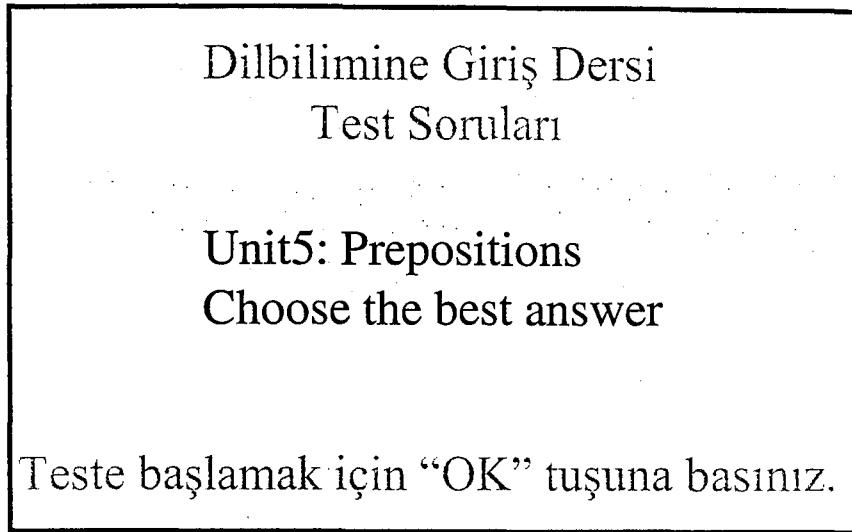

Şekil 38. Alıştırma Etkinliğini Gönderim Sorgu Ekranı

‘OK’ tuşuna basan öğrenci alıştırma etkinliğine verdiği cevapların dijital platform merkezine iletilmesini sağlayacaktır. Cevaplarını kontrol etmek isteyen öğrenciler ‘back’ tuşuna basarak önceki menülere erişim sağlayabilecektir. Ödev olarak verilmeyen alıştırma etkinliklerinde öğrencinin etkinliği bitirdikten sonra ana menüye dönmesinin sağlamak için uzaktan kumanda aygıtında ‘back’ tuşuna basması yeterli olacaktır.

h. Ders sonu destek hizmetler servisine ait menüden test soruları seçeneği seçen öğrenci için ekranda oluşacak alt menü yine alıştırmalar etkinliğinde olduğu gibi öğrenciden bir ders ve ünite seçmesi istenecektir. Bu işlemleri gerçekleştiren öğrenci için ekranda açılacak test sorularına ait alt menülerin içeriği, erişim ise şu şekilde gerçekleşecektir.

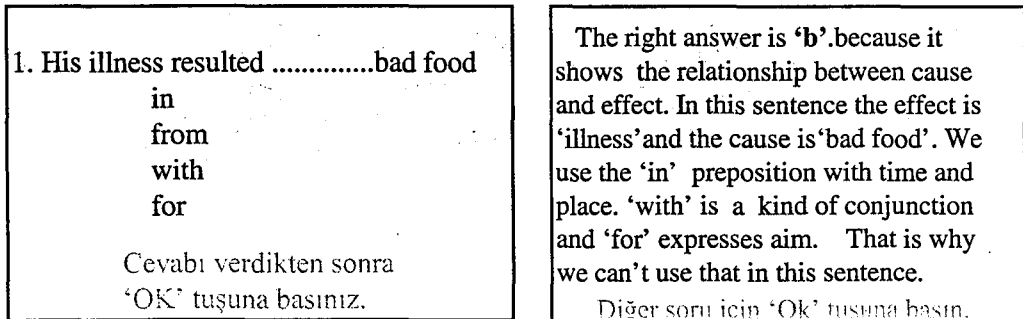
i. Test soruları Giriş Menüsü: Dersin adı, konu ve öğrencinin yapması istenen bilgini yer aldığı bir menüdür.

Şekil 39. Test Soruları Giriş Menüsü

ii. ‘OK’ tuşuna basan öğrenci test sorularına erişim sağlayabilecektir.

iii. Öğrenci doğru olduğunu düşündüğü cevabı uzaktan kumanda aygıtının aşağı yukarı yön tuşlarını kullanarak işaretler ve ‘OK’ tuşuna basıldıktan sonra sorunun geri bildirimini bir alt menüde yer alır.

Şekil 40. Test Soruları Ekranı

Geri bildirim aldıktan sonra öğrencinin diğer test sorularına erişim sağlayabilmek için ‘OK’ tuşuna basması gerekmektedir. Test sorularından çıkmak isteyen öğrencinin alıştırmadaki çıkış menüsündeki işlemleri gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Deneme sınavlarına erişim ise alıştırma etkinliğindeki gibi gerçekleşecektir. Deneme sınavlarına katılan öğrencinin sorulara verdiği cevapları alıştırma etkinliğinde gibi dijital platform merkezine iletilecektir. Deneme sınavlarının geri bildirim, öğrencinin televizyonuna mesaj göndermek suretiyle verilecektir.

Unite 5: Deneme Sınavı Sonuçları	
Doğru	8
Yanlış	2

Şekil 41. Deneme Sınavlarının Geri Bildirimi

i. Forum etkinliğine katılmayı seçen öğrenci ekranda açılacak menüden örgün öğretimi aldığı ili seçmesi istenecektir.

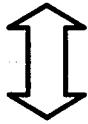
Lütfen bağlı bulunduğunuz öğretim merkezini seçip 'OK' tuşuna basınız		
Adana	Eskişehir	Mersin
Ankara	Gaziantep	Samsun
Bursa	İstanbul	Sinop
Diyarbakır	İzmir	Trabzon
Edirne	Konya	
Erzurum	Malatya	

Şekil 42. Forum Etkinliği Alt Menüsü

j. Açılacak olan alt menüde o il merkezinde öğrenim gören İÖLP öğrencilerinin adı-soyadı ve televizyon e-posta adresleri yer alacaktır.

Arkadaşıyla bir konuyu tartışmak için, soru sormak için forum hizmetine katılmak isteyen öğrenci yukarıdaki ekrandan arkadaşının e-posta adresini öğrenerek, dijital platform sağlayıcısının 521. kanalındaki digiposta servisini kullanacaktır. Yukarıdaki menüde tüm öğrencilerin adreslerini görmek için uzaktan kumanda aygıtını yön tuşları kullanılması gerekecektir. Bu menüyü kapatmak için öğrencinin back tuşuna basması yeterli olacaktır.

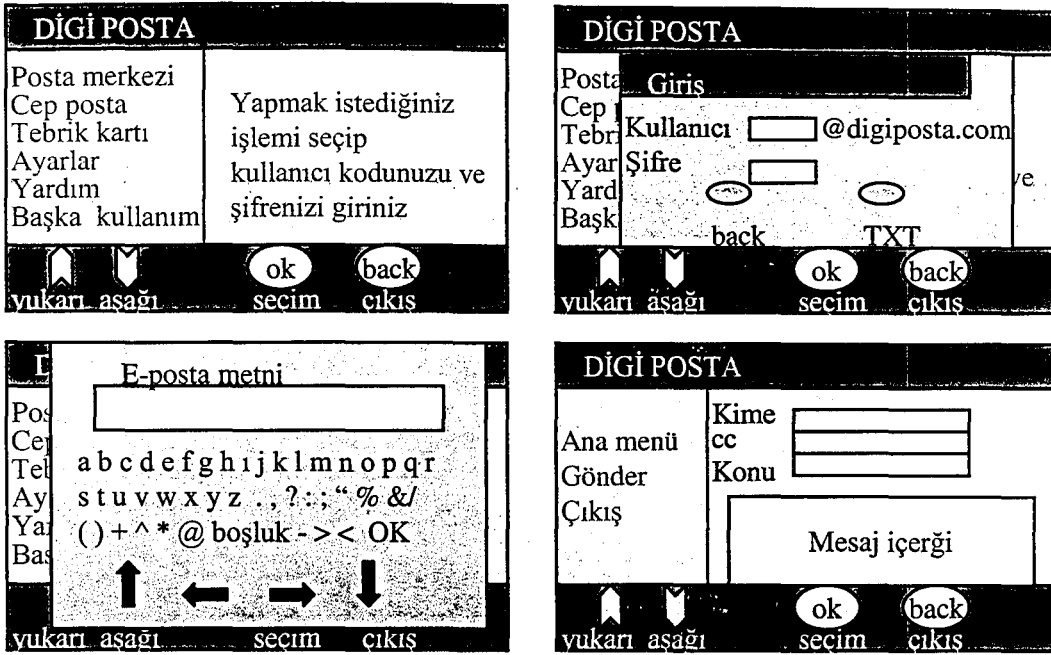
Adı-soyadı	e-posta adresi
a.....	aaaaaaaaaa
b.....	bbbbbbbbb
c.....	ccccccccc
d.....	ddddddddd
e.....	eeeeeeeeeee
Ekranı kapatmak için 'back'e basınız	

Şekil 43. Öğrenci Adresleri Penceresi

k. Televizyondan e-posta atmak; Cep telefonuna mesaj atmak isteyen öğrenci cep posta seçeneğini, bilgisayar veya televizyona posta göndermek isteyen ise posta merkezini seçecektir. Seçimi yaptıktan sonra posta göndermek isteyen öğrenciye kullanıcı adı ve şifresi sorulacaktır. Bu bilgileri girip "OK" tuşuna basan öğrenci "TXT" tuşuna basarak ekranda klavyenin işlevsel olmasını sağlayabilecektir.

Klavye aracılığıyla yazılan metin menünün üst kısmında bir bütün olarak gözükecektir. Yazım işlemini bitiren öğrenci mesajı göndermek için tekrar TXT tuşuna kumanda aygıtında basarak ana menünün ekrana gelmesini sağlayabilir. Ana menü üzerinde posta merkezini seçtikten sonra açılacak bir diğer alt menüde yazmış olduğu metnin tamamını görebilir, mesajı göndermek istediği kişinin e-posta adresini yazıp GÖNDER 'e bastığı takdirde mesajını ücretsiz olarak alıcıya gönderebilir.

Şekil 44. Televizyondan e-Posta İşlemleri

Öğrenci televizyonuna gelen e-postadan set top box üzerinde yanacak olan kırmızı ışık ile haberdar olur. E-postasını okumak isteyen öğrenci televizyonunun 521. kanalını tuşlayarak ekranda yer alacak olan “ana menü” den “posta merkezi” seçeneğinin üzerine gelerek uzaktan kumanda aygıtında “OK” tuşuna basacaktır. Ekranda açılacak olan yeni alt menüden “gelenler”i seçerek öğrenci kendisine gelen mesajı okuyabilecektir.

2.2.3. Öğrenci Destek Hizmetleri

Öğrenci destek hizmetleri adı altında verilecek hizmetler, öğretim faaliyetinin gerçekleştirilmesi dışında, öğrencilik haklarında yararlanabilmek amacıyla verilen destek hizmet öğelerini kapsamaktadır. Anadolu Üniversitesi'nin uzaktan eğitim veren fakültelerinde bu işlemler il merkezlerinde bulunan öğrenci irtibat büroları ile gerçekleştirilmektedir. İÖLP kayıtlı olan öğrenciler için bu işlemlerin dijital yayın platformu ile gerçekleştirilmesi sonucunda, ilgili öğrencilerin irtibat bürolarına gitmeden evlerindeki televizyon aracılığıyla sorunlarının çözülmesi sağlanabilecektir.

İÖLP öğrencileri, dijital platform sağlayıcısı ile televizyonlarını “ öğrenci işleri bürosu” gibi kullanabileceklerdir. Bu destek hizmet kapsamında verilecek olan hizmetler;

- a. Öğrenci belgesi
- b. Askerlik tecil işlemleri
- c. Not durum belgesi
- d. Öğrenci bilgileri değişikliği
- e. Sınav duyurusu

a. Öğrenci Belgesi: İÖLP programına kayıtlı olan bir öğrenci gerek duyduğu takdirde öğrenci belgesi hazırlanmasının kurumundan isteyebilir. Öğrenciler kayıt yaptırdıkları büroya uğrayarak veya posta aracılığıyla başvurarak öğrenci belgesi alabilmektedirler. Posta aracılığıyla başvuran öğrencilerin belgeleri hazırlanıp adreslerine gönderilmektedir. Posta yolu ile gönderilen öğrenci belgelerinde öğrencilerin, öğrenci belgesi bedeli kendilerine bildirilen banka hesap numarasına yatırmaları gerekmektedir. Öğrenci irtibat bürosuna başvuran öğrenciler öğrenci belgesini hemen alabilmektedir.

Dijital platform sağlayıcısı ile gerçekleştirilecek bu hizmette, öğrenci belgesi almak isteyen öğrenci, bu isteğini eğitim kanalı aracılığıyla bağlı olduğu kuruma iletebilmektedir. Öğrencinin başvurusu üzerine hazırlanacak öğrenci belgesi öğrencinin adresine posta yoluyla gönderilecektir. Öğrenci belgesi bedeli ise dijital platform sağlayıcısı tarafından öğrenciden otomatik olarak kesilerek. Öğrencilere gönderilen faturada yer alacaktır. Bu işlem için öğrencinin bankaya gidip belirtilen hesap numarasına para yatırma zorunluluğu ve zorluğu ortadan kaldırılmış olacaktır. Öğrenci belgesinin bedelinin, öğrenci işlemlere başlamadan önce ekrandaki menüde belirtilmesi gerekmektedir.

b. Askerlik Tecil İşlemleri: Anadolu Üniversitesi'nin uzaktan eğitim veren kurumlarına kayıt yaptıran her öğrencinin askerlik tecil işlemleri, kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Öğrenci durum belgeleri düzenlenerek Ekim ayı içerisinde bağlı buldukları askerlik şubesine gönderilmektedir. Ancak bazı askerlik şubelerinde duyuru ile bazı öğrencilerden öğrenci durum belgeleri istenmektedir. Bu gibi

durumlarda öğrencilerin isteği doğrultusunda AÖF büroları elden veya posta yoluyla verilmek suretiyle öğrenci durum belgesi hazırlamaktadır.

Dijital platform sağlayıcısı aracılığıyla yapılan başvurularda hazırlanan öğrenci durum belgesi, tıpkı öğrenci belgesinde olduğu gibi ücret karşılığında öğrencilerin adreslerine postalanacaktır.

c. Not Durum Belgesi: Öğrencilerin öğrenim gördükleri süre içerisinde derslerden aldıkları notların gösteren resmi bir belgedir. Öğretim süresinin tamamlayan öğrenciye diploması ile birlikte verilen bu belge, çeşitli amaçlarla (başka bir fakülteye geçişte muafiyet talebi gibi) öğrenim süreci içerisinde de öğrenciler tarafından talep edilmektedir. Not durum belgesi Açıköğretim Fakültesi Merkez Bürosu (Eskişehir) tarafından hazırlanıp öğrencilere verilmektedir.

Dijital platform aracılığıyla gerçekleştirilen not durum belgesi talebi aynen askerlik tecil işlemleri ve öğrenci belgesindeki şekilde gerçekleşecektir. Öğrenci not durum belgesinin kendi adresine gönderilmesini istediği takdirde merkez büro belgeyi hazırlayıp öğrencinin adresine postalayacaktır. Ancak öğrenci not durum belgesinin, belgeyi isteyen kuruma gönderilmesini arzu ediyorsa ekranda çıkan menü üzerinde gönderilmesini istediği adresi yazarak bu işlemin gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

d. Öğrenci Bilgileri Değişikliği: Öğrencilerin üniversiteye kayıt yaptırırken verdiği bilgilerdeki değişiklikleri ilgili fakülte yönetimine bildirmesi gereklidir. Öğrencinin adresine gönderilecek bir posta, çıkarılacak bir öğrenci belgesi veya erkek öğrencilerin askerlik ile ilgili belgeleri için değişiklikleri bildirilmesi gerekmektedir. Dijital yayıncılıkla öğrenimlerinin desteklendiği uygulamalarda öğrenci, etkileşimli eğitim kanalı ile gerekli olan değişiklikleri yapma şansına sahip olabilecektir. Eğitim kanalında ekranda yer alan “ öğrenci bilgileri değişikliği” menüsüne gelen öğrenci, ekranda açılacak yeni menüye fakülte yönetimi tarafından tahsis edilen şifresini girerek ekranda açılacak yeni menü de kayıtlı olan bilgilerini, uzaktan kumanda aygıtı üzerinde yer alan “TXT” tuşuna basarak ekranda çıkacak klavye ile kendine ait olan bilgilerdeki gerekli değişiklikleri gerçekleştirebileceklerdir.

e. Sınav Duyurusu: Öğrencilere bir eğitim öğretim dönemi içerisinde düzenlenecek sınavların tarihi ve öğrencileri yapılacak sınavlarda sorumlu oldukları ünitelere ait bilgileri yer aldığı etkileşimli menüdür. Bu bilgilerin dijital yayıncılıktan yaralanan öğrenciler için ekranda iki türden oluşumu gerçekleşebilir. birincisi sınav

döneminden bir hafta önce gönderilen, öğrencilerin televizyon ekranından okuyabileceği, e-posta ile, ikincisi ise eğitim kanalında yer alan sınav takvimi ile duyurular yapılabilecektir. Eğitim kanalında sınav duyurusu bağlantısını seçen öğrenci, sınav tarihini merak ettiği bir dersi uzaktan kumanda aygıtının ok tuşları ile seçerek “ok” tuşuna basar. Bu işlemten sonra açılacak menüde sınavı hangi tarihte, nerede ve ne zaman yapılacağı bilgileri yer almaktadır. Farklı il merkezlerinde gerçekleştirilen İÖLP programının sınavları her öğrencinin öğrenim gördüğü ile merkezinde gerçekleşeceği için, sınavların gerçekleştirileceği birimler ayrı ayrı listelenerek yazılacaktır. Bir ders için yapılacak sınavın tarihi ve sorumlu olunan üniteler tüm öğrencileri için aynı olacağından bu bilgilerin ayrı ayrı verilmesine gerek yoktur.

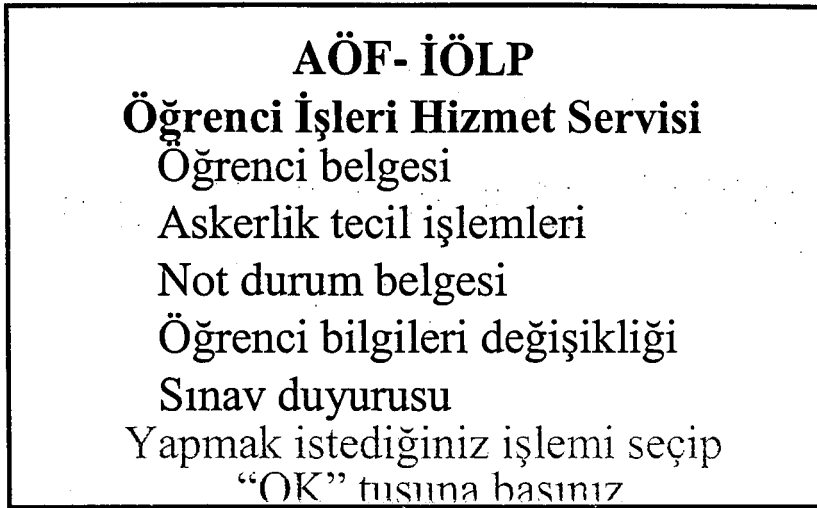
2.2.3.1. Eğitim Kanalında Öğrenci Destek Hizmetleri İçeriğine Erişim

Dijital platform sağlayıcısından öğrenci destek hizmetleri servisine erişim İÖLP öğrencileri için dijital platform sağlayıcısından tahsis edilen eğitim kanalı ile sağlanacaktır. Bu hizmeti verecek olan eğitim kanalı dijital platformda seçildikten sonra ilgili içeriğe erişim şu şekilde gerçekleşecektir.

a. Ekranda açılacak ana menüden “öğrenci işleri hizmet servisi” seçilerek “OK” tuşuna basıldıktan sonra bir alt menüye geçilecektir. (Bkz. Şekil 35)

“b. Alt menüde yer alan destek hizmetler içeriğinden öğrenci birini seçerek, o menüye ait etkileşimli ekrana geçer.

Şekil 45. Öğrenci İşleri Hizmet Servisi Menüsü

Sınav duyurusu dışındaki diğer destek hizmet servislerine ait içerik işlemleri başvuru niteliğinde sayılacak, öğrencinin AÖF bürosuna giderek dilekçeyle başvurma zorunluluğunu ortadan kaldıracaktır. Bu destek hizmet içeriğine erişimde yapılacak olan işlemler birbirinin aynı olacaktır. Ancak her destek içeriği için ayrı bir menü oluşturulacaktır.

c. İÖLP öğrencisinin “öğrenci belgesi” istediğini varsayarak, bu işlemlerin gerçekleşmesi için açılacak olan alt menüde öncelikle öğrencinin öğrenci kimlik numarasını açılacak olan ekranda girmesi istenecektir.

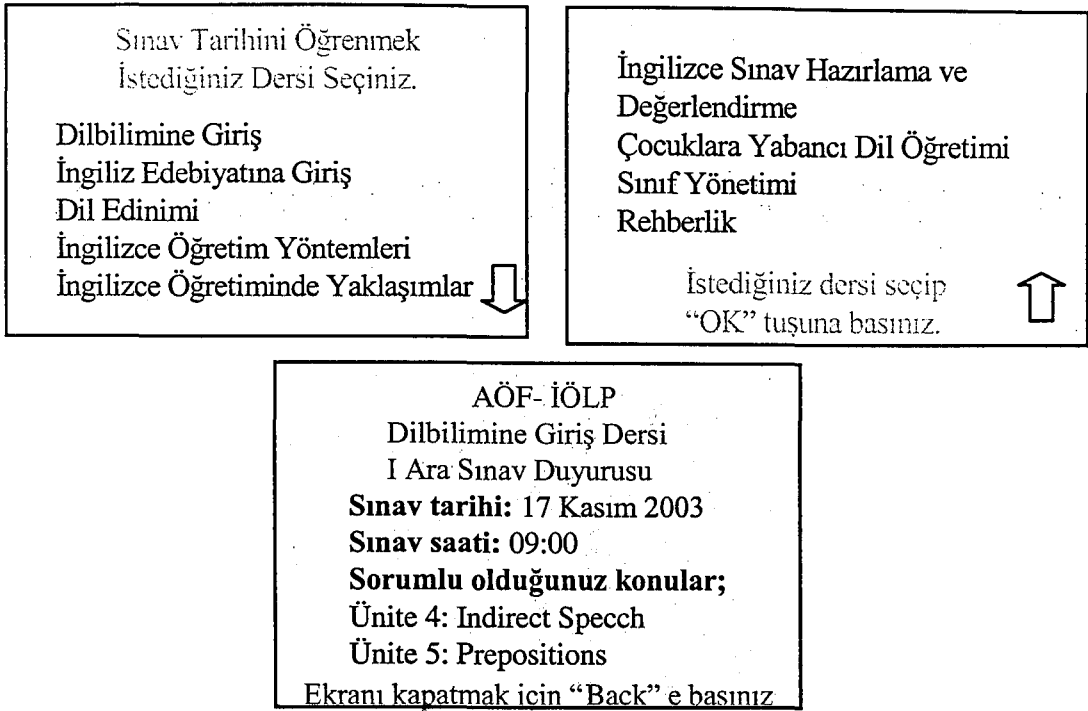
<p>AÖF- İÖLP Öğrenci İşleri Hizmet Servisi Öğrenci belgesi istiyorsanız lütfen “Öğrenci Kimlik Numaranızı” giriniz.</p> <div style="border: 1px solid black; width: 150px; height: 20px; margin: 0 auto;"></div> <p>Numaranızı girdikten sonra “OK”, İşlemden vazgeçtiyseniz “Back” tuşuna basınız.</p>	<p>AÖF- İÖLP Öğrenci İşleri Hizmet Servisi Öğrenci belgesi 2.500.000 TL. karşılığında adresinize postalanacaktır. İşlem ücreti faturanıza yansıtılacaktır. Öğrenci belgesi istiyorsanız “OK”, İşlemden vazgeçtiniz ise “ Back” tuşuna basınız.</p>
<p>AÖF- İÖLP Öğrenci İşleri Hizmet Servisi İşleminiz başarıyla sonuçlanmıştır. Öğrenci belgesi en kısa zamanda hazırlanarak adresinize postalanacaktır. Bu ekranı kapatmak için “Back” tuşuna basınız.</p>	

Şekil 46. Öğrenci Belgesi İsteği Alt Menüleri

d. Ekranda açılacak yeni menüde AÖF tarafından hazırlanacak olan “öğrenci belgesi”nin adrese gönderilmesinin tutarı yer alacak ve öğrencinin bu işlemi gerçekleştirmek isteyip istemediği sorulacaktır.

e. Sınav duyurusuna ilişkin bilgiler sınav tarihinden bir hafta önce öğrenciye İÖLP yönetimi tarafından gönderilecek e-posta ile verileceği gibi, öğrencinin istediği zaman sınav tarihlerini ve sorumlu olunan konuları “Sınav Duyurusu” seçeneğini seçerek eğitim kanalından öğrenebilecektir. Açılacak olan alt menüde ders isimleri yer alacaktır.

f. Öğrenci dersi seçtikten sonra ekranda açılacak olan menüde ayrıntılı olarak sınav tarihi, saati ve öğrencinin sınavda sorumlu olduğu konular yer alacaktır

Şekil 47. Sınav Duyurusu Seçeneği Alt Menüleri

2.3. Açıköğretim Fakültesi ve Dijital Platform Organizasyonu

İÖLP öğrencileri için TRT4 kanalından ve eğitim kanalından verilecek olan destek hizmetlere ait içerikler, Açıköğretim Fakültesinde ve Dijital Platform Merkezinde kurulacak olan “ dijital destek eğitim birimi” tarafından gerçekleştirilecektir. Dijital platformdan yayınlanacak olan eğitim programları ve destek hizmetlere ait öğeler bu birim tarafından organize edilecektir. Organizasyonda İÖLP öğrencilerinin dijital televizyon yayıncılığı ile verilecek destek hizmetlerden ücretsiz yararlanabilmesi sağlanacaktır.

TRT4 tarafından yayınlanan eğitim programları, Anadolu Üniversitesi ETV Planlama bölümü tarafından hazırlanmakta eğitim programlarının yayın kuşağı, program yayınından yaklaşık 15 gün önce TRT Ankara Televizyonuna gönderilmektedir. Programların yayın günü ve saati önceden TRT televizyonuna bildirilmekte ve öğrencilere de bildirilmiş olan bu zaman dilimleri içerisinde eğitim programları yayınlanmaktadır. Dijital yayın platformu ile desteklenecek olan öğretim

faaliyetinde ise TRT'ye gönderilen yayın kuşağı içerisinde yer alan konulara göre hazırlanan ders içeriğinin de önceden dijital platform sağlayıcısına ulaştırılmalıdır. Yayın kuşağı içerisinde yer alan derslerin içeriğine ilişkin destek öğelerinin belirlenerek dijital platform sağlayıcısına iletilmesi gerekmektedir.

Eğitim kanalıyla verilecek olan destek içeriğine ait öğeler her eğitim öğretim dönemi başlamadan önce hazırlanmalıdır. Öğrencinin her istediği anda ulaşabileceği nitelikte yapılandırılmalıdır. "AÖF dijital destek eğitim birimi" yayın tarihini, saatini ve yayın sırasında verilecek destek hizmet içeriğini ve bu içeriğin ne zamana kadar işlevsel olacağını dijital platform merkezindeki destek hizmet birimine iletmelidir. Eğitim kanalında sağlanacak öğretim desteği bu bilgiler doğrultusunda yayına sokulmalıdır.

Dijital platform merkezinde bulunacak olan destek hizmet birimi ayrıca öğrenciler tarafından gönderilen geri bildirimlerin AÖF destek hizmet birimine iletilmesini sağlayacaktır. Bu geri bildirimler İÖLP öğretim elemanları tarafından değerlendirilecek ve yeniden dijital platform merkezine sonuçlar gönderilecektir. Gönderilen sonuçlar dijital platform sağlayıcısı tarafından öğrencilerin televizyonuna gönderilecektir.

AÖF ve Dijital platform sağlayıcısında kurulacak olan "destek hizmet birimleri" iki kurum arasındaki koordinasyonun gerçekleşmesini sağlayacaktır. AÖF destek içeriğinin hazırlanmasında, dijital platform ise kendilerine bildirilen bu destek içeriğinin yayınlanmasından sorumlu olacaktır.

SONUÇ

Dijital yayıncılık ile değişen televizyon izleme alışkanlıkları izleyiciye etkileşim ve geri bildirim imkanları tanınarak televizyon izleyicisinin aktif olması sağlanmıştır. Televizyon aracılığıyla sürdürülen uzaktan eğitim faaliyetlerinde de sunulacak olan öğretim etkinliğine ait içeriğin, etkileşim ve geri bildirim olanaklarına sahip olan dijital yayın platformu ile desteklenmesiyle ilgili olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Uzaktan eğitim sistemlerinde etkili bir öğrenme ve öğretme sürecinin gerçekleşmesi için etkileşim, tartışma, yansıtma ve uyum süreçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple seçilecek olan iletişim teknolojisinin bu süreçlerin gerçekleşmesini sağlayacak yapıda olması gerekmektedir. Bilginin görsel ve işitsel olarak aktarımının öğrenme üzerinde önemli bir role sahip olması nedeniyle seçilecek olan iletişim teknolojisinin de öğretimi görsel ve işitsel olarak aktarabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Uzaktan eğitim sistemlerinin öğrencileri göz önünde bulundurulduğunda ise seçilecek olan iletişim teknolojisinin öğrencinin rahatlıkla ulaşabileceği, kullanımı kolay ve çok büyük bir hedef kitleye öğretimi sunabilecek yapıda olması gerekmektedir. Tüm bu özelliklere sahip olan iletişim teknolojisinin yetişkin eğitim üzerinde etkili olan yapıcı kuram ilkeleri doğrultusunda yapılandırıldığı takdirde öğrenme ve öğretme faaliyetleri daha etkili bir şekilde gerçekleşecektir.

Uzaktan eğitim sistemlerinde yaygın olarak kullanılan televizyon teknolojisinin dijital yayıncılıkla desteklenerek sunulan öğretim çalışmalarında televizyon alıcısına bağlanacak olan bir Set Top Box (STB), sistemin uzaktan kumanda aygıtı, dijital yayınların alınmasının sağlayan uydu anteni ve geri bildirim göndermek için telefon bağlantısının olması yeterli olmaktadır. Mevcut televizyona bağlanacak olan bu destek teknolojiler ile çift yönlü iletişim ve etkileşim imkanları izleyiciye kazandırılmış olacaktır.

Dijital yayıncılıkla desteklenecek olan televizyon eğitim programlarında öğretim iki şekilde sunulabilecektir. Birincisi; tek yönlü olarak banttan yayınlanan bir eğitim programının içeriğini destekleyecek olan etkileşimli menülere yer verilmesidir. Dijital yayın platformu aracılığıyla aktif olacak olan bu etkileşimli menüler ile uzaktan öğrenenler, öğretimi alacağı konu hakkında bir ön bilgi edinebilir, öğretimin sunumu sonrasındaki öğretim faaliyetleri desteklenebilir.

Dijital yayıncılıkla desteklenen televizyon eğitim programlarının öğretimin sunulmasındaki ikinci yöntem ise eğitim kanalıdır. Dijital yayın platformu tarafından tahsis

edilecek olan eğitim kanalıyla uzaktan öğrenenlerin sadece öğrenme etkinlikleri değil, eğitimleri ile ilgili gereksinim duyacağı pek çok etkinlikte desteklenebilecektir. Etkileşim boyutları daha da arttırılmış olan eğitim kanalıyla öğrenci öğretimin sunumu öncesi, sunumu sırası ve sunumu sonrasındaki pek çok destek içeriğine erişebilecektir. Ayrıca uzaktan öğrenenlerin bağlı olduğu eğitim kurumundan talep edeceği bilgi ve belgelere de televizyonları aracılığıyla ulaşabileceklerdir. Yapıcı kuram tasarım ilkeleri doğrultusunda yapılandırılacak olan etkileşimli menüler ile uzaktan eğitim faaliyetlerinde tartışma, uyum ve yansıtma süreçlerinin gerçekleşmesi de sağlanmış olur.

Türkiye’de televizyon ile öğretimin sunulduğu açıköğretim uygulamalarında öğretim içeriği banttan yayınlanmaktadır. Sadece öğretim içeriğinin belirli bir zaman dahilinde sunulduğu bu eğitim programları etkileşim olanaklarından yoksundur. Türkiye’nin pek çok yerinde bulunan ve açıköğretim sisteminde kayıtlı olan yüz binlerce öğrencinin öğretim etkinliklerinin dijital yayıncılıkla desteklenmesi öğrenmelerinin de etkili bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Türkiye genelinde gün geçtikçe artan dijital yayın platformu sahipliği ile açıköğretim sisteminde kayıtlı olan öğrencilerin tümünün eğitim etkinliklerinin desteklenmesi zamanla sağlanabilecektir.

Dijital yayın platformu, açıköğretim sistemlerinin eğitim faaliyetlerinin desteklenmesinde Türkiye geneline bakıldığında, gerekli yeterlilik ve teknik kapasiteye sahiptir. Ancak izleyiciyi aktif konuma getiren bu yayın sistemiyle sunulacak öğretim faaliyetinin içeriğinin de tasarımı önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’de yeni yeni yaygınlaşan dijital yayıncılığın eğitim alanında henüz etkin bir şekilde kullanılmamıştır. Bu sebeple dijital yayıncılığın getirileri göz önünde bulundurulduğunda televizyon ile öğretimi sunan ve farklı iletişim teknolojileri ile öğretimi destekleyen uzaktan eğitim sistemleri için yapılması gerekenleri iki grupta inceleyebiliriz.

Birincisi; dijital yayın platformunun açıköğretim sisteminde kayıtlı olan tüm öğrencilere ulaşmasını sağlamaktır. Böylelikle sistemde kayıtlı olan tüm öğrencilerin destek hizmet öğelerinden yararlanarak öğrenmelerinin daha etkili bir şekilde gerçekleşmesi sağlanabilir.

İkincisi ise; dijital yayın platformu sağlayıcısı ile sunulacak öğretim programlarının içeriği ile ilgilidir. Eğitim programlarının bu sistem aracılığıyla desteklenmesine yönelik farklı uygulamalar da getirilebilir. Bu uygulamalardan elde edilecek olan sonuçlar ile öğrencilerin hangi uygulamayı benimsediği zamanla görülebilir. Öğrenciler tarafından benimsenen uygulamalara yönelik çalışmalar yaygınlaştırılarak, televizyonun eğitim alanındaki etkili kullanımı da en üst düzeye çıkarılabilir.

Dijital yayın platformu ile desteklenen televizyon eğitim programlarının uzaktan eğitim faaliyetlerine getireceği katkılar göz önüne alındığında zamanla gittikçe artan bir izleyici/öğrenci kitlesine ulaşacağı görölmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Açıköğretim Lisesi 10.Yıl Etkinlikleri. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:8, 2002.

Açıköğretim Lisemiz, “Kuruluşunun 10.Yılında Açıköğretim Lisesi ile İlgili Çalışmalar Kaynakçası”, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:7, 2002.

Alkan, Cevat. **Açık Üniversite.** Ankara: 1981.

_____ . **Eğitim Teknolojisi.** 6. Basım. Ankara:Anı Yayıncılık, 1998.

_____ . **Eğitim Teknolojisi: Kuramlar- Yöntemler,** Ankara: C.Alkan, 1977.

Ataman, Adnan ve Avni Morgül. **Televizyon Tekniği.** İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi Yayınları Yayın No:610, 1997.

Aziz, Aysel. **Radyo ve Televizyonla Eğitim.** Ankara:Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayınları, Yayın No:2, 1982.

Bal, Hatice, Metehan Keleş ve Oğuz Erbil, **Eğitim Teknolojisi Kılavuzu.** Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın no:074, 1999.

Burton, John K., David M.Moore ve Susan G. Magliaro. “Behaviorism and Instructional Technology”, **Handbook of Research for Educational Communication and Technology.** Ed.: David H. Jonassen. New York: Macmillan, 1996.

Cotton, Bob ve Richard Oliver. **Siber Uzay Sözlüğü**. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 1997.

Curabay, Şensu ve Emine Demiray. **20. Kuruluş Yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi ve Açıköğretim Fakültesi Eğitim Televizyonu**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın No:1354, 2002.

Demiray, Uğur. **Dünya'da Açıköğretim**, Eskişehir:Turkuaz Yayınları, 1995.

Demiray, Uğur, Özden Candemir ve Ayşenur İnceelli. **Televizyonda Canlı Yayın ve Açıköğretim**. Konya: Çizgi Kitabevi, 2002.

Demirel, Özcan. **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı**. Ankara: Pegem Yayıncılık, 1999.

Durmaz, Ahmet. **Profesyonel Televizyon Yapım ve Yayın Teknolojileri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğt. Sağ. ve Bil. Araş. Çalışmaları Vakfı Yayın No:147,1999.

_____. **Televizyon Tekniği**. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1154,1999.

Freeman, Richard. **Managing Open Systems**. London:Kogan Page, 1997.

Gökdağ, Dursun. **Uzaktan Öğretimde Basılı Materyaller**. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın No:134,1985.

Güçhan, Naci. **Sistem Yaklaşımı ile Televizyon Eğitim Programı Yapımı: Açıköğretim Fakültesi Örneği**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No:286, 1988.

Güneş, Ali. "Bilgisayar Organizasyonu" Editör:Cengiz Hakan Aydın. **Temel Bilgi Teknolojileri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1418, 2002.

Hart, Colin. **Television Program Making**. Great Britain Focal Press/Oxford, 1999.

Hartman, Annesa. **Producing Interactive Television**. USA: Charles River Media Inc, 2002.

Hasebrink, Uwe ve diğerleri. **Avrupa Eğitim Televizyonu**. Çeviren:Mualla Özgü. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araş.VakfıYayınları No:116, 1997.

Hızal, Alişan, **Uzaktan Öğretim Süreçleri ve Yazılı Gereçler**. Ankara:Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1983.

İşman, Aytekin. **Uzaktan Eğitim**. Sakarya: Değişim Yayınları, 1998.

John, Daniel S. **Mega- Universities and Knowlwdge Media: Technology Strategies for Higher Education**. London:Kogan Page, 1998.

Kafalı, Nadi. **Televizyon Yapımlarında Teknik ve Kuramsal Temeller**. Ankara:Ümit Yayıncılık, 1993.

Kılıç, Levent. **Sistem Yaklaşımı ile Televizyon Eğitim Programı Yapımı**. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları, , 1985.

Kuruluşunun 10.Yılında Açıköğretim Lisesi ile İlgili Çalışmalar Kaynakçası. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:7, 2002 .

Lewis, Roger. **Açıköğretimde Danışmanlık**, Çeviren: Seçil Büker. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:101, 1985.

Mantyla, Karen. **Interactive Distance Learning Exercises That Really Work**. U.S.A.: ASTD Publications, 1999.

McIsaac, Marina Stock ve Charlotte Nirmalani Gunawardena. "Distance Education", **Handbook of Research for Educational Communication and Technology**. Ed.: David H. Jonassen. New York: Macmillan, 1996.

Millerson, Gerald. **Television Production**. 13. Basım., Oxford: Focal Press, 1999.

Moore, Michael G. ve Greg Kearsley. **Distance Education: A Systems View**. Belmont, California: Wadsworth Pub. Co., 1996.

Özçağlayan, Mehmet. **Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim**. İstanbul:Alfa Basım Yayım ve Dağıtım, 1998.

Özgül, İlhan. **Uzaktan Eğitim Teknolojisi**. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları No:105,1985.

Phillips, Rob. **The Developers Handbook to Interactive Multimedia**. London:Kogan Page Ltd., 1997.

Reece, Ian ve Stephen Walker. **Teaching, Training and Learning**. Üçüncü basım. Sunderland:Business Education Publishers Ltd.,1997.

Rigel, Nurdoğan (Erkebay). **Elektronik Rönesans**. İstanbul:Der Yayınları, 1991.

Schramm, Wilbur "The Nature of Communication Between Humans" **The Process and Effects of Mass Communication**. Ed.:Wilbur Schramm ve Donald F. Roberts. Urbana: University of Illionis Press, 1977.

Senemoğlu, Nuray. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim:Kuramdan Uygulamaya.** Ankara:Gazi Kitabevi, 2002.

Serter, Nuray. **Açıköğretim Fakültesi Akademik Danışmanlık ve Uygulama Hizmetlerinin Değerlendirilmesi.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:243, 1986.

_____. **Açıköğretimde Akademik Danışmanlık.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:985, 1997.

Simpson, Ormond. **Supporting Students in Open and Distance Learning.** U.K.:Kogan Page Ltd., 2000.

Tamer, Kezban. **Televizyon Yayımcılığına Halkın Katılımı Amerikanın "Halk Girişi" Programları.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları, 1983.

Titiz, Pınar. **Organizasyonlarda Etkili Öğrenme Stratejileri.** İstanbul: Mess Yayınları, 2000.

TRT 1992 Genel Yayın Planı. Ankara:TRT Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları No:237 1992.

Ulutaş, Ekrem. **Uydu Anten ve Kapalı Devre TV Dağıtım Tekniği,** İstanbul:Sistem Ofset,1990.

Verduin, John R. Jr. ve Thomas A Clark.**Uzaktan Eğitim: Etkin Uygulama Esasları.** Çeviren: İlknur Maviş. Eskişehir: Kibele Sanat Merkezi Anadolu Üniversitesi,1994.

Wickramarante, Vinitha ve Kule Kularatne. "Open University of Sri Lanka", **Distance Education Versus Classroom**. Ed.: Uğur Demiray (Eskişehir:Turkuaz Yayınları Araştırma Dizisi No:95/,1995.

Woolfolk, Anita E. **Educational Psychology**. U.S.A.: Allyn&Bacon Company, 1998.

Wurtzel, Alan. **Television Production**. U.S.A.:Mc Graw Hill Inc.1983.

Yengin, Hülya. **Ekranın Büyüsü**. İstanbul:Der Yayınları, 1994.

Zettl, Herbert. **Television Production Handbook**, 5. Basım.California: Wadsworth Inc., 1992.

Zilloğlu, Merih. **İletişim Nedir?**, Birinci Basım. İstanbul: Cem Yayınevi, 1993.

Gazete ve Dergiler

Aktaş, Celalettin. "Journalism in the Age of Internet". **Selçuk İletişim Dergisi**. Cilt No:2, Sayı No:3, Temmuz 2002.

Alkan, Cevat. "Eğitim Teknolojisinin İki binli Yıllarda Yapılandırılması" **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Özel Sayı No:2, Sayı no:4: Ocak-Şubat-Mart 2002.

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim, İşletme, İktisat Fakülteleri kayıt Kılavuzu, Öğrenci Kılavuzu, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği, 2000.

Bozkaya, Müjgan. "Ders Kitaplarının Tasarımı: Bireyselleştirilmiş Öğrenme İlkelerine Göre Açıköğretim Fakültesi Ders Kitapları Örneği", **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Özel Sayı:2, Sayı no:4:, Ocak-Şubat- Mart 2002.

Brown, C. R. Hofmeyr ve S.V. Sithole, "Digital Satellite Technology: a Model for Transforming Teacher Education and Development in South Africa" **Open Praxis**. Cilt No:22, 2000.

Çeviren:Ergin Aykol "Japonya'da Televizyon Çağının Oluşumu" **İletişim Bilimleri Dergisi Kurgu 4**. Sayı No:4: Ekim 1981.

Çakıroğlu, Perihan. "Tarım TV Kuruluyor", **Milliyet**, 11 Kasım 1996.

"Digital Video Disc", **PC Dergisi**. Sayı:8,Nisan 1997.

Digiturk, Yıl:2 Sayı:21, Şubat 2002.

Gülcük, İzim. "Ağ Paylaşımlı Multimedia Dökümanı". **PC Dergisi**. Sayı No:5, Nisan 1997.

Güner, Ogan. "Sanal Gerçeklik" **PC Dergisi**. Sayı:2, Mart 1997.

Hakman, Sina "Yeni Televizyon:İnternet!" **PC Dergisi**. Sayı No:9, Nisan 1997.

Koçak, Şahin. "Televizyon Büyüsüne Evrimsel Bir Bakış" **Açıköğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi, Kurgu 7**. Sayı No:7 Ocak,1990.

Kurbanoglu, Serap. "Sanal Gerçeklik:Gerçek mi, Değil mi?" **Türk Kütüphaneciliği Dergisi**. Cilt No:10, Sayı No:1,1996.

Love, Mantyla ve Shena Banks. "Using Interactive Digital Television to Support Basic Skills Learners", **Journal of Educational Media**. Cilt No:26 Sayı No:1, 2001.

Okamoto, A.C ve M. Kayama. "Future Integrated Learning Environments With Multimedia". **Journal of Computer Assisted Learning**. Cilt no:17 Sayı no:1, Mart 2001.

Özkul, Ali Ekrem. "Uzaktan Eğitim", **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı no 4:460-483, Ocak –Şubat-Mart 2002,

Radikal. 23 Temmuz 2000.

Rumble, Greville. "Student Support in Distance Education in the 21st Century: Learning from Service Management", **Distance Education**, Cilt no:21, Sayı no: 2: 216-235, 2000.

Sağlam, Mustafa. "Uzaktan Eğitim Yoluyla Öğrenim Gören Sınıf Öğretmenlerinin Etkili Ders Çalışma ve Öğrenme Stratejilerini Uygulama Düzeyleri", **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt no:9, Sayı no: 1-2:17-35, 1999.

Sherry, Lorraine. "Issues in Distance Learning", **International Journal of Educational Telecommunications**. cilt no:1, sayı no:4: 337-365 1996.

Smith, C.D., H.E. Whiteley ve S. Smith, "Using E-Mail for Teaching", **Computer and Education**. Cilt No.33, Sayı no:1, Ağustos, 1999.

Tuovinen, Juhani E. "Multimedia Distance Education Interaction". **Educational Media International** v.37.no:1 March, 2000.

Yaşar, Şefik "Yapısalcı Kuram ve Öğrenme – Öğretme Süreci". **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt no:8, Sayı no:1-2: 68-75, 1998.

Yüksel, Ahmet Haluk. "İletişim Süreci ve Sistem Yaklaşımı Açısından İletişim Sürecinin İncelenmesi", **Açıköğretim Fakültesi İletişim Bilimleri Dergisi Kurgu**. Sayı no 6:15-65. 1989.

Online Sayfalar

3984 sayılı Radyo Televizyonların Kuruluş ve Yayınlar Hakkında Kanun

<http://www.rtuk.org.tr> 2002.

Alford, Bruce L. "Delivering Distance Education via Interactive Television: Considerations in Faculty Preparation, Course Administration and Student Evaluation" <http://www.mmaglobal.org/alford.htm> Aralık 2002.

Bektaş, Şemsinur. "Digiturk'ten Digital Eğitim." <http://212.154.21.40/pazarek/sayi078/sayfalar/h01.htm> 2002.

Bates, Peter J. "Exploiting New Opportunities and Overcoming Barriers for Learning in the Digital Home", <http://www.pjb.co.uk/upgrade2000.htm> Ekim 2002.

Buchowski, Magdalena ve diğerleri. "Technology and Distance Education" <http://staffweb.library.vanderbilt.edu/class/techde.htm#vbde> Aralık 2002.

Cavanaugh, Catherine S. "The Effectiveness of Interactive Distance Education Technologies in K-12 Learning: A Meta Analysis." <http://www.askeric.org/plweb-cgi/fastweb?search> 2000.

Cognitive Dissonance. http://www.emtech.net/learning_theories.htm 2003

Demiray, Emine ve diğerleri. "Distance Education and Educational TV Producing Process", **Tojde** Cilt No:1 Sayı No:1 (Ocak 2000) <http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde1/index.html> Ağustos 2001.

Digiturk Üniversiteye Hazırlık Eğitim Programı, <http://www.filmacass.com.tr/tvprogram.htm> 2003.

Eğitim ve Teknoloji Bülteni. Türkiye’de Eğitim Teknolojisi. <http://egitek.meb.gov.tr/bulten/evt/evt1/evt4.html> 2002.

Erengil, Teoman ve diğ erleri; “Tarımda Üretici Eğitimi” <http://www.tmmobzmo.org.tr/docs/45.doc> Nisan 2003.

Forrester, Darren ve Noel Jantzie. “Learning Theories” http://www.ucalgary.ca/~gnjantzi/learning_theories.htm 2003

Huitt, Bill. “A Transactional Model of the Teaching/Learning Process”. <http://chiron.valdosta.edu/Whuitt/materials/mdltp.html> 2001.

<http://bilgi.anadolu.edu.tr/kilavuz/2001-2002/ogrenci01.html> Ağustos 2003.

<http://www.tb-yayin.gov.tr/> Aralık 2002.

<http://www.egitek.meb.gov.tr/bulten/evt/evt1/evt2.html> 2002

<http://www.meb.gov.tr> 2002.

http://www.u-air.ac.jp/eng/06_bro1.html 8.8.2003.

http://www.u-air.ac.jp/eng/03_bro1.html 2003

<http://www.u-air.ac.jp/eng/index.html> 2003

<http://www.aof.anadolu.edu.tr> Nisan 2003.

<http://www.aof.anadolu.edu.tr/b02.html> Şubat 2003.

<http://bilgi.anadolu.edu.tr/bilgi/bilgi.html> Şubat 2003.

<http://www.tb-yayin.gov.tr> Mart 2003.

<http://www.rtuk.org.tr> 2002.

<http://www.digiturk.gen.tr> Kasım 2002

<http://www.cned.fr/index4.htm> 2003

<http://www.ignou.ac.in/> 2003.

[http://www.knou.ac.kr/english /](http://www.knou.ac.kr/english/) 2003

<http://www.onairmedya.com.tr/digiturk.asp> Şubat 2002.

<http://www.digifunclub.com/flash.htm> Haziran 2003.

<http://www.aof.anadolu.edu.tr/iolp/d0101.html> Nisan 2003.

İletişim Teknolojilerinin Yaygınlık ve Kullanım Haritası. <http://basin.tubitak.gov.tr/bulten/bilten.htm> Ocak 2002.

Kearsley, Greg. "The Nature and Value of Interaction in Distance Learning". **Third Distance Education Symposium**, Mayıs 18-21,1995. <http://www.gwu.edu/~etl/interact.html> 2002

Kazdağlı, Güneş. http://www.bthaber.net/274/menu_haber_01.htm 2003.

Makin, Vi. "Trends And Needs in Distance Education Research: The Death of Distance" <http://www.unisa.ac.za/Default.asp?Cmd=ViewContent&ContentID=13278> Ocak 2002.

Mc Combs, Barbara L. "The Secretary's Conference on Educational Technology" http://www.ed.gov/Technology/techconf/2000/mccombs_paper.html 2000

Mergel, Brenda. "Instructional Design & Learning Theory". <http://www.usask.ca/education/coursework/802papers/mergel/brenda.htm> 1998.

Original Laurillardian Model. http://watserv1.uwatwrloo.ca/~acpalmer/conver_v3_orig.html 2001.

Özfirat, Aysel. "Türkiye'de Uzaktan Eğitim" <http://www.biltek.tubitak.gov.tr/dergi/97/kasim/uzaktan2.html> 2002

Sayısal Yayıncılık Nedir? <http://www.rtuk.org.tr> 2002.

Teaching With New Technology. <http://www.sinc.sunysb.edu/class/est65/Overview/tsld001.htm> Eylül 2001.

Wheeler, Harvey. "The Virtual Dialogue; Neo-Hermeneutics" http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde5/articles/harvey_txt.htm 2002.

Willis, Barry. "Distance Education at a Glance" <http://www.uidaho.edu/evo/dist5.html> 2001.

CD-ROM

İnceoğlu, Murat M. "Mobil Öğretime Hazır Mıyız?", **Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu Bildiri CD-ROM'u**, Eskişehir: 23-25 Mayıs 2002.

Özgür, Aydın Ziya ve Halim Esen, "Televizyon Eğitim Programlarında Etkili ve Yaratıcı Senaryo Yazımı: AÖF Uygulamaları", **Uluslararası Katılımlı Uzaktan Eğitim Sempozyumu CD-Rom'u** Eskişehir:23-25 Mayıs 2002